

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
РАДА МОЛОДИХ УЧЕНИХ ПРИ МІНІСТЕРСТВІ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РАДА МОЛОДИХ УЧЕНИХ ПРИ ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСНІЙ ДЕРЖАВНІЙ АДМІНІСТРАЦІЇ
РАДА МОЛОДИХ УЧЕНИХ ЧЕРКАСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
РАДА МОЛОДИХ УЧЕНИХ УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
КАРДІФСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ МЕТРОПОЛІТАН (ВЕЛИКА БРИТАНІЯ)
ТЕЛАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЯКОБА ГОГЕБАШВІЛІ (ГРУЗІЯ)
ПОМОРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ В СЛУПСКУ (РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА)
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АДАМА МІЦКЕВИЧА В ПОЗНАНІ (РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА)
РЕЙНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФРІДРІХА ВІЛЬГЕЛЬМА В БОННІ (НІМЕЧЧИНА)

НАУКА ТА ОСВІТА В ДОСЛІДЖЕННЯХ МОЛОДИХ УЧЕНИХ

МАТЕРІАЛИ VI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ,
АСПІРАНТІВ, ДОКТОРАНТІВ, МОЛОДИХ УЧЕНИХ

Харків 2025 р.

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди
Рада молодих учених при Міністерстві освіти і науки України
Рада молодих учених при Харківській обласній державній адміністрації
Рада молодих учених Черкаського національного університету імені
Богдана Хмельницького
Рада молодих учених Ужгородського національного університету
Кардіффський університет Метрополітан (Велика Британія)
Телавський державний університет імені Якова Гогобашвілі (Грузія)
Поморський університет в Слупську (Республіка Польща)
Університет імені Адама Міцкевича в Познані (Республіка Польща)
Рейнський університет Фрідріха Вільгельма в Бонні (Німеччина)**

*До 80-річчя від дня присвоєння університету
імені Г.С.Сковороди*

***«НАУКА ТА ОСВІТА В ДОСЛІДЖЕННЯХ
МОЛОДИХ УЧЕНИХ»***

**Збірник наукових праць за матеріалами
IV Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів,
докторантів, молодих учених**

16 травня 2025 року

Харків – 2025

УДК 001.891:37
НЗ4

Головний редактор:

Бойчук Ю. Д. – доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Редакційна колегія:

Бережна С. В. – доктор філософських наук, професор, проректор з наукової, інноваційної та міжнародної діяльності Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Коптева Т.С. – доктор філософії (PhD) з галузі знань 10 Природничі науки спеціальності 103 Науки про Землю, доцент кафедри суспільно-економічних дисциплін і географії, голова Ради молодих учених ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Башкір О. І. – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки, голова ради молодих учених Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Коробкіна О. Г. – директор наукової бібліотеки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Коновальчик Є.О. – здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 081 Право, заступник голови Ради молодих учених ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Бондаренко М.С. – здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія;

Осинський М.І. – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 091 Біологія;

Верман М.О. – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 035 Філологія, секретар Ради молодих учених ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Федоренко В.В. – здобувачка першого рівня вищої освіти українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка, голова студентського наукового товариства ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

*Рекомендовано редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 5 від 21.05.2025 р.*

Наука та освіта в дослідженнях молодих учених [Електронне видання] : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. для студ., аспірантів, докторантів, молод. учених, Харків, 16 трав. 2025 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін.]. – Харків, 2025. – 271 с.

У збірнику відображено тези IV Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів, докторантів, молодих учених «Наука та освіта в дослідженнях молодих учених», що проходила на базі Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди з нагоди Дня науки. Він містить результати теоретичних та емпіричних досліджень молодих учених України в умовах сучасних викликів.

Матеріали стануть у пригоді науковцям, докторантам, аспірантам, викладачам, магістрам і студентам закладів вищої освіти, практикам у галузі освіти.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1 Концепція успішної освіти в умовах дистанційного та змішаного навчання.....	12
Балла Л.В. Створення інклюзивного освітнього середовища в дистанційному форматі на етапі переходу від дошкілля до початкової школи	12
Березіна І.В. Цифрове освітнє середовище як чинник формування інформаційно-цифрової компетентності учнів	14
Гарник Л.П., Снігурова І.І. Розвиток мовних і мовленнєвих компетентностей у просторі публічних бібліотек	17
Герасименко Ю.Ю. Природничо-екологічна освіта дошкільників та подолання освітніх втрат.....	19
Гривенко В.О. Формування морально-етичних цінностей у дітей дошкільного віку засобами казкотерапії.....	21
Гуданич Н. М. Можливості розвитку пізнавальної ініціативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у неформальній та інформальній дистанційній освіті	24
Листопад Н. Л. Технології інтернету речей в освітньому середовищі закладу освіти.....	26
Миргород В.О. Особливості дистанційного навчання в умовах воєнного стану.....	28
Павленко Г.В. Фактори успішної психологічної адаптації до віртуального освітнього простору	31
Струтинська О., Столяренко Ю. Вплив кейс-методу на розвиток критичного мислення здобувачів освіти під час вивчення штучного інтелекту на уроках інформатики	34
Федорко В.В., Король Н.І. Метод перевернутого класу при вивченні хімії.....	37
Щербина Ю.М. Ефективність використання цифрових технологій в освітньому процесі в умовах дистанційного та змішаного навчання.....	40

Popovych A.P. Havrylenko K.V. Implementation of modern technologies in the educational process of medical students under contemporary conditions..... 42

СЕКЦІЯ 2 Освітологічні дискурси в підготовці майбутніх фахівців 44

Гальчич І.П., Ярошенко А.О. Формування медіаційних навичок майбутніх соціальних працівників у процесі практичної підготовки: освітологічний дискурс..... 44

Гузь А. М. Формування готовності майбутніх фахівців морського флоту в підготовці до професійної діяльності 46

Дмитренко М.Й., Юрченко Л.І. Теоретичні і практичні аспекти соціальної роботи: виклики і перспективи 49

Дун Пей Інтелектуальна власність як складова підготовки майбутніх фахівців з права 51

Зелінський В.Ю. Аксіологічний потенціал інклюзивної освіти у підготовці майбутнього вчителя..... 53

Носирєва О. В. Історичний аспект становлення ІТ-галузі у контексті вивчення питання підготовки фахівців комп'ютерних спеціальностей..... 56

Осадчий М.Л. Вплив освітологічних дискурсів на формування мотивації до навчання у студентів економічних спеціальностей..... 58

Панченко О.О. Підготовка майбутніх вихователів до реалізації STEM-проектів в закладах дошкільної освіти 62

Пліско О.В. Креативне мислення та планування часу: синергія для успішної самореалізації здобувачів освіти..... 64

Ужва К. О. Роль навчальних таборів щодо реалізації освіти дорослих у Великій Британії..... 66

Фастов І.В. Готовність майбутніх вчителів до супроводу самоосвітньої діяльності учнів 68

Хань Сюевень, Жуков В. П. Методичні аспекти навчання гри на традиційному китайському цимбалоподібному інструменті янцінь..... 70

Чупандіна Г.В. Підготовка суб'єктів соціально-педагогічної підтримки в межах формальної, неформальної та інформальної освіти для сприяння розвитку соціально-емоційних навичок дітей з РАС 73

Щебель Ю. Р. Виклики у підготовці фахівців з комп'ютерних наук у процесі університетської освіти 75

Otroda S. S. Budgeting and financial planning of research in the context of academic autonomy 77

Shlenova M. Interactive online forums as a tool for training future specialists in library, information, and archival studies..... 79

СЕКЦІЯ 3 Сучасні тенденції розвитку природничих наук 82

Білий С.А., Лисенков Е.А. Антимікробні полімерні нанокомпозитні матеріали, які містять комбінований наповнювач «вуглецеві нанотрубки – наночастинки срібла»..... 82

М.В. Брюхович, Батюк Л.В. Руховий апарат роботів..... 84

Голота В.В., Юрченко Л.І. Екологічна безпека зберігання та транспортування нафтопродуктів..... 86

Коптєва Т.С. Рослинний та ґрунтовий покрив Кривбасу..... 88

Осокін Є.С. Синтез π -комплексів купрум (І) малеїнату з використанням аскорбінової кислоти 91

Прилуцька Т.Д., Лоцман П. І. Формування екологічної свідомості учнів закладів загальної середньої освіти засобами географічної освіти..... 93

Yevhen Kozii Statistical relationship between the content of germanium and lead in the coal seam C7H of the Pavlohradska mine field of the western Donbas..... 96

СЕКЦІЯ 4 Психологія кар'єрного успіху молодого науковця 99

Булайтіс А.А., Юрченко Л. І. Психологічне забезпечення діяльності піротехніків ДСНС: виклики та перспективи..... 99

Діланян Д.Т. Вплив кольору на емоційне сприйняття	101
Діордій К.В. Свідомий професійний вибір як важливий чинник становлення молодого науковця.....	103
Масловська К.Р., Лапшова Н.С. Психологічні чинники кар'єрного успіху молодих науковців	106
Осадчий М.Л. Психологія професійного зростання молодих науковців: значення мотивації до навчання в економічній сфері	109
СЕКЦІЯ 5 Актуальні питання сучасної філологічної науки	113
Бойченко А.П. Графічні редактори при навчанні іноземної мови	113
Бондар В. Г., Кузик К. М. Впровадження мовленнєвих ігор та вправ під час занять з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку	115
Бортун К.О. Підходи до класифікації ергонімів: статус, функції	118
Виноградов А.С. Наративна структура роману Тоні Моррісон «Милосердя». 120	
Другова Є.В. Мовностилістичні трансформації в українському блогінговому просторі: еволюція лінгвістичних стандартів у віртуальній комунікації	122
Кобзей Н.В., Авраменко А.С. Поняття військового дискурсу в сучасному українському мовознавстві.....	125
Лужецька Т.Р. Когнітивні та прагматичні виміри евфемістичних конструкцій в англійських медіатекстах сьогодення.....	127
Мазурків К.В. Вивчення функційного навантаження діалектизмів у мові художньої літератури.....	131
Молчанова К.К. Вплив соціальних мереж на розвиток англійської мови.....	133
Радченко І.Б., Єгоркіна Д.М. Переваги штучного інтелекту для розвитку комунікативної компетентності магістрів-філологів	135
Трембовецький П.П. «У левовій шкірі» М. Ондатже як постколоніальний роман	138

Цимбал С.В. Специфіка відтворення термінологічних одиниць у сфері комп'ютерних технологій..... 140

Savchuk V. A. Mythological potential analysis of literature: patriotism aspect 143

СЕКЦІЯ 6 Інформаційні технології та інформаційна підтримка наукової діяльності..... 145

Ахмад А.Ш. Мобільний застосунок для підтримки людей із порушенням зору та слуху на базі iOS 145

Гаркавий С.Ф., Бардадим О.В. Інтерактивні презентації як інструмент ефективної комунікації зі студентами ЗВО 147

Масюк Г.І. Роль штучного інтелекту в наукових дослідженнях..... 150

Норка І.В., Вичужанін В.В. Розробка діаграми варіантів використання для інформаційної системи координації рятувальних операцій 152

Омельченко А.В. Застосування аналітики великих даних у індивідуальній освітній траєкторії..... 155

Парфило А.О. Інформаційні технології та штучний інтелект у професійній діяльності дизайнерів..... 157

Сокол Д.С. Інформаційна платформа для підтримки навчального процесу: розробка та впровадження..... 160

Сосницька М.А. Порівняльний аналіз моделей прийняття рішень в ігровому ШІ..... 162

Соловей Ю.О., Ткачова А.К. Формування цифрової грамотності у дітей дошкільного віку 166

Ханбеков А.А. Розробка застосунку для моніторингу параметрів здоров'я з використанням аналітики в реальному часі 167

Чередько А.О. Програмне забезпечення для оптимізації дистанційного управління роботою персоналу..... 169

Ярмошевич А.І. Інтеграція чат-бота у середовище Telegram як інструмент взаємодії з користувачами програмного забезпечення 171

СЕКЦІЯ 7 Питання здоров'язбереження та впровадження здоров'язберігаючих технологій в освіті..... 174

Бондар В.С., Дідик Н.М. До проблеми впровадження здоров'язбережувального освітнього середовища 174

Василевська А.С. Нетрадиційні техніки малювання як засіб формування творчої уяви та збереження психофізичного здоров'я дошкільників 176

Васильєв М.Ю., Monika M.B. Питання здоров'язбереження в практиці сімейного лікаря..... 179

Голубєв С.М., Шульга Д. М. Роль фізичної активності у підтримці психологічного здоров'я працівників 181

Єна А.С. Роль освітнього середовища у психологічному благополуччі та здоров'ї студентів різних вікових груп 183

Зионг Т.Т. Вплив ненасичених жирних кислот на хворобу Альцгеймера..... 185

Зінченко І.А. Чинники негативних емоційних станів у сучасної молоді 190

Касьян О.Ю. Психологічні особливості самоставлення у дівчат юнацького віку 193

Клюйко Ю.В. Взаємозв'язок емоційного інтелекту з психологічною стійкістю у майбутніх психологів..... 196

Коломієць А.М., Monika M.B. Значення здоров'язберігаючих технологій в дитячій ортодонтії 198

Мироненко С.В. Розвиток пізнавальних здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами проблемних завдань та ситуацій у контексті здоров'язбереження 200

Мороз С.В. Психологічні фактори, що впливають на процес самоактуалізації (та її частки самонавчання) начальників караулів оперативно-рятувальних сил цивільного захисту.....	203
Мочалова Д.Д. Артпедагогіка як чинник здоров'язбереження в дошкільній освіті.....	206
Нечай Є.О. Інноваційні здоров'язбережувальні технології в закладах дошкільної освіти: сучасні підходи та перспективи.....	209
Рожковська І.Р. Здоров'язберігаючі технології як складова освітнього середовища ЗДО.....	211
Рубан А., Давидова М. Інтеграція здоров'язбережувальних практик в навчальний процес дошкільників.....	213
Скопюк А.В. Мовленнєвий розвиток дошкільників у багатомовному середовищі: здоров'язбережувальний підхід	216
Сняла Ю.Ю. Застосування здоров'язберігаючих технологій на уроках хімії.....	219
Соловей Ю. О., Тарасенко С. В. Гра як засіб емоційного здоров'язбереження дітей дошкільного віку	221
Ткачук В.О. Формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку через гру, творчість і природу.....	223
Тодорчук К.В. Вплив тривожності на академічну успішність у студентів	225
Чечель Н.В. Вплив терапевтичної казки: оцінка за допомогою колірної тесту Люшера	228
Roksolana I. Legal dimensions of international organizations' involvement in inclusive economic recovery of Ukraine	231
СЕКЦІЯ 8 Сучасні історичні дискурси	233
Бойченко П.С., Харламов М.І. До питання про діяльність Міжвідомчої пожежної ради в УСРР у 1920-х роках	233

Жадан А.В., Федоренко Я.А. Реалізація концепції про «радянський народ» у другій половині ХХ століття як спроба знищити національну ідентичність українців	235
Ільницька В.В., Макаренко В. О. Діалектика збереження та руйнації Петровського Полтавського кадетського корпусу як об'єкта історико-архітектурної спадщини	237
Корнієнко К.Ю. Історична пам'ять та переосмислення ролі урядів УНР у сучасному українському наративі.....	240
Кучерук Я.П., Федоренко Я.А. Легендарний полк «Азов»: героїчні сторінки історії.....	243
Морошан Н.В. Обряд і повсякдення: як ритуальні практики формують локальні традиції півдня Одещини	245
Порока М.В. Досвід реалізації державно-приватного партнерства у відновленні інфраструктури після збройних конфліктів.....	247
Рапота Д.А., Голодомор у колективній пам'яті української нації доби незалежності України	249
Lukianenko N. Digital history and the rise of public memory in the 21st century..	253
СЕКЦІЯ 9 Мультидисциплінарні дослідження молодих учених у різних галузях науки.....	255
Козловський Я.В. Сучасний стан та відродження малих річок Середнього Побужжя	255
Коновальчик Є.О. Щодо нормативного регулювання забезпечення дотримання академічної доброчесності в закладах вищої освіти.....	259
Мусієнко Н.М., Нелін Є.П. Використання практико-орієнтованих задач економічного змісту в навчанні математики	264
Продайвода В.І. Соціально-правові фактори вчинення адміністративних правопорушень неповнолітніми у сфері громадського порядку та безпеки	266

СЕКЦІЯ 1 Концепція успішної освіти в умовах дистанційного та змішаного навчання.

СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ НА ЕТАПІ ПЕРЕХОДУ ВІД ДОШКІЛЛЯ ДО ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Л.В. Балла

викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

м. Харків

Траєкторія розвитку освіти сьогодення спрямована на пошук нових шляхів та підходів до вирішення головних питань освіти знаходження конкретних локальних рішень існування інклюзивного освітнього середовища закладів дошкільної освіти у дистанційному форматі. Розумно побудована система дистанційної інклюзивної освіти, яка створює безпосередньо дистанційний інклюзивний простір закладу дошкільної освіти, забезпечує усіх учасників освітнього процесу сприятливими умовами для розвитку і навчання. Головна задача педагогів, розуміння і знаходження вірних шляхів і концепцій побудови такого інклюзивного освітнього середовища на етапі його існування на межі переходу від дошкільного до шкільного навчання.

Проблемою дистанційного навчання опікувались вчені: В. Кухаренко, М. Жалдак, Н. Морзе, С. Семеріков, В. Олійник, О. Єлізарова, С. Максименко, В. Моляко; педагогічні технології та цифрові інструменти в освіті досліджували науковці: В. Биков, О. Пінчук. Проблемою створення і функціонування інклюзивного освітнього середовища закладів дошкільної освіти займались науковці: А. Поліхроніді, А. Колупаєва, Є. Ісаєва, І. Малишевська, І. Макаренко, Н. Теплова, О. Василенко, О. Ковшар.

Нормативно-правове забезпечення дистанційного інклюзивного навчання в Україні регламентується низкою нормативно-правових документів: стаття 19. Закону «Про освіту» (2017) «Освіта осіб з особливими освітніми потребами»; Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017 [1].

Для забезпечення повноцінної роботи педагога в інклюзивному освітньому просторі необхідно слідувати педагогічним умовам: спеціальні розроблені і модифіковані освітні програми; дотримання правил психолого-педагогічного супроводу вихованців; персоналізація навчання або певних компонентів та підходів для вихованців; дотримання використання спеціальних освітніх і виховних методик та комп'ютерних технологій; пристосування і організація навчального простору до потреб кожної дитини; обов'язкова співпраця з родинами вихованців на основі взаємодопомоги [2].

Тож, створення інклюзивного освітнього середовища в дистанційному форматі на перехідному етапі є важливим процесом. Успішна інтеграція вихованців з особливими освітніми потребами до умов онлайн навчання вимагає комплексного підходу, чіткої структурованості і методичного забезпечення, спільнодії з сім'ями вихованців та вмілого використання цифрових інструментів навчання. Результативність інклюзивного дистанційного навчання залежить від гнучкості та індивідуалізації освітнього процесу, забезпечення доступності усім верствам населення, ефективної комунікації та співпраці, підготовці компетентних психолого-педагогічних кадрів. Створення такого середовища сприятиме соціалізації дітей та швидкій адаптації до наступного рівня навчання. Тільки об'єднання загальних зусиль та постійний пошук ефективних рішень дасть позитивний результат в освіті.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» (від 05.09.2017 № 2145-VIII). URL: <https://www.osvitakonotop.gov.ua/zakon-ukraini-vid-05-09-2017-2145-viii-pro-osvitu.html> (дата звернення 09.05.2025).

2. Ковшар О.В. Створення інклюзивного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами в умовах сучасного закладу дошкільної освіти. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. Випуск 67'2019 Серія 5. С. 122-126.

ЦИФРОВЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

І.В. Березіна

заступник директора з навчально-виховної роботи
комунальний заклад «Харківський ліцей № 12 Харківської міської ради»,
здобувачка III (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
м. Харків

Сучасні умови функціонування системи освіти, зокрема в час вимушеного дистанційного навчання, висувають нові вимоги до цифрової грамотності всіх учасників освітнього процесу. Необхідністю стало створення ефективного цифрового освітнього середовища, яке не лише забезпечує доступ до знань, а й сприяє розвитку ключових компетентностей учнів, зокрема інформаційно-цифрової. Її формування є одним із пріоритетів Нової української школи, а дистанційне навчання створює як виклики, так і можливості для її розвитку.

Проблематикою цифрового освітнього середовища займалися широкі кола зарубіжних та вітчизняних науковців. Наукові доробки В. Бикова, О. Вознюк, В. Гринько, М. Жалдака, Ю. Жука, Н. Топузова описують теоретичні основи створення та впровадження цифрового освітнього середовища. Практичне використання інструментів цифрового освітнього середовища досліджено такими науковцями, як Д. Кідд, Р. Сантос, М. Шихан та ін.

Трактуючи поняття «цифрове освітнє середовище», Ю. Жуков описує середовище, у якому забезпечується інформаційна взаємодія між учителем, учнем і засобами навчання, що функціонують на базі інструментів ІКТ [3].

Ми під цифровим освітнім середовищем вбачаємо інтегровану систему цифрових технологій, яка створює умови для персоналізованого, інтерактивного та комунікаційного навчання та забезпечує доступ до широкого спектра освітніх ресурсів.

Основними способами формування інформаційно-цифрової компетентності за умови створення цифрового освітнього середовища визначимо:

- Доступ до цифрових ресурсів та інструментів, оскільки цифрові платформи дозволяють учням отримувати вільний доступ до широкого спектра освітніх матеріалів, таких як електронні підручники, відео-уроки, онлайн-бібліотеки (при чому в будь-який час незалежно від місця перебування), отже формуються навички пошуку, відбору та критичної оцінки інформації.

- Використання інтерактивних інструментів (вебквестів, онлайн-ігор, вікторин, інтерактивних вправ тощо) сприяє активному залученню учнів в освітній процес та допомагає розвивати їм технічні навички й впевненість працювати з різними цифровими застосунками.

- Розвиток навичок співпраці та комунікації через використання платформ для спільної роботи. Учні вчаться ефективно та безпечно комунікувати в онлайн-середовищі, обмінюватись інформацією та працювати в команді. Так, для спільної роботи над проєктом, можна використовувати онлайн-дошки (Padlet, Jamboard) або GoogleDocs; для обговорення проєкта та зворотнього зв'язку організовувати відеоконференції за допомогою Zoom або Google Meet.

- Стимулювання здобувачів освіти до самостійного пошуку інформації та навчання. Вчитель може надавати учням ресурси для самостійного вивчення, створювати завдання, які потребують дослідження з

використанням цифрових застосунків, пропонувати створювати самим завдання за допомогою цифрових ресурсів та заохочувати до самостійного вивчення нових тем. Наприклад, під час узагальнення вивченої теми, учитель дає домашнє завдання створити опорний конспект у вигляді інтелект-карт, які учні можуть зробити за допомогою застосунків Coggle, Mind Maps, Draw.io; у вигляді хмари слів за допомогою сервісів Word Art, Word It Out, Ahaslides.

– Використання цифрових інструментів для оцінювання знань дозволяє педагогам оперативно отримувати результати тестувань та аналізувати їх, швидко виявляти проблемні місця та надавати учням своєчасний зворотній зв'язок, що сприятиме їхньому прогресу.

– Новітні технології та методики (перевернутий клас, проблемне навчання, проєктне навчання, STEM, STEAM, STREAM технології) формують дослідницькі навички, алгоритмічного та критичного мислення.

Отже, цифрове освітнє середовище в умовах дистанційного навчання не лише трансформує освітній процес, а й виступає потужним інструментом для формування у здобувачів цифрових навичок і компетентностей. Ефективність цього процесу залежить від рівня цифрової грамотності вчителів, педагогічного дизайну навчання та доступу до якісних цифрових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / В. Ю. Биков. – Київ : Атіка, 2008. – 684 с.
2. Биков В. Ю., Овчарук О. В., Іванюк І. В., Пінчук О. П., Гальперіна В. О. Сучасний стан використання цифрових засобів для організації дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти: результати опитування 2022 // *Інформаційні технології і засоби навчання*. – 2022. – Т. 90, № 4. – С. 1–18. – DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v90i4.5036>.
3. Жук Ю. О. Особистісний простір учня в комп'ютерно-орієнтованому навчальному середовищі // *Інформаційні технології і засоби навчання*. – 2012. – Т. 29, № 3. – Режим доступу: <https://doi.org/10.33407/itlt.v29i3.693>.

4. Концепція Нової української школи. URL:
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

РОЗВИТОК МОВНИХ І МОВЛЕННЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПРОСТОРІ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК

Л. П. Гарник

старший науковий співробітник відділу інноваційного розвитку птахівництва,
 Державна дослідна станція птахівництва Інституту тваринництва НААН
 України

І. І. Снігурова

здобувач третього освітньо-наукового рівня, Харківський національний
 університет внутрішніх справ; старший викладач кафедри української мови,
 Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
 м. Харків

Спричинене війною зростання соціального запиту на формування української ідентичності, пошук шляхів і засобів зміцнення фізичного й ментального здоров'я, а також опанування навичок цифрової грамотності лише прискорило процеси модернізації публічного простору централізованої бібліотечної мережі Київського району міста Харкова, яка демонструє спроможність протистояти викликам сьогодення та сприяти розвитку людського капіталу харківської громади. У повоєнний час публічні бібліотеки трансформувалися в безпечні й інклюзивні соціальні простори, де кожен може доповнити свою формальну освіту, покращити свої базові навички спілкування та взяти участь у різноманітних освітньо-культурних заходах. Таким чином, ланки централізованої бібліотечної системи стають дедалі більш дієвим інструментом у просуванні соціальної інтеграції, цифрової інклюзії, а також

навчання впродовж життя, поширенні українських і популяризації європейських культурних цінностей [3].

Відповіддю на численні запити бібліотекарів і користувачів бібліотечними послугами в квітні 2025 року було засновано розмовний клуб «Коло сонця», метою якого є сприяння спілкуванню українською й іншими (іноземними) мовами, вдосконаленню мовних і мовленнєвих компетенцій з метою формування культури мови та мовлення, а також підготовки до складання мовних іспитів (НМТ, іспиту на визначення рівня володіння державною мовою для виконання службових обов’язків тощо). Формат роботи розмовного клубу передбачає проведення циклу занять-зустрічей із підготовки менторів-кураторів змісту з числа співробітників бібліотеки, для яких, окрім мовних курсів, заплановано проведення лекцій з організаційного менеджменту, основ комунікативної психології та медіації, а також засад філософії управління якістю послуг. Для користувачів бібліотеки нами розроблено робочу програму курсу «Українська мова для відвідувачів зустрічей розмовного клубу «Коло сонця». Серед рекомендованих джерел для самостійної роботи обрано видання «Паляниця» [2], яке містить інтерактивні елементи – посилення на аудіозаписи фонетичного матеріалу. Це дозволяє прискорити подолання мовної дистанції й перейти від пасивного слухання до активного спілкування кожному незалежно від віку та наявних здібностей до опанування мов.

Таким чином, європейський досвід перетворення простору публічних бібліотек на осередок неформальної освіти формує фундаментальний вимір інноваційного навчального процесу та його невід’ємну складову – навчання впродовж життя [1, с. 19-20]. Тепер українські бібліотеки надають користувачам не лише доступ до інформації, читання, дозвілля, а й активно зосереджують свою діяльність на різних видах і формах навчання, створюючи надзвичайно цінний і широкодоступний ресурс для навчання впродовж усього життя.

Список використаних джерел:

1. Erich A. The Role of Public Libraries in Non-Formal Learning. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 10(3), 2018. P.17-24. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/59> (дата звернення: 14.05.2025).
2. Калинич О., Коткова Л., Кремінь Т. Паляниця. Українська для початківців: посібник-практикум з аудіосупроводом. Тернопіль: АСТОН, 2023. 160 с.
3. Рішення Харківської міської ради «Про затвердження Програми розвитку та функціонування української мови в м. Харкові на 2024-2025 роки» № 623/24 від 19.08.2024 року. Харків, 2024. URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua/movni-prohramy> (дата звернення: 15.05.2025).

ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА ДОШКІЛЬНИКІВ ТА ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ

Ю. Ю. Герасименко

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

кафедри освітології та інноваційної педагогіки,

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

м. Харків

Кризові ситуації і складні умови сучасного життя (пандемія COVID-19, військовий стан тощо) призвели до значних освітніх втрат, зокрема до недоотримання дітьми дошкільного віку базових знань, умінь і навичок, передбачених Базовим компонентом дошкільної освіти України [2]. Це призвело до глибоких когнітивних, емоційних та соціальних деформацій у дітей, що сформувалися як наслідок переривання та обмеження освітнього процесу.

Важливо відмітити, що старший дошкільний вік є завершальним етапом дошкільного дитинства та критичним періодом формування ключових компетентностей дитини. З огляду на це, як зазначають С. Сисоєва та О. Рейпольська [3], навіть короткотривалі перерви в освітньому процесі мають

довготривалі негативні наслідки для подальшого навчання дитини, її психоемоційному добробуту та соціалізації. Водночас учені зазначають, що проблема освітніх втрат в освітньому процесі закладів дошкільної освіти, на відміну від шкільної освіти, залишається недостатньо дослідженою, що посилює її актуальність та зумовлює потребу в пошуку шляхів її подолання [3, с. 2].

Аналіз навчальних планів і методичних розробок педагогів дошкільця, представлених на національній освітній платформі Всеосвіта, та наукових статей [1; 3], свідчить про те, що в умовах дистанційного і змішаного навчання заходи для подолання освітніх втрат переважно націлені на розвиток мовленнєвої, логіко-математичної, соціальної компетентностей. Утім, формуванню природничо-екологічної компетентності приділяється недостатньо уваги. Природничо-екологічна освіта стає чимось другорядним та реалізується фрагментарно. Це пояснюється складністю її формування: ця компетентність передбачає не лише когнітивне засвоєння знань про природу, а й безпосередню взаємодію (сенсорно-практичну діяльність) людини з природнім середовищем та активне спостереження [2] .

Навіть за умови організації онлайн занять (у синхронному чи асинхронному режимі) та одноразового щотижневого відвідування дітьми старшого дошкільного віку занять у підземних укриттях (на прикладі м. Харкова) немає достатнього компенсаторного потенціалу для повноцінного формування природничо-екологічної компетентності дітей. Це відбувається через епізодичність активізації природничо-екологічного компоненту, недостатню тривалість і пасивний характер участі дітей у таких заходах.

Ефективним прикладом розв'язання цієї проблеми, на нашу думку, може стати організація інтерактивних онлайн-занять відповідно до принципів STREAM-освіти [3. с. 2], які поєднують S—природничі науки, T—технології, R—читання, E—інженерію, A—мистецтво та M—математику в єдиний міждисциплінарний простір. Такий цифровий екопроект з використанням

інтерактивних платформ (Google Earth, PhET, GCompris, NASA Space Place, Пустунчик, Wordwall, LearningApps, Genially, Kahoot!, Scratch Junior) надасть можливість взаємодіяти з природою в доповненій реальності, досліджуючи її, проектуючи і моделюючи її процеси. Разом із виконанням дослідів у домашніх умовах під супроводом батьків це дозволить зберегти інтерес дітей до вивчення явищ природи, формувати причинно-наслідкові зв'язки дошкільників, їхнє екологічне мислення та розвивати навички використання цифрових інструментів, що є невід'ємною частиною сучасної природничо-екологічної компетентності.

Список використаних джерел

1. Бичко Г., Терещенко В. Навчальні втрати: причини, наслідки, шляхи подолання. *Освіта.ua*. 2023. URL: <https://osvita.ua/school/88921/> (дата звернення: 13.05.2025).
2. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція : наказ від 12.01.2021 р. № 33. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#Text> (дата звернення: 13.05.2025).
3. Сисоєва С. О., Рейпольська О. Д. Освітні втрати в дошкільній освіті як передумова подальших освітніх втрат. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. Т. 5, № 2. С. 1–5. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5203> (дата звернення: 13.05.2025).

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КАЗКОТЕРАПІЇ

В. О. Гривенко

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Ю.О. Соловей

Науковий керівник, д-р філософ., доц., доц. кафедри дошкільної освіти
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Формування морально-етичних цінностей у дітей дошкільного віку є одним із ключових завдань дошкільної освіти, оскільки саме в цьому віці закладаються основи особистості, світогляд та модель поведінки в суспільстві. Ефективним засобом розвитку моральної свідомості, емпатії, відповідальності й доброзичливості виступає казка – глибоко символічна форма пізнання світу, що відкриває перед дитиною шлях до осмислення добра і зла, справедливості, взаємодопомоги. У цьому контексті особливого значення набуває казкотерапія — напрям арттерапії, що використовує казкові сюжети, образи та мотиви для впливу на емоційно-моральну сферу дитини.

Казкотерапія як метод психологічного та педагогічного впливу на особистість дитини має глибокі наукові та практичні підґрунтя. Видатна вітчизняна дослідниця В. О. Сухомлинська наголошувала, що саме через казку найефективніше формуються перші уявлення про моральні норми. Казки, за її словами, «вчать любити, співчувати, захищати слабшого, бути щирим і добрим» [1].

Серед сучасних дослідників, які вивчали казкотерапію як засіб виховання моральних якостей у дітей, слід відзначити роботи таких науковців, як І. Вачков, який розглядає казкотерапію як спосіб гармонізації внутрішнього світу дитини, Л. Собчик, яка підкреслює важливість символічного змісту казок у формуванні моральних уявлень, та Т. Зінкевич-Євстигнеєва – розробила концепцію «розвивальної казки», що сприяє формуванню ціннісних орієнтирів та морального вибору.

Особливу увагу варто приділити й роботам Л. Артемової, яка підкреслювала, що моральне виховання у дошкільному віці повинно спиратися на емоційний досвід дитини, а казка створює безпечне середовище для переживання таких ситуацій. Вона стверджувала, що саме в образах казкових героїв дитина знаходить зразки поведінки, які згодом можуть бути перенесені в

реальне життя. Згідно з її позицією, сюжет казки, збагачений моральним змістом, стимулює дитину до самоусвідомлення, аналізу власної поведінки та формування оцінних суджень.

Педагогічна практика доводить, що казкотерапія може бути ефективною формою впливу не лише в індивідуальній, але й у груповій роботі з дітьми. Наприклад, під час колективного обговорення казкових історій, інсценізацій або створення власних казок діти вчаться розуміти точки зору інших, приймати спільні рішення, що сприяє розвитку соціальних і морально-етичних компетентностей [2].

Особливістю казкотерапії є також її здатність адаптуватися до індивідуальних потреб дитини. Вихователь або психолог може обирати казки залежно від актуального емоційного стану дитини, її поведінкових проявів чи труднощів у соціалізації. Це робить казкотерапію потужним інструментом не лише морального, а й загального психоемоційного розвитку.

Науковці сучасності, зокрема І. Зязюн, Г. Цукерман, Л. Столяренко, акцентують увагу на тому, що казкотерапія як метод роботи з дітьми дозволяє гармонізувати емоційно-вольову сферу, коригувати поведінку, а також сприяє усвідомленню моральних норм через особистий досвід дитини. За словами Л. Столяренко, казка є «дзеркалом моральних цінностей суспільства», яке допомагає дитині побачити й осмислити життєві ситуації в доступній формі.

Казкотерапія включає як традиційне читання казок, так і інтерактивні форми роботи: обговорення сюжету, драматизації, створення власних казок, малювання образів персонажів. Такі методи активізують творчу уяву дитини, сприяють розвитку рефлексії, вміння висловлювати свої думки, почуття, позицію. Особливу роль у цьому процесі відіграє дорослий – педагог або психолог, який спрямовує увагу дитини на морально-етичні аспекти сюжету, задає запитання, що стимулюють роздуми та обговорення [1].

Наприклад, обговорення казки «Колобок» може сприяти формуванню уявлень про наслідки самовпевненості та необережності, а казка «Ріпка» - про важливість взаємодопомоги та сімейної єдності.

Отже, казкотерапія є важливим засобом формування морально-етичних цінностей у дітей дошкільного віку. Вона не лише допомагає передати соціальні норми й моделі поведінки, а й сприяє глибокому емоційному переживанню, усвідомленню життєвих ситуацій, формуванню емпатії та відповідальності. Використання казки у виховній роботі з дошкільниками дозволяє зробити процес морального становлення природним, цікавим і ефективним. Як засіб впливу на внутрішній світ дитини, казка поєднує в собі мудрість поколінь, глибоку символіку та доступність для дитячого сприймання – саме тому вона залишається актуальною в умовах сучасної дошкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Княжева І. Проблема морального виховання дітей дошкільного віку: теоретичний аспект. Педагогіка вищої та середньої школи. 2015. Вип. 46. С. 161-166.
2. Сурмило О.А. Вивчення педагогічних умов використання казки як засобу морального виховання старших дошкільників. Психолого-педагогічні науки. 2014. №5. С. 181

МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ІНІЦІАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У НЕФОРМАЛЬНІЙ ТА ІНФОРМАЛЬНІЙ ДИСТАНЦІЙНІЙ ОСВІТІ

Н. М. Гуданич

викладач кафедри дошкільної педагогіки, аспірантка кафедри педагогіки,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

м. Одеса

У сучасному інформаційному суспільстві професійна підготовка вихователя закладу дошкільної освіти виходить за межі формального освітнього процесу. Зростає значення альтернативних освітніх форматів – неформальної та інформальної освіти, зокрема в дистанційному форматі, які сприяють формуванню пізнавальної ініціативності як важливої особистісно-професійної якості. Дистанційний формат неформального й інформального навчання дає змогу майбутнім вихователям: самостійно обирати джерела інформації; в зручному темпі та режимі; формувати особисті освітні траєкторії; брати участь у професійних онлайн-спільнотах [3].

Потрібно зауважити, що пізнавальна ініціативність є інтегрованою особистісною характеристикою, що включає мотивацію до самостійного здобуття знань, здатність до цілеспрямованого пізнання, креативність, критичне мислення, саморегуляцію та рефлексію. Можна констатувати, що неформальна та інформальна дистанційна освіта створюють широкі можливості для розвитку пізнавальної ініціативності, оскільки забезпечують: доступ до різноманітних освітніх ресурсів; гнучкість у виборі змісту та форм навчання; стимулювання самостійної освітньої діяльності; розвиток цифрової компетентності [2].

Встановлено, що ефективний розвиток пізнавальної ініціативності у дистанційній неформальній/інформальній освіті можливий за умови: мотиваційної підтримки здобувачів освіти; наявності інтерактивного, доступного й адаптивного освітнього контенту; організації освітньої діяльності на основі проєктної, дослідницької діяльності; залучення рефлексивних і самостійних форм роботи [1]. Результати емпіричного дослідження підтвердили, що студенти, які активно долучаються до неформальних та інформальних освітніх заходів (вебінарів, онлайн-курсів, самоосвітніх програм), демонструють вищий рівень пізнавальної ініціативності порівняно з тими, хто приймає участь в межах формальної освіти.

Проведене дослідження засвідчило, що участь студентів у неформальних онлайн-курсах, вебінарах, майстер-класах, онлайн-спільнотах сприяє підвищенню їхньої активності, самостійності, здатності ставити та досягати пізнавальні цілі, а

також підвищує рівень самоосвітньої компетентності. Ефективність розвитку пізнавальної ініціативності зростає за умов поєднання формального навчання з неформальними та інформальними практиками, що вимагає оновлення підходів до педагогічної підготовки майбутніх вихователів і ширшого впровадження цифрових освітніх ресурсів.

Список використаних джерел

1. Листопад О. А., Мардарова І. К., Гуданич Н. М. Інформаційно-комунікаційні технології в дошкільній освіті: навчальний посібник для студентів зі спеціальності А2 Дошкільна освіта (0112 Training for pre-school teachers). Одеса: Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. 304 с.
2. Листопад О. А., Мардарова І. К., Листопад Н. Л. Особливості застосування мультимедійних технологій в процесі формування цифрової культури здобувачів вищої і фахової передвищої освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*. 2024. Вип. 4 (56). С. 24–33. DOI: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2024-3-56-24-33>
3. Листопад О., Мардарова І. Цифрова трансформація вищої освіти: теоретичний та практичний аспекти. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2024. Вип. 66. С. 143–152. DOI: [https://doi.org/10.31909/26168812.2024-\(66\)-19](https://doi.org/10.31909/26168812.2024-(66)-19)

ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Н. Л. Листопад

кандидат педагогічних наук, викладач дошкільних дисциплін,
Комунальний заклад «Одеський педагогічний фаховий коледж»

м. Одеса

Сучасна система освіти переживає трансформацію, пов'язану з цифровізацією, змінами в педагогічних підходах та впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій. Одним із перспективних напрямів є застосування технологій Інтернету речей, які відкривають нові можливості в освітньому процесі, особливо в умовах дистанційної освіти [2]. Сьогоднішні студенти – це завтрашні вихователі, які мають бути готові не лише до роботи з дітьми, але й до впровадження новітніх технологій в освітній процес, отже програми підготовки мають включати ознайомлення з технологіями Інтернету речей. Інтернет речей – це мережа фізичних пристроїв, які оснащені сенсорами, програмним забезпеченням та інтернет-з'єднанням для збору, обміну та аналізу даних. У сфері освіти технологія Інтернету речей дозволяє створити інтерактивне цифрове освітнє середовище, забезпечити автоматизований контроль освітнього процесу, персоналізувати освітні траєкторії здобувачів освіти та підвищити ефективність управління закладом освіти.

Зауважимо, що в закладах фахової передвищої освіти, де здійснюється підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, технології Інтернету речей можуть застосовуватись у кількох напрямках: інтелектуальні дошки, сенсорні столи, адаптивні ігрові комплекси моделюють ситуації роботи з дітьми та дозволяють майбутнім вихователям закладів дошкільної освіти практикувати навички в інтерактивному режимі; пристрої Інтернету речей можуть фіксувати активність здобувачів фахової передвищої освіти у віртуальному середовищі, відстежувати виконання завдань, допомагаючи викладачу оперативно реагувати на труднощі; використання симуляційних систем з Інтернету речей (наприклад, «розумний клас» або «розумна група») дозволяє майбутнім педагогам знайомитись із сучасними технологіями дошкільного простору, такими як розумні іграшки, інтерактивні підлоги чи системи безпеки [3].

Встановлено, що технологія Інтернету речей у дистанційній освіті забезпечує: доступ до матеріалів у режимі реального часу через підключені пристрої (планшети, смарт-дошки); інтерактивне навчання з використанням

віртуальних лабораторій та симуляцій; збір та аналіз даних про успішність студентів, що дозволяє адаптувати навчальні матеріали до індивідуальних потреб [1]. Інтернет речей відкриває нові горизонти для фахової підготовки вихователів закладів дошкільної освіти, дозволяє модернізувати освітнє середовище закладу фахової передвищої освіти та ефективно реалізувати дистанційну освіту. Інтеграція технологій Інтернету речей у професійну підготовку майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти сприятиме формуванню інноваційно орієнтованого фахівця, здатного відповідати викликам сучасної освіти.

Список використаних джерел

1. Листопад О. А., Мардарова І. К., Гуданич Н. М. Педагогічний супровід професійного становлення майбутніх вихователів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*, 2022, Вип. 3 (50) 1 частина С. 31–42. DOI: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2022-3-50-31-42>
2. Листопад О. А., Мардарова І. К., Освітній вебквест як інструмент дистанційної освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*. 2024, Вип. 1 (54). С. 12–21. DOI : <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2024-1-54-12-21>
3. Листопад О., Листопад Н. Організація дистанційного навчання на платформі Moodle: теорія та практика. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2025. Вип. 70. С. 145–155. DOI: [https://doi.org/10.31909/26168812.2025-\(70\)-20](https://doi.org/10.31909/26168812.2025-(70)-20)

ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В.О. Миргород

викладач кафедри іноземних мов

Харківський національний автомобільно-дорожній університет,
м. Харків

Війна в Україні стала не лише трагедією національного масштабу, а й серйозним викликом для всіх сфер життя, зокрема й освіти. В умовах постійних обстрілів, руйнування інфраструктури та внутрішньої міграції, традиційна форма навчання виявилася практично неможливою. Саме тоді на передову освітнього процесу вийшла дистанційна освіта, ставши не просто альтернативою, а життєво необхідною ланкою, що поєднує учнів та викладачів, зберігаючи безперервність навчання попри жахи війни.

Так, відповідно до Закону України «Про освіту» статті 57-1 щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану, зазначено, що здобувачам освіти, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку (особливий період) були вимушені змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їх проживання (перебування) на час особливого періоду гарантується організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників [3].

З одного боку, дистанційна освіта в умовах воєнного стану стала справжнім рятівним колом. Вона дозволила мільйонам українських дітей, розкиданих по різних куточках країни та за її межами, продовжити здобувати знання та відчувати себе частиною освітньої спільноти. Завдяки онлайн-платформам, відеоконференціям та інтерактивним інструментам, викладачі змогли підтримувати навчальний процес, адаптуючи програми та методики до складних реалій. Дистанційне навчання надало гнучкість у часі та просторі, дозволяючи студентам навчатися у відносно безпечних умовах, незалежно від місця їх перебування та повітряних тривог.

Однак, не можна не згадати й про численні виклики, з якими зіткнулася дистанційна освіта в умовах війни. Передусім, це нерівний доступ до технологій та стабільного інтернет-з'єднання. Для багатьох родин забезпечення дітей необхідними гаджетами та безперебійним інтернетом стало серйозною проблемою. Крім того, дистанційне навчання вимагає високого рівня самоорганізації та мотивації як від студентів, так і від викладачів. В умовах постійного стресу та невизначеності підтримувати концентрацію та інтерес до навчання стає значно складніше [1].

Окремою проблемою є соціалізація студентів. Традиційне освітнє середовище забезпечує не лише передачу знань, а й живе спілкування з однолітками, розвиток соціальних навичок та емоційного інтелекту. Дистанційне навчання, хоч і пропонує певні форми онлайн-взаємодії, не може повністю замінити безпосереднього контакту. Відсутність фізичної присутності в аудиторії може призвести до відчуття ізоляції та самотності серед студентів [2].

Попри всі складнощі, досвід дистанційної освіти в умовах воєнного стану став цінним уроком для української освітньої системи. Він показав її здатність до швидкої адаптації та впровадження інноваційних підходів. Водночас, виявивши нагальну потребу у вирішенні проблем, пов'язаних з цифровою нерівністю, психологічною підтримкою учасників освітнього процесу та розробкою ефективних методик дистанційного навчання, що враховують специфіку воєнного часу.

У майбутньому, навіть після закінчення війни, елементи дистанційної освіти, безсумнівно, залишаться важливою складовою освітнього процесу в Україні. Проте, ключовим завданням стане пошук оптимального балансу між онлайн та офлайн форматами навчання, забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх студентів та створення сприятливого середовища для їхнього всебічного розвитку. Війна стала важким випробуванням для української освіти, але саме крізь ці терни ми зможемо прокласти шлях до

нових зірок знань, використовуючи набутий досвід для побудови сильнішої та стійкішої освітньої системи.

Список використаних джерел

1. Гнатюк О.В. Особливості дистанційного навчання учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732434/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82.pdf> (дата звернення: 13.05.2025)
2. Голярдик Н., Гевко О. Дистанційне навчання в умовах війни: виклики та можливості для системи вищої освіти України. Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки. 2023. № 3(34). С.57-72.
3. Закон України «Про освіту»: редакція від 6.04.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 13.05.2025).

ФАКТОРИ УСПІШНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ДО ВІРТУАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Г.В. Павленко

PhD, доцент кафедри прикладної психології

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

м. Харків

Стрімке розширення віртуального освітнього простору, особливо в останні роки, значно трансформувало традиційні підходи до навчання та викладання. Згідно з даними UNESCO [9], понад 1,5 мільярда здобувачів освіти у всьому світі були змушені перейти до дистанційних форм навчання протягом пандемії COVID-19. Для України ситуація суттєво ускладнилася з початком повномасштабної війни в лютому 2022 року, коли дистанційне навчання стало

не тимчасовим заходом, а необхідністю для забезпечення безперервності освіти в умовах безпекових викликів [3]. Все це зробило питання психологічної адаптації до віртуального освітнього середовища надзвичайно актуальним. Перехід супроводжувався низкою психологічних викликів як для студентів, так і для викладачів, що були посилені травматичним впливом воєнного стану [5].

Психологічна адаптація до віртуального освітнього простору є багатовимірним процесом, що включає когнітивні, емоційні та соціальні аспекти. В умовах війни цей процес набуває додаткових вимірів, пов'язаних із подоланням травматичного досвіду та психологічної напруги через постійну загрозу безпеці. Дослідження українських науковців Карамушки і Дзюби [2] демонструють, що успішність такої адаптації залежить від взаємодії індивідуальних психологічних характеристик особистості, особливостей організації віртуального навчального середовища та соціально-політичного контексту.

На основі аналізу сучасних досліджень [1; 7] можна виділити ключові фактори, що сприяють успішній психологічній адаптації до віртуального освітнього простору, зокрема індивідуальні та соціально-педагогічні фактори.

Індивідуально-психологічні фактори:

Цифрова самоефективність - переконання особистості у власній здатності ефективно використовувати цифрові технології для навчання. За даними досліджень [10], високий рівень цифрової самоефективності позитивно корелює з успішністю адаптації до віртуального навчання.

Саморегуляція та самоорганізація - здатність планувати час, встановлювати пріоритети та підтримувати мотивацію без зовнішнього контролю [6].

Толерантність до невизначеності - здатність ефективно функціонувати в умовах невизначеності та змін. За даними Павленко [4], студенти з високим рівнем толерантності до невизначеності демонструють кращі показники психологічного благополуччя під час дистанційного навчання.

Соціально-педагогічні фактори:

Соціальна присутність – відчуття належності до навчальної спільноти та взаємозв'язку з іншими учасниками освітнього процесу. Дослідження показують, що соціальна присутність є ключовим фактором задоволеності студентів онлайн-навчанням [8].

Педагогічна підтримка – регулярний зворотний зв'язок, емоційна підтримка та індивідуальний підхід з боку викладачів значно впливає на психологічну адаптацію студентів до віртуального освітнього середовища.

Технічна підтримка – доступність технічної допомоги та навчання роботі з цифровими інструментами. Наявність ефективної технічної підтримки зменшує тривожність та фрустрацію, пов'язані з використанням технологій.

Отже, успішна психологічна адаптація до віртуального освітнього простору в умовах сьогодення, особливо для українських студентів, залежить від комплексної взаємодії індивідуальних (цифрова самоефективність, саморегуляція, толерантність до невизначеності) та соціально-педагогічних (соціальна присутність, педагогічна та технічна підтримка) факторів. Врахування та цілеспрямоване формування цих чинників є ключовим для забезпечення психологічного благополуччя та академічної успішності здобувачів освіти у віртуальному навчальному середовищі, особливо в контексті триваючої війни та її травматичних наслідків.

Список використаних джерел

1. Байдарова О. О. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах війни. *Психологічний часопис*. 2022. № 8 (3). С. 9–21.
2. Карамушка Л. М. Психологічна адаптація викладачів закладів вищої освіти до роботи в умовах воєнного стану. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2022. № 2 (27). С. 62–74.
3. Організація освітнього процесу в умовах воєнного стану: аналітичний звіт. Міністерство освіти і науки України. Київ: МОН України, 2023. Режим доступу:

- <https://mon.gov.ua/storage/app/media/News/2023/03/22/Osvitnij%20proces%20v%20umovah%20vijni-2023.pdf>
4. Павленко Г. В. Толерантність до невизначеності як ресурс психологічного благополуччя студентів. *Актуальні проблеми психології*. 2019. Т. 7, № 47. С. 208–219.
 5. Штомпель Т. М. Виклики дистанційної освіти в умовах війни. *Психологічний журнал*. 2022. № 8 (2). С. 101–113.
 6. Broadbent J., Poon W. L. Self-regulated learning strategies & academic achievement in online higher education learning environments: A systematic review. *The Internet and Higher Education*. 2015. 27. P. 1–13. <https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2015.04.007>
 7. Melnyk Y. B. COVID-19 pandemic as a factor revolutionizing the industry of higher education. *Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanities*. 2022. Vol. 14, № 1. P. 1–7.
 8. Richardson J. C. Social presence in relation to students' satisfaction and learning in the online environment: A meta-analysis. *Computers in Human Behavior*. 2017. Vol. 71. P. 402–417. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.02.001>
 9. UNESCO. Education in the time of COVID-19 and beyond. UNESCO Digital Library, 2023. Режим доступу: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374548>
 10. Yokoyama S. Academic self-efficacy and academic performance in online learning: A mini review. *Frontiers in Psychology*. 2019. № 9. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.0279>

ВПЛИВ KEYС-МЕТОДУ НА РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

Оксана Струтинська

доктор педагогічних наук, професор кафедри

інформаційних технологій і програмування,

Юрій Столяренко

здобувач освіти IV курсу

спеціальності «Середня освіта. Інформатика»,

Український державний університет імені Михайла Драгоманова,

м. Київ, Україна

У сучасному освітньому просторі все більше уваги приділяється методам навчання, які сприяють активному засвоєнню знань, розвивають аналітичні здібності та критичне мислення.

Одним із таких методів є кейс-метод, який передбачає розгляд реальних або моделюваних ситуацій для формування вмінь приймати обґрунтовані рішення. [2]

Вивчення штучного інтелекту (ШІ) на уроках інформатики – це складний процес, що вимагає від учнів не лише засвоєння теоретичних знань, а й уміння аналізувати, оцінювати та прогнозувати наслідки використання технологій. У цьому контексті кейс-метод стає ефективним інструментом для розвитку критичного мислення.

Кейс-метод (case-study) – це навчальна технологія, заснована на аналізі конкретних ситуацій, що імітують реальні проблеми. Його основні складові: практика, інтерактивність та розвиток критичного мислення. [1]

Практична спрямованість надає учням працювати із реальними прикладами застосування ШІ. Інтерактивність полягає в обговоренні кейсів у групах, стимулює дискусії та обмін думками. Розвиток критичного мислення має необхідність виявляти причинно-наслідкові зв'язки, оцінювати альтернативи.

Застосування кейс-методу під час вивчення ІІІ дозволяє учням не лише ознайомитися з технологіями, а й зрозуміти їхній вплив на суспільство, етичні аспекти, переваги та ризики.

Критичне мислення – це здатність аналізувати, інтерпретувати та оцінювати інформацію, аргументовано обґрунтовувати власну позицію. [4]

Використання кейс-методу на уроках інформатики сприяє:

1) формуванню вміння ставити запитання. наприклад кейсу: *"Чи можна довіряти ІІІ у медичній діагностиці?"*. учні аналізують достовірність алгоритмів, можливі помилки, наслідки для пацієнтів.

2) розвитку логіки та аргументації. розбір ситуацій, наприклад: *"Використання ІІІ для відбору кандидатів на роботу: дискримінація чи об'єктивність?"*. учні вчаться виокремлювати фактори, що впливають на рішення алгоритмів, знаходити компроміси.

3) оцінці етичних аспектів технологій. кейси про використання ІІІ у військовій сфері, масовому спостереженні, створенні дипфейків. учні розглядають моральні дилеми, вчаться прогнозувати довгострокові наслідки.

4) стимулюванню креативного підходу до вирішення проблем. Наприклад: *"Як можна використати ІІІ для боротьби з кліматичними змінами?"*. Учні пропонують власні ідеї, обґрунтовують їхню доцільність. [3]

Використання кейс-методу під час вивчення штучного інтелекту на уроках інформатики значно підвищує ефективність навчання. Оскільки, активізує пізнавальну діяльність учнів, розвиває критичне мислення через аналіз реальних ситуацій, формує вміння працювати в команді, аргументувати свою думку та готує учнів до життя в умовах швидкого розвитку нових технологій.

Таким чином, кейс-метод є потужним інструментом для підготовки майбутніх фахівців, які зможуть не лише використовувати ІІІ, а й критично оцінювати його вплив на суспільство.

Список використаних джерел

1. Жаркова Л. В., Янковчук Н. М. Використання методу CASE-STUDY у професійній підготовці майбутніх учителів [Електронний ресурс] / Л. В. Жаркова, Н. М. Янковчук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2022. – № 2. – С. 45–52. – Режим доступу: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/30589/1/Zharkova_Jankovuch_CASE_STUDY.pdf.
2. Онищенко О.В., Коваленко І.В. Єдиний національний корпус знань. Штучний інтелект у діяльності педагога професійної освіти [Електронний ресурс] / уклад.: О. В. Онищенко, І. В. Коваленко. – Київ : Інститут професійної освіти НАПН України, 2023. – 24 с. – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737246/1/ЕНК%20Штучний%20інтелект%20у%20діяльності%20педагога%20професійної%20освіти.pdf>.
3. Сердюк Г. А. Науковий супровід інноваційної діяльності педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти [Електронний ресурс] / Г. А. Сердюк. – Київ : Інститут професійної освіти НАПН України, 2021. – 36 с. – Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738398/1/Сердюк%20Г.А.%20Науковий%20супровід.pdf>.
4. Усата О. Ю. Адаптація освітніх інновацій для розвитку критичного мислення здобувачів вищої освіти в контексті науково-дослідної діяльності [Електронний ресурс] / О. Ю. Усата, І. О. Блохіна, В. Є. Гаврик // Інтерактивні технології навчання у вищій школі: методологія та практика використання / за ред. О. В. Білик. - Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2018. - С. 12. - Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/43077/1/1.pdf>.

МЕТОД ПЕРЕВЕРНУТОГО КЛАСУ ПРИ ВИВЧЕННІ ХІМІЇ

В.В. Федорко

здобувачка другого рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Хімія)

Навчально-науковий інститут хімії та екології ДВНЗ «УжНУ»

м. Ужгород

Н.І. Король

кандидат хімічних наук, доцент кафедри органічної хімії

Навчально-науковий інститут хімії та екології ДВНЗ «УжНУ»

м. Ужгород

Сучасний освітній процес потребує впровадження інноваційних технологій навчання, що сприятимуть формуванню ключових компетентностей учнів та підвищенню їхньої пізнавальної активності. Одним із таких підходів є метод перевернутого класу [1], який передбачає перенесення вивчення теорії за межі аудиторії, а практичного закріплення – безпосередньо на урок [2]. Актуальність впровадження даного методу при вивченні хімії зумовлена необхідністю оптимізації навчального часу для більш ґрунтовного опрацювання практичних навичок, проведення хімічних експериментів та формування критичного мислення.

Мета дослідження полягала у впровадженні та експериментальній перевірці ефективності методу перевернутого класу у процесі вивчення хімії в 9-му класі закладу загальної середньої освіти. Педагогічний експеримент охоплював дві групи: експериментальну (9-А клас, 26 учнів), яка навчалася за методикою перевернутого класу, та контрольну (9-Б клас, 23 учні), що працювала за традиційною методикою. Тематичним матеріалом для впровадження експерименту стала тема «Йонно-молекулярні рівняння хімічних реакцій».

Методика реалізації перевернутого класу включала кілька етапів. На підготовчому етапі учні експериментальної групи самостійно опрацьовували теоретичний матеріал із використанням відеолекцій, мультимедійних презентацій та електронних матеріалів, додатково застосовувалися інтерактивні завдання на платформах Kahoot і LearningApps для первинного закріплення знань. Під час

аудиторних занять основна увага приділялася розв'язуванню практичних завдань, виконанню лабораторних робіт, груповій дискусії та проєктній діяльності.

Використано результати річних оцінок за 8 клас, як базу для визначення вихідного рівня знань.

Результати експериментального дослідження продемонстрували позитивний вплив методу перевернутого класу на якість навчальних досягнень. Середній бал учнів експериментальної групи підвищився з 7,53 до 7,79 (приріст +0,26), тоді як у контрольній групі приріст становив лише +0,04 (з 6,39 до 6,43). Якісний аналіз показав, що 50% учнів експериментальної групи покращили свої індивідуальні результати порівняно з 47,8% у контрольній групі. Особливо значущим є перерозподіл за рівнями навчальних досягнень: частка учнів із високим рівнем (10-12 балів) в експериментальній групі досягла 34,6%, що майже втричі перевищило показник контрольної групи (13%). Графічно результати експерименту зображено на Рисунку 1.

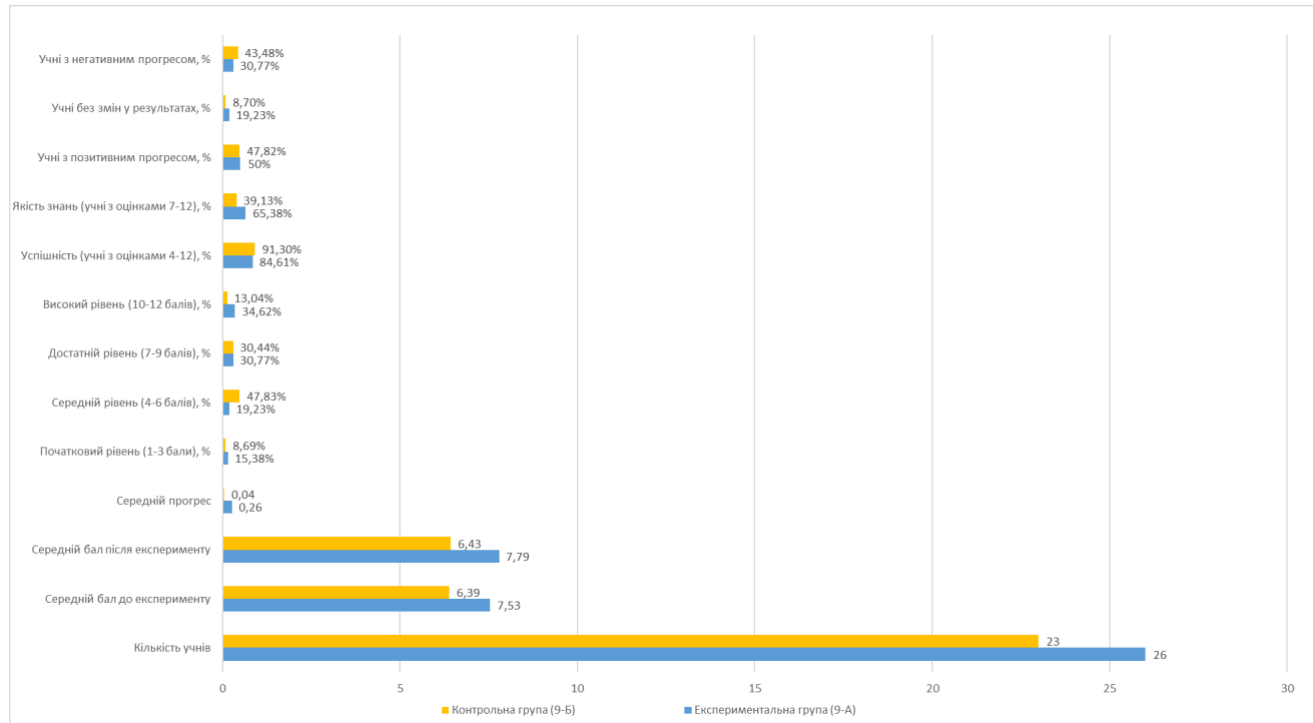

Рис. 1. Графічне представлення результатів експерименту.

Водночас виявлено, що метод перевернутого класу виявився менш ефективним для учнів із низьким початковим рівнем знань: в експериментальній

групі 15,4% учнів залишилися на початковому рівні (1-3 бали) замість 8,7% у контрольній групі.

Таким чином, результати педагогічного експерименту дають підстави стверджувати, що метод перевернутого класу є ефективним засобом підвищення якості хімічної освіти, сприяння формуванню предметних компетентностей та розвитку критичного мислення учнів. Водночас для забезпечення успішності всіх категорій учнів необхідно передбачити механізми додаткової підтримки для тих, хто має низький рівень початкової підготовки чи недостатню мотивацію до самостійного навчання.

Список використаних джерел

1. Bergmann J., Sams A. Flip your classroom. Reach every student in every class every day. Washington : ASCD, 2012. 124 с.
2. Попадюк С., Скуратівська М. Методологічні засади використання освітньої концепції «перевернуте навчання» у вищій школі. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. 2017. Т. 3, № 76. С. 149–154.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Ю.М. Щербина

старший викладач кафедри іноземних мов
Сумський національний аграрний університет
м. Суми

У сучасних умовах трансформації освітнього середовища поняття успішної освіти набуває нового змісту. Суттєво змінюється уявлення про ефективне навчання, що привело до широкого впровадження дистанційних та змішаних моделей освіти.

Серед ключових тенденцій сучасної освіти вирізняються концепції відкритої науки та відкритої освіти. Відомий дослідник у сфері відкритих освітніх ресурсів Девід Вайлі підкреслює, що відкрита педагогіка формується через застосування принципів «5Rs»: повторного використання, перерозподілу, збереження та редагування контенту. Вайлі розглядає відкриту педагогіку як комплекс методів викладання й навчання, що пов'язані з відкритими освітніми ресурсами [1]. Європейська рада, своєю чергою, затвердила низку нормативних документів, які регламентують застосування інтернет-технологій в освіті [3,с.134].

Сучасна система освіти все більше інтегрується в онлайн-простір. Однією з найпопулярніших платформ у сфері онлайн-освіти є американська Coursera, яка співпрацює з понад 65 престижними вишами, серед яких — Массачусетський технологічний інститут, Стенфорд, Єль, Бокконі та Нью-Йоркський університет [2,с.647].

Змішане навчання використовує найрізноманітніші методи, як традиційні, так і інтерактивні: лекційні лабораторні, комп'ютерні презентації, комп'ютерне навчання й навчання через Інтернет. Таке навчання надає студентам свободу у виборі часу та місця для навчання, забезпечує постійний доступ до необхідних матеріалів та дозволяє вчитися у власному ритмі [4,с.459]. Змішане та дистанційне навчання мають потенціал стати основною формою освіти у майбутньому, особливо у зв'язку з потребами інклюзивності, гнучкості та навчання протягом всього життя.

Ефективна освіта в умовах змішаного та дистанційного навчання можлива лише за умови комплексного врахування педагогічних підходів, технологічних можливостей, культурних відмінностей. Її успішність визначається не тільки доступом до знань, а й здатністю гнучко підлаштовуватись під потреби здобувачів освіти та виклики сучасного світу.

Список використаних джерел

1. Dermody R. Open Pedagogy for Teaching Structures. *Building Technology Educators' Society* 2019. Вип.1. URL: <https://doi.org/10.7275/s9xd-h436> (дата звернення 5.05.2025).
2. Kaltheuner N.-Estelle. The Virtual University. *European Heart Journal*. 2018. Вип 39. № 8. С. 645–648. URL: <https://doi.org/10.1093/eurheartj/ehy041> (дата звернення: 10.05.2025).
3. Kujumdzieva A., Nedeva T. New European View of Education: Implementation of ICT in Overall Education Process: *Scopes and Limitations. Biotechnology & Biotechnological Equipment*. 2007. Вип.21, С.133 - 136. URL:<https://doi.org/10.1080/13102818.2007.10817433> (дата звернення 10.05.2025).
4. Popescu A. Essential Aspects of Blended Learning. *Ovidius University Annals: Economic Sciences Series*. 2020. С. 457-462.

IMPLEMENTATION OF MODERN TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF MEDICAL STUDENTS UNDER CONTEMPORARY CONDITIONS

A.P. Popovych

PhD in Biology, Associate Professor

K.V. Havrylenko

Senior Lecturer

Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University

Zaporizhzhia

Introduction. Modern society places new demands and opens up new opportunities within the educational process. This is particularly true for medical education, where it is essential to ensure high-quality mastery of fundamental disciplines. Current educational trends require that, within a relatively limited period of university training, future physicians acquire a comprehensive set of professional competencies [1, p. 75; 2, p. 282].

Objective. To analyze the specific features of the teaching process in the discipline "Medical Biology" under contemporary conditions and identify the most effective methods of its delivery.

Main Body. The discipline «Medical Biology» is a mandatory component of the educational-professional program for future physicians. Its core objective is to study the nature of life at various levels of organization, function, and development. Teaching biology has its specific characteristics. The authors highlight several pedagogical methods from their practice that aim to enhance students' cognitive motivation and engagement at different stages of the learning process. Undoubtedly, under the current complex socio-political circumstances, the relevance of distance learning has significantly increased. This form of education is among the most flexible and accessible for acquiring professional knowledge. Its implementation supports the traditional educational process by compensating for in-person classroom work and creating a unified information space. Distance learning transfers the reproductive part of the educational activity to independent study at home. The level of IT integration in teaching medical biology is constantly growing. According to our survey, multimedia presentations are actively used by 85% of instructors, virtual laboratories by 70%, and distance learning platforms by 65%. One of the most effective tools in teaching «Medical Biology» is the use of mind maps – a novel type of didactic instrument that simultaneously performs visualization and information structuring functions. The integration of mind maps into the educational process aims to simplify the assimilation and facilitate the memorization of large volumes of academic content.

Purely distance-based education is not without drawbacks; however, these are largely addressed by implementing a blended learning format that includes both synchronous and asynchronous modes. In the context of blended learning, the case method has proven to be highly effective in the study of "Medical Biology." We applied this method to integrate theoretical knowledge with practical skills. Cases are based on real-life data or are closely approximated to real clinical scenarios.

Conclusions. At the current stage, distance learning has demonstrated its effectiveness and will likely continue to develop as one of the main formats of the educational process, necessarily in combination with in-person instruction (i.e., blended learning).

References

1. Arkushyna H. F., Naidonova H. H. Deiaki osoblyvosti dystantsiinoho navchannia studentiv pry vyvchenni biolohichnykh dystsyplin // *Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky.* – 2022. – № 207. – S. 75–79.
2. Mykhailiuk M. M., Shabanova Ye. O., Metodolohichni aspekty vykladannia dystsypliny «Medychna Biolohiia» studentam vyshchych osvitnikh medychnykh zakladiv. Materialy IV naukovo-praktychnoi internet konferentsii, – Chernivtsi: BDMU, 2024. S. 282-284.

СЕКЦІЯ 2 Освітологічні дискурси в підготовці майбутніх фахівців

ФОРМУВАННЯ МЕДІАЦІЙНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ: ОСВІТОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС

І.П. Гальчич

здобувач третього рівня вищої освіти факультету соціології та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ

А.О. Ярошенко

Доктор філософських наук, професор
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ

Сучасна соціальна сфера України зазнає істотних трансформацій, що пов'язано з воєнними діями, кризовими явищами, соціальною напругою,

змiнами у структурi родини та суспiльства. У такому контекстi потреба в ефективних методах врегулювання конфлiктiв, пiдтримки дiалогу та збереження соцiальної злагоди набуває особливого значення. Одним iз таких iнструментiв є медiацiя. Професiйна пiдготовка майбутнiх соцiальних працiвникiв має включати формування медiацiйних навичок як однiєї з базових компетенцiй. Практична пiдготовка у цьому процесi вiдiграє ключову роль.

Медiацiя – це не лише процедура врегулювання конфлiкту, а й культура мислення, орієнтована на спiвпрацю, взаємоповагу i розумiння [3]. Вона передбачає розвинене вмiння слухати, комунікувати без агресії, виявляти емоцiйний iнтелект i будувати довiру.

У концептуальному полi пiдготовки соцiальних працiвникiв медiацiйна компетентнiсть формується через iнтеграцiю теоретичних знань (правових, психологiчних, соцiологiчних основ конфлiкту) та практичного досвiду. Теоретичну основу складають працi вiтчизняних i зарубiжних авторiв: Калаура С.М., Тищенко О.О., Kressel K., Gmurzyńska E., якi розглядають медiацiю як частину мiжособистiсної та професiйної взаємодії в соцiальній сферi [1,2, 5,6].

Практична пiдготовка студентiв-соцiальних працiвникiв має забезпечити:

- симуляцiю конфлiктних ситуацiй iз подальшим аналізом рiшень;
- тренiнги з ненасильницького спiлкування та активного слухання;
- вивчення кейсiв iз медiацiйної практики;
- проходження практики в центрах соцiальних служб або в органiзацiях, де застосовується медiацiя;
- участь у медiацiйних клубах або студентських проєктах iз моделювання переговорних процесiв.

Цi iнструменти дозволяють не лише опанувати методологiю медiацiї, а й розвивати емоцiйну стiйкiсть, рефлексiю, здатнiсть до конструктивного вирiшення проблем.

Аналіз досвiду кiлькох вищих навчальних закладiв України показує, що студенти, якi проходили поглибленi програми з медiацiї в межах практики,

демонструють вищу адаптивність у професійному середовищі, краще справляються зі стресовими ситуаціями, більш ефективно налагоджують взаємодію з клієнтами. Крім того, формування медіаційних навичок дозволяє студентам соціальних спеціальностей ставати агентами культури діалогу у своїх громадах, що є особливо актуальним у поствоєнному контексті українського суспільства.

Формування медіаційних навичок у майбутніх соціальних працівників є необхідною складовою їхньої фахової підготовки. Практичне навчання створює ефективне середовище для інтеграції знань і формування особистісних якостей, необхідних для здійснення медіаційної діяльності [4].

У контексті національних викликів і потреб українського суспільства розвиток цієї компетенції є внеском у зміцнення соціального діалогу, підтримку миру і порозуміння в громадах.

Доцільним є подальше вивчення моделей інтеграції медіаційної підготовки в освітні програми різного рівня, розробка стандартів професійної компетентності з медіації для соціальних працівників, а також співпраця освітніх закладів з професійними медіаторами для забезпечення міждисциплінарної підготовки.

Список використаних джерел

1. Калаур С. М. Система професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів у професійній діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук / С. М. Калаур. – Тернопіль, 2018. – 42 с.
2. Тищенко О. О. Використання процедури медіації у вирішенні сімейних конфліктів / О. О. Тищенко. – Київ, 2018. – 96 с.
3. Подковенко Т. О. Інститут медіації: зарубіжний досвід та українські перспективи / Т. О. Подковенко // Актуальні проблеми правознавства. – 2016. – Вип. 1. – С. 26–31.
4. Besemer C. Mediation – Vermittlung in Konflikten / C. Besemer. – Baden : Werkstatt für Gewaltfreie Aktion, 2002. – 118 S.

5. Gmurzyńska E., Morek R. Mediacja. Teoria i praktyka / E. Gmurzyńska, R. Morek. – Warszawa : C.H. Beck, 2018. – 328 s.
6. Kressel K. Mediacja / K. Kressel // Conflict Resolution. Teoria i praktyka / eds. M. Deutsch, P. T. Coleman. – Kraków, 2005. – S. 212–234.

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОГО ФЛОТУ В ПІДГОТОВЦІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

А. М. Гузь

Херсонська державна морська академія

м. Одеса

Підготовка майбутніх фахівців морського флоту є складним процесом, який вимагає високого рівня професіоналізму, відповідальності та адаптивності. Готовність до професійної діяльності визначається не лише академічною успішністю, а й сформованістю професійних компетентностей, психологічною готовністю до роботи в екстремальних умовах та здатністю до міжособистісної взаємодії в міжнародному середовищі [3, с. 99].

У контексті сучасної морської освіти доцільно говорити про інтегрований підхід до формування готовності, який охоплює когнітивний, операційно-діяльнісний, мотиваційно-ціннісний та особистісно-психологічний компоненти [6, с. 112].

Ключову роль відіграє компетентнісний підхід, закладений у Конвенції STCW (1978/2010), де особлива увага приділяється практичній складовій навчання, симуляційним вправам, психологічній стійкості та лідерським якостям [8].

З огляду на специфіку морської професії, майбутні судноводії, механіки та електромеханіки мають володіти такими якостями, як:

- здатність до прийняття відповідальних рішень в умовах невизначеності;

- високий рівень стресостійкості [1, с. 142];
- комунікативна компетентність англійською мовою;
- навички командної роботи;
- технічна грамотність;
- знання стандартів безпеки та екологічних норм [2, с. 14].

Процес підготовки курсантів передбачає поєднання теоретичного навчання з практичною підготовкою на тренажерах, суднах-практиках, а також розвиток особистісних якостей через виховну роботу, роботу з психологами, участь у тренінгах [7, с. 122].

Особливу увагу слід приділити мотиваційному компоненту готовності: курсант повинен усвідомлювати значущість майбутньої професії, мати позитивне ставлення до неї, орієнтуватися на високі професійні стандарти [6, с. 114].

Однією з актуальних тенденцій є впровадження цифрових технологій, зокрема віртуальної реальності (VR) [4, с. 54]. і доповненої реальності (AR), що значно підвищує рівень підготовки, забезпечуючи імітацію реальних умов роботи на судні без ризику для життя [5, с. 45].

На формування готовності до професійної діяльності також впливають соціокультурні чинники, організаційна структура освітнього процесу, якість педагогічного супроводу, а також здатність курсантів до саморозвитку та критичного мислення [3, с. 102].

Висновки. Готовність до професійної діяльності майбутніх фахівців морського флоту є результатом цілісного педагогічного процесу, що передбачає розвиток знань, навичок, особистісних якостей та ціннісних орієнтацій. Удосконалення змісту навчання, застосування сучасних технологій, акцент на практичну підготовку та психолого-педагогічну підтримку сприяють підвищенню ефективності професійної підготовки та конкурентоспроможності випускників на міжнародному ринку праці [2, с. 16].

Список використаних джерел

1. Балл Г. А. Психологическая готовность к деятельности: теоретические подходы и практические решения. Київ : Наук. думка, 2006. 224 с.
2. Бугайчук К. Л. Сучасні підходи до підготовки фахівців морського транспорту в умовах цифрової трансформації. Вісник морського транспорту. 2018. № 3(45). С. 12–18.
3. Васильєв С. Г., Підлісний, І. М. Формування професійної компетентності курсантів морських ЗВО. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2021. № 1. С. 98–104.
4. Гузь А. М. Вплив технологій віртуальної реальності на якість сертифікаційної підготовки в морській освіті. Збірник наукових праць «Педагогічні науки», № 106, С. 52-59.
5. Коваленко О. І. Використання VR-технологій у підготовці морських фахівців. Освітні технології. 2020. № 4(32). С. 44–49.
6. Лозова В. І. Теоретико-методичні основи формування готовності до професійної діяльності. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2015. 267 с.
7. Савченко Л. М. Професійна готовність курсантів морських ЗВО: педагогічні умови формування. Педагогічний дискурс. 2022. Вип. 31. С. 120–126.
8. International Maritime Organization (IMO). STCW Convention and Code. London : IMO Publishing, 2010.

ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ:

ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

М.Й. Дмитренко

доктор філософських наук, професор

Л.І. Юрченко

доктор філософських наук, професор

Національний університет цивільного захисту України

м. Черкаси

Важливими напрямками розв'язання різних соціальних проблем і покращення якості життя людей, особливо за умов воєнної агресії є теоретичні і практичні аспекти соціальної роботи.

Вони включають розгляд проблем, які позначають соціальну реальність, такі як бідність, соціальна нерівність, насилля, дискримінація, та інші. Теорії соціальної роботи надають основу для розробки програм і інтервенцій, спрямованих на покращення ситуації. Однак, тільки знання та розуміння теорії не може вирішити соціальні проблеми. Необхідна практика соціальної роботи, що включала б взаємодію з особами або групами людей, які потребують підтримки і допомоги. Соціальні працівники надають практичну допомогу, консультують та сприяють розв'язанню конкретних проблем. Вони також співпрацюють з іншими професіоналами та установами для забезпечення повноцінної підтримки клієнтам.

Опис умов у контексті практики соціальної роботи малює досить похмуру картину, і так званий «розрив» між дослідженнями та практикою часто пояснюється неіснуючим або слабким зв'язком з новими знаннями і тим, що знання повинні мати більшу орієнтацію на процес.

Щоб зрозуміти використання знань у практичній соціальній роботі, можна скористуватись теоретичним поняттям критичної рефлексії. Рефлексія є інструментом для використання знань у певних умовах. Ступінь використання критичної рефлексії залежить від конкретного контексту.

Серед численних викликів соціальної роботи дослідження показали основні:

- Україна стикається з економічними труднощами, які впливають на можливість фінансування соціальних програм та послуг;
- військові конфлікти та переміщення населення створює додаткові соціальні виклики, такі як необхідність надання допомоги біженцям та реінтеграції внутрішньо переміщених осіб;

- корупція може перешкоджати ефективній роботі соціальних служб та обмежувати доступ до соціальних послуг для потребуючих;
- дискримінація та соціальна нерівність.

Перспективи соціальної роботи полягають у постійному розвитку теорій та методів, а також у здатності адаптуватися до нових викликів і реалій сучасного світу:

- важливість розвитку соціальної роботи як важливої професії для розв'язання соціальних проблем та якісної підготовки і набуття професійного статусу соціальним працівникам;
- розвиток системи соціальних послуг, яка відповідає потребам населення і включає в себе створення нових програм та послуг, а також покращення якості і доступності існуючих;
- міжнародна співпраця для підтримки соціальних ініціатив, залучення додаткових ресурсів та розвитку соціальної роботи;
- активна громадська участь у впровадженні соціальних змін і реформ, спрямованих на підтримку та контроль соціальних програм та політик.

Можна констатувати, що зусилля щодо вирішення соціальних проблем та поліпшення якості життя населення залишаються вкрай важливим завданням для українського суспільства.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ПРАВА

Дун Пей

аспірант кафедри педагогіки, гуманітарно-педагогічний факультет

Національний університет біоресурсів і природокористування

м. Київ

Інтелектуальна власність (ІВ) у системі вищої освіти є важливою складовою для забезпечення інноваційного розвитку та підтримки наукових

досліджень. Вона включає права на результати наукової діяльності, такі як винаходи, наукові публікації, технології, комерційні бренди та інші об'єкти, що створюються в процесі навчання та наукових досліджень в університетах та науково-дослідних установах. Професійна підготовка майбутніх фахівців з права в контексті знань про природу та особливості захисту ІВ є однією із базисних компетенцій, які дозволять майбутнім юристам успішно працювати в умовах сучасних викликів в світі інновацій. Компетенції захисту ІВ охоплюють не лише правові знання, а й здатність застосовувати їх на практиці в умовах реальних правових та соціально-економічних процесів.

У науковій літературі питання доцільності викладання основ інтелектуальної власності у ЗВО та законодавчого регулювання в цій сфері приділяють увагу такі вчені як О. Ісаєнко, С. Мосов, А. Поліщук, О. Стороженко, О. Німко та інші, які наголошують на необхідності формування відповідних компетентностей майбутніми фахівцями різних напрямів підготовки [2, с. 75].

В системі вищої освіти навчання основам ІВ здійснюється у різних формах. Мова де в першу чергу про теоретичне вивчення ІВ, в межах якого формуються знання з основ прав інтелектуальної власності, вивчення міжнародних угод і договорів, таких як Бернська конвенція, Патентна кооперація, Угода ТРІПС, ознайомлення із особливостями національного законодавства та процедурами реєстрації ІВ, вимогами до патентних заявок, процесів ліцензування та комерціалізації прав на ІВ. Погоджуємося із позицією вітчизняних дослідників, що фундаментом поширення знань у сфері ІВ має стати наукова платформа, на якій в свою чергу будуватиметься нормативна, а згодом – і практична база. Тобто, необхідно насамперед створити наукове підґрунтя для даної діяльності, а саме сформувати та узгодити термінологію, зокрема щодо таких понять та категорій, як: освіта в сфері ІВ, інтелектуальна свідомість, інтелектуальна культура, інтелектуальна соціалізація,

інтелектуальне виховання, інтелектуальна вихованість, а також щодо системи, функцій, ознак даних категорій [1, с.248].

Наступним обов'язковим аспектом підготовки здобувачів є формування практичних навичок через кейс-методи і симуляції. Використання реальних кейсів із судових справ або бізнесових ситуацій дозволяє майбутнім фахівцям розв'язувати конкретні правові проблеми у сфері ІВ, аналізуючи юридичні і фактичні обставини, також працювати над кейсами, де є порушення прав ІВ, наприклад, щодо піратства або контрафакції, або вирішенням спорів між компаніями, що стосуються патентних прав. Проведення симуляцій переговорів щодо ліцензування, продажу прав на ІВ чи передачі технологій допомагає сформувати навички укладання та обговорення угод, а моделювання реальних ситуацій дозволяє тренуватися в оцінці ризиків, вивченні стратегії захисту прав ІВ і визначенні умов вигідних угод. Дієвою формою підготовки майбутніх юристів в сфері ІВ вважаємо також налагодження співпраці з практиками та юридичними компаніями, що дасть їм змогу безпосередньо працювати з реальними клієнтами, готувати документи, брати участь у судових розглядах, знайомитися із сучасними інструментами для роботи з ІВ, такими як бази даних для пошуку патентів, торговельних марок, авторських прав та інших об'єктів (Google Patents, Espacenet, WIPO Global Brand Database).

Отже, формування компетенцій захисту ІВ у здобувачів вищої освіти є комплексним процесом, який включає теоретичне навчання, практичні заняття, інтеграцію міждисциплінарних знань, співпрацю з практиками та використання сучасних технологій. Завдяки такому підходу майбутні фахівці можуть отримати необхідні знання та навички для ефективного застосування законодавства щодо ІВ, вирішення юридичних проблем у цій сфері та забезпечення прав на ІВ в умовах глобалізації і цифровізації.

Список використаних джерел

1. Бошицький Ю. Л. Освіта в сфері інтелектуальної власності як складова інвестицій в людський капітал нації / Ю. Л. Бошицький, А. В. Лузан. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 4. С. 245-249.
2. Кулаковський О. М. Вивчення основ інтелектуальної власності як складова освітніх систем розвинених країн світу. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2018. № 61. С. 72-84.

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

В.Ю. Зелінський

здобувач третього рівня вищої освіти кафедри педагогіки і освітнього
менеджменту,

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця

У сучасному світі впровадження в практику закладів загальної середньої освіти інклюзії є однією з провідних тенденцій освітньої політики різних країн. Дедалі більше учнів з особливими освітніми потребами навчаються в закладах освіти за місцем проживання. Їхнє навчання вимагає від вчителів відповідних знань, умінь, а також сформованих професійних компетентностей.

Формування ціннісних установок у студентів, майбутніх педагогів, нерозривно пов'язане з їх особистісним розвитком та професійним становленням. Важливою складовою цього процесу є визначення провідних ціннісних установок та організація освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку.

Концепція розвитку сучасного закладу вищої освіти актуалізує увагу на формуванні у студентів загальнокультурних та професійних компетентностей,

які передбачають професійне становлення майбутніх педагогів інклюзивної освіти, що усвідомлено обирають ціннісні орієнтири [2]. Такий вибір обумовлений не тільки особистісними установками майбутнього вчителя, а й запитом суспільства на педагога нової формації, який впроваджує інноваційні освітні технології, спрямований на соціокультурний розвиток учнів, зокрема і з особливостями розвитку, що характеризує аксіологічний ресурс майбутнього вчителя інклюзивної освіти, визначає його професійну траєкторію.

Аксіологічний підхід у педагогіці є ціннісним орієнтиром, який визначає характер взаємодії суб'єктів освітнього процесу; виховання ціннісних установок, уявлень про педагогічні цінності, що є основою формування особистості майбутнього педагога, наставника дитини, зокрема і з особливими освітніми потребами [1].

Професійна підготовка педагога є складною, багатогранною системою, основою якої є формування компетентного учителя зі сформованим комплексом цінностей. Вважаємо, що професійне й особистісне становлення майбутнього педагога інклюзивної освіти базується на формуванні трьох складових: ціннісного ставлення, ціннісної самосвідомості та ціннісно-орієнтованої поведінки.

Аксіологічний підхід у професійній підготовці майбутнього педагога інклюзивної освіти є ефективним інструментом формування особистісно важливих якостей студентів. Аксіологізація професійної освіти передбачає акумуляцію педагогічних умов, які сприяють підвищенню мотивації майбутніх освітян, формуванню їх власного аксіологічного потенціалу, що є важливою складовою процесу досягнення успіху в педагогічній діяльності та розвитку особистості дитини, зокрема і з особливими освітніми потребами [3].

Отже, педагогічна освіта є цілісною, ефективною функціональною аксіологічною системою, результатом роботи якої є сформовані у майбутніх педагогів інклюзивної освіти ціннісні орієнтири, необхідні для успішної професійної діяльності. Аналіз досліджень у вітчизняній педагогіці дозволяє

нам констатувати важливість аксіологічного підходу у професійній підготовці майбутніх педагогів інклюзивної освіти і провідну роль у формуванні цінностей підростаючого покоління педагогом зі сформованими ціннісними орієнтаціями, ключовими з яких є цінності педагогічної діяльності, розвитку особистості та суспільства.

Список використаних джерел

1. Бельдій А.О., Волошина О.В. Пінаєва О.Ю. Функції деонтологічного компоненту у структурі професіоналізму майбутніх медичних сестер. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. Випуск № 9 (15). С. 662-673.
2. Волошина, О.В. Основи корекційної педагогіки: довідник. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2012. 124 с.
3. Dmitrenko, N., Voloshyna, O., Budas, Iu., & Klybanivska, T. Formation of Ethical Culture of Intending Educators in the Educational Process of Higher Education Institution. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. May 28th - 29th, 2021. Rezekne, Rezekne Academy of Technologies, Vol.I, P. 95-104.*

УДК 378.4.018:004-057.4](410)

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ ІТ-ГАЛУЗІ У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ КОМП'ЮТЕРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

О. В. Носирєва

старший викладач кафедри іноземних мов

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

м. Харків

Інформаційні та комп'ютерні навички є важливою складовою забезпечення сталого цифрового розвитку освіти й суспільства. Зокрема, вони є необхідним компонентом усіх базових навчальних програм у ІТ-галузі й, в цілому, більш широкого процесу навчання протягом усього життя. При вирішенні ключових питань викладання і навчання у галузі комп'ютерних наук та інформаційних технологій корисно мати уявлення про стислу історію предмета, щоб помістити його в контекст.

Історія формування предметної галузі інформаційно-комунікаційних технологій системно викладена в роботах українських та зарубіжних дослідників, а також в документах об'єднаної групи експертів міжнародних професійних організацій, як-от Асоціація комп'ютерної техніки (Association for Computing Machinery, ACM), Комп'ютерне співтовариство інституту інженерів з електроніки та електротехніки (Computer Society of the IEEE, IEEE-CS) тощо, серед яких узагальнюючим та методично вивіреном є проєкт міжнародних стандартів комп'ютерних куррикулумів (Computing Curricula 2020) [1]. В рамках цього проєкту ІТ-фахівці з багатьох країн світу, зокрема США, Великої Британії та низки європейських країн працюють над створенням рекомендацій з викладання інформаційних технологій у закладах вищої освіти. Таким чином, у міжнародній освітній практиці напрямок підготовки фахівців ІТ-галузі отримав назву Computing, який розглядається як інтегральна дисципліна, яка охоплює широкий спектр більш спеціалізованих науково-прикладних дисциплін, як-от: комп'ютерні науки, штучний інтелект, інформаційні системи і технології, комп'ютерна інженерія, біоінженерія тощо.

Як самостійна дисципліна, «Інформатика» або «Комп'ютерні науки» (Computer Science) виникла на початку 60-х років XX століття, хоча електронно-цифровий комп'ютер, який є об'єктом її вивчення, був винайдений ще у 40-х роках [2]. Наприкінці 90-х років фахівці проєкту Computing Curricula дійшли думки, що інформаційні технології вже важко повністю висвітлити в рамках одного університетського курсу інформатики. У зв'язку з цим курс був

поділений на чотири окремі дисципліни: - інформатика або комп'ютерні науки (Computer Science), - програмна інженерія (Software Engineering), - проектування апаратних платформ (Hardware Engineering), - інформаційні системи (Information Systems). За декілька років цей перелік складався вже з 14 областей знань галузі інформаційних технологій. Динаміка змін ІТ-галузі була настільки стрімкою, що до 2008 року з'явилося декілька напрямків на межі наук з іншими галузями знань, а з часом інформаційні технології поступово отримали широке застосування в усіх галузях науки й техніки.

Аналіз тенденцій розвитку ІТ-сфери дає можливість створити модель організації ІТ-напрямів, що описує структуру області інформаційних технологій яка дозволяє прогнозувати подальший розвиток сфери в цілому, а також запропонувати рекомендації щодо формування перспективних напрямів підготовки ІТ-фахівців.

Список використаних джерел

1. Computing Curricula (CC2020). Paradigms for Global Computing Education: A Computing Curricula Series Report (December 2020) URL: <https://www.acm.org/binaries/content/assets/education/curricula-recommendations/cc2020.pdf>
2. Computer Science: Development of Computer Science [ел. ресурс]. Режим доступу: <https://www.britannica.com/science/computer-science>

ВПЛИВ ОСВІТОЛОГІЧНИХ ДИСКУРСІВ НА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Осадчий М.Л.

аспірант кафедри економіки, права та управління бізнесом

Одеський національний економічний університет

м. Одеса

У сучасному освітньому просторі, що стрімко трансформується під впливом цифровізації, глобалізації знань та зміни соціокультурних орієнтирів, дедалі актуальнішим постає питання формування мотивації до навчання як ключової складової ефективного освітнього процесу. Особливо це стосується студентів економічних спеціальностей, для яких навчання є не лише засобом отримання теоретичних знань, а й базисом для майбутньої професійної реалізації в динамічному, конкурентному середовищі. У цьому контексті важливу роль відіграють освітологічні дискурси - теоретико-практичні підходи, що розкривають сутність освіти як соціокультурного феномену, обумовлюють зміст навчального процесу, структурують педагогічні взаємодії та формують ціннісні орієнтації у студентства.

Освітологічні дискурси є багатоаспектними за своєю природою. Вони охоплюють як філософсько-антропологічне осмислення феномену освіти, так і практичні моделі організації навчального процесу. У контексті вищої економічної освіти дискурси гуманістичної педагогіки, конструктивізму, компетентнісного підходу, критичної педагогіки, соціального конструкціонізму, екзистенціалізму, а також трансформаційного навчання відіграють особливо важливу роль. Саме через ці дискурсивні рамки здійснюється концептуалізація завдань освітнього середовища, педагогічного впливу та суб'єктності студента як активного учасника навчального процесу. Водночас освітологічний дискурс не є суто академічною категорією - він реалізується через конкретні практики: методи навчання, моделі взаємодії між викладачем і студентом, принципи оцінювання, форми організації навчального контенту, цифрові інтерфейси й елементи освітнього дизайну.

Мотивація студентів до навчання в економічній сфері формується в результаті комплексної взаємодії особистісних характеристик, зовнішніх факторів середовища та змістовних установок, які задаються саме освітологічними дискурсами [1]. Наприклад, гуманістичний дискурс, який акцентує увагу на повазі до особистості, самоактуалізації та розвитку

індивідуального потенціалу, формує у студентів внутрішню мотивацію до навчання через усвідомлення сенсу професійного самовдосконалення. Такий підхід орієнтує викладача на роль наставника, радника, що стимулює рефлексивне осмислення студентами власного освітнього маршруту, допомагає відчувати себе суб'єктом навчання, а не об'єктом педагогічного впливу. У результаті активізується не лише когнітивна, а й емоційна складова навчальної мотивації, знижується ризик академічного вигорання, зростає здатність до самостійного мислення та прийняття рішень [2].

Дискурс конструктивізму, зосереджений на активній побудові знання самим студентом, передбачає формування навчального середовища як простору взаємодії, співпраці, проєктної діяльності та вирішення проблем. У такому середовищі мотивація до навчання підсилюється за рахунок залучення студентів до створення власного освітнього досвіду, практичної апробації теоретичних знань у кейсах, бізнес-симуляціях, підприємницьких іграх та реальних проєктах. Цей дискурс резонує з потребою сучасного студентства в актуальності знань, прикладності змісту навчання та практичній значущості здобутих компетентностей. Підкріплений цифровими технологіями, гейміфікацією та адаптивним навчанням, конструктивістський підхід трансформує мотиваційний профіль студента в бік внутрішньої автономії, відповідальності та ініціативності.

Критична педагогіка як освітологічний дискурс наголошує на необхідності розглядати навчання як процес емансипації, усвідомлення структур соціальної нерівності, формування активної громадянської позиції. Для студентів економічних спеціальностей, які навчаються у світі глобальних викликів, кризових економік і посилення соціальних протиріч, такий підхід стимулює мотивацію через залучення до аналізу реальних проблем, оцінки економічної політики, критичного осмислення ролі майбутнього фахівця у зміні соціальної дійсності. Мотивація формується не лише як прагнення до кар'єрного успіху, але й як відповідальність за соціальний вплив власної професійної діяльності. У

цьому контексті важливими є такі інструменти, як дебати, публічні виступи, соціальні ініціативи, міждисциплінарні дослідження, що розвивають критичне мислення, етичну свідомість і соціальну замученість [3].

Трансформаційне навчання, як один із новітніх освітологічних підходів, передбачає зміну уявлень, цінностей та переконань студента внаслідок глибоких особистісних рефлексій, досвіду невизначеності, відкриття нових перспектив. У межах економічної освіти цей дискурс стає основою для формування мотивації через залучення до підприємницького мислення, управління інноваціями, освоєння міжгалузевих підходів, що виходять за межі традиційної економічної логіки. Таким чином, мотивація перетворюється на інструмент особистісної трансформації, де студент не лише здобуває професію, а й переосмислює своє місце у світі змін, стає агентом трансформацій у своїй громаді, організації чи галузі [4].

Освітологічні дискурси також визначають характер взаємодії між суб'єктами освітнього процесу, що безпосередньо впливає на мотиваційний клімат у навчальному середовищі. Так, дискурс діалогу сприяє налагодженню партнерських відносин між викладачем і студентом, розвитку атмосфери довіри, відкритості, взаємної підтримки. Це, у свою чергу, стимулює мотивацію через емоційне залучення, ідентифікацію з навчальним середовищем, відчуття приналежності до академічної спільноти. Дискурс автономії, який підкреслює важливість саморегуляції та індивідуалізації освітніх траєкторій, мотивує студентів до самостійного планування навчання, вибору курсів, оцінювання власного прогресу. Такі моделі, зокрема в поєднанні з адаптивними цифровими платформами, сприяють розвитку внутрішньої мотивації, формуванню відповідальності та підприємницького підходу до навчального процесу.

Узагальнюючи вищенаведене, можна стверджувати, що вплив освітологічних дискурсів на формування мотивації до навчання у студентів економічних спеціальностей є багатовимірним і динамічним процесом. Він охоплює як змістові, так і процесуальні аспекти освіти, пов'язаний із

ціннісними орієнтаціями, соціокультурним контекстом, педагогічною майстерністю та цифровими можливостями сучасного освітнього середовища. Уміння педагогічної спільноти свідомо інтегрувати дискурсивні підходи в освітній процес, створювати рефлексивне, відкрито-конструктивне навчальне середовище, адаптувати освітні практики до потреб студентів є ключовим чинником формування стійкої та продуктивної мотивації. Така мотивація, у свою чергу, виступає основою розвитку професійної ідентичності, підприємницького потенціалу, інноваційного мислення й готовності майбутніх економістів до відповідальної участі в трансформації суспільства знань.

Список використаних джерел

1. Тасиць С. Педагогічні умови формування поліпрофесійної мобільності майбутніх менеджерів-економістів в процесі професійної підготовки. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2024. №1. С.108.
2. Керекеша О. В., Осадчий М. Л. Мотивація до навчальної діяльності студентів у вищому навчальному закладі. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2021. № 11–12. С. 126.
3. Кийков О. Філософські основи сучасного освітнього менеджменту: від критичної педагогіки до гібридного управління. *Humanities Studies*. 2024. №21 (98). С. 159-167.
4. Калиновський Ю., Кротюк В., Зоркін Р. Філософська рефлексія соціокультурних аспектів трансформаційного навчання. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2025. №1(64).

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ STEM-ПРОЄКТІВ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

О.О. Панченко

доктор філософії, старший викладач кафедри дошкільної освіти

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
м. Черкаси

З позицій сучасних освітніх парадигм, модернізація системи дошкільної освіти детермінує необхідність формування у педагогів розширеного спектра професійних компетентностей, що виходять за межі традиційного дидактичного інструментарію. Одним із ключових векторів інноваційного розвитку виступає інтеграція STEM-підходу, який передбачає поєднання наукових, технологічних, інженерних та математичних дисциплін у контексті практично-орієнтованої діяльності дітей дошкільного віку.

В умовах динамічних соціально-економічних трансформацій та актуальних викликів, майбутні фахівці дошкільної освіти повинні володіти методологією розробки та впровадження STEM-проектів. Реалізація подібних ініціатив сприяє інтенсивному розвитку когнітивних функцій, зокрема критичного мислення, пізнавальної активності та дослідницьких навичок, а також формуванню соціально-комунікативних компетентностей через залучення до командної взаємодії.

Таким чином, якісна підготовка майбутніх вихователів до проектування та впровадження STEM-орієнтованих освітніх ініціатив є не просто педагогічною інновацією, а стратегічною необхідністю. Вона виступає запорукою формування інтелектуального потенціалу нової генерації, відповідаючи на суспільний запит щодо забезпечення якісної, практичної та інноваційної освіти вже з раннього дитинства. Готовність педагогів до такої діяльності є ключовим фактором у забезпеченні конкурентоздатності майбутніх поколінь в умовах стрімкого науково-технічного прогресу.

Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до впровадження STEM-проектів у закладах дошкільної освіти передбачає оновлення змістового наповнення освітніх компонентів у межах відповідних освітніх програм. Інтеграція тематики STEM-освіти вимагає включення міждисциплінарних

підходів, акцентування на розвитку дослідницьких компетентностей та проектуванні інтегрованих освітніх сценаріїв у дисципліни, що охоплюють методику ознайомлення з природним довкіллям, математичний розвиток, технологічну освіту та конструювання. Ключовим аспектом є забезпечення не лише опанування теоретичних засад концепції STEM-навчання, але й набуття практичних навичок її застосування в контексті педагогічної взаємодії з дітьми дошкільного віку.

Ефективним механізмом формування професійної готовності виступає створення імітаційних та практичних навчальних середовищ, що забезпечують можливість моделювання та безпосередньої реалізації STEM-проектів у процесі фахової підготовки. Доцільним є впровадження навчальних практикумів, лабораторних занять, орієнтованих на конструювання та експериментальну діяльність, а також організація проектних сесій (марафонів, хакатонів), що відтворюють реальні педагогічні ситуації. Забезпечення студентів доступом до базових технічних засобів, конструкторів, цифрових мікроскопів та експериментальних наборів сприяє формуванню практичної компетентності та розуміння можливостей адаптації STEM-діяльності до когнітивних особливостей дітей дошкільного віку.

Окрім того, налагодження партнерських зв'язків із закладами дошкільної освіти, що мають успішний досвід впровадження STEM-напряму та організація виробничої педагогічної практики на їхній базі забезпечують майбутнім вихователям можливість спостереження ефективних моделей, участі в плануванні та організації освітнього процесу, а також отримання менторської підтримки, що в сукупності сприяє їхній професійній адаптації та готовності до інноваційної педагогічної діяльності.

Отже, ефективна підготовка майбутніх вихователів до реалізації STEM-проектів у закладах дошкільної освіти потребує системного підходу, що поєднує оновлений зміст освітніх компонентів, практичну підготовку в умовах моделювання педагогічних ситуацій і тісну співпрацю із закладами дошкільної

освіти. Вважаємо, що такий підхід дозволяє сформувати в майбутніх вихователів необхідні знання, навички та впевненість у власних можливостях, що є запорукою якісного впровадження STEM-освіти в закладах дошкільної освіти.

КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ ЧАСУ: СИНЕРГІЯ ДЛЯ УСПІШНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

О.В. Плisko

кандидат педагогічних наук

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
м. Харків

Актуальність поєднання креативного підходу та тайм-менеджмент у прийнятті рішень зумовлена їхнім значенням для особистісного розвитку, формування ініціативності та конкурентоспроможності здобувачів освіти. З точки зору економіки та управління креативність — це вміння генерувати нові ідеї, виходячи за межі традиційних підходів і стандартного мислення, а з позиції психології — це показник творчого потенціалу, здатності до креативної діяльності, що розглядається як відносно стабільна риса особистості.[1] Креативне мислення відіграє важливу роль у підприємницькій діяльності та особистісному розвитку здобувача освіти, оскільки воно стимулює інноваційність, сприяє ефективному розв'язанню проблем і допомагає пристосовуватися до змін. Тайм-менеджмент є важливою складовою успішного навчання, бо дозволяє здобувачам середньої та вищої освіти ефективно розподіляти час, зменшувати стрес і досягати освітніх цілей більш раціонально. На відміну від усталеного уявлення, тайм-менеджмент не стримує креативність, а, навпаки, за умови застосування ефективних методів, сприяє її розвитку.

Існує багато ефективних методів розвитку креативного мислення, які сприяють генерації нових ідей, нестандартному підходу до розв'язання завдань

і формуванню гнучкості мислення. Серед найпоширеніших — метод мозкового штурму, метод фокальних об'єктів, метод синектики, а також метод «Шести капелюхів мислення» Едварда де Боно, який дозволяє розглядати проблему з різних точок зору шляхом символічного «перемикання» між шістьма стилями мислення — емоційним, логічним, креативним, критичним, позитивним та організуючим. [2]

Для розвитку креативного мислення та формування предметних компетентностей здобувачам освіти було запропоновано розробити бізнес-план щодо оптимального просування ІТ-продукту на ринку із жорстким обмеження часу на його створення за допомогою методу «Шість капелюхів мислення». Здобувачі освіти розбиваються на 6 груп, в кожній з яких послідовно є свій капелюх (спосіб розв'язання) та завдання відповідно до нього. Кожній з них пропонується покроковий алгоритм дій:

В результаті роботи групами було складено бізнес-план щодо просування ІТ-продукту на ринку, зазначена в плані бізнес-стратегія є чіткою, розумною та жорсткою.

Практична цінність цього методу полягає в тому, що здобувачі освіти вчаться поєднувати навички тайм-менеджменту з методами креативного мислення, що допомагає їм ефективно організовувати власний освітній процес і готуватися до професійної діяльності. Опанування такого структурованого підходу також знижує рівень тривожності, сприяючи кращому ментальному самопочуттю та результативності. Його впровадження в шкільному курсі фінансової грамотності та вивченні економічних дисциплін у закладах вищої освіти дозволяє формувати в здобувачів освіти практичні навички прийняття

рішень, стратегічного мислення та командної роботи в умовах обмеженого часу.

Список використаних джерел

1. Пащенко О.П. Креативний менеджмент як фактор успішності сучасного бізнесу. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, 2017. випуск 17. С.406-410 <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/86.pdf>
2. Волкова Н.П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі. Навчально-методичний посібник. Університет імені Альфреда Нобеля. 2018. 360с. https://www.pedagogic-master.com.ua/2022/Volkova_1.pdf

РОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ ТАБОРІВ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

К. О. Ужва

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти фізико-математичного факультету

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків

Вивчення та узагальнення науково-педагогічних джерел свідчить про те, що уряд Великої Британії постійно піклується про освіту дорослих. Виходячи з цього, парламент постійно приймає рішення про виділення додаткових державних коштів на освіту після 18 років. Зазначені кошти будуть витрачені переважно на підвищення кваліфікації працівників низького рівня [1; 2].

Приблизно, починаючи з 2013 року, переважна більшість дорослого населення віком від 24 років не мала право на державне фінансування для отримання першої повної кваліфікації. Лише дорослі, котрі були безробітними, мали таке право на повне державне фінансування.

З квітня 2021 року уряд Великої Британії поновив повне державне фінансування окремих кваліфікацій для дорослих віком від 24 років. Так, повне державне фінансування було поновлено для кваліфікацій, що вважаються популярними або пропонують високу віддачу.

Як свідчить проведене дослідження, уряд виділив певну суму коштів на новий тип навчальних програм, який називається навчальними таборами. Це безкоштовні курси тривалістю до 16 тижнів, створені для того, щоб прищепити дорослим необхідні навички, що дозволять їм активно просуватися по службі. Зокрема, в 2021 – 2022 роках уряд виділив 43 мільйони фунтів стерлінгів на проведення навчальних таборів. Перші такі табори були створені по всій території країни з навчання цифровим технологіям, інженерії та водіння вантажівок.

Існує низка чинників, які визначають ступінь успішності діяльності навчальних таборів. Насамперед дуже важливо, щоб учні отримували високоякісну підготовку. Контроль за якістю діяльності навчальних таборів у міру розширення їх функціонування по всій країні є достатньо складним процесом.

У Великій Британії існує також занепокоєння, що навчальні табори можуть просто витіснити діючі приватні курси з розвитку навичок, які успішно працюють у різних районах країни. Також дуже важливо, щоб потенційні роботодавці визнавали навички, котрі дорослі люди отримують завдяки навчальним таборам, навіть у тому випадку, якщо вони не отримують кваліфікації за їх участю.

До викладачів, які працюють з дорослим населенням у навчальних таборах висуваються такі вимоги, як-от:

- глибоке знання предмета або професійного курсу, який викладається;
- наявність навичок як письмового, так і усного спілкування;
- здатність знаходити спільну мову з тими, хто навчається;
- наявність організаторських навичок;

- гнучкий підхід до роботи;
- вміння використовувати інформаційні технології;
- наявність почуття гумору [1].

Отже, Велика Британія має розгалужену систему освіти дорослих різного віку. Одним із шляхів реалізації зазначеної освіти виступають навчальні табори, які покликані формувати професійні навички у дорослих, починаючи з 24 років.

Список використаних джерел

1. Further-education-teacher. URL: <https://www.prospects.ac.uk/job-profiles/further-education-teacher>
2. Warwick Institute for Employment Research URL: https://warwick.ac.uk/fac/soc/ier/researchthemesoverview/researchprojects/adult_education/dh_adult_education_full_report.pdf2.

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО СУПРОВОДУ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

І.В. Фастов

аспірант III року навчання кафедри педагогіки

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

м. Полтава

Орієнтація студентів педагогічних спеціальностей на постійне особистісне та професійне самовдосконалення, запит на систематичне підвищення та поглиблення знань — це важливий елемент перспективного педагогічного впливу на самоосвітню діяльність учнів, адже в цьому контексті основною задачею виступає здатність швидко, якісно засвоювати інформацію та творчо застосовувати її в навчально-пізнавальній діяльності.

Освіта XXI сторіччя потребує від студентів педагогічних спеціальностей цілеспрямованості, самоорганізації та рефлексії, адже підчас освітнього процесу все це сприяє посиленню впливу вчителя на розвиток самоосвітньої

компетентності учнів. В. Бобрицька наголошує, що домінування у професійній підготовці випускників вищих педагогічних навчальних закладів репродуктивних методів навчання і, водночас, гостра потреба суспільства в особистості, здатній до творчості й професійного саморозвитку впродовж життя, утворюють сутнісну суперечність освітньої системи [1, с. 248]. Зазначимо, що самоосвітня діяльність майбутніх педагогів – це наскрізна складова професійної компетентності вчителя та є важливою умовою набуття професійних якостей.

Освітнє середовище потребує організації такої системи навчальної діяльності, де обов'язково забезпечується цілеспрямований процес формування самоосвітньої компетентності учнів в результаті педагогічної взаємодії вчитель-учень-батьки. Це можливо лише за умови постійного саморозвитку та самовдосконалення майбутнього педагога.

Студенти педагогічних спеціальностей під час навчання в закладі вищої освіти повинні навчитися самостійно здобувати необхідні знання, вдало їх, мати розвинуті вміння та навички для розв'язання різноманітних навчальних, соціальних та побутових проблем, а в практичній педагогічній діяльності раціонально реагувати на труднощі, що виникають в освітній діяльності, знаходити шляхи їх продуктивного вирішення, вміти працювати з інформацією, творчо мислити та генерувати нові ідеї.

Самоосвіта майбутнього педагога повинна бути усвідомленим видом діяльності та охоплювати особистісну, соціально-практичну, загальнокультурну та професійну сфери. Все це безпосередньо впливає на майбутню педагогічну діяльність та сприяє якісному супроводу самоосвітньої діяльності учнів. Як зазначає Н. Уйсісімбаєва: «Самоосвіта є однією з фундаментальних потреб особистості, вона набуває сенсу в той момент, коли людина переконується в необхідності систематичних дій, спрямованих на вдосконалення власних знань, умінь, поглядів і переконань, духовному розвитку» [2, с. 206].

Таким чином, самоосвітня діяльність майбутніх педагогів є невід’ємною складовою неперервної освіти та виступає важливим елементом постійного самовдосконалення та стимулу до розвитку самоосвітньої компетентності серед учнів. Активна самоосвіта студентів педагогічних спеціальностей – це важлива умова для майбутнього якісного супроводу самоосвітньої діяльності учнів закладів загальної середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Бобрицька В. І. Професійно орієнтований контекст формування самоосвітньої компетентності майбутнього викладача в умовах магістратури. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія Педагогіка. Психологія*. 2015. Вип. 2 (7). С. 24–30.
2. Уйсімбаєва Н. Самоосвітня діяльність майбутнього вчителя: теоретичний аспект. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Педагогічні науки*. 2014. Вип. 131. С. 204–208.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ГРІ НА ТРАДИЦІЙНОМУ КИТАЙСЬКОМУ ЦИМБАЛОПОДІБНОМУ ІНСТРУМЕНТІ ЯНЦІНЬ

Хань Сюевень

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету мистецтв

В. П. Жуков

доктор філософії, доцент, докторант

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

м. Харків, Україна

Китайська традиційна інструментальна музика, розвиток якої пройшов кілька етапів, бере свій початок з китайської національної музики. У Стародавньому Китаї традиційна інструментальна музика використовувалася в релігійних і розважальних цілях, а також для святкування політичних

подій. У 1900-х роках, з появою західної музичної культури в Китаї, китайська традиційна інструментальна музика почала сприймати вплив модернізації та вестернізації, запозичення цінностей Західної цивілізації.

Одним з яскравих представників китайської традиційної інструментальної музики є струнний цимбалоподібний інструмент янцинь, навчання гри на якому ми розглянемо.

Зокрема зазначимо, що викладання янцинь (китайською Yangqin) вимагає систематичних методів навчання, терпіння та уваги до індивідуальних якостей і відмінностей учнів. Нижче ми наводимо методичні аспекти навчання гри на янцинь, які підходять для учнів різних вікових категорій:

1. Введення та основні положення.

Загальні відомості про янцинь. Знайте побудову інструменту (корпус, код, струни, бамбукові пальцятки тощо) та сольний принцип янцинь. Демонструйте настанови правильної посадки: витримування відповідної дистанції від власного корпусу до інструменту, природне тримання підвішених рук.

Правила утримання бамбукових пальцяток і удару по струнах. Навчіться хвату бамбукових пальцяток: затисніть середину пальцяток великим і вказівним пальцями, зігніть інші три пальці природним чином. Практикуйте основні ігрові рухи: не застосовуйте силу до зап'ястя, уникайте жорсткості рук, звертайте увагу на однорідність і чіткість тону звучання.

Звук та лад. Познайомтесь із звукорядом на янцині (традиційний дворядковий код або сучасний чотирирядний код). Почніть практикуватися з одного тону і поступово вивчіть основні гами, такі як До мажор і Сі мажор.

Простий ритм та етюди. Практикуйте елементарні ритми, такі як четвертні і восьмі тривалості з монотонним метрономом. Використовуйте підручники етюдів для янцинця, вибирайте короткі та повторювані приклади.

2. Початковий етап: загальні навички.

Відпрацювання на координацію двома руками. Тренуйте часте повторення по струнах поперемінно лівою та правою руками, наприклад, прийом tremolo. Навчіться розкладати акорди та прості інтервали, наприклад, октави.

Опанування елементарної теорії музики. Аналізуйте музичні твори, щоб пояснити ритм, тон, динамічні нюанси (p, f, cresc., dim.). Поліпшуйте здатність розпізнавати спектр звучання за допомогою візуальної практики з нотним текстом.

Вивчення творів малої форми. Вибирайте нескладні традиційні пісні та зверніть увагу на плинність мелодії та емоційного вираження музики. Додайте попередню практику вже знаних колористичних прийомів (vibrato, tremolo).

3. Проміжний етап: підвищення музичної виразності.

Комплексне навчання навичкам гри. Вдосконалюйте прийом tremolo, vibrato, оволодівайте прийомом glissando, pizzicato та іншими. Практикуйте швидке виконання гам та арпеджіо, щоб покращити гнучкість та біг пальців.

Розвиток розуміння музичного стилю. Вивчайте музику для янциню різних китайських регіональних стилів, наприклад: кантонська музика, «шовковий бамбук Цзяннань», сучасний творчий репертуар тощо. Аналізуйте структуру музичних творів (вступ, тема, варіації, закінчення) і зрозумійте логіку музичної виразності.

Ансамбль та імпровізація. Беріть участь у ансамблях або оркестрових колективах, щоб розвивати навички слухової співпраці. Спробуйте простий імпровізований супровід, наприклад, акордовий акомпанемент для народних пісень.

4. Просунутий етап: професійне поглиблення.

Високий рівень музикування. Вивчайте твори великої форми. Звертайте увагу на виконання різних музичних елементів, таких як баланс основної мелодії та акомпанементу, контраст тону тощо.

Власне художнє самовираження. Аналізуйте гармонійний фон композиції та розвивайте свій особистий стиль гри. Досліджуйте сучасні техніки та розширені звукові ефекти гри на янцінь.

Концертна практика та здатність до викладання. Підготуйтеся до участі у концертному виступі та подоланні сценічної нервозності. Розвивайте здатність до викладання: демонструйте та виправляйте помилки, формулюйте персоналізовані плани навчання.

5. Рекомендації щодо якості викладання.

Відповідно до здібностей учня коригуйте процес навчання стосовно до віку (учні повинні бути зацікавленими) та цілей (задоволення або професійний розвиток). Для підтримки мотивації до навчання підтримуйте та культивуйте інтерес, який поступово виникає і пов'язаний із використанням у репертуарі популярних мелодій і пісень, адаптацій відомих саундтреків до фільмів та телебачення. Щоб уточнити напрямок процесу вдосконалення, налаштуйте регулярний зворотній зв'язок з учнями – записуйте їх виступи, проводьте рефлексивний аналіз. Для сприяння навчанню використовуйте допоміжні інструменти: механічний або електронний метроном, відтворення аудіозапису та відеодемонстрацію.

Отже, завдяки послідовному, систематичному навчанню та художньому впливу учні можуть не тільки опанувати інструментальні навички на янцінь, але й глибоко зрозуміти чарівність китайської традиційної музики та культури.

ПІДГОТОВКА СУБ'ЄКТІВ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ В МЕЖАХ ФОРМАЛЬНОЇ, НЕФОРМАЛЬНОЇ ТА ІНФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИХ НАВИЧОК ДІТЕЙ З РАС

Г.В. Чупандіна

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

спеціальності 231 Соціальна робота
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків

У контексті сучасних освітньо-педагогічних і соціальних підходів до підтримки дітей з розладами аутичного спектра (РАС) все більшої значущості набуває проблема розвитку їхніх соціально-емоційних навичок як ключової умови успішної соціалізації, адаптації та особистісного зростання. Розвиток зазначених навичок є складним, багатоаспектним процесом, який передбачає участь міждисциплінарної команди фахівців – педагогів, психологів, терапевтів та інших, а також активне залучення батьків, як повноцінних партнерів освітньо-розвивального процесу.

Дослідження різних аспектів підготовки фахівців, які можуть входити до складу міждисциплінарної команди підтримки дітей з особливими потребами, активно здійснюється як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Зокрема, увага приділяється підготовці фахівців до професійної діяльності з дітьми з обмеженими можливостями здоров'я (О. Добровицька, Ю. Колодійчук та інші); реалізації соціально-педагогічного супроводу в умовах інклюзивного освітнього середовища (К. Волкова, Г. Косарева, Н. Лещій, С. Микитюк та інші); а також іншим аспектам професійної підготовки. Водночас питання підготовки суб'єктів соціально-педагогічної підтримки для сприяння процесу розвитку соціально-емоційних навичок дітей з РАС залишається недостатньо дослідженим і потребує подальшого цілеспрямованого аналізу.

Згідно зі статтею 8 Закону України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017, визначено три основні види освіти: формальна, неформальна та інформальна [1].

На наш погляд, поєднання всіх трьох видів освіти є доцільним у підготовці суб'єктів соціально-педагогічної підтримки для сприяння процесу розвитку соціально-емоційних навичок дітей з РАС.

Так, формальна освіта забезпечує системну фахову підготовку суб'єктів соціально-педагогічної підтримки (педагогів, психологів, соціальних працівників), яка реалізується через освітні програми у закладах вищої освіти України та зарубіжжя за спеціальностями, пов'язаними із соціальною роботою, психологією, спеціальною освітою тощо. Така підготовка створює базис для розуміння особливостей дітей з РАС та розвитку в них соціально-емоційних навичок.

Неформальна освіта дозволяє цим фахівцям, а також батькам дітей з РАС, оперативно оновлювати знання й удосконалювати практичні вміння, необхідні для розвитку соціально-емоційних навичок дітей з РАС, через участь у тренінгах, вебінарах, онлайн-курсах і професійних спільнотах.

Інформальна освіта (самоосвіта) відіграє важливу роль у процесі безперервного саморозвитку, як фахівців, так і батьків, через неструктуроване здобуття знань щодо розвитку соціально-емоційних навичок дітей з РАС.

Уважаємо, що всі зазначені форми освіти створюють сприятливі умови для підготовки суб'єктів соціально-педагогічної підтримки для сприяння розвитку соціально-емоційних навичок у дітей з РАС.

Список використаних джерел

1. Про освіту: Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 02.05.2025).

ВИКЛИКИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З КОМП'ЮТЕРНИХ НАУК У ПРОЦЕСІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Ю. Р. Щебель

здобувач рівня освіти PhD факультету інформаційних систем та технологій

ПВНЗ «Європейський університет»

м. Київ

Галузь комп'ютерних наук (КН) стрімко розвивається під впливом технологічного прогресу та зростаючої інтеграції обчислювальних технологій у різні сфери повсякденного життя. Як наслідок, освіта та підготовка фахівців у цій галузі стикаються з низкою серйозних викликів.

Університетська освіта відіграє вирішальну роль у формуванні майбутніх фахівців з КН. Вона є базовою платформою, де студенти отримують необхідні теоретичні знання, практичні навички та здатність до критичного мислення, що є ключовими для успіху в динамічній ІТ-індустрії. Проте цей освітній шлях не позбавлений викликів як для викладачів, так і для студентів.

Однією з основних проблем для викладачів є необхідність підтримувати навчальні програми актуальними. McLoughlin і Lee підкреслюють, що динамічна навчальна програма є критично важливою для відповідності вимогам індустрії [2].

Викладачі мають використовувати різні стилі навчання та різний бекграунд студентів. КН приваблює людей із різних дисциплін, тому рівень їхніх початкових знань може суттєво відрізнятись. Це ускладнює викладання, адже викладачі мають знайти ефективні способи зацікавлення всіх студентів, щоб ніхто не залишився поза увагою.

Ефективна освіта часто потребує взаємодії між університетами та ІТ-індустрією. Проте багато викладачів не мають зв'язків з фахівцями, які можуть поділитися актуальними практиками та баченням майбутніх тенденцій. Такий розрив може призводити до створення навчальних програм, які недостатньо готують студентів до реальних викликів.

Партнерство з місцевими ІТ-компаніями й організаціями дозволяє студентам отримати уявлення про практичне застосування знань. Гостьові лекції,

стажування та менторські програми можуть налагодити зв'язок між теорією та практикою.

Студенти стикаються з необхідністю постійно адаптуватися до нових мов програмування, фреймворків і інструментів, які з'являються швидше, ніж оновлюється навчальна програма. Це може викликати у них відчуття розгубленості й недостатньої готовності до професійної діяльності. Brabham зазначає, що обсяг галузі може бути непосильним і ускладнює самонавчання [1].

Триває дискусія про необхідний баланс між фундаментальними теоретичними знаннями та практичними навичками. Хоча теорія є базою для розуміння принципів, студенти часто відчують брак практики, щоб впевнено застосовувати знання у реальних ситуаціях.

Отже, підготовка фахівців з комп'ютерних наук у межах університетської освіти та самостійного навчання стикається зі значними викликами, які необхідно подолати для підвищення ефективності освітнього процесу. Основними проблемами є оновлення навчальних програм, врахування різноманітних освітніх потреб, налагодження співпраці з індустрією та забезпечення необхідними ресурсами.

Список використаних джерел

1. Brabham, D. A. P. G. (2020). Navigating the Vastness of Computer Science: A Student's Perspective. *International Journal of Computer Science Education*, 15(3), 45-59.
2. McLoughlin, S. J., & Lee, M. J. (2019). The Impact of Technological Change on Computer Science Education. *Journal of Computing Sciences in Colleges*, 34(5), 12-18.

BUDGETING AND FINANCIAL PLANNING OF RESEARCH IN THE CONTEXT OF ACADEMIC AUTONOMY

S. S. Otroda

2nd-year student, Faculty of Management and Marketing

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"
Kyiv

The financial support of university research has become especially important amid current transformations in Ukrainian higher education. War, reduced state funding, and the need for integration into the European Higher Education Area (EHEA) highlight the urgency of adopting new resource management models and rethinking academic autonomy. In this context, budgeting and financial planning serve not only economic purposes but also play a strategic role in institutional sustainability.

Academic autonomy includes the right to manage financial resources independently, allowing universities to set research priorities aligned with their missions. International experience shows that effective financial autonomy requires a well-structured budgeting system tailored to academic needs and societal demands [2, p. 113].

In the Ukrainian context, as O. Feicher notes, universities operate in a competitive and rapidly changing environment where traditional models of financial management have become outdated and ineffective [1, p. 105]. She stresses the importance of introducing systematic budgeting that integrates planning, control, monitoring, and performance evaluation. In her view, university budgets should allocate funds not only for educational activities but also for research, with clearly defined sources and transparent distribution mechanisms [1, p. 110].

L. T. T. Hong's research supports the idea that revenue diversification is a key condition for achieving financial autonomy. This includes a mix of government funding, business partnerships, international grants, and internal income generation [2, p. 114]. For Ukraine, this approach is particularly relevant in light of the continuing trend of shrinking public expenditures on education and science. Access to diverse funding sources enables universities to reduce dependence on state budgets and ensure financial stability in uncertain times.

At the same time, it is essential to avoid the risks of excessive commercialization of research and ensure a balance between financial independence and academic integrity. As O. Feicher emphasizes, budgeting must involve broad stakeholder participation, including researchers, administrators, business actors, and state representatives. This inclusive approach helps form strategic, legitimate, and transparent financial decisions [1, p. 113].

In today's globalized and digitalized world, higher education institutions must also adopt modern financial tools. In particular, the implementation of digital financial systems can support automation of budgeting processes, revenue forecasting, and timely adaptation to environmental changes [2, p. 116]. Effective use of such instruments strengthens institutional capacity and enhances decision-making in the research sphere.

Thus, budgeting and financial planning of research in the context of academic autonomy are of strategic importance for Ukraine. These processes enable higher education institutions not only to preserve and develop their research potential under crisis conditions but also to integrate more effectively into the international academic space. Achieving these goals requires building an institutional framework that supports transparency, efficiency, and accountability in the management of research funding.

References

1. Feicher, O. (2022). Budgeting as a Key Component of University Management Success. *Socio-Cultural Management Journal*, 5(1), 105–125. <https://doi.org/10.31866/2709-846x.1.2022.257685>
2. Hong, L. T. T. (2023). Research on Financial Autonomy and Financial Management in Public Higher Education. *International Journal of Business, Economics & Management*, 6(2), 112–122. <https://doi.org/10.21744/ijbem.v6n2.2126>
3. Research on financial autonomy and financial management in public higher education. (2023). Retrieved from <https://doi.org/10.21744/ijbem.v6n2.2126>

INTERACTIVE ONLINE FORUMS AS A TOOL FOR TRAINING FUTURE SPECIALISTS IN LIBRARY, INFORMATION, AND ARCHIVAL STUDIES

Maryna Shlenova

PhD in Philology, Associate Professor, Associate Professor, National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute", Doctoral Student at H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv

In the digital education landscape, interactive online forums significantly shape the professional identity of library, information, and archival science specialists. These forums, as I. Vodianytskyi [5] notes, enable knowledge transmission and co-creation through active participation and collaboration. K. E. Rudestam [1] highlights forums as socio-technical environments fostering learning via interpersonal communication, collaborative problem-solving, critical reflection, and interdisciplinary knowledge integration. For B13 "Library, Information and Archival Studies" students, forums are a methodological foundation, cultivating digital literacy, critical thinking, effective communication, and the ability to navigate informational uncertainty. S. Sharov et al. [2] emphasize forums' support for constructivist learning, where students actively construct knowledge through dialogue, enhancing analytical skills crucial for verifying sources, filtering information, and analyzing data.

Online forums are effective not only for asynchronous idea exchange but also for fostering mutual evaluation, cultivating peer review skills critical for archivists and librarians to assess information reliability [3]. They simulate professional ethics and scientific integrity. Forums transform students from passive learners into active participants in professional discourse, helping them value their contributions and integrate them into collective knowledge. For information professionals, this supports skills in knowledge preservation, interpretation, and dissemination. Additionally, forums build sustainable academic communities, enhancing soft skills like tolerance, reasoned argumentation, and adaptability in interdisciplinary settings. As digital

dialogue laboratories, they foster interpersonal connections that often grow into collaborative professional networks.

Interactive forums, as Stephenson notes, foster pedagogical dialogue where students and educators co-research and co-construct knowledge [4]. Educators transition from knowledge sources to facilitators, moderators, and mentors, while students become active, responsible learners. Forums archive professional discourse, unlike transient classroom discussions, enabling analysis, reflection, and improvement of educational practices. These records support meta-analyses of learning dynamics, tracking students' professional development and identity formation. In blended learning, common in technical institutions training information professionals, forums ensure communication continuity between in-person and extracurricular activities, enhancing motivation, engagement, and accountability.

Interactive forums support problem-based, inquiry-based, and case-based learning, ideal for archival specialists, and enable personalized, autonomous learning aligned with andragogical principles. They serve as hubs for professional socialization, equipping librarians, archivists, and information analysts with domain knowledge and digital society skills like communication etiquette, intellectual property respect, and professional online presence. Forums simulate real-world scenarios, fostering fact-checking and resistance to misinformation. Aligned with Education 5.0, they act as repositories of knowledge, experience, values, and behavioral models, promoting critical thinking, innovation, ethics, and societal impact. Integrating forums requires a pedagogical culture shift, redefining educator roles, ensuring equal student participation, and providing facilitation and mentorship to transform forums into catalysts for future-oriented education.

References

1. Rudestam K. E. Handbook of Online Learning: Innovations in Higher Education (1 ed.). Sage Publications, 2002.

2. Sharov S., Gladkykh H., Sharova T. Blended learning: modern educational trend in Ukraine. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. 2021. №1(105). Pp. 295–305.
3. Shlenova M. (2024). Soft skills as a key factor in the future professional success of students majoring in “information, library, and archival studies. *Image Of The Modern Pedagogue* 6(219), Pp. 44-47. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-6\(219\)-44-47](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-6(219)-44-47)
4. Stephenson J. Teaching and Learning Online: New Pedagogies for New Technology. Routledge, 2001.
5. Vodyanitskyi I. Use of information technologies by specialists of technical disciplines. *Ukrainian studies in the European context*. 2023. № 7. Pp. 187–192.

СЕКЦІЯ 3 Сучасні тенденції розвитку природничих наук

АНТИМІКРОБНІ ПОЛІМЕРНІ НАНОКОМПОЗИТНІ МАТЕРІАЛИ, ЯКІ МІСТЯТЬ КОМБІНОВАНИЙ НАПОВНЮВАЧ «ВУГЛЕЦЕВІ НАНОТРУБКИ – НАНОЧАСТИНКИ СРІБЛА»

С.А. Білий

здобувач третього рівня вищої освіти факультету комп'ютерних наук

Е.А. Лисенков

професор кафедри фізики та математики

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

м. Миколаїв

У сучасних умовах підвищеної уваги до гігієни, безпеки харчових продуктів, медичних виробів та захисту від бактеріальних загроз, зростає попит на матеріали з вираженими антимікробними властивостями. Традиційні полімерні матеріали не мають антимікробної дії щодо патогенних

мікроорганізмів, що обмежує їх застосування у сферах, де мікробіологічна стабільність є критичною. Інтеграція антимікробних агентів у полімерну матрицю є ефективним підходом до створення функціональних матеріалів нового покоління.

Особливу увагу привертають нанокompозитні матеріали, в яких як активні агенти використовуються наночастинки металів, зокрема срібла (НЧС), відомого своєю високою антимікробною активністю. Проте самостійне введення наночастинок срібла може призводити до їх агрегації та нерівномірного розподілу в полімері, що знижує ефективність матеріалу. З цією метою перспективним є створення комбінованих нанонаповнювачів, зокрема на основі вуглецевих нанотрубок (ВНТ), які виконують роль носіїв наночастинок срібла та сприяють їх стабілізації [1]. Таким чином, поєднання ВНТ та НЧС у єдиній структурі дозволяє створювати нанокompозити з покращеними механічними та функціональними характеристиками, включаючи довготривалу антимікробну активність.

Метою дослідження було отримання полімерного нанокompозиту з вираженими антимікробними властивостями на основі термопластичного полімеру, модифікованого комбінованим наповнювачем ВНТ–НЧС, та дослідити його структуру, фізико-механічні й біоцидні характеристики.

Як матрицю використовували поліетиленгліколь (ПЕГ). Комбінований нанонаповнювач синтезували шляхом хімічного осадження наночастинок срібла на поверхні функціоналізованих ВНТ. Матеріали отримано методом змішування у розплаві з подальшим пресуванням. Структуру та морфологію досліджували мікроскопічними методами, а антимікробну активність – методом зон затримки росту на *Escherichia coli* та *Staphylococcus aureus*.

Запропонований комбінований нанонаповнювач забезпечує гомогенний розподіл НЧС у полімерній матриці завдяки якірному ефекту ВНТ [2]. Отримані нанокompозити демонструють виражену антимікробну активність, яка залежить від концентрації нанонаповнювача. Також спостерігається

підвищення механічної міцності (до +25%) і збереження термічної стабільності матеріалу.

Комбінований нанонаповнювач ВНТ–НЧС є ефективним модифікатором для створення полімерних матеріалів з антимікробними властивостями. Подальші дослідження будуть спрямовані на оптимізацію співвідношення компонентів нанонаповнювача та розширення спектра тестованих мікроорганізмів.

Список використаних джерел

1. Schulman O., Samira R., Lachman N. Composites Made of Carbon Nanotubes and Silver Nanoparticles for Conductive Aerosol-Jet Deposition Ink: The Double-Edged Sword of Functionalization. *Front. Mater.* 2022. 9. P. 827740.
2. Xin F., Li L. Decoration of carbon nanotubes with silver nanoparticles for advanced CNT/polymer nanocomposites. *Composites Part A: Applied Science and Manufacturing*. 2011. 42 (8). P. 961–967.

РУХОВИЙ АПАРАТ РОБОТІВ

М.В. Брюхович

здобувачка першого рівня вищої освіти фізико-математичного факультету

Л.В. Батюк

кандидат біологічних наук, доцент кафедри фізики і хімії

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

м. Харків

Руховий апарат роботів є однією із важливих складових у конструюванні роботів, тому що саме від нього залежить здатність пристрою до різних рухів та взаємодії з навколишнім середовищем. Сучасні рухові системи в роботах, які складаються з простих електромеханічних приводів, з'явилися в середині ХХ століття. Розвиток мікроелектроніки у 70-80-х роках минулого століття став основою розробки складних систем керування роботів, що дозволило створити

рухові апарати з високою точністю. Розглянемо структуру рухового апарату, його основні компоненти, принципи роботи та етапи проєктування.

Мозком і нервовою системою робота ми можемо назвати його систему керування. Ця система займається аналізом вхідної інформації від інформаційно-вимірювальної системи та вироблення відповідних команд для виконавчої системи. Система керування взаємодіє із системою зв'язку, що дозволяє роботу «спілкуватися» з оператором та іншими пристроями. Сучасні роботи використовують електричні, пневматичні, гідравлічні та м'які приводи на основі смарт матеріалів. Біометрика дозволяє імітувати рухи живих організмів, і тим самим, підвищити адаптивність роботів.

Сенсорна система робота виконує функцію «органів почуттів», отримуючи інформацію про навколишнє середовище. Вона включає різноманітні датчики, пристрої аудіо- та відеофіксації, що дозволяє роботу адаптуватися до умов середовища та приймати відповідні рішення. Виконавча система або моторика робота складається з приводів (двигунів), передавальних пристроїв (механізмів), маніпуляторів та інших технологічних інструментів. Ця система безпосередньо здійснює механічні дії відповідно до команд керуючої системи [1], [3].

Механізм пересування є основним у мобільних роботах і може бути додатковим у роботах-маніпуляторах. Вони поділяються на колісні, гусеничні, крокуючі та такі, що працюють на електромагнітній, рідинній або повітряній подушках. Надання роботам-маніпуляторам мобільності збільшує їхню робочу зону та технологічні можливості, хоча й ускладнює конструкцію та підвищує вартість [3].

Переміщення роботів-маніпуляторів зазвичай здійснюється прямолінійно за допомогою кареток або візків, що переміщуються по напрямних. Тип напрямних та привід каретки залежать від необхідних величин переміщень: малих (до 0,2 м), середніх (до 1-2 м) та великих (до кількох десятків метрів). Для великих переміщень використовуються підлогові або підвісні рейки, а для

малих – напрямні типу «ластівчин хвіст», трубчасті, кулькові чи роликові [2], [3].

Розглянемо основні етапи проєктування роботів, які складаються: 1) формування технічного завдання – визначення основних функцій робота; 2) розробки загальної структури – створення структурної схеми; 3) вибору та проєктування компонентів; 4) написання керуючого програмного забезпечення; 5) збирання та тестування окремих модулів; 6) комплексного тестування всіх систем робота.

Проєктування робота складається з системного підходу, який враховує взаємодію всіх елементів конструкції. Даний підхід полегшує розробку як окремих компонентів, так і всієї системи в цілому. Особливу роль у цьому відіграють комп'ютерні системи автоматизованого проєктування. Такі системи підвищують точність, скорочують терміни розробки та зменшують витрати.

Отже, ми можемо сказати, що руховий апарат роботів є основною частиною кожної роботизованої системи. Історія розвитку демонструє швидкий прогрес від простих механізмів до високотехнологічних інтелектуальних систем, які здатні самостійно аналізувати ситуацію та адаптуватися у просторі. Завдяки інтеграції сучасних систем роботи виконують складні завдання з високою точністю.

Список використаних джерел:

1. Морзе Н.В., Варченко-Троценко Л.О., Гладун М.А. Основи робототехніки: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О.А., 2016. 184 с.
2. Цвіркун Л.І., Грулер Г. Робототехніка та мехатроніка: навч. посіб. М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. 3-тє вид., переробл. і доповн. Дніпро: НГУ, 2017. 224 с.

3. Трет'як А.В., Кльон А.М. Основи робототехніки: навчальний посібник для студентів спеціальностей 133 «Галузеве машинобудування», 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка», 174 «Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка». Полтава, видавництво національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2024. 135 с.

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЗБЕРІГАННЯ ТА ТРАНСПОРТУВАННЯ НАФТОПРОДУКТІВ

В.В. Голота

здобувач третього рівня вищої освіти інституту управління та безпеки населення

Л.І. Юрченко

доктор філософських наук, професор

Національний університет цивільного захисту України

м. Черкаси

Процеси резервуарного зберігання та транспортування нафтопродуктів характеризуються значним екологічним ризиком, обумовленими можливостями утворення випаровувань вуглеводневих сполук, корозійного руйнування резервуарів, витоків і аварійних ситуацій, що спричиняють забруднення атмосферного повітря, ґрунтового покриву та водних ресурсів.

Сучасні технології захисту не забезпечують достатньої ефективності в контексті комплексного зниження ризиків негативного впливу на довкілля. Більшість аварійних ситуацій на об'єктах зберігання та транспортування нафтопродуктів пов'язані з прогресуючою корозією металевих конструкцій, порушенням герметичності трубопроводів і несправністю запірно-регулюючої арматури. Викиди летких органічних сполук із резервуарів спричиняють значні екологічні ризики, особливо за умов підвищених температурних коливань.

Тому надзвичайно велику актуальність має досліджувана проблематика розробки та впровадження науково обґрунтованих методів і технологій підвищення рівня екологічної безпеки під час зберігання та транспортування нафтопродуктів у резервуарних парках на основі використання сучасних систем моніторингу, антикорозійного захисту та технологій мінімізації техногенного навантаження на довкілля.

За мету даного дослідження обрано процеси у технологіях зберігання та транспортування нафтопродуктів у резервуарних парках у контексті екологічної безпеки.

Для досягнення мети передбачалось виконання наступних завдань: аналіз методів та технологій підвищення рівня екологічної безпеки резервуарного зберігання і транспортування нафтопродуктів; розробка заходів щодо контролю викидів, корозійного захисту та мінімізації негативного впливу на довкілля.

Інтеграція сучасних технологій моніторингу стану резервуарних конструкцій, використання вискоєфективних антикорозійних матеріалів та впровадження системи рекуперації викидів летких органічних сполук дозволяють суттєво підвищити рівень екологічної безпеки зберігання та транспортування нафтопродуктів.

Розробка комплексної системи екологічного контролю резервуарних парків передбачає:

- автоматизовані системи моніторингу герметичності резервуарів для раннього виявлення витоків і корозійних дефектів;
- модифіковані антикорозійні покриття з підвищеною стійкістю до хімічних впливів і термічних коливань;
- технології вторинного уловлювання парів нафтопродуктів для мінімізації викидів у навколишнє середовище;
- математичне моделювання процесів випаровування та поширення забруднювальних речовин для прогнозування та запобігання екологічним загрозам.

В результаті виконання роботи здійснюється обґрунтування наукових підходів до підвищення екологічної безпеки резервуарного зберігання та транспортування нафтопродуктів на основі: дослідження кінетики корозійних процесів у резервуарних системах; аналізу впливу фізико-хімічних характеристик нафтопродуктів на інтенсивність випаровування; розробки математичних моделей оцінювання ризиків витоків і аварійних ситуацій; впровадження інноваційних технологій герметизації та рекуперації парів.

РОСЛИННИЙ ТА ҐРУНТОВИЙ ПОКРИВ КРИВБАСУ

Коптєва Т.С.

доктор філософії з галузі знань 10 Природничі науки спеціальності 103 Науки про Землю, доцент кафедри суспільно-економічних дисципліні і географії
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди
м. Харків

Рослинний та ґрунтовий покрив Криворізького залізорудного басейну (Кривбасу) є тісно взаємопов'язаними екосистемними компонентами, що визначають природний ландшафт регіону та формують його біорізноманіття. Попри значне антропогенне навантаження, покрив зберігає різноманіття видів, які зазнали суттєвих змін у зв'язку з господарською діяльністю [1].

На території Кривбасу зафіксовано понад 1260 видів вищих рослин [1], що свідчить про високу видову різноманітність. Проте сучасна рослинність є результатом значних трансформацій під впливом гірничо-металургійного комплексу. Просторова диференціація степової рослинності визначається, насамперед, умовами ґрунтового зволоження, які безпосередньо впливають на розвиток і поширення окремих видів [2].

Значне зменшення лісистості регіону до 4,5% характеризує критичний стан лісових екосистем. Ліси представлені переважно штучними насадженнями, зосередженими у зелених поясах міста Кривий Ріг (Гурівський ліс – 619 га,

водозахисні насадження біля Карачунівського та Південного водосховищ). Основними лісовими породами є дуб звичайний, ясен високий, клени, а також акація біла [4].

Рослинний покрив степової зони поділяється на смуги різнотравно-типчаково-ковилових та типчаково-ковилових степів, що відповідає різній геоботанічній структурі та ґрунтовим умовам [1]. Для північної смуги характерні ковила волосиста, ковила Лессінга, стоколос прибережний і типчак, а в південній – переважають типчаково-ковилові ценози з домінуванням ковили української. У межах степової зони трапляються й окремі байрачні ліси, що підтримують локальне біорізноманіття [5].

Ґрунти Криворізького регіону представлені переважно чорноземами різних типів, які формувалися під впливом степової рослинності та умов зволоження. Чорноземи звичайні малогумусні займають близько 67,5% площі басейну, при цьому північні різновиди характеризуються важкосуглинистою текстурою, а південні – легкосуглинистою [3]. Вміст гумусу в орному шарі коливається від 2,0 до 6,0%, із загальним зменшенням гумусового запасу під впливом антропогенних чинників.

Північно-західна частина регіону характеризується чорноземами середньогумусними, що утворилися за умов вищої вологозабезпеченості, з середнім вмістом гумусу близько 6%. У південних районах поширені малопотужні чорноземи південні, а в заплавах річок трапляються лучно-чорноземні ґрунти з високим запасом мінеральних речовин і глибоким гумусованим горизонтом [5].

Важливо відзначити вплив промислових викидів на якість ґрунтів: спостерігається зниження вмісту гумусу на 8,2-13,9%, підвищення показників засолення, а також акумуляція шкідливих металів (сірка, залізо, марганець, кальцій, кремній) у безпосередній близькості до металургійних та гірничих підприємств [3]. На порушених землях формуються примітивні ґрунти, що мають обмежений потенціал для природного відновлення.

Отже, рослинний та ґрунтовий покрив Кривбасу є складовою інтегрованої природної системи, що зазнала значних антропогенних змін. Взаємозв'язок рослинності та ґрунтів визначає просторову структуру ландшафтів, які поділяються на степові, лісові та водно-болотні комплекси. Вплив промисловості та міської забудови призводить до деградації ґрунтів, що потребує заходів з рекультивації територій.

Список використаних джерел

1. Денисик Г. І., Казаков В. П., Ярков С. В. Сингенез рослинного покриву у ландшафтах зон техногенезу : монографія. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2012. 240 с.
2. Коптєва Т. С. Ґрунтово-рослинний покрив гірничопромислових ландшафтів Криворізької ландшафтно-технічної системи (на прикладі Бурштіського, Шимаківського відвалів та відвалу "Степовий"). The current state of fundamental and applied natural sciences research : Scientific monograph. Riga : Baltija Publishing, 2022. Pp. 178–203. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-212-8-9>
3. Малахов І.М. Техногенез у геологічному середовищі. Кривий Ріг, ОКТАН-ПРИНТ, 2003, 252 с.
4. Koptieva T. S. The reclamation of the surface layer of mining landscapes of Kryvyi Rih landscape technical system. *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*. – 2023. Вип. 39. С. 55–64. <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2023-39-05>
5. Koptieva T. S. Altitudinal differentiation and diversity of mining landscapes of Kryvorizhzhia : monograph. H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. Vinnytsia : TVORY, 2023. 138 p. : ill. ("Modern Nature and Landscapes of Ukraine").

СИНТЕЗ π -КОМПЛЕКСІВ КУПРУМ (I) МАЛЕЇНАТУ З ВИКОРИСТАННЯМ АСКОРБІНОВОЇ КИСЛОТИ

Є.С. Осокін

доктор філософії, молодший науковий співробітник,
Інститут теоретичної фізики імені Боголюбова НАН України,
м. Київ

Упродовж останніх десятиліть спостерігається зростаючий інтерес до синтезу π -комплексів купрум(I) в Україні, який зумовлений їхньою унікальною електронною будовою, фотолюмінесцентними, каталітичними, бактерицидними та навіть протираковими [1] властивостями. Що робить їх перспективними речовинами в галузях матеріалознавства, каталізу та біоорганічної хімії. В попередній роботах [2] було теоретично встановлено існування у водному розчині π -ацидоаквакомплексів Cu^+ з молекулярною формою малеїнової кислоти (рис. 1).

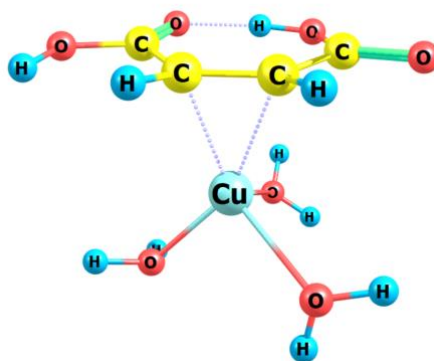

Рис. 1. Оптимізована структура π -комплексу $[\text{Cu}(\text{C}_2\text{H}_2(\text{COOH})_2)(\text{H}_2\text{O})_3]^+$

Тому представляло інтерес провести синтез π -комплексу купрум(I) малеїнату, з молекулярною формою ліганду. Для створення таких умов використовувалось сильноокисле середовище для зміщення рівноваги у відповідний бік. Синтез π -комплексів проводили шляхом відновлення іонів Cu^{2+} ($\text{Cu}(\text{NO}_3)_2$) аскорбіновою кислотою в присутності малеїнової кислоти. Для кращого виходу продукту аскорбінову та малеїнову кислоти брали в подвійному мольному еквіваленті відносно купрум(II) нітрату, тобто $\text{Cu}^{2+} : \text{Asc} : \text{MA} = 1 : 2 : 2$. Вихідна концентрація для $\text{Cu}(\text{NO}_3)_2$ становила 0,1 моль/л, а для

аскорбінової та малеїнової кислот, відповідно, по 0,2 моль/л. Таким чином перед початком синтезу готувались два розчини 15 мл розчину $\text{Cu}(\text{NO}_3)_2$ з малеїновою кислотою та 10 мл розчину аскорбінової кислоти. Після зливання розчин одразу ставав світло-зеленого кольору, і поступово починав жовтіти ($\text{pH} = 0,5$). В замкненій ємкості у розчині почали з'являтися кристали яскраво жовтого кольору. Отримані кристали (після фільтрування та висушування $m = 0,20$ г) спостерігали в мікроскоп зі збільшенням 64х (рис. 2).

Рис. 2. Мікрофотографія отриманого π -комплексу купрум(I) малеїнату

І хоча за даними роботи [3] π -комплекси Cu^+ з дисоційованою формою МК в 10 разів стійкіші ніж з молекулярною формою, в іншій роботі [4] було показано, що у водному розчині при $\text{pH} > 1$ малеїнова кислота у розчині знаходиться в молекулярній формі як у складі комплексу Cu^+ , так і вигляді вільного незв'язаного ліганду. Таким чином, висунуто гіпотезу, що отримані π -комплекси Cu^+ зв'язані з молекулярною формою кислоти.

Список використаних джерел

1. González-Ballesteros, N., Pérez-Álvarez, D., Rodríguez-Argüelles, M. C., Henriques, M. S., Paixão, J. A., & Prado-López, S. (2016). Synthesis, spectral characterization and X-ray crystallographic study of new copper(I) complexes. Antitumor activity in colon cancer. *Polyhedron*, 119, 112–119.
2. Vargalyuk, V. F., Osokin, Y. S., Polonsky, V. A., & Glushkov, V. N. (2019). Features of $(d\pi-p\pi)$ -binding of Cu(I) ions with acrylic, maleic and fumaric acids in aqueous solution. *Journal of Chemistry and Technologies*, 27(2), 148–157.

3. Завалий Ю. П. Кристаллическая структура моногидрата кислого малеата меди(I) / Ю. П. Завалий, М. Г. Мыськив, Е. И. Гладышевський // Кристаллография. – 1985. – Т. 30, № 4. – С. 688–691.
4. Navon N. pH dependence of the stability constants of copper(I) complexes with fumaric and maleic acids in aqueous solutions / N. Navon, A. Masarwa, H. Cohen, D. Meyerstein // Inorganica chimica acta. – 1997. – Vol. 261, No 1. – P. 29–35.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ

Т.Д. Прилуцька

студентка IV курсу бакалаврського рівня вищої освіти 4 року навчання

П. І. Лоцман

Науковий керівник, кандидат географічних наук, доцент, кафедри суспільно-економічних дисциплін і географії Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Харків

Сьогодні екологічна свідомість відіграє дуже важливу роль для досягнення цілей сталого розвитку, формуванню компетентних фахівців та всебічноосвічених учнів і громадян. В умовах переходу сучасного суспільства на шлях стійкого розвитку основними завданнями екологічної освіти повинні стати підвищення екологічної культури населення, формування високого освітнього рівня та професійних навичок в галузі екології, а сама необхідність екологічної освіти повинна сприйматися сучасним суспільством як фактор його колективної безпеки в умовах, що склалися [2, с. 78].

Екологічна свідомість — це сукупність знань людини зі збереження довкілля, її особистого ставлення до нього, уявлення про взаємодію людини і

довкілля, готовності до дій, які дозволяють зберегти навколишнє середовище й до утримання від дій, що йому шкодять, підтримки чи не підтримки екологічної політики, екозаходів та інше [1, с. 2]. На формування екологічної свідомості в першу чергу впливає освіта, потім свій вплив чинять культура, традиції, особисті потреби та особистий досвід. Тому саме в закладах загальної середньої освіти необхідно формувати екологічну свідомість учнів. Географія має найглибші зв'язки з екологією та збереженням довкілля.

Формування екологічної свідомості учнів необхідно проводити як під час викладання географії так і під час позакласної роботи. Спрогнозовано використання під час формування в учнів старших класів екологічної компетентності в контексті подолання екологічних наслідків війни таких засобів навчання: виробниче та дослідницьке обладнання для екологічних досліджень, вимірювальні засоби, кабінети, лабораторії; реальні об'єкти на виробництві; мультимедійні технології, програмне забезпечення [3, с. 77]. На уроках географії потрібно включати екологічну складову до таких тем як «Атмосфера», «Гідросфера», «Природа океанів», «Біосфера», «Природні комплекси», «Води суходолу і водні ресурси», «Ґрунти та ґрунтові ресурси», «Природокористування», «Розселення населення», «Світове господарство» та інші. Проте, під час викладання будь-якого розділу та теми можливо включати екологічну складову та формування екологічної свідомості.

Основними формами позакласної роботи з екологічного виховання є:

- екскурсії до природних об'єктів, що забруднені або навпаки екологічно чисті;
- екскурсії до підприємств;
- екологічні акції;
- проєкти та дослідження, що мають екологічний профіль та направлені на збереження довкілля;
- конкурси та вікторини, що присвячені екологічним аспектам;
- лекції, які спрямовані на екологічну освіту;

- шкільні гуртки, що спрямовані на екологічну освіту та формування екологічної свідомості.

Отже, зараз екологічна свідомість відіграє дуже важливу роль, тому її формування під час освітнього процесу є необхідним. Найбільші можливості для цього має географія та позакласні географічні заходи, оскільки екологічну складову можна включити у будь-який розділ географії.

Список використаних джерел

1. Куць Н. Екологічна свідомість українців & довкілля : аналітичний документ [Електронний ресурс] / Н. Куць. – 2020. – Режим доступу: <http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/ekosvidomist.pdf>
2. Лоцман П. І., Пономаренко С. І. Роль екологічних знань у майбутній професійній діяльності фахівців цивільного захисту // Тези доповідей другого Всеукраїнського круглого столу «Екологічна безпека держави». – Київ, 2021. – С. 77.
3. Толочко С. В., Бордюг Н. С. Екологічна компетентність учнів у контексті подолання екологічних наслідків війни // Екологія та природокористування. Київ – 2024. – № 1. – С. 83.

STATISTICAL RELATIONSHIP BETWEEN THE CONTENT OF GERMANIUM AND LEAD IN THE COAL SEAM C7H OF THE PAVLOHRADSKA MINE FIELD OF THE WESTERN DONBAS

Yevhen Kozii

Candidate of Geological Sciences (Ph.D.)

Associate Professor of Department of Geology and Mineral Prospecting

Dnipro University of Technology

Dnipro city

The research results of the statistical relationship features between the concentrations of germanium and lead in the coal seam c_{7^H} of the Pavlohradska mine

field of the Western Donbas are presented. The general relevance of the study of the content of germanium in coal seams is due to the possibility of its industrial extraction and use as a valuable associated component. The content of germanium and lead was determined by quantitative emission spectral analysis. The values of the main descriptive statistical indicators were calculated using the STATISTICA 13.3 and IBM SPSS Statistics 22 programs. Correlation and regression analysis were carried out using methods implemented in the Micromine program and their analysis was performed in geological terms.

Many valuable elements, including germanium, are concentrated in coal and its mineral ash residue [1]. In geochemical terms, germanium is one of the least studied elements, the wide range of geochemical properties of which allows it to accumulate in significant quantities in deposits of various geological and industrial types, in particular in coal [2] and to form industrial concentrations [3]. Systematic studies have shown that the overwhelming amount of germanium is directly associated with coal, but its origin has not yet been clarified [4].

Within the Pavlohradskaya mine field, the c_7^H coal seam has a thickness from 0.2 to 1.5 m. According to its technological properties, coal belongs to the DH brand (high volatile bituminous C [5]). Within the Pavlohradskaya mine field, the concentration of germanium in the c_7^H coal seam varies from 8.8 g/t to 24.7 g/t, with an average value of 17.62 ± 0.47 g/t. This is 6.08 times higher than the Clark germanium content for world coal, which is given in [6]. The lead content ranges from 6.97 g/t to 21.52 g/t, with an average value of 13.14 g/t.

A feature of the research was the impossibility of direct observation of geological processes. In this case, the consideration of their dynamics is traditionally carried out by comparing statistical data and analyzing cartographic materials regarding the distribution of chemical elements in the objects under consideration. The obtained regression equations allow predicting the general trend of germanium concentrations in the coal seam c_7^H of the Pavlohradskaya mine field by lead content.

When constructing graph and calculating correlation coefficient, all values of germanium and lead concentrations were normalized.

Fig. 1 shows a graph of the regression analysis result modeling the linear relationship between germanium and lead content. The regression equation for this model: $Ge = 0.2322 + 0.7605 \times Pb$. The Pearson linear correlation coefficient is 0.63.

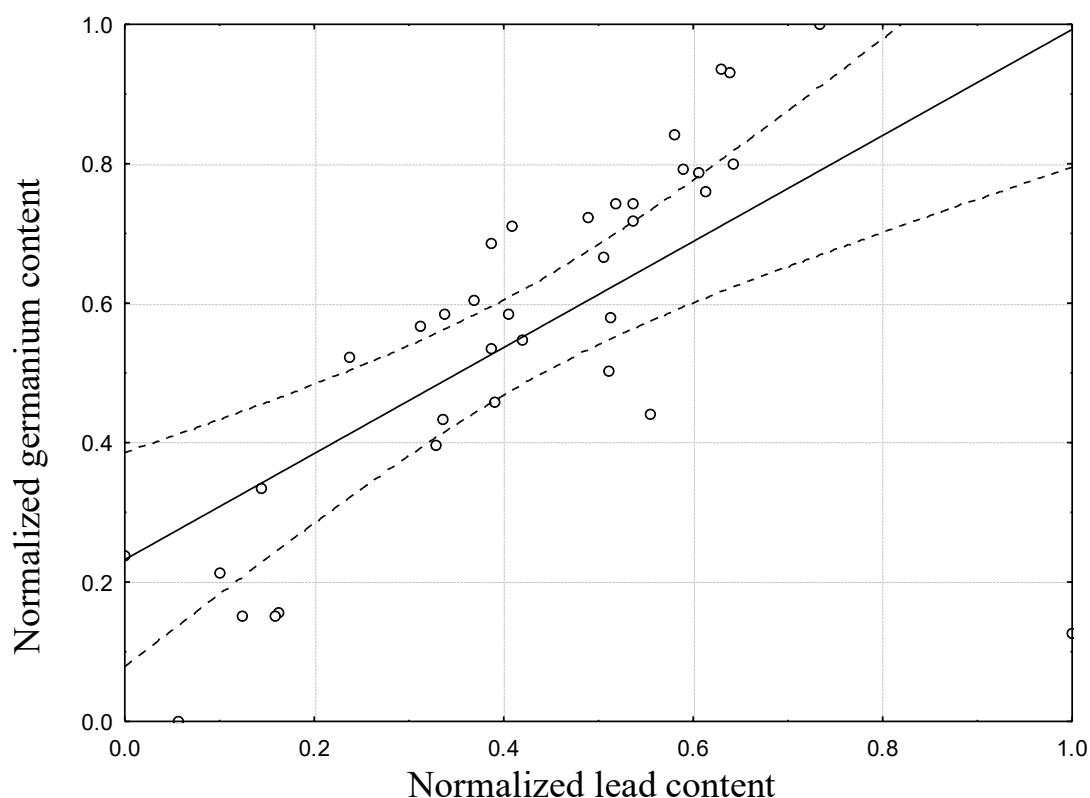

Figure 1. The result of the regression analysis modeling the linear relationship between germanium concentrations and lead content

An average direct relationship between germanium and lead concentrations was established and regression equations were calculated that allow predicting and interpreting in geological terms the general trend of germanium content in the coal seam c_7^H of the Pavlohradska mine field according to lead content.

List of references:

1. Vergelska N.V. (2016). Theoretical milestones of discrete-continuous development of coal-hydrocarbons formations. Dissertation of Doctor of Geological Sciences

- Degree: Institute of Geological Sciences of National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv. 393 p.
2. Sobolev O., Gutyj B., Melnychenko O., Sobolieva S., Kuzmenko P., Melnychenko Y., Popadiuk S., Senechyn V. (2023). Germanium: distribution, migration and accumulation in the natural environment. *Scientific Messenger of LNU of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Agricultural Sciences*, 25(99), 226-236. <https://doi.org/10.32718/nvlvet-a9937>
 3. Shubin Yu.P. (2008). Useful elements-impurities in coal from Donbass of different brands. Transactions of UkrNDMI NAN Ukraine. No 2. pp. 192-198.
 4. Vergelska N.V. (2024). Sedimentation and post-sedimentation factors of the formation of mineral and element associations in the coal-bearing massives of the Donbas. Visnyk of Lviv University. Series Geology. 2024. No. 38. pp. 134-145. <https://doi.org/10.30970/vgl.38.10>
 5. Van Klevelen D.W. (1961). Coal. Elsevier. Amsterdam. 1-514 p.
 6. Yudovich Ya.E., Ketris M.P. (2004). Germanium in coals. Syktyvkar. 216 p.

СЕКЦІЯ 4 Психологія кар'єрного успіху молодого науковця

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІРОТЕХНІКІВ

ДСНС: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

А.А. Булайтіс

здобувач третього рівня вищої освіти інституту управління та безпеки населення

Л. І. Юрченко,

доктор філософських наук, професор

Національний університет цивільного захисту України

м. Черкаси

Три роки повномасштабної війни України проти росії вкотре продемонстрували нам значущість та необхідність професії піротехніка ДСНС.

Без перебільшень – це справжня еліта Державної служби України з надзвичайних ситуацій, яка займається гуманітарним розмінування забруднених територій нашої країни, у тому числі внаслідок збройної агресії. Проте, в той самий час війна показала певні проблеми які існують в системі забезпечення професійної діяльності піротехніків. На нашу думку, однією з таких проблем є психологічний відбір та супровід фахівців піротехнічних підрозділів.

Зі слів Міністра внутрішніх справ Ігоря Клименка, станом на 04 квітня 2024 року, з початку великої війни загинув 21 піротехнік, 87 отримали поранення [1]. Ці цифри зайвий раз підтверджують, що діяльність піротехніків в умовах війни є надзвичайно ризикованою та може призвести до незворотних втрат. Нагадаємо, що діяльність цих фахівців пов'язана зі значним фізичним, емоційним та психологічним навантаженням. Удосконалення психологічного забезпечення діяльності піротехніків ДСНС є вкрай важливим та має бути спрямованим на підтримку їхньої професійної ефективності, збереження здоров'я та життєздатності.

Виклики, з якими стикаються піротехніки у своїй діяльності: хронічний стрес та психоемоційне виснаження; психологічна травматизація; високий рівень відповідальності; дефіцит кваліфікованої психологічної підтримки.

У роботі пропонуються певні шляхи вирішення цих проблем:

- професійна психологічна підготовка;
- реалізація системи психологічної підтримки завдяки забезпеченню доступу до професійних психологів, введення програм психологічного відновлення після виконання складних завдань;
- технічна та організаційна підтримка, забезпечення сучасним обладнанням, що мінімізує ризики отримання травми, організація зручного графіка роботи з перервами для відновлення та ротацій;
- психоедукація, навчання методам самопомоги у стресових ситуаціях;

- соціальна підтримка, формування командної культури;
- психологічний моніторинг, виявлення ознак перевтоми, тривожності чи депресії та своєчасне втручання [2].

Наведені вище шляхи вирішення є одними з ключових в питанні удосконалення психологічного забезпечення професійної діяльності піротехніків ДСНС. Ефективне психологічне забезпечення є не лише запорукою високої продуктивності, професійної надійності піротехніків, але й сприяє збереженню життя та здоров'я, що є особливо важливим в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Глава МВС: Інтерфакс Україна.
URL: <https://interfax.com.ua/news/general/978057.html>.
2. Булайтіс А. Щодо питання розробки програмно-апаратного симулятора професійно-психологічної підготовки піротехніків ДСНС. IV міжнар. наук. практ. конф. Стратегічні комунікації у сфері забезпечення національної безпеки та оборони: проблеми, досвід, перспективи: Львів, 2023. 345 с.

ВПЛИВ КОЛЬОРУ НА ЕМОЦІЙНЕ СПРИЙНЯТТЯ

Д.Т. Діланян

здобувач першого рівня вищої освіти

Навчально-наукового інституту управління та безпеки населення Національний
університет цивільного захисту України
м. Черкаси

Залежно від темпераменту, стану здоров'я та особистих якостей кожна людина може реагувати на один і той самий колір по-різному. Існують «загальні» кольори, які створюють певний емоційний стан для більшості людей. Також було відмічено, що в середовищах, з перевагою якогось коліру, людині може «думатися» по-різному: забарвлення може підвищувати розумову

діяльність, допомагати чи перешкоджати концентрації, створювати почуття комфорту та захищеності чи навпаки підвищувати тривожність тощо.

Червоний колір має сильний емоційний заряд: він водночас приваблює та збуджує. Це колір небезпеки, терміновості, ігнорувати його практично неможливо — саме тому його використовують у сигналах, знаках або для привернення уваги (наприклад, червона помада чи виправлення в зошиті). Якщо ви хочете, щоб важлива інформація була помічена — використовуйте червоне виділення. Цей колір викликає фізіологічну реакцію — підвищення частоти серцебиття і дихання, що асоціюється з любов'ю та пристрастю. У дизайні інтер'єрів червоний часто виступає яскравим акцентом, а в ресторанах — стимулює апетит.

Помаранчевий колір сприяє внутрішній гармонії людини з навколишнім середовищем. Він омолоджує, активізує сексуальність, викликає відчуття радості, підвищує апетит і формує оптимістичний настрій. З фізіологічної точки зору, він стимулює дихання, покращує травлення та позитивно впливає на потенцію.

Блакитний колір сприяє виробленню заспокійливих речовин в організмі, тому часто застосовується в оформленні спалень. Разом із синім він може мати як заспокійливий, так і холодний, трохи пригнічувальний вплив. Синій асоціюється з надійністю та лояльністю, тому його рекомендують для одягу на ділові зустрічі. Робочі простори з переважанням синього кольору сприяють продуктивності, створюючи зосереджену та спокійну атмосферу. У спортивних залах синій інтер'єр допомагає спортсменам працювати з більшими вагами. Оскільки синя їжа майже не зустрічається в природі, люди на підсвідомому рівні уникають її споживання.

Зелений колір викликає емоційний підйом, допомагає позбутися внутрішнього напруження, повертає віру в себе. Він полегшує сприйняття нових ідей та сприяє відкритості до альтернативних точок зору. Зелений також позитивно впливає на здатність до концентрації, організованості, мислення. Як

і жовтий, він сприяє підвищенню розумової працездатності, гостроті зору, прискорює візуальне сприйняття, допомагає зосередитися, навіть знижує внутрішньоочний тиск і покращує слух.

Жовтий колір, попри свою асоціацію з оптимізмом, при надмірному використанні може викликати дратівливість та втрату самовладання — особливо в інтер'єрах. Це один із найскладніших для зорового сприйняття кольорів. Утім, у помірних кількостях він підвищує увагу й концентрацію, тому його часто використовують у блокнотах, маркерах, планерах. Жовтий також здатен активізувати метаболізм.

Білий колір зазвичай викликає позитивні емоції: він додає бадьорості, створює відчуття чистоти та впорядкованості. В інтер'єрі надає простору легкості й гармонії.

Сірий, своєю чергою, вважається інтелектуальним кольором, який одночасно заспокоює й стримує активність. Він не стимулює розумову діяльність, однак сприяє внутрішньому зосередженню.

Якщо діяльність є високо вимогливою, наприклад, розробка нових стратегій або поєднання товарних ринків, рекомендується використовувати елементи навколишнього середовища, які не викликають збудження, як-от холодні кольори. Елементи навколишнього середовища з низьким рівнем збудження більш корисні у випадку виконання завдань із високими вимогами. З іншого боку, якщо діяльність орієнтована на деталі, наприклад, переговори про укладення контракту з постачальниками, доцільно використовувати елементи середовища, які сильно збуджують, як теплі кольори. Ці особливості середовища роблять людей більш пильними. Важливо враховувати, що надто низька або надто сильна стимуляція може призвести до відчуття дискомфорту.

СВІДОМИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ВИБІР ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ МОЛОДОГО НАУКОВЦЯ

К.В. Діордій

магістр психології

м. Кропивницький

Молоді вчені є тією рушійною силою, що дозволяє розвиватися не тільки одній конкретній галузі, але й суспільству загалом. Шлях дослідника є надзвичайно складним та багатограним. Останнім часом вимоги до науковців стали вищими та продовжують невпинно зростати, тому питання свідомого вибору є актуальним.

Вчений — це людина креативна та творча. Першою складовою творчого потенціалу є відкритість до нового досвіду, нестандартних рішень і підходів, а також вміння діяти поза шаблоном. Другою складовою є наявність загальних знань у галузі історії та культури, адже це сприяє формулюванню нових ідей, спираючись на розуміння культурних та історичних процесів, що відбуваються як локально, на рівні міста чи держави, так і глобально, на рівні світу. Третім складником є готовність до постійного професійного та особистісного саморозвитку протягом усього життя. Разом із тим, ступаючи на професійний науковий шлях, молодій людині варто чітко усвідомлювати власні цілі й мотивацію, вміти сприймати помилки як досвід, а не як особисту поразку, та навчатися на них. Важливо, крім творчого потенціалу, мати хороший інтелект, здатність до виправданого ризику, розвивати вміння діяти самостійно та працювати в команді. Поруч із тим слід зберігати баланс між творчістю та практичністю[1].

Спеціалістам цієї галузі потрібно вміти швидко навчатися, генерувати нові ідеї, мати гнучке мислення, розвивати здатність адаптуватися до мінливих зовнішніх умов. Крім того, молодим фахівцям слід розуміти, що з одного боку ця галузь є привабливою, зокрема надаються можливості для міжнародної наукової співпраці, внаслідок чого з'являється перспектива для працевлаштування як в українські, так і в міжнародні компанії. Як наслідок, краща оплата праці та соціальне забезпечення при роботі в приватних або

державних компаніях. Разом з тим, в основному, стипендії та заробітна плата дослідника-початківця є досить низькими. При цьому люди, які стають на науковий шлях, повинні усвідомлювати, що ця професія не є популярною серед молоді, фінансування досліджень часто недостатнє, а рівень соціальної ролі молодого вченого є низьким.

Узагальнюючи сказане вище, слід зазначити, що молодим людям варто свідомо та обдуманно починати науковий шлях, маючи при цьому надзвичайно сильну внутрішню мотивацію, розуміючи власну ціль та мету. Необхідно бути готовим до постійного розвитку, самовдосконалення, вміти адаптуватися до змінних зовнішніх умов, мислити сучасно та бути відкритими до нових ідей та освоєння сучасних технологій. І основне – отримувати задоволення від своєї діяльності, при цьому приносячи користь суспільству.

Перспектива подальших досліджень полягає у вивченні зовнішньої й внутрішньої мотивації до дослідницької діяльності молодих науковців у період війни та відбудови.

Список використаних джерел

1. Кендус Д. І., Майстер А. О. Психологічні особливості розвитку творчого потенціалу молодого науковця Збірник матеріалів VII міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Роль молоді у Розвитку АПК України». 2023. С.: 138-139. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u317/2023_zbirnik_19.04.23_sait_11.10.23.pdf#page=138 (дата звернення: 20.11.2024 року).
2. Кирилюк В. В. Проблеми молодих вчених України в сучасних умовах. Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії й виклики : збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Мукачєво, 6–7 квітня 2021 р.). Мукачєво : МДУ, 2021. С. 125–127. URL: https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/1_Збірник-ТЕЗ_МНПК_6-

7 квітня 2021 м.Мукачєво.pdf#page=216 (дата звернення: 15.05.2025-го року).

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ КАР'ЄРНОГО УСПІХУ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

К. Р. Масловська

здобувач першого рівня вищої освіти філологічного факультету

Н. С. Лапшова

Науковий керівник, доцент кафедри кризової та клінічної психології

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця

Актуальність дослідження

Сучасна наукова сфера переживає період глибоких трансформацій, що пов'язано з інтенсифікацією глобальної конкуренції, швидкою зміною дослідницьких парадигм та підвищеними вимогами до науковців. За останнє десятиліття кількість публікацій у Scopus та Web of Science зросла на 38%, що суттєво підвищило планку для молодих дослідників [2, с. 15]. Одночасно з'являються дані про масове вигорання серед аспірантів та постдоків - до 43% респондентів міжнародних досліджень повідомляють про хронічний стрес і депресивні стани [5, с. 72].

Особливу увагу приділяється проблемі "утечі мізків" - близько 28% талановитих молодих науковців з країн Східної Європи залишають академічну сферу протягом перших п'яти років після захисту дисертації [7, с. 34]. Це пов'язано не лише з економічними факторами, але й з відсутністю ефективних механізмів психологічної адаптації до вимог сучасної науки.

Ключові психологічні чинники успіху

Когнітивні здібності залишаються фундаментальною основою наукової діяльності, проте сучасні дослідження показують, що їхнього розвитку недостатньо для досягнення успіху. Мета-аналіз 127 досліджень демонструє, що кореляція між IQ та науковою продуктивністю становить лише 0,38 [3, с. 91], що вказує на значну роль інших факторів.

Розвиток метакогнітивних навичок - здатності до рефлексії власних пізнавальних процесів - є критично важливим для молодих науковців. Дослідження лабораторії когнітивних наук Кембриджського університету показало, що науковці з високим рівнем метакогніції на 42% частіше публікуються у топових журналах [4, с. 56]. Це пов'язано з їхньою здатністю ефективно планувати дослідницький процес, оцінювати якість отриманих результатів і своєчасно коректувати методику.

Емоційний інтелект та стресостійкість стають визначальними факторами в умовах високої конкуренції. Середнє число відмов у публікаціях для молодих науковців становить 3,7 на одну прийняту статтю [6, с. 28], що створює постійне емоційне навантаження. Ефективні копінг-стратегії (такі як когнітивне рефреймінг чи пошук соціальної підтримки) знижують ймовірність вигорання на 65% [1, с. 104].

Мотиваційні особливості науковців

Сучасні теорії мотивації в науці підкреслюють важливість балансу між внутрішніми і зовнішніми факторами. Дослідження Десі та Руан показали, що надмірний акцент на кількісних показниках (індекс Хірша, кількість публікацій) може знижувати внутрішню мотивацію на 27% [8, с. 43]. Однак повна відсутність зовнішніх стимулів також негативно впливає на продуктивність.

Особливий інтерес представляє концепція "наукової ідентичності" - процесу, під час якого молодий дослідник починає сприймати себе як частину наукової спільноти. Формування цієї ідентичності зазвичай займає 3-5 років і суттєво залежить від наявності ментора [5, с. 88]. Науковці, які мали кваліфікованих наставників на ранніх етапах кар'єри, досягають професорських позицій на 7-8 років швидше [7, с. 112].

Висновки та перспективи

Сучасна наука вимагає комплексного підходу до підготовки молодих дослідників, який би поєднував:

1. Розвиток когнітивних і метакогнітивних навичок через спеціалізовані тренінги
2. Формування емоційної стійкості та стресоустійкості
3. Створення ефективних систем менторства та нетворкінгу
4. Подолання гендерних та соціальних бар'єрів

Реалізація таких програм може підвищити ефективність наукових кадрів на 40-45% [4, с. 132], що є критично важливим для розвитку національної науки в умовах глобальної конкуренції.

Список використаних джерел

1. Бойко Т.С. *Психологія академічного стресу: теорія та практика*. Київ: Логос, 2022. 315 с.
2. Elsevier. *Global Research Report: Trends in Early Career Researchers*. Amsterdam: Elsevier, 2023. 89 p.
3. Kahneman D. *Thinking, Fast and Slow in Academic Career*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2021. 420 p.
4. Kovalenko I. *Metacognition in Scientific Practice*. Cambridge: Harvard University Press, 2020. 276 p.
5. National Academy of Sciences. *The Postdoctoral Experience Revisited*. Washington: NAS, 2022. 154 p.
6. Nature Research. *Early Career Researchers Survey 2023*. London: Springer Nature, 2023. 67 p.
7. OECD. *International Mobility of Researchers*. Paris: OECD Publishing, 2022. 112 p.
8. Ryan R.M., Deci E.L. *Self-Determination Theory in Academic Settings*. New York: Guilford Press, 2021. 338 p.

ПСИХОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ: ЗНАЧЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

М.Л. Осадчий

аспірант кафедри економіки, права та управління бізнесом

Одеський національний економічний університет

м. Одеса

У контексті стрімких змін соціально-економічного ландшафту, динамізації ринку праці та перманентної трансформації освітніх парадигм, професійне зростання молодих науковців набуває особливої актуальності як феномен не лише академічного, а й соціально-психологічного порядку. Зростаюча роль наукової діяльності в розвитку економічного потенціалу держави та регіонів, у формуванні інноваційного мислення та створенні доданої вартості через знання висуває нові вимоги до психологічної зрілості молодих учених, їхньої здатності до саморозвитку, адаптації до викликів і підтримання внутрішньої мотивації на високому рівні. Саме в цьому контексті мотивація до навчання в економічній сфері постає як ключова передумова формування сталих установок до професійного розвитку, наукової активності та інтеграції в інтелектуальні спільноти.

Психологічні засади професійного зростання молодих науковців передбачають складну систему взаємодії когнітивних, емоційних, поведінкових і соціальних факторів, які визначають здатність індивіда до побудови професійної кар'єри, подолання бар'єрів академічного середовища, досягнення наукових результатів та реалізації себе у вибраній сфері [1]. Для молодого науковця важливим чинником є розвиток професійної ідентичності, яка не формується одномоментно, а є результатом складного і тривалого процесу самопізнання, самоактуалізації та конструювання власного «Я» у взаємодії з академічним середовищем. У цьому процесі мотивація до навчання, що виникає

ще на етапі здобуття вищої освіти, виступає своєрідним енергетичним двигуном, який забезпечує поступове нарощування професійної компетентності, дослідницької спроможності та психологічної стійкості.

У сфері економічної освіти мотивація молодих людей до навчання має свої специфічні особливості, зумовлені як змістом дисциплін, так і логікою економічного мислення. Економіка як галузь знань характеризується високим ступенем абстрактності, потребою у системному аналізі, критичному мисленні, здатності до моделювання складних процесів і прогнозування їхніх наслідків. Це вимагає від молодого науковця не лише знань і навичок, а й готовності до постійного оновлення знання, відкритості до нових парадигм, самодисципліни та інтелектуальної гнучкості [2]. Водночас мотиваційна структура у молодих дослідників формується під впливом численних внутрішніх і зовнішніх стимулів, серед яких особливе місце посідають пізнавальні інтереси, прагнення до самореалізації, суспільне визнання, потреба у творчому самовираженні, а також ціннісні орієнтації, пов'язані з впливом на розвиток суспільства.

Важливу роль у становленні науковця відіграє саме внутрішня мотивація до навчання, яка забезпечує сталу позитивну установку на пізнання, орієнтацію на довгостроковий результат і здатність до саморефлексії. Саме внутрішня мотивація є основою для подолання труднощів, характерних для наукової діяльності, таких як невизначеність результатів, конкуренція за ресурси, критика колег, зatoryжність процесів апробації тощо. Мотивація, заснована на внутрішньому переконанні у значущості обраної теми, інтересі до досліджуваних явищ та бажанні залишити власний внесок у розвиток економічної науки, стає фактором психологічної витривалості та стійкості до професійного вигорання. Водночас зовнішні стимули, такі як стипендії, гранти, можливості академічної мобільності, визнання у професійному середовищі, наукові премії та публікації у рейтингових виданнях, виступають додатковими чинниками підтримання й посилення мотивації, але не можуть компенсувати її дефіцит на внутрішньому рівні.

З психологічної точки зору мотивація до навчання має також вікові та соціальні особливості. Молоді науковці, як правило, знаходяться на етапі формування власного життєвого сценарію, коли відбувається інтеграція професійної ролі у загальну структуру особистості. На цьому етапі особливо важливо забезпечити позитивну ідентифікацію з академічним середовищем, почуття приналежності до наукової спільноти, підтримку з боку менторів і наукових керівників. Атмосфера довіри, визнання і заохочення творчих пошуків стимулює розвиток автономії, ініціативності та відповідальності. Натомість авторитаризм, бюрократичність, відсутність прозорих механізмів кар'єрного просування можуть призвести до зниження мотивації, фрустрації та відмови від подальшої наукової кар'єри. Психологічний комфорт у науковому середовищі сприяє реалізації когнітивного потенціалу, формуванню ефективних стратегій навчання, а також розвитку емоційного інтелекту, який дедалі більше визнається важливою складовою наукової діяльності.

Значну роль у формуванні мотивації до навчання та професійного зростання відіграє також соціальне середовище, зокрема академічні спільноти, наукові об'єднання, участь у конференціях, міжнародних проєктах і міждисциплінарних платформах. Такі форми інтеграції не лише розширюють уявлення про світ науки, а й створюють простір для взаємного навчання, зростання через співпрацю, обмін досвідом і взаємну підтримку. Психологічна безпека, яка виникає в таких умовах, підвищує рівень суб'єктивного благополуччя, знижує рівень тривожності, стимулює до постановки амбітніших цілей і підвищує віру у власні сили. Молодий науковець, який відчуває себе частиною глобального наукового руху, краще адаптується до змін, швидше долає академічні труднощі та з більшою ймовірністю зберігає високий рівень мотивації протягом тривалого часу [3].

Особливої уваги заслуговує роль освітніх інституцій у підтримці мотивації до навчання у сфері економіки. Інституційні умови, такі як наявність можливостей для стажування, доступ до сучасних дослідницьких інструментів,

розвиток цифрових платформ, академічна мобільність, а також ефективна система наукового менторства, є визначальними для підтримки мотивації молодого науковця. Крім того, важливо створити умови для формування позитивного образу наукової кар'єри в суспільстві, подолання стереотипів про непрактичність економічної науки та популяризації дослідницьких успіхів серед студентства.

Отже, мотивація до навчання в економічній сфері відіграє фундаментальну роль у психології професійного зростання молодих науковців. Вона визначає рівень інтелектуального залучення, здатність до подолання викликів, стратегічне мислення і самовизначення в академічному полі. Сформована на основі пізнавального інтересу, внутрішньої цінності наукового пізнання та позитивного академічного досвіду, така мотивація є не лише запорукою професійного успіху окремого науковця, але й чинником сталого розвитку наукової системи в цілому. Розуміння мотиваційної структури молодих дослідників, розвиток інституційної підтримки, психологічного супроводу та стимулювання наукової активності мають стати пріоритетними завданнями вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ у контексті формування майбутнього інтелектуального потенціалу нації.

Список використаних джерел

1. Резвих Є., Булах І. Мотивація професійної діяльності дорослих. Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки. 2022. С. 96-108.
2. Керекеша О. В., Осадчий М. Л. Мотивація до навчальної діяльності студентів у вищому навчальному закладі. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2021. № 11–12. С. 126.
3. Жукова, Т. А. Інноваційні підходи до розробки системи мотивації науково-педагогічного персоналу у вищій освіті України. Здобутки економіки: перспективи та інновації. 2025. С. 15.

СЕКЦІЯ 5 Актуальні питання сучасної філологічної науки
ГРАФІЧНІ РЕДАКТОРИ ПРИ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

А.П. Бойченко

здобувач першого рівня вищої освіти факультету іноземної філології

Волинський національний університет імені Лесі Українки

м. Луцьк

У сучасних умовах цифровізації навчального середовища особливо актуальним стає використання мультимедійних засобів при навчанні іноземних мов. Дослідження свідчать, що візуальні допоміжні матеріали здатні полегшувати сприйняття складної інформації, підвищувати зацікавленість учнів. Такі засоби особливо ефективні для «цифрового» покоління студентів, яке звикло до технологій. З іншого боку, традиційні уроки часто спираються на вербальні методи, тоді як потенціал графічних редакторів використовують рідко. Є велика потреба урізноманітнити уроки новими формами візуалізації та інтерактивності.

Розвідка має на меті дослідження можливостей використання графічних редакторів у навчанні іноземної мови, зокрема аналіз сучасних підходів та практик застосування цифрових візуальних інструментів у мовній освіті, і прикладів використання графічних платформ на уроках англійської мови, визначання впливу на рівень мотивації, творчі навички та результати навчання.

Використання графічних редакторів, зокрема платформи *Canva*, показало, що за допомогою готових шаблонів заняття можна зробити цікавішим. Здобувачі освіти отримують можливість створювати інтерактивні документи, презентації, колажі тощо, що допомагає вивчити навчальний матеріал і одночасно активує їх творчість. Впровадження конкретних візуальних завдань стимулює краще засвоєння лексики [1]. Учні можуть самі створювати привітальні листівки чи пости іноземною мовою, додаючи малюнки за темою уроку [3]. Застосування графічних органайзерів сприяло розвитку критичного

мислення та навичок структурування інформації. Прикладом є використання шаблонів *My Idea Tree*, *Fishbone Diagram* та інших – студенти групували слова чи терміни, розкладаючи їх по категоріях і візуально виявляючи логічні зв'язки [2, с.306]. Також графічні редактори дозволяють створити ігрову, неформальну атмосферу, що знижує рівень стресу й нудьги на уроці, наприклад постери з новою лексикою, де кожне слово буде проілюстроване веселим малюнком. Здобувачі освіти почувають себе комфортніше, коли можуть проявити себе, за допомогою творчості.

Результати аналізу впровадження графічних редакторів у навчальний процес з іноземної мови свідчать про їх високу ефективність як засобу підвищення навчальної мотивації та розвитку творчого потенціалу. Дуже важливим є візуальне мислення, креативність, самовираження та цифрова обізнаність. Це особливо важливо в умовах сучасної освіти, де потрібна здатність ефективно їх застосовувати. Результати дослідження показали, що інтеграція таких технологій значно підвищує мотивацію та інтерес учнів, поглиблює засвоєння лексичного. Цифрові інструменти мають робити уроки живими і різноманітними. Таким чином, графічні редактори краще розглядати не як допоміжний засіб, а як невід'ємну частину сучасного освітнього процесу, яка гармонійно поєднує в собі мовне навчання, творчість і цифрову культуру.

Список використаних джерел:

1. Didenko T.A., Achmedov A. *Current trends in teaching a foreign language in the digital era*. Training, Language and Culture, 2021 p.
2. Сахневич І. (2020). Використання графічних органайзерів як медіаінформаційних засобів на практичних заняттях з англійської мови. Журнал «Педагогіка», с. 306–309.
3. Сучасні форми візуалізації на уроках англійської мови. URL:<https://naurok.com.ua/stattya-suchasni-formi-vizualizaci-na-urokah-angliysko-movi-445593.html>

ВПРОВАДЖЕННЯ МОВЛЕННЄВИХ ІГОР ТА ВПРАВ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В. Г. Бондар

канд. пед. наук, доцент, ст. викл. кафедри дошкільної освіти

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси

К. М. Кузик

здобувачка другого рівня вищої освіти кафедри дошкільної освіти

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси

Одним із ключових напрямів у розвитку дітей старшого дошкільного віку є формування мовленнєвої компетентності. Це передбачає розвиток фонематичного слуху, поповнення та активізацію словникового запасу, оволодіння граматичними структурами рідної мови, а також удосконалення зв'язного мовлення, що є підґрунтям для успішного навчання у школі [1]. Ефективним інструментом досягнення цих цілей виступають мовленнєві ігри та вправи, які органічно вписуються в освітній простір закладу дошкільної освіти та забезпечують поєднання навчання з емоційно-позитивною діяльністю.

Ігрові методи стимулюють пізнавальний інтерес дітей, сприяють розвитку мовленнєвого дихання, рухливості артикуляційного апарату, інтонаційної виразності, а також формують уявлення про мовні норми та правила спілкування [3]. Умовно мовленнєві ігри поділяються на кілька груп залежно від їхнього спрямування: словникові (наприклад, «Назви якомога більше слів», «Знайди зайве»); граматичні («Склади речення», «Виправ помилку»); фонетичні («Повтори правильно», «Впіймай звук»); інтонаційно-емоційні («Хто як скаже?»); сюжетно-рольові та театралізовані, які розвивають не лише мовлення, а й соціальну взаємодію та емоційний інтелект.

Особливе значення мають вправи, що сприяють автоматизації звуків, розвитку темпу мовлення, чіткої дикції та ритмічного мовного дихання. Наприклад, вправа «Говоримо на одному подиху» розвиває вміння добирати слова, контролюючи дихання, а гра «Оживи картинку» активізує творче мовлення та словесну уяву. Успішність таких методик залежить від регулярності занять, індивідуального підходу та емоційного залучення дітей у процес спілкування [4].

Вправи з розвитку мовлення можуть охоплювати різноманітні мовні ситуації, наприклад: складання речень, опис предметів, добір рим, переробка тексту тощо. Такі завдання сприяють удосконаленню мовної інтуїції дитини, розвитку зв'язного мовлення, умінню логічно будувати висловлювання [2].

Досвід роботи під час практики з дітьми старшого дошкільного віку свідчить про необхідність ретельного добору мовленнєвих ігор з урахуванням рівня розвитку кожної дитини. Якщо у дитини спостерігається обмежений словниковий запас, варто застосовувати ігри, спрямовані на розширення лексики через впізнавання та опис предметів за ознаками (наприклад: «Опиши, не називаючи», «Що буває круглим?»). Водночас дітям дошкільного віку із більш розвиненими мовними навичками доцільно пропонувати творчі завдання, пов'язані зі складанням оповідань, віршів або казкових історій.

Для ефективної реалізації мовленнєвих ігор у педагогічному процесі слід дотримуватися таких ключових умов: забезпечення регулярності та послідовності ігрової практики; врахування індивідуальних особливостей дітей (темп мовлення, артикуляційні можливості, рівень фонематичного сприймання); комбінування мовленнєвих ігор з іншими видами діяльності, зокрема рухливими, музичними та театральними формами.

Наведемо приклади мовленнєвих ігор, що демонструють високу ефективність у розвитку мовлення: «Чарівна торбинка» – дитина дістає предмет із мішечка, описує його на дотик, а інші діти мають відгадати, що це; «Телеграма» – вправа на стисле формулювання думки: треба передати коротке

повідомлення з кількох слів; «Закінчи речення» розвиток логічного мислення та мовленнєвої послідовності: дитина завершує фразу, запропоновану педагогом; «Хто як говорить?» тренування інтонаційної виразності та емоційного забарвлення мовлення через імітацію голосів різних персонажів.

Крім того, ефективними є логопедичні та рухливі ігри, які поєднують фізичну активність з вимовою складних звуків. Також можна використовувати предметні картинки, іграшки, театралізовані засоби (ляльковий театр, пальчикові ляльки) для активізації мовленнєвих ситуацій.

На практиці спостерігається, що діти, які регулярно беруть участь у мовленнєвих іграх, демонструють вищий рівень комунікативних умінь, більш упевнено спілкуються з дорослими та однолітками, краще адаптуються до шкільного середовища.

Дослідження свідчать, що систематичне впровадження мовленнєвих ігор та вправ у структуру щоденних занять сприяє формуванню мовленнєвої компетентності, креативності, вміння висловлювати власні думки [5].

Таким чином, інтеграція мовленнєвих ігор у педагогічний процес не лише забезпечує ефективне навчання, а й створює позитивну емоційну атмосферу, що сприяє всебічному розвитку дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М. Розвиток мовлення і культура мовлення дітей дошкільного віку: навч. посіб. К.: Слово, 2015. 368 с.
2. Луценко І. С. Методика формування мовленнєвої компетентності у дітей дошкільного віку. К.: Ліра-К, 2020. 176 с.
3. Шелестова Л. Ю. Мовленнєвий розвиток дошкільників: навчально-методичний посібник. К.: Генеза, 2017. 224 с.
4. Крутій К. Л. Мовленнєві ігри у практиці сучасного вихователя. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 128 с.
5. Слободянюк О. В. Ігрові методики розвитку мовлення у дітей старшого дошкільного віку// Дошкільна освіта. 2021. № 4. С. 22–27.

ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ЕРГОНІМІВ: СТАТУС, ФУНКЦІЇ

К.О. Бортун

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри ділової української та іноземних мов навчально-наукового інституту права та психології

Національної академії внутрішніх справ

м. Київ

У сучасному інформаційному суспільстві ергоніми є важливим елементом урбаністичного, мовного простору. Власні назви компаній, установ і організацій не лише ідентифікують суб'єкти господарювання, а й відображають їхню місію, цінності, культурну приналежність. Саме тому вивчення ергонімів стало об'єктом наукової зацікавленості не лише лінгвістів, а й юристів, маркетологів, соціологів. Нами проаналізовано статус і функційну природу щодо класифікації ергонімів, що дозволяє комплексно оцінити їх роль у сучасній комунікації.

Ця наука подає детальне розуміння про назви різноманітних об'єднань людей у політичній, науковій, культурній, виробничій, торговельній, банківсько-фінансовій та інших сферах, зокрема й найменування установ, організацій, закладів, підприємств тощо. Тривалий час цей клас онімів не був вивчений лінгвістами. Сучасний опис онімних одиниць здійснено на різних вимірах і щаблях функційної граматики [1, с. 98].

В Україні та її порубіжжі зафіксовано високий рівень опрацювання теорії пропріальних одиниць. Ще одним свідченням є створення науково достовірного групування власних назв. Незважаючи на те, що під час паспортизації цих явищ лінгвістика не завжди дає повну аналітику для формування цих назв, але саме ономастика на метарівнях: лексичному, семантичному, структурному дає можливість вивчати потенціал ергонімікону, адже завдяки цьому можна, по-перше, підвести певні підсумки виконаній роботі, по-друге, накреслити чіткі орієнтири на перспективу в цьому питанні. [1, с. 99].

На теренах української ономастики, цей клас лексики вивчив М. Торчинський. Який детально охарактеризувати основні підходи – мотиваційний, структурний, денотатно-номінативний. Дослідник наголошує, що така класифікація має бути заснована на основній ознаці денотата, а тому науковець поділяє власні назви на апотропейні, асоціативні, ідеологічні, квалітативні, локативні, меморіальні, темпоральні, а також оніми з комбінованою чи невідомою мотивацією. Квалітативними є власні назви, що виникли на основі характерних ознак [2].

Отже, ергоніми як частина ономастичного простору виконують важливі соціальні, юридичні та мовні функції. Їх вивчення вимагає міждисциплінарного підходу, що поєднує елементи лінгвістики, права, економіки та культурології. Класифікація ергонімів за статусом дозволяє виокремити офіційні, неофіційні та міжнародні назви, а функціональний підхід акцентує увагу на їхніх комунікативних, іміджевих та семантичних властивостях. Усвідомлення важливості ергонімів у сучасному суспільстві сприяє правильному використанню цих онімних одиниць й осмисленню в мовній і правовій практиці.

Список використаних джерел

1. Бортун К.О. Структурні особливості асоціативного поля ергонімів міста Вінниці. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2022. № 56. С. 16–20. DOI <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.56.4>
2. Бортун Каріна Олександрівна Сатисфакціоніми міста вінниці: мовні відображення ергонімного багатства. *Вісник Сковородинівської академії молодих учених: зб. наук. пр./ Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди; за заг. ред. Ю. Д. Бойчука*. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2025. С. 46-52.
3. Торчинський М.М. Структура онімного простору української мови: монографія. Хмельницький: Авіст, 2008. 567 с.

4. Хібеба Н. Українські ергоніми в аспекті лінгвокраїнознавчих студій. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2010. №5. С. 102–110.

НАРАТИВНА СТРУКТУРА РОМАНУ ТОНІ MORRISON «МИЛОСЕРДЯ»

А.С. Виноградов

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

м. Кам'янець-Подільський

Актуальність дослідження наративної структури роману Тоні Моррісон «Милосердя» (*A Mercy*, 2008) зумовлюється новаторським характером організації розповіді в ньому. Характер нарації відіграє ключову роль у розкритті ідейного змісту роману, зокрема осмисленню первинного етапу формування американського «плавильного казана».

Розповідь у більшій частині тексту ведеться від третьої особи, однак це далеко не класичний безособовий наратив. Роман не має одного наративного центру – всевідного і всепроникного наратора. Натомість наративна перспектива постійно переходить від одного персонажа до іншого, створюючи багатопланову поліфонічну розповідь. Систему персонажів роману складають мешканці ферми у штаті Вірджінія: власник Джейкоб Ваарк, його дружина Ребекка, рабині Флоренс, Ліна, Бідолашка, білошкірі працівники Скаллі і Віллард. Переплетення їхніх голосів формує своєрідний початковий американський Вавилон. Кожен голос має свій унікальний стиль, лексику та перспективу, що дозволяє читачеві побачити події з різних точок зору та отримати більш повне уявлення про їхню складність. Така структура розповіді, як слушно зауважує Н. Висоцька, «забезпечує можливість стереоскопічного бачення тих самих подій» [1, с. 196].

Розповідь у романі починається від першої особи: «Don't be afraid. My telling can't hurt you...» [2, р. 1]. До певного часу ця особа залишається безіменною і лише згодом читач дізнається, що її називають Флоренс. Її голос, а точніше

написане слово (як пізніше з'ясовується, це послання, нацарапане на стіні будівлі) звернено до «Нього» (коханого) зі сповіддю про свої почуття. Флоренс згадує в цьому посланні і свою матір, називаючи її «мінья мей», яка колись віддала її в іншу родину, залишивши собі «меншого», тобто брата Флоренс. Кожний новий фрагмент розповіді, в якому в центр ставиться хтось із вище згаданих персонажів, додає нюансів до ключової події, якою є кохання Флоренс і коваля, прояснює її намагання повернути його, а в цьому контексті прояснює стосунки всіх персонажів твору. Події, розказані одним голосом, часто доповнюються або переосмислюються іншими, виявляючи різні аспекти однієї й тієї ж ситуації.

Загалом ми нарахували в тексті дванадцять фрагментів, закріплених в наративному відношенні за вісьмома персонажами. Ці фрагменти розосереджені в часі, з пропусками та зміщеннями; в них вигадливо переплітається минуле й теперішнє. Спогади та асоціації персонажів у своїй нелінійності відтворюють плинність та фрагментарність людської пам'яті й життєвого досвіду.

Певні образи, фрази або події повторюються в наративах різних персонажів, набуваючи символічного значення та підкреслюючи ключові теми роману: свобода і рабство, кохання і материнство, травми і втрати. Повторювані мотиви створюють внутрішню єдність тексту, сприяють формуванню системності у множині голосів і фрагментів розповіді. Вони потребують активності читача, який має перетворити калейдоскопічність окремих фрагментів у цілісну картину, глибше зрозуміти емоційний стан персонажів та авторську думку щодо можливостей і втрат.

Таким чином, поліфонічна наративна структура роману Т. Моррісон «Милосердя» підкреслює суб'єктивність світосприйняття кожної окремої особистості й відсутність єдиної «правди», особливо в контексті осмислення травматичного досвіду рабства, приреченість ідеї побудови «земного раю» на теренах Америки, тобто справедливого й гармонійного суспільства. Авторська наративна стратегія спонукає читача активно включатися в процес осмислення історії, співвідносити різні точки зору та самостійно робити висновки.

Список використаних джерел

1. Висоцька, Наталія. Функціонування релігійно-міфологічного коду в романі Тоні Моррісон «Милість» // Біблія і культура. 2010. №13. С. 196-204.
2. Morrison, Toni. A Mercy : novel. Knopf, 2008. 176 p.

МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ БЛОГІНГОВОМУ ПРОСТОРІ: ЕВОЛЮЦІЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ СТАНДАРТІВ У ВІРТУАЛЬНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Є.В. Другова

ПВНЗ «Європейський Університет», старший викладач кафедри іноземної
філології та перекладу
м. Київ

Інтенсивна еволюція діджитал-технологій та експансія онлайн-спілкування докорінно змінили сучасне мовне середовище. Найбільш помітних видозмін зазнав комунікативний простір українського блогінгу, який виступає майданчиком формування інноваційних мовних патернів та переоцінки класичних лінгвостилістичних канонів. Дослідницький інтерес до вербальних характеристик блогосфери викликаний потребою всебічного аналізу трансформацій, яких зазнає сучасна українська мова під впливом дигіталізації комунікаційних процесів.

Завданням нашого дослідження визначено ідентифікацію та класифікацію ключових лінгвостилістичних модифікацій, характерних для української блогінгової спільноти, а також оцінку їхнього впливу на загальні тенденції розвитку мови. Емпіричною базою розвідки послужили публікації топових українських блогерів на цифрових платформах Instagram, Facebook та авторських веб-сайтах впродовж 2021-2023 років.

Мовознавчі аспекти онлайн-комунікації розглядалися у працях Т. Давиденка [4], М. Ковальської [5], В. Придворнова [2], однак лінгвостилістичні характеристики сучасного українського блогінгового

сегменту потребують ґрунтовнішого та комплексного вивчення з урахуванням швидкоплинності цього комунікативного середовища.

Здійснений моніторинг дав змогу виділити фундаментальні лінгвостилістичні риси українського блогінгового простору:

1. Конвергенція стильових парадигм. У контенті блогерів фіксуємо природне злиття елементів журналістського, науково-популярного, побутового та белетристичного стилів, що сприяє кристалізації особливого "блогерського" ідіолекту. За спостереженнями О. Мироненко, "успішний блог характеризується стилістичною мобільністю, спроможністю трансформувати мовні інструменти залежно від контексту спілкування" [1, с. 42].

У проаналізованих матеріалах зафіксовано різноманітні випадки подібної конвергенції: "Вчора завершила читання феноменального твору Софії Андрухович — чуттєво, відверто, з дослідницькою прецизійністю. Рекомендую всім прихильникам психологічних занурень через літературну призму — однозначно варте уваги!"

2. Словотвірні експерименти та неологізація. Український блогінговий простір перетворюється на своєрідний "експериментаріум" для генерування та тестування лексичних інновацій.

За результатами аналізу, найпродуктивнішими виявляються такі механізми:

- конструювання гібридних номінативних одиниць через інтеграцію питомих та запозичених елементів: "контентувати", "інстаграмитися", "блогерити";
- семантична реінтерпретація узуальної лексики: "забігати" (переглядати сторінку), "злітати" (набувати популярності), "вірусніти" (отримувати масове поширення);
- інтенсивне засвоєння англіцизмів з адаптацією до українських граматичних моделей: "вподобайкати", "підписуватись", "перевіряти".

Особливий синтаксичний малюнок, що відзначається такими характеристиками:

- *фрагментація як механізм емоційної інтенсифікації*: "Врешті-решт. Дочекалась. Найулюбленіший автор контенту презентував свою книгу!";
- *неповні конструкції, що відтворюють спонтанне усне мовлення*: "А у вас? Такі самі думки? Чи маєте альтернативну позицію?";
- *специфічне членування текстового потоку* (мініатюрні абзаци, інколи представлені єдиним реченням), що детерміновано психологією сприйняття інформації в онлайн-форматі.

Полікодовість тексту — синергія вербальних та невербальних елементів. У блогінговому просторі фіксуємо інтенсивне використання емотиконів не тільки як графічних прикрас, але й як повноправних комунікативних компонентів із семантичним навантаженням. Науковці підкреслюють, що "емодзі в блогерському дискурсі функціонують як графостилістичні маркери з експресивною та комунікативно-підтримувальною функціями" [3, с. 115].

"Художнє огранювання" розмовних практик набирає на сьогоднішній день обертів. Так, незважаючи на загальну колоквіалізацію, у блогосфері прослідковується примітний феномен цілеспрямованого застосування літературно-художніх прийомів — метафоризації, компаративів, епітетів — для посилення виразності висловлювання та культивування впізнаваної авторської манери. Наприклад: "Сьогодні розсипалось кришталевими краплинами щастя, і я збирала їх дбайливо в пригорщі, аби розділити з вами це відчуття".

Окремого фокусу заслуговує питання впливу блогінгового середовища на глобальні мовні процеси. Наші спостереження підтверджують, що лінгвістичні новотвори, які зароджуються в блогерському середовищі, згодом інтегруються до повсякденного мовлення та репрезентуються в медіапросторі.

Це демонструє значущість блогінгу у формуванні актуальних векторів еволюції української мови.

Водночас спостерігаємо дуалістичність мовних трансформацій у блогосфері: з одного боку, реєструємо відступи від кодифікованих стандартів, з іншого — тенденцію до просування української мови та стимулювання мовної свідомості в інтернет-середовищі.

Показово, що резонансні українські блогери систематично порушують питання мовної грамотності, пропонуючи аудиторії пізнавальну інформацію про українську мову та роз'яснюючи нетривіальні аспекти слововживання.

Підсумовуючи дослідження мовностилістичних особливостей сучасної української блогосфери можемо стверджувати про кристалізацію унікального комунікативного феномена з властивими йому лінгвістичними закономірностями, що балансує між консервативністю та новаторством. Перспективними напрямками подальших наукових пошуків вважаємо поглиблений аналіз впливу блогінгу на загальномовний розвиток та трансформації мовної самосвідомості українців.

Список використаних джерел:

1. Мироненко О. П. Блог як інструмент публічної самопрезентації. Соціальні комунікації: теорія і практика. 2021. № 3. С. 39–47.
2. Придворнов В. Г. Цифрова комунікація: когнітивні, прагматичні та культурологічні виміри. Харків: Горизонт, 2018. 426 с.
3. Романенко Н. С. Функціональні особливості емодзі в сучасному інтернет-дискурсі. Мовознавчі студії. 2022. Вип. 43. С. 110–121.
4. Давиденко Т. В. Українська мова в цифровому просторі: екстралінгвальні та структурні трансформації. Київ: Академвидав, 2019. 264 с.
5. Ковальська М. Ю. Еволюційні тенденції в українському цифровому лексиконі. Наукові записки філологічного факультету. 2020. № 2. С. 148–159.

ПОНЯТТЯ ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ

Н.В. Кобзей

к.філол. н., доцент кафедри філології та перекладу

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

м. Івано-Франківськ

А.С. Авраменко

здобувач першого рівня вищої освіти Інституту гуманітарної підготовки та державного управління

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Повномасштабна війна в Україні, що почалася 24 лютого 2022 року, значно трансформувала комунікативний простір: відбулася активна мілітаризація мови, змінилася лексика, прагматика та семантика багатьох слів, а військовий дискурс вийшов за межі професійної сфери, проникнувши в медіа, політичне мовлення, побутову мову громадян. Військовий дискурс в сучасному українському мовознавстві – це складне й динамічне явище, яке активно досліджується, особливо з початком війни в Україні у 2014 році та її подальшою ескалацією. У лінгвістиці існує кілька ключових аспектів, які характеризують це поняття як сукупність мовних засобів, що використовуються в контексті військової діяльності, а також мовні практики, які функціонують у військовому, інформаційному, комунікативному й медійному середовищі, пов'язаному з війною, армією, безпекою та національною обороною.

Основними характеристиками військового дискурсу є його функціонально-стильова належність – різновид професійного дискурсу з рисами офіційно-ділового, публіцистичного й навіть розмовного стилів; термінологічність – використання вузькоспеціалізованої військової лексики (*контрнаступ, мобілізація, БПЛА, позиційна війна*); клішованість – усталені звороти й формули: *особовий склад, зона відповідальності, передова лінія оборони*; модальність – емоційно забарвлені слова, особливо в медіа та публічних виступах: *ворог зазнав втрат, наші захисники стримують атаки*.

Сучасна лінгвістика вивчає військовий дискурс не лише як мову армії, а й як інструмент ідеології, маніпуляції, патріотичної мобілізації. Основними

напрямами досліджень стає військова риторика в політичному мовленні, трансформація мови новин під впливом війни, функціонування мови агресора та її протиставлення українському дискурсу тощо. Під впливом війни в українській мові активно впроваджуються нові терміни (*байрактар, дрон-камікадзе, евакуаційна колона*), а також відбуваються семантичні зсуви у значенні звичних слів: *окупація, зрада, перемога, позиція*, які набули нового, специфічного значення. А ще формуються нові меми, патріотичні гасла і кодові вислови: «*Русській военний корабль...*», «*На нулі*», «*Слава Україні!*».

У структурі сучасної комунікації військовий дискурс не лише передає інформацію про бойові дії чи технічні операції, а й виступає потужним засобом впливу на свідомість, мотивацію та поведінку аудиторії. Його функції значно виходять за межі професійного спілкування, охоплюючи політичну та медійну сфери. До них відносяться: інформаційна, щоб забезпечити точний опис подій, воєнних дій та ситуацій на фронті; мобілізаційна, що формує патріотичні настрої і згуртовує людей; пропагандистська, для створення образу «ворога» та «героя», а також впливу на ідеологічну орієнтацію; регулятивна, з допомогою якої регламентується поведінка військовослужбовців, населення й медіа; емотивна, яка передає емоції, шок, гнів, співчуття, гордість.

Військовий дискурс як специфічний тип комунікації характеризується широким використанням термінологічної, метафоричної та емоційно забарвленої лексики, а також особливими синтаксичними і стилістичними конструкціями, що роблять повідомлення, з одного боку, чіткими й лаконічними, з іншого – насиченими емоціями. В українському мовознавстві – це не просто набір термінів, а динамічний комунікативний феномен, що відображає соціальну, ідеологічну, політичну й психологічну реальність. Його дослідження дозволяє глибше зрозуміти, як мова реагує на виклики часу і як вона конструює нову воєнну реальність.

КОГНІТИВНІ ТА ПРАГМАТИЧНІ ВИМІРИ ЕВФЕМІСТИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ В АНГЛІЙСЬКИХ МЕДІАТЕКСТАХ СЬОГОДЕННЯ

Т.Р. Лужецька

ПВНЗ «Європейський Університет», старший викладач кафедри іноземної
філології та перекладу

м. Київ

Англомовний медіапростір наших днів відзначається активним впровадженням евфемістичних виразів, що обумовлюється як зовнішніми соціолінгвістичними факторами (зростання вимог політкоректності, еволюція суспільних табу), так і внутрішньомовними тенденціями (безперервне збагачення словникового фонду, трансформація стилістичних параметрів). Евфемізми функціонують як лінгвістичні заміники прямих найменувань, що розглядаються як недоречні чи некомфортні в певному комунікативному контексті, а також виступають ефективним засобом для впливу на громадську думку та когнітивні процеси отримувачів медійної інформації.

Явище евфемізації привертало увагу численних науковців-лінгвістів. Різноманітні теоретичні та практичні аспекти цього феномену вивчали такі дослідники як В. Великорода [1], Л. Єрмакова [2], К. Аллан і К. Барридж [5]. Проте, незважаючи на існуючі напрацювання в цій галузі, когнітивно-прагматичні особливості функціонування евфемістичних конструкцій у сучасних англомовних медіатекстах потребують додаткового вивчення, що підкреслює актуальність представленого дослідження.

Наукова розвідка мала на меті багатоаспектний аналіз когнітивних механізмів формування та прагматичного навантаження евфемізмів в англомовному медіадискурсі 2020-2023 років. Емпіричною базою дослідження послужили публікації провідних англомовних видань («The Guardian», «The New York Times», «BBC News», «The Washington Post»), з яких було вилучено та проаналізовано більше 300 евфемістичних одиниць.

Отримані результати дозволяють констатувати, що з когнітивної точки зору евфемізми в сучасному англomовному медіадискурсі базуються на таких концептуальних механізмах як метафоризація, метонімічне перенесення, генералізація значення, мінімізація негативної характеристики та рекатегоризація. Найбільш продуктивним виявився механізм метафоризації (42% досліджуваного матеріалу), що пояснюється здатністю метафори приховувати негативні феномени через їх переосмислення за допомогою альтернативних, менш проблемних концептуальних доменів.

Особливо характерним є застосування військової метафорики для евфемізації повідомлень про конфліктні ситуації. Наприклад, у висвітленні збройних конфліктів часто зустрічаються такі евфемістичні вирази, як "kinetic action" (замість "war"), "collateral damage" (замість "civilian casualties"), "peace enforcement" (замість "invasion"). Аналітичне опрацювання показує, що подібні евфемістичні заміни не тільки пом'якшують негативний зміст інформації, але й активують у свідомості адресата альтернативні фреймові структури, які сприяють легітимізації певних політичних чи військових акцій. Другою за частотністю виявилася стратегія генералізації (27% аналізованих одиниць). Як справедливо відзначає О. Селіванова, "генералізація забезпечує семантичну розмитість евфемізму, що допомагає нейтралізувати негативні конотації вихідної лексики" [3, с. 112]. Зокрема, медіатексти рясніють такими евфемістичними генералізаціями як "enhanced interrogation techniques" (замість "torture"), "issues" (замість "problems" або "illness"), "incident" (замість "terrorist attack" або "accident").

Прагматичний вимір функціонування евфемізмів у медіапросторі дозволив виокремити п'ять основних комунікативно-прагматичних функцій:

- Вуалювальна функція (34%) – пом'якшення табуованої інформації з метою дотримання етикетних норм та уникнення комунікативного дисонансу: "pass away" (замість "die"), "economically disadvantaged" (замість "poor"), "correctional facility" (замість "prison").

- Маскувальна функція (28%) – завуальовування сутності явища з метою дезорієнтації адресата: "tax avoidance strategies" (замість "tax evasion"), "job creator" (замість "wealthy individual"), "military operation" (замість "invasion").
- Превентивна функція (16%) – запобігання формуванню негативних асоціативних зв'язків та оцінних суджень: "pre-owned vehicle" (замість "used car"), "adult entertainment" (замість "pornography"), "differently abled" (замість "disabled").
- Статусна функція (13%) – підвищення престижності об'єкта номінації через застосування більш респектабельних найменувань: "sanitation engineer" (замість "garbage collector"), "domestic manager" (замість "housewife"), "educator" (замість "teacher").
- Відсторонювальна функція (9%) – створення ефекту дистанціювання від негативного феномену: "involvement" (замість "participation in illegal activities"), "altercation" (замість "fight"), "substance use" (замість "drug addiction").

Особливий інтерес представляє маскувальна функція евфемізмів, яка найяскравіше проявляється в політичному та економічному дискурсивних полях. Такі евфемістичні найменування як "strategic realignment" (замість "mass layoffs"), "price adjustment" (замість "price increase"), "special military operation" (замість "war") використовуються для маскування негативних аспектів соціополітичних та економічних подій.

Здійснений аналіз засвідчив, що евфемізми в сучасному англomовному медіадискурсі функціонують не як ізольовані мовні одиниці, а як компоненти складних дискурсивних стратегій, орієнтованих на конструювання специфічної картини світу та маніпулятивний вплив на свідомість реципієнтів. Як влучно зауважує С. Тер-Мінасова, "евфемізми виступають потужним інструментом впливу на колективну свідомість, оскільки вони здатні модифікувати мовну картину світу через заміщення прямих найменувань непрямыми" [4, с. 87].

Наше дослідження також виявило закономірність зміни евфемістичних субститутів у часовій перспективі через явище так званої "евфемістичної девальвації" – процесу, коли евфемізм поступово абсорбує негативні конотації первинної одиниці й потребує подальшої заміни. Наприклад, термін "physically challenged" (від "disabled") поступово витісняється виразом "differently abled", що свідчить про динамічність процесів евфемізації.

Отже, когнітивно-прагматичний аналіз функціонування евфемізмів у сучасному англомовному медіадискурсі демонструє їхній значний потенціал як інструментів формування громадської думки та впливу на масову свідомість. Перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо у розробці інтегрованої методології виявлення маніпулятивного потенціалу евфемістичних конструкцій у медіадискурсі, а також у компаративному дослідженні функціонування евфемізмів в англомовному та українському медіапросторах.

Список використаних джерел:

1. Великорода В. Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2018. 20 с.
2. Єрмакова Л. Р. Евфемізми в політичному дискурсі сучасної англійської мови: когнітивно-прагматичний аспект. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2021. № 48. С. 71–75.
3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2020. 712 с.
4. Тер-Мінасова С. Г. Мова і міжкультурна комунікація. Київ: Слово, 2019. 264 с.
5. Allan K., Burrige K. Forbidden Words: Taboo and the Censoring of Language. Cambridge: Cambridge University Press, 2022. 314 p.

ВИВЧЕННЯ ФУНКЦІЙНОГО НАВАНТАЖЕННЯ ДІАЛЕКТИЗМІВ У МОВІ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

К.В. Мазурків

здобувач першого рівня вищої освіти Інституту гуманітарної підготовки та
державного управління

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

м. Івано-Франківськ

З'ясування ролі функційного навантаження діалектизмів у художній літературі має важливе значення для вивчення динаміки мовної системи та особливостей її варіативності. Передусім аналіз діалектизмів в літературі дозволяє виявити живі мовні процеси, зафіксувати особливості локальних варіантів української мови, які часто не представлені в офіційних нормативних джерелах; зрозуміти механізми взаємодії літературної мови із територіальними діалектами, щоб поглибити знання про способи їх взаємовпливу, адаптації та функціонального співіснування; оцінити роль діалектизмів у формуванні емоційного забарвлення мови, її експресивності, індивідуалізації мовної картини світу окремого персонажа чи спільноти; проаналізувати процеси стилістичної семантизації діалектних одиниць, тобто встановити, яких додаткових стилістичних значень вони набувають у межах тексту; дослідити збереження і трансформацію архаїчних елементів мови, через які передаються риси давньої мовної традиції; встановити особливості лексико-семантичних і граматичних варіацій, які відображають соціальні, географічні, історичні чинники розвитку української мови; поглибити уявлення про механізми репрезентації регіональної мовної свідомості, яка проявляється через характерну лексику, фразеологію, граматичні конструкції тощо.

Дослідження функційного навантаження діалектизмів у художньому тексті дає змогу не лише зафіксувати й систематизувати діалектну лексику, а й осмислити її роль у розширенні виражальних можливостей української літературної мови, виявити шляхи збагачення мовної системи за рахунок територіальних варіантів. Актуальність нашого дослідження визначається посиленням інтересом до проблем мовної ідентичності, збереження

регіональних особливостей і відтворення автентичного національного колориту. Використання діалектизмів у художньому творі не лише збагачує мовну палітру тексту, а й сприяє глибшому розкриттю образів персонажів, їхнього світогляду та соціокультурного контексту. Вивчення їх функцій дозволяє краще зрозуміти авторську майстерність у конструюванні художньої реальності.

Сьогодні художня література – це далеко не тільки засіб для передачі інформації, вона дає змогу виразити колорит нашого мовлення. Використання діалектів може змінюватись, залежно від періоду написання тексту чи дійових осіб даного твору. Письменники передають забарвлення, народні характери, говірку персонажів того часу за допомогою діалектів, створюючи спеціальну атмосферу. Зараз використання авторами діалектів стало поширеним, а їхнє введення вважається показником культури написання письменника та його вмінням використовувати увесь колорит, багатство та красномовність української мови.

Часто діалектизми в мовленні письменника демонструють нерозривний зв'язок автора з героєм твору. У репліках персонажів діалекти проявляють експресію та роблять мову інтимною. Вони виступають джерелом постійного збагачення літературної мови, підсилюють контрасти, гумор, іронію, трагізм і додають виразності.

Щоправда, не слід забувати, що перенасичення художнього тексту діалектами призводить до розриву зв'язків з читачем, а також зниження художньо-естетичної цінності твору. Їх поява може бути виправдана лише зрозумілістю для читачів, необхідністю детальнішої характеристики персонажів і подій тощо. Перенавантаження діалектами руйнує художній стиль, текст втрачає плавність і динаміку. Тому авторам варто подумати, чи відповідає дана лексика стилю твору, чи не звучить вона штучно та чи справді відображає суть персонажа та сцени.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА РОЗВИТОК АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

К.К. Молчанова

здобувачка першого рівня вищої освіти факультету іноземної філології
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків

Інтернет вже давно став невід'ємною частиною нашого життя. Щодня його використовують для різних функцій: сплати комунальних послуг, читання новин, слухання музики, спілкування, розваг і приємного проведення часу. Сьогодні Інтернет – це не просто джерело інформації та можливостей, це також місце розвитку та появи нових лексичних одиниць, неологізмів та сленгу.

Нові лексичні одиниці формуються як наслідок протистояння розвитку мови та її збереження. У цьому контексті виникнення нових слів не завжди відбувається через те, що людям необхідна нова інтерпретація. Нашу реальність неможливо пояснити без використання нових лексичних одиниць та нового трактування вже наявних слів. Ми розвиваємося, здобуваємо нові знання, що потребує нових визначень. Якщо суспільство відмовиться від новоутворених слів, тобто неологізмів – це буде рівноцінно відмові від наукових інновацій [3].

За допомогою Інтернету вчені можуть досліджувати нові лексичні одиниці та шляхи їх формування, що яскраво відображається в цифровому спілкуванні, а отже – їхнє утворення, способи поширення можна простежити в різних соціальних мережах, зокрема Instagram, Twitter, Facebook тощо. Аналітичний центр PewResearchCenter у 2018 р. дослідив, що найбільш активну участь в соціальних мережах бере молодь, яка також створює контент та зумовлює розширення й розвиток мовлення в онлайн просторі. Згідно з даними PewResearchCenter 88% людей віком 18–29 років користуються соціальними мережами задля комунікації. Якщо розглядати активність старших поколінь в інтернеті, то їхня кількість менша та становить 78% – серед 30-49-річних, 64% – серед людей віком 50-64 років та 37% у категорії людей віком 65+ [1].

Молодші покоління зараз ведуть комунікацію переважно через соціальні мережі, що має певний вплив на їхній лексичний склад, оскільки в кожній віковій групі є лексичні особливості та сленг, який безперервно зазнає змін.

Популярна лексика, яка з'являється в онлайн-мережах, демонструє перспективи та можливості, що виникають у користувачів завдяки розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Це, у свою чергу, зумовлює те, що лексичні одиниці, які використовують в Інтернеті, заносять до словників, зокрема, їх реєструють у словнику Oxford English Dictionary [2].

Так, у 2011 р. до Oxford English Dictionary було додано такі лексеми, як *LOL*, що трактується як *laugh out loud* та *OMG*, тобто *oh my God*. До словника також було внесено такі вирази: *IMHO*, що трактується як *in my humble opinion*; *BFF*, що позначає *best friend forever*; *TMI* тобто *too much information* [2].

Отже, Інтернет перебуває у швидкому та невпинному розвитку, що сприяє інноваційному розвитку і збагаченню мови новими лексичними одиницями. Спілкування у віртуальному відрізняється від спілкування в реальному світі, зокрема зумовлює бажання висловитися лаконічно. Унаслідок цього в онлайн спілкуванні активно використовують акроніми: *FAQ* (*frequently asked questions*), *ICQ* (*I seek you*). Окрім того, певні лексичні одиниці вживають у скороченій формі, наприклад без голосних. Так, *pls* позначає *please*, *xlnt* – *excellent*, *ppl* – *people* тощо. Також доволі поширеними є складноскорочені слова, наприклад: *2da* упозначає *today*, *B4* – *before*, *NE1* – *anyone*, *CU* – *see you* тощо.

Таким чином, вживання слів, що виникли в соціальних мережах, поширюються за їхні межі, що, у свою чергу, сприяє розвитку мови.

Список використаних джерел

1. Oxford English Dictionary. Oxford University Press. 2018. URL: <https://en.oxforddictionaries.com> (дата звернення: 01.05.2025).
2. Oxford Learner's Dictionaries. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/> (дата звернення: 30.04.2025).

3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.

ПЕРЕВАГИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРІВ-ФІЛОЛОГІВ

І.Б. Радченко

старший викладач кафедри іноземних мов

Український державний університет залізничного транспорту

м. Харків

Д.М. Єгоркіна

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Український державний університет залізничного транспорту

м. Харків

У сучасному насиченому житті спостерігається підвищення обсягу інформації і безперервний розвиток інформаційних технологій. З тим самим зростає можливість застосування технічних засобів навчання, які допомагають виконувати виховну, інформаційну, контролюючу і керуючу функції під час процесу навчання. Нестримний розвиток технологій веде до появи нових платформ з лінгводидактичним потенціалом.

Відомо, що такі інформаційні технології, як чат-боти і віртуальні асистенти часто використовуються в навчальній діяльності з метою інтенсифікації освітнього процесу.

Як засіб наочності, педагоги закладів освіти активно використовують штучний інтелект (ШІ) у ролі віртуального асистента або джерела додаткової інформації, а також як інструмент для контролювання і відпрацювання студентами певних здобутих навичок.

Складність у процесі визначення потенціалу автентичних ресурсів штучного інтелекту стає предметом дослідження у сучасних методичних

студіях Вороніної Г.Р. [1], Zhang K. & Aslan A.B. [4], Шклярук Г.О. [2] та Kim N.Y., Cha Y. & Kim H.S. [3]. Варто дослідити теоретичні та практичні аспекти застосування ІІІ під час вивчення іноземних мов, зосередившись на етапі формування комунікативної компетентності студентів-філологів.

Для формування англомовної компетентності студентів-філологів перевагами застосування ІІІ слугує інтерактивність і персоналізація навчального процесу. Computer-assisted language learning (CALL) ефективно допомагає студентам зрозуміти власний рівень і ритм навчання [4].

ІІІ має здатність адаптуватися відповідно до вимог і рівня знань конкретного студента, допомагає створити тести чи іншого виду завдання і аналізує помилки, формує навички правильної вимови слів. Викладачі можуть застосовувати такі платформи, як Grammarly, ChatGPT та інші. До прикладу, асистент-репетитор Grammarly упроваджує безперервний миттєвий зв'язок, виправляє вимову і помилки у граматиці у реальному часі. Чат-бот ChatGPT під час дистанційного навчання чи самостійної підготовки студента значно полегшує сприйняття нового матеріалу, надає нові методи формування комунікативної компетентності студентів. Доступні також спеціальні EdTech платформи з чат-ботами, які вже є інтегрованими до навчальної платформи.

За допомогою платформи Quizlet можна створити картки із завданнями та контролювати прогрес студентів. Ця платформа підтримує розвиток словникового запасу студентів-магістрів філологічного факультету, допомагає вивчити нові ідіоми та навчає ефективному використанню фразеологічних одиниць. Застосування оцінних платформ ІІІ суттєво спрощує процес тестування, оскільки виконується оцінювання мовних навичок, таких як правильність вимови, будови висловлювань, зв'язності та послідовності.

Таким чином, потенціал ІІІ у формуванні комунікативної компетентності студентів-магістрів філологічного факультету допомагає зробити висновок щодо актуальності і ефективності даних інноваційних методів, які наявні у платформах ІІІ, бо ці прийоми корисні для інтенсифікації навчального

процесу. III допомагає студентам і викладачам адаптувати освітній процес відповідно до індивідуальних потреб конкретного студента, а також мотивує студентів до навчання шляхом комунікації у віртуальному світі.

Список використаних джерел

1. Вороніна Г. Р. Комп'ютерно орієнтовані технології у процесі вивчення іноземних мов // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія. Педагогіка. Психологія. – 2013. – Вип. 27. – с. 250–255.
2. Шклярчук Г. О. Інтенсифікація навчання іноземної мови з використанням комп'ютерних технологій // Англійська мова та література. – 2018. – № 22. – с. 2–3.
3. Zhang K., Aslan A. B. AI technologies for education: Recent research & future directions // Computers and Education: Artificial Intelligence [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666920X21000199>
4. Kim N. Y., Cha Y., Kim H. S. Future English learning: Chatbots and artificial intelligence // Multi-media-Assisted Language Learning. – 2019. – Vol. 22, No. 3. – p. 32–53.

«У ЛЕВОВІЙ ШКІРІ» М. ОНДАТЖЕ ЯК ПОСТКОЛОНІАЛЬНИЙ РОМАН

П.П. Трембовецький

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

м. Кам'янець-Подільський

У романі «У левовій шкірі» (*In the Skin of a Lion*, 1987) [1] М. Ондатже створює художню версію історії Канади першої половини XX ст., відмовляючись від традиційних, переважно європоцентричних поглядів.

Роман фокусується на складному життєвому досвіді маргіналізованих груп: іммігрантів (фінів, італійців, македонців), людей без привілейованого соціального статусу, робітників на важких об'єктах – лісоповалі, будівництві мостів і акведуків. Показано внесок цих «невидимих» фігур у розбудову Торонто, на протигагу офіційній історії, яка часто ігнорує їхню роль. Епізоди з будівництвом Блур-стріт віадуків та тунелів метрополітену демонструють експлуатацію та небезпечні умови праці іммігрантів.

Сюжет роману включає низку реальних історій того часу, які автор ретельно досліджував в архівах Торонто. таких як падіння черниці з мосту; зникнення 1919 року відомого театального магната Амброуза Смолла; політичні репресії, ініційовані начальником Торонтської поліції Деннісом Дрейпером, убивство керівників профспілок Росвалла та Вотілайнена.

Однією з основних проблем роману є дослідження ідентичності та культурної гібридності в постколоніальному контексті. Персонажі роману часто перебувають у процесі формування власної ідентичності в новому, часто ворожому середовищі. Зіткнення різних культур та мовних бар'єрів створює складний ландшафт пошуків ідентичності. Особливо характерною в цьому відношенні є фігура Ніколаса Темелкоффа, македонського іммігранта, який працює монтажником-висотником на будівництві мосту.

Ондатже переосмислює в контексті постколоніалізму поняття «приналежності» та «дому». Для багатьох персонажів (і не тільки іммігрантів, а й автохтонних персонажів, як канадієць Патрік Льюїс) «дім» є не фіксованим місцем, а радше відчуттям, яке вони намагаються віднайти або створити. Пошук дому часто пов'язаний з подоланням травм минулого та встановленням зв'язків з іншими.

Ідея, зафіксована в назві твору – «у левовій шкірі», яку автор запозичив з давньовавилонського «Епосу про Гільгамеша» – метафорично відображає процес прийняття нової ідентичності та боротьбу за своє місце в суспільстві. Ставлячи під

сумнів колоніальне визначення «громадянина» й «чужинця», автор розширює розуміння ідентичності й приналежності.

Роман має складну наративну структуру, в основі якої поліфонічне відтворення голосів різних персонажів, які зазвичай залишалися поза межами історичного наративу в так звану колоніальну добу світової історії. Через їхні історії розкривається складність та багатогранність суспільства, прихована за офіційними звітами. Використання різних наративних перспектив дозволяє читачеві побачити події з різних точок зору, руйнуючи монолітність колоніального погляду. Дослідниця творчості Ондатже С. Пурна Деві зазначає, що Ондатже використовує в романі «У левовій шкірі» «техніку розмивання меж між фактами і вигадкою в образному колажі...» [1, р. 553].

Роману властива фрагментарність оповіді, нелінійний час, поєднання реалізму та символіки, що відображає складність та плинність постколоніальної реальності. Увага до деталей, емоційно-суб'єктивні описи, драматичні діалоги відповідають стратегії «сторітеллінг», що сприяє залученню читача в історію.

Список використаних джерел

1. Devi, S. Poorna Mala. Immigrants' experience in Michael Ondaatje's novels *In The Skin of a Lion* and *The English Patient*. *Language In India*. vol. 15, no. 1, Jan. 2015, pp. 547-560.
URL : <http://www.languageinindia.com/jan2015/poornaenglishpatientfinal.pdf>
2. Ondaatje Michael. *In the Skin of a Lion*. Kjnkn : Picador Classic. L., 2017. 257 p.

СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У СФЕРІ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

С.В. Цимбал

д.псих.н., доцент., ПВНЗ «Європейський Університет»,
завідувач кафедри іноземної філології та перекладу

м. Київ

Інтенсивний прогрес у галузі комп'ютерних технологій супроводжується безперервним збагаченням професійного термінологічного апарату інноваційними лексичними одиницями, що становить значні труднощі для фахівців з перекладу. Питання точного відтворення термінології інформаційно-технологічної сфери набуває надзвичайної важливості, оскільки прецизійність інтерпретації термінів безпосередньо впливає на якісні характеристики технічної документації та результативність фахової комунікації на міжнародному рівні.

Дослідження спрямоване на ідентифікацію ключових методологій та технік передачі англomовних термінів комп'ютерної галузі українською мовою. Центральним аспектом роботи є дослідження перешкод, які постають перед перекладачами під час роботи з новітніми ІТ-термінами, та методик їх ефективного подолання.

Огляд наукової літератури демонструє, що проблематику перекладу термінології у сфері інформаційних технологій висвітлювали у своїх працях такі дослідники як В. І. Карабан [1], Т. Р. Кияк [2], А. Л. Міщенко[3] та інші науковці. Втім, динамічний розвиток технологічного сектору потребує систематичного оновлення перекладацьких підходів відповідно до сучасних викликів.

Проведене дослідження виявило, що домінуючими методами передачі ІТ-термінології є: різновиди транскодування (транскрибування, транслітерування), семантичне калькування, дескриптивний переклад та пошук термінологічних відповідників. При цьому селекція конкретної перекладацької стратегії обумовлюється комплексом чинників, включаючи: морфологічну структуру терміна, наявність еквівалентів у цільовій мові, ступінь інтеграції до термінологічної парадигми, специфіку потенційних реципієнтів тощо[1].

Окремий виклик представляє інтерпретація акронімів та аббревіатур, які характеризуються надзвичайною поширеністю в ІТ-дискурсі. За спостереженнями Т. Р. Кияка, "аббревіатури формують особливий лексичний

пласт, що вимагає застосування специфічних перекладацьких методик". Зокрема, для таких скорочень як API (Application Programming Interface), GUI (Graphical User Interface), SaaS (Software as a Service) доцільно зберігати оригінальне написання з розшифруванням при першому згадуванні, оскільки ці одиниці функціонують як міжнародні терміни[2, с.142].

Аналітична робота продемонструвала, що максимальні складнощі виникають при відтворенні неологізмів, які ще не зафіксовані в лексикографічних джерелах та довідкових матеріалах. У таких ситуаціях перекладач змушений автономно формувати перекладацьке рішення, беручи до уваги контекстуальне оточення, комунікативну мету та характеристики цільової аудиторії. За твердженням А. Л. Міщенко, "фахівець з перекладу технічної літератури повинен виконувати не лише функцію мовного посередника, але й виступати експертом у відповідній галузі знань"[3, с. 78].

Виняткової уваги заслуговує феномен міжмовної омонімії (так звані "хибні друзі перекладача"), які можуть спричинити серйозні змістові деформації. Наприклад, англійський термін "application" в ІТ-контексті необхідно перекладати як "застосунок" або "програма", уникаючи варіантів "заява" чи "застосування"; термін "data" правильно передавати як "дані", а не "дата".

Всебічний аналіз корпусу технічної документації продемонстрував, що найрезультативнішою методологією перекладу ІТ-термінології виступає інтегрований підхід, який гармонійно поєднує різноманітні перекладацькі техніки залежно від контекстуального оточення та прагматичної мети. При цьому перекладач зобов'язаний дотримуватися термінологічної консистентності в межах одного документа чи серії пов'язаних матеріалів, що гарантує їхню когерентність та доступність для професійної спільноти.

Отримані дослідницькі результати можуть застосовуватися при формуванні вузькогалузових словників, розробці методичних рекомендацій для перекладачів технічних текстів, а також в освітньому процесі підготовки майбутніх перекладачів. Перспективними векторами подальших наукових

розвідок є вивчення особливостей перекладу термінологічних одиниць у вузькоспеціалізованих секторах інформаційних технологій, таких як кібернетична безпека, системи штучного інтелекту, технології розподіленого реєстру тощо.

Список використаних джерел:

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2018. 656 с.
2. Кияк Т. Р. Теорія та практика перекладу (німецька мова). Вінниця: Нова книга, 2016. 592 с.
3. Міщенко А. Л. Лінгвістика фахових мов та сучасна модель науково-технічного перекладу. Вінниця: Нова книга, 2017. 448 с.
4. Korunets I. V. Theory and Practice of Translation. Vinnitsa: Nova Knyha, 2018. 448 p.

MYTHOLOGICAL POTENTIAL ANALYSIS OF LITERATURE: PATRIOTISM ASPECT

V. A. Savchuk

PhD (Psychology)

The National University of Ostroh Academy

Ostroh

The very nature of historical myths makes them deeply intertwined with the genre of historical fiction. The psychological significance of the linguistic component in the development of national identity (which has proven to be partially molded by historical myths) stems from the fact that it is language that forms the psychological constructs of national identity and is their carrier. In addition, language provides material for the formation of associative links between these constructs. An important role in this context is played by the factor of national literature, which is a factor in

the formation of the national language, ethics, ideals, traditional norms of behavior, features of the national character and worldview [2].

Hyrych and Shapoval state that the formation of the historical myth, which lies at the heart of the national liberation movement of every people, is usually composed in the era of Romanticism and forms the basis of major works of literature, historiography, and national thought [1]. Similarly, Scheub defines literature as a dispersed and fragmented history. Transformation plays another key role for the narrative and its dynamic development, and the writer considers the relationship between the reader and the world and history. In such a process, the author creates characters and events that relate to history, but are not history [3].

It is worth noting that archaic myths and their elements integrated into literary genres also played a significant role in the consolidation of the national community. According to Smith, interest in fairy tales in England grew in parallel with the development of Victorian medieval studies and was a form of nationalism, since it created the famous and deeply valued folklore of the country [5].

In Victorian England, imperialist narratives were used as a means of patriotic indoctrination in children's education, especially in compulsory primary school. From a narratological point of view, parallels can be drawn between Arthurian stories for children and history textbooks for younger grades: both types of contemporary literature combine ideas of imperialism, identity and patriotism [5]. Similarly, in studying textbooks (Romanian and Serbian), A. Segesten also reveals the influence of myths. This type of literature can be seen as a center for the formation of the child's identity, since it offers the group a narrative which explains the present and the past, as well as serves as moral instruction and, most importantly, as an explanation for the tragedies of history [4].

Therefore, literature (especially fiction) is a common medium for spreading historical myths, as it provides the narrative with the necessary linguistic matter. Furthermore, the unifying aspect of historical myths stipulates their wide use in patriotically themed texts.

References

1. Гирич І. Шаповал Ю. Чому необхідно переосмислювати минуле? Київ : Фонд Конрада Аденауера, 2010. 44 с.
2. Савчук В. А. Особливості розвитку національної самосвідомості студентів ЗВО під впливом історичних міфів : дис. ... докт. філос. : 053 «Психологія». Острог, 2023. 223 с.
3. Scheub, H. The influence of oral traditions on modern writers. *Encyclopaedia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/art/African-literature/The-influence-of-oral-traditions-on-modern-writers> (access date: 02.03.2025).
4. Segesten, A. D. Myth, Identity and Conflict: A Comparative Analysis of Romanian and Serbian Textbooks. Lanham : Lexington Books, 2011. 314 p.
5. Smith, N. C. King Arthur and the historical myth of England: a child's guide to nationalism and identity in the Victorian era . *College of Arts & Sciences Senior Honors Theses*. 2016. Paper 124. 35 p.

СЕКЦІЯ 6. Інформаційні технології та інформаційна підтримка наукової діяльності

МОБІЛЬНИЙ ЗАСТОСУНОК ДЛЯ ПІДТРИМКИ ЛЮДЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ ТА СЛУХУ НА БАЗІ iOS

Ахмад А.Ш.

здобувачка першого рівня вищої освіти факультету інформаційних систем та технологій

Національний університет «Одеська політехніка»

м. Одеса

У роботі представлено мобільний застосунок BeMySupport, що призначений для полегшення доступу до інформації та комунікації користувачів із сенсорними порушеннями. У наш час цифрове середовище

відіграє ключову роль у соціальній взаємодії, однак значна частина сервісів лишається недоступною для людей, які одночасно мають порушення зору та слуху. Саме тому виникла потреба у розробці універсального рішення, здатного поєднувати кілька каналів взаємодії — тактильний, візуальний та відеозв'язок [1, с. 56].

Застосунок дозволяє користувачу отримувати повідомлення через вібрації, створювати повідомлення за допомогою Morse-коду, здійснювати відеодзвінки волонтерам для допомоги у критичних ситуаціях, а також визначати номінал грошових купюр за допомогою камери. Для реалізації було використано мову програмування Swift, UI-фреймворк UIKit, базу даних Firebase, а також фреймворки AVFoundation та CoreHaptics для доступу до камери, динаміків і вібромотору [2, с. 17].

Технічна архітектура реалізована за шаблоном CleanSwift, що забезпечує модульність та зручність масштабування. Основна увага також приділяється безпеці та доступності: використовується токен-автентифікація, шифрування даних, а інтерфейс адаптований для користувачів із різним рівнем зору. Особливістю системи є її здатність працювати в офлайн-режимі з обмеженим функціоналом, що дозволяє користувачам отримувати базову підтримку навіть без підключення до інтернету.

Аналіз подібних рішень показав, що більшість із них орієнтовані на підтримку окремо для глухих або окремо для незрячих. Наприклад, додаток CashReader дозволяє розпізнавати номінали купюр і сповіщати про них за допомогою вібрацій або голосу, проте не підтримує двосторонню комунікацію [3, с. 74]. Be My Eyes забезпечує відеозв'язок між незрячими користувачами та волонтерами, які допомагають зорієнтуватися в просторі, однак цей сервіс не передбачає автономної роботи та не адаптований для людей із повною втратою слуху [1, с. 88]. Проєкт LifeFeel транслює текстові повідомлення у вигляді вібрацій (Morse-переклад), проте не підтримує функцію введення тексту або візуального зворотного зв'язку.

На відміну від вищезазначених рішень, застосунок BeMySupport поєднує одразу декілька підходів до взаємодії в одному інтерфейсі. Основною його перевагою є двостороння комунікація через тактильний інтерфейс, що дає змогу не лише отримувати повідомлення у вигляді вібрацій, але й самостійно передавати інформацію за допомогою Morse-введення. Окрім цього, застосунок має інтеграцію з відеозв'язком, що дозволяє звернутися до волонтера у режимі реального часу, навіть якщо користувач не має змоги розмовляти чи чути.

Також у BeMySupport реалізовано функцію розпізнавання грошових купюр, подібно до CashReader, але з можливістю вибору способу зворотного повідомлення — вібрацією, візуально або через текст на екран. Завдяки архітектурі CleanSwift додаток легко масштабувати та адаптувати під індивідуальні потреби користувача. Особливістю є підтримка офлайн-режиму, що дозволяє використовувати базовий функціонал без підключення до мережі — критично важлива опція для екстрених ситуацій.

Крім того, BeMySupport має інтуїтивний інтерфейс з підтримкою великих кнопок, контрастного дизайну, а також може бути пов'язаний із носимими пристроями — годинниками або браслетами, що підвищує мобільність та автономність користувача. Така комплексність і гнучкість робить BeMySupport унікальним серед сучасних інклюзивних цифрових рішень.

Тестування застосунку в умовах, наближених до реальних, показало високу ефективність запропонованих механізмів. Користувачі змогли орієнтуватися в інтерфейсі без допомоги, відправляти та приймати повідомлення, а також скористатися відеозв'язком з волонтером у симульованій ситуації. Таким чином, запропоноване рішення відповідає актуальним викликам інклюзивного цифрового середовища та може бути впроваджене як частина системи цифрової доступності.

Список використаних джерел

1. Togelius J., Yannakakis G.N. Artificial Intelligence and Games. – Springer, 2018. – 385 p.

2. Firebase documentation. Firebase Realtime Database. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://firebase.google.com/docs/database>
3. Cash Reader. Офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cashreader.app>

ІНТЕРАКТИВНІ ПРЕЗЕНТАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЗІ СТУДЕНТАМИ ЗВО

Гаркавий С.Ф.

доцент кафедри військової підготовки, кандидат технічних наук

Бардадим О.В.

викладач кафедри освітнього менеджменту, артменеджменту та соціальної
роботи

Черкаський національний університет імені Б.Хмельницького
м. Черкаси

У ХХІ столітті актуальною проблемою є впровадження сучасних технологій у навчальний процес. Вчені вважають[1, с. 210], що однією із ефективних форм навчання є використання інтерактивних методів навчання. Сучасні цифрові засоби надають можливість у презентаційну доповідь інтегрувати інтерактивні вправи такі як:

1. Polls (Опитування) – це тип інтерактивного завдання під час якого студенти обирають один із запропонованих варіантів. Педагогічна доцільність використання для: рефлексії, прийнятті рішень в аудиторії

2. Open-ended Question (Відкрите запитання) – тип інтерактивного завдання, де немає обмежуваного переліку відповідей. Зазвичай отримані відповіді демонструють на екрані для того, щоб проводити дискусії.

3. Word Cloud (Хмара слів) – тип інтерактивного завдання, де студенти із своїх девайсів вводять ключові слова або фрази. Зазвичай цю вправу використовують для актуалізації або рефлексії.

4. Brainstorm (Мозковий штурм) — тип інтерактивного завдання, де студенти надсилають ідею чи рішення для вирішення нестандартної задачі.

5. Draw (Малювання) – це тип інтерактивного завдання під час якого студенти малюють відповідь або ілюстрацію (на сенсорному екрані чи мишкою). Формулювання завдання може бути наступним: «Намалюй улюблену тварину», «Познач країни на карті».

6 Діаграми / порівняння (Scale / This or That) – це тип інтерактивного завдання під час якого студенти обирають позицію на шкалі (від 1 до 5, наприклад: «Згоден – Не згоден»). Ідеально підходить для дискусій, оцінки настроїв або опитувань.

7 Multiple Choice (Вікторини / Вибір правильної відповіді) – це тип інтерактивного завдання під час якого студенти проходять класичні тести: учень обирає один варіант відповіді. Можна задати з таймером і оцінкою.

Впровадження у навчальний процес цих вправ потребує багато часу, але у зв'язку із розвитком LLM підготовка до занять переходить на інший технологічний рівень із застосуванням AI Quick Lesson підходу. Розглянемо етапи підготовки (див. табл. 1)

Таблиця 1

Використання AI Quick Lesson підходу до підготовки занять

№	Етап	Реалізація
1	Ціль завдання	Формування запиту (промту)[2]
2	Активізація здобувачів	Проведення опитування/вікторини Використання хмари слів
3	Мультимедійні слайди із зображеннями та відео	Перевірка інформації на наявність «галюцинацій» LLM
4	Формування відкритого запитання	Демонстрація відповідей і обговорення результатів

Таким чином, підхід AI Quick Lesson підход полягає у тому, що процес створення навчального контенту (презентації, інтерактивні вправи, зображення відео) автоматизується і легко адаптується до теми заняття чи вікової групи, що дозволяє зменшити час на оформлення презентаційних слайдів, зменшуючи рутинні дії. Використання цифрових інтерактивних вправ дозволяє здобувачам, використовуючи активні форми роботи викладачам інтенсивно провести заняття. Таким чином використання інтерактивних сервісів дозволяє змінити підходи до навчання і впроваджувати у навчальний процес модель активного навчання.

Список використаних джерел

1. Bilyk, V., Banak, R., Bardadym, O., Sokal, M. & Anichkina, O. Introduction of interactive teaching methods in modern schools Revista Eduweb. – 2023. – Vol. 17, No. 2. – P. 199–209. – DOI: 10.46502/issn.1856-7576/2023.17.02.17.
2. Bardadym, O. V. Prompt engineering as a modern competence of managers and teachers // Modern vision of implementing innovations in scientific studies: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the IV International Scientific and Theoretical Conference, Sofia, Republic of Bulgaria. – DOI: 10.5281/zenodo.13731827.

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Г.І. Масюк

здобувач третього освітньо-наукового рівня першого року навчання
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків

Сучасна наукова діяльність нерозривно пов'язана з використанням інформаційних технологій, які стали невід'ємною частиною дослідницького

процесу. Вони забезпечують управління величезними масивами даних, сприяють глобальній співпраці та прискорюють наукові відкриття. На цьому тлі штучний інтелект (ШІ) виокремлюється як «трансформаційна технологія, що базується на алгоритмах машинного навчання та аналізі даних» [1] і виходить за межі простої автоматизації. ШІ пропонує інтелектуальну допомогу у виконанні складних когнітивних завдань, притаманних науковій роботі, виступає науковим асистентом дослідника (AI research assistant) .

Одним з найсерйозніших викликів для сучасних науковців-дослідників є інформаційне перевантаження. Стрімке зростання кількості наукових публікацій робить традиційний академічний огляд літератури надзвичайно трудомістким і вимагає великих витрат часу. У цьому контексті ШІ пропонує інноваційні рішення, що виходять за межі стандартних підходів. Відомо, що традиційний пошук за ключовими словами має суттєві обмеження, оскільки він залежить від точного збігу термінів у запиті на документ. Семантичний пошук є технологією ШІ, яка фокусується на розумінні контекстного значення та наміру користувача, а не лише на співставленні ключових слів. Так, технологія NLP (обробка природної мови) дозволяє системі розуміти і генерувати людську мову, інтерпретувати зміст запиту, враховуючи зв'язки між словами та загальний контекст «для аналізу великих обсягів текстових даних, вилучення інформації, узагальнення документів і виявлення настроїв» [1]. Платформа Semantic Scholar активно використовує ШІ для семантичного аналізу та виявлення зв'язків у наукових текстах, а дослідницький інструмент нового покоління Elicit на основі ШІ застосовує семантичний пошук статей навіть за відсутності точних ключових слів у запиті. Пошукова система Consensus (AI-powered search engine) використовує ШІ для розуміння дослідницьких запитів користувача. Дослідницький помічник Research Rabbit на основі ШІ пропонує «інтерактивну візуалізацію, спільне дослідження та персоналізовані рекомендації» [2] щодо розгляду серії взаємопов'язаних статей минулого та сьогодення. Такий підхід

знаменує фундаментальний зсув в організації пошуку інформації: від явного співставлення термінів до неявного розуміння концепцій.

ШІ за допомогою своїх технологій створює системи, які рекомендують дослідникам відповідну літературу, базуючись на запитах користувача та зв'язках у мережі наукової літератури. ШІ-інструменти надають потужні можливості для аналізу мереж цитування, що дозволяє ідентифікувати впливові праці, відстежувати еволюцію наукових ідей та пропонувати нові публікації, які можуть бути цікавими [1]. Так, один з найпотужніших інструментів ШІ Semantic Scholar надає революційний інструмент для огляду літератури.

Отже, ШІ є потужним помічником у науковій діяльності, пропонуючи потужні інструменти для пошуку, синтезу та структурування наукової літератури. Технології семантичного пошуку, автоматичного резюмування, вилучення даних та візуалізації зв'язків дозволяють дослідникам ефективніше орієнтуватися у зростаючому потоці інформації, прискорювати огляди літератури та отримувати глибші аналітичні висновки. Поряд з цим потрібно пам'ятати, що кожен науковець несе повну відповідальність за все, що створює, а ШІ – це лише його помічник та асистент.

Список використаних джерел

1. Аббадія Джессіка Вивчення ролі штучного інтелекту в академічних дослідженнях. 2023. URL: <https://mindthegraph.com/blog/uk/ai-in-academic-research/> (дата звернення 05.05.2025)
2. AI-Assisted Literature Reviews / Office of Teaching, Learning, and Technology. 2024. URL: <https://teach.its.uiowa.edu/news/2024/03/ai-assisted-literature-reviews> (дата звернення 05.05.2025).

РОЗРОБКА ДІАГРАМИ ВАРІАНТІВ ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ КООРДИНАЦІЇ РЯТУВАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ

І.В. Норка

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 126

Інформаційні системи та технології

В.В. Вичужанін

доктор технічних наук, професор кафедри інформаційних технологій

Національний університет «Одеська політехніка»

м. Одеса

Актуальність теми зумовлена зростанням потреби в ефективних інформаційних системах для управління надзвичайними ситуаціями, що вимагають швидкої координації рятувальних операцій. Розробка інформаційної системи для координації таких операцій передбачає чітке визначення функціональних вимог, які можна візуалізувати за допомогою діаграми варіантів використання (Use Case Diagram) у мові моделювання UML. Цей підхід дозволяє змоделювати взаємодію користувачів із системою, виявити ключові сценарії використання та забезпечити відповідність системи потребам користувачів, що є важливим для інформаційних технологій у науковій діяльності [1][2].

Метою роботи є розробка діаграми варіантів використання для інформаційної системи, призначеної для координації рятувальних операцій у надзвичайних ситуаціях, з урахуванням ролей користувачів і адміністраторів. Основними завданнями стали аналіз вимог до системи, ідентифікація акторів і випадків використання, а також створення діаграми для подальшого використання на етапі проектування системи.

Діаграма варіантів використання (рис. 1) розроблена для системи, що забезпечує координацію рятувальних операцій. У системі виділено два основних актори: користувач і адміністратор. Користувач має доступ до таких сценаріїв використання: «Реєстрація/Вхід», «Перегляд головної сторінки», «Керування власним профілем», «Перегляд подій», «Керування подіями», «Перегляд аналітики», «Створення звіту з аналітики», «Перегляд мапи подій»,

«Перегляд ресурсів», «Створення звіту з ресурсів», «Перегляд сторінки допомоги», «Побудова маршруту до найближчої служби», «Надсилання зворотнього зв'язку», «Вихід з акаунту». Адміністратор, окрім усіх функцій користувача, має додаткові сценарії: «Доступ до адмін-інтерфейсу» та «Керування користувачами». Взаємозв'язки між акторами та випадками використання зображені за допомогою асоціацій.

Рисунок 1 – Діаграма варіантів використання системи

Розробка діаграми дозволила чітко визначити функціональні можливості системи з погляду користувачів, що полегшило подальше проектування архітектури системи. Як показано на рис. 1, сценарій «Перегляд подій» включає можливість фільтрації подій за статусом, типом і локацією, що було враховано під час розробки інтерфейсу користувача. Для адміністраторів сценарій «Керування користувачами» передбачає доступ до розширених функцій, таких як управління ролями користувачів, що забезпечує гнучкість і безпеку системи [3].

Використання UML для створення діаграми варіантів використання сприяло кращому розумінню вимог до системи та їх узгодженню з потребами кінцевих користувачів. Діаграма стала основою для подальшого створення інших UML-діаграм, таких як діаграма станів і розгортання, а також для розробки прототипу інтерфейсу користувача в середовищі Visual Studio Code із застосуванням бібліотеки React [4].

Висновки. Розроблена діаграма варіантів використання для інформаційної системи координації рятувальних операцій у надзвичайних ситуаціях дозволила структурувати функціональні вимоги та визначити взаємодію між акторами і системою. Це забезпечило чітке бачення функціоналу для користувачів і адміністраторів, що є важливим етапом у процесі проектування інформаційних систем.

Список використаних джерел

1. Підготовка та організація управління в надзвичайних ситуаціях : навч. посіб. / Р. Т. Ратушний, В. Б. Лоїк, О. Д. Синельников, О. В. Лазаренко, М. О. Довгановський. Львів : ЛДУ БЖ, 2021. 248 с.
2. Соколов В. Ю. Інформаційні системи і технології : навч. посіб. Київ : ДУІКТ, 2010. 138 с.
3. UML діаграми – що це та як їх створювати [Електронний ресурс] // Foxminded. – 2023. – Режим доступу: <https://foxminded.ua/uml-diagramy/>.
4. Що таке UML-діаграми та як їх використовувати? [Електронний ресурс] // DOU. – 2022. – Режим доступу: <https://dou.ua/forums/topic/40575/>.

ЗАСТОСУВАННЯ АНАЛІТИКИ ВЕЛИКИХ ДАНИХ У ІНДИВІДУАЛЬНІЙ ОСВІТНІЙ ТРАЄКТОРІЇ

А.В. Омельченко

здобувач першого рівня вищої освіти кафедри інформаційних систем та технологій

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій

м. Київ

У сучасному освітньому середовищі дедалі більше зростає потреба у впровадженні інноваційних технологій, які підвищують ефективність навчального процесу та спрямовані на задоволення індивідуальних потреб учнів. Одним із ключових напрямків цифрової трансформації в освіті є використання аналітики великих даних для планування та підтримки індивідуальних освітніх траєкторій.

Індивідуальна освітня траєкторія - це персоналізований шлях навчання студента, що враховує його рівень освіти, темп навчання, його інтереси, цілі, вміння та особливості навчання. Забезпечення якісної педагогічної підтримки такої траєкторії вимагає впровадження сучасних цифрових рішень, які дозволяють ефективно обробляти та аналізувати великі обсяги навчальної інформації.

В межах освітнього процесу заклади вищої освіти щодня генерують значну кількість даних: результати контрольних заходів, тестувань, відвідування занять, активність у віртуальних навчальних середовищах, виконання індивідуальних завдань, тощо. Інформація, при умові її коректного збору, зберігання та обробки, може слугувати фундаментом для розробки освітніх аналітичних інструментів.

Аналітика великих даних в освіті дозволяє не лише зберігати актуальну інформацію про успішність студента, а й виявляти тенденції, закономірності та потенційні ризики. Такі технології відкривають можливість прогнозувати поведінку студента в навчальному середовищі, виявляти бар'єри на шляху до досягнення освітніх результатів та пропонувати персоналізовані шляхи вдосконалення знань і навичок.

Педагогічна підтримка на основі таких даних є набагато гнучкішою та обґрунтованою. Викладачі можуть швидко реагувати на зміни в навчальній діяльності студентів, адаптувати навчальні матеріали до індивідуальних потреб

та надавати спрямовану підтримку. Це особливо важливо в умовах дистанційного або змішаного навчання, де традиційні методи контролю та оцінювання часто втрачають свою дієвість.

Запровадження таких підходів також допомагає оптимізувати управління навчальним процесом на рівні кафедри, факультету або навчального закладу в цілому. Візуалізовані засоби освітньої аналітики і інтерактивні інформаційні панелі дозволяють адміністрації приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо планування навантаження, коригування програм, вдосконалення цифрової інфраструктури.

Отже, аналітика великих даних є потужним інструментом підвищення ефективності індивідуальної освітньої траєкторії. Вона забезпечує гнучкість, адаптивність і персоналізацію навчального процесу, сприяє розвитку автономії здобувачів освіти, вдосконалює якість педагогічного супроводу та загальний рівень вищої освіти в умовах цифрової трансформації.

Список використаних джерел

1. Ніколаєнко С.М., Шинкарук В.Д., Ковальчук В.І., Кочарян А.Б. Використання Big Data в освітньому процесі сучасного університету. Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. № 4. С. 239-253. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwi2iv9656NAxVZFRAIHvXNI4QFnoECAcQAQ&url=https%3A%2F%2Fjournal.iitta.gov.ua%2Findex.php%2Fitlt%2Farticle%2Fview%2F1681%2F1209&usg=AOvVaw0hdLdBdY6o78xXyfPxm00f&opi=89978449>
2. Єфименко В. В. Застосування великих даних та аналітики в навчанні інформатики. Теорія і практика використання інформаційних технологій в умовах цифрової трансформації освіти. 2023. С. 84–88. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/41461/Yefymenko.pdf?sequence=1>

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДИЗАЙНЕРІВ

А.О. Парфило

здобувач другого рівня вищої освіти факультету дизайну
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ

У сучасному світі дизайн стає не лише мистецтвом, а й високотехнологічною та прибутковою індустрією, що активно інтегрує та використовує інформаційні технології (ІТ) і штучний інтелект (ШІ) на всіх етапах творчого процесу. Ці інновації трансформують підходи до проєктування, відкриваючи нові горизонти для креативності та ефективності в дизайнерській професії.

Інформаційні технології вже сьогодні забезпечують дизайнерам доступ до потужних інструментів для створення, редагування та управління візуальним контентом. Найкращим прикладом є платформа Figma, яка пропонує інноваційні функції, які значно спрощують спільні робочі процеси. Серед них – візуальний пошук, що дозволяє знаходити схожі дизайнерські рішення за зображенням або текстовим запитом, автоматичне перейменування шарів для кращої організації файлів та генерація реалістичного контенту без використання шаблонного тексту.

Як влучно зазначив професор Гарвардської бізнес-школи Карім Лакхані, який спеціалізується на інформаційних технологіях та ШІ: «ШІ не замінить дизайнерів, але дизайнери, які використовують ШІ, замінять тих, хто його не використовує» [1]. Штучний інтелект (ШІ) сьогодні стає не просто інструментом, а повноправним партнером у роботі графічних дизайнерів. Сучасні приклади інтеграції ШІ у дизайн-процеси демонструють, як ці технології змінюють підходи до творчості, дозволяючи створювати інноваційні рішення та оптимізувати робочі процеси. Одним із яскравих кейсів є

використання ШІ студією Pentagram [2] під час створення понад 1500 іконок для урядового сайту «Performance.gov». Дизайнери поєднали традиційні техніки: малювання, вирізання з паперу – з можливостями генеративного ШІ, зокрема Midjourney. Такий підхід дозволив швидко створити велику кількість візуальних матеріалів, що відповідали суворим вимогам замовника, зберігаючи при цьому художню виразність.

Ще один приклад – компанія Zalando, що інтегрувала генеративний ШІ для створення контенту маркетингових кампаній. Завдяки ШІ процес виробництва рекламних зображень скоротився з 6-8 тижнів до 3-4 днів, а витрати на створення візуального контенту, за даними Reuters, зменшилися на 90% [3].

Сьогодні дизайнери активно застосовують ШІ в кількох основних напрямках. По-перше, це генерація ідей та концепцій, зокрема ШІ допомагає швидко створювати ескізи, візуалізовувати ідеї на основі текстових описів, що значно пришвидшує комунікацію з клієнтами й командою дизайнерів та розробників. По-друге, ШІ стає інструментом персоналізації контенту – дозволяє адаптувати візуальні матеріали під конкретну аудиторію, що особливо актуально для маркетингу. По-третє, автоматизація одноманітних завдань, таких як підбір шрифтів, оптимізація кольорових схем, видалення фону, дає змогу дизайнерам більше зосередитися на творчих рішеннях. Підсумовуючи, слід згадати слова Дарини Ковальнової, головної контент-креаторки інформаційного блогу для дизайнерів в Україні «Komarov.design»: «ШІ – це не кінець дизайнерської професії, а її еволюція. Він бере на себе рутину, дозволяючи вам зосередитися на тому, що робить вас унікальним...» [4].

Список використаних джерел

1. Lakhani K. Harvard business podcast. URL: <https://hbr.org/2023/08/ai-wont-replace-humans-but-humans-with-ai-will-replace-humans-without-ai>
2. Pentagram design studio, performance.gov website designing process by P. Scher, URL: <https://www.pentagram.com/news/performance-gov>

3. Reid H. «Zalando uses AI to speed up marketing campaigns, cut costs», article *Reuters*, 07.05.2025. URL: <https://www.reuters.com/business/media-telecom/zalando-uses-ai-speed-up-marketing-campaigns-cut-costs-2025-05-07>
4. Ковальова Д. Як залишатися конкурентоспроможним дизайнером в епоху штучного інтелекту. URL: <https://www.komarov.design/iak-zalishatisia-konkurientospromozhnim-dizainierom-v-iepokhu-shtuchnogho-intieliektu>

ІНФОРМАЦІЙНА ПЛАТФОРМА ДЛЯ ПІДТРИМКИ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ: РОЗРОБКА ТА ВПРОВАДЖЕННЯ

Д.С. Сокол

здобувач першого рівня вищої освіти інституту комп'ютерних систем

Національний університет «Одеська політехніка»

м. Одеса

У сучасних умовах цифрової трансформації освіти інформаційні технології відіграють ключову роль у забезпеченні доступності, ефективності та індивідуалізації навчального процесу. Особливої актуальності набуває створення інтегрованих інформаційних платформ, які поєднують у собі можливості зберігання, доступу, поширення освітніх матеріалів, а також засоби комунікації між учасниками освітнього процесу [2]. Теза присвячена розробці та впровадженню інформаційної платформи для підтримки навчального процесу у вищому навчальному закладі.

Сучасний ринок пропонує низку популярних систем підтримки навчання, таких як Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams, Edmodo та інші [1]. Хоча вони є досить функціональними, вітчизняні заклади освіти часто зіштовхуються з проблемами адаптації цих платформ до специфіки навчального процесу, мовної локалізації, інтеграції з внутрішніми системами, а також обмеженими можливостями кастомізації. Це обґрунтовує доцільність розробки власного рішення з урахуванням локального контексту та освітніх потреб.

Проектування інформаційної платформи для підтримки навчального процесу базується на принципах гнучкої, масштабованої та безпечної архітектури, яка відповідає сучасним викликам цифрового середовища в освіті. Передбачається використання клієнт-серверної моделі з чітким розмежуванням ролей між компонентами системи. Такий підхід дозволяє забезпечити як ефективну взаємодію між користувачами та даними, так і адаптивність до різних сценаріїв розгортання.

Проектне бачення платформи передбачає реалізацію механізмів для зберігання та впорядкування навчальних матеріалів, організації взаємодії між учасниками освітнього процесу, підтримки засобів комунікації, а також інструментів для оцінювання знань. Передбачено, що користувачі зможуть отримувати доступ до ресурсів, брати участь у дискусіях, проходити тестування та переглядати результати своєї навчальної діяльності в єдиному інтегрованому середовищі.

Передбачуване рішення має бути універсальним щодо середовища використання — можливість його використання як у хмарній інфраструктурі, так і на локальних серверах. Інтерфейс платформи має відповідати сучасним вимогам до зручності, доступності та адаптивності, з урахуванням потреб різних категорій користувачів.

Питання впровадження інформаційної платформи у навчальний процес потребує комплексного підходу, що охоплює як технічні, так і організаційно-педагогічні аспекти. Процес інтеграції подібного цифрового інструменту в освітнє середовище має враховувати специфіку конкретного закладу освіти, рівень цифрової грамотності учасників процесу та наявну інфраструктуру

Доцільно передбачити поетапне впровадження, що дозволяє мінімізувати ризики та виявити потенційні проблеми ще на ранніх етапах використання системи. Спочатку може бути проведене пілотне тестування з обмеженим колом користувачів, наприклад, однією академічною групою або окремою кафедрою. Такий підхід дає змогу зібрати якісний зворотний зв'язок,

удосконалити функціональні можливості платформи та адаптувати її до реальних умов використання.

Розробка та впровадження інформаційної платформи для підтримки навчального процесу є важливим кроком на шляху до підвищення якості освіти в умовах цифрової трансформації. Така платформа покликана не лише забезпечити зручний доступ до освітніх матеріалів і комунікаційних інструментів, а й врахувати специфіку національної системи освіти та потреби її учасників.

Список використаних джерел

1. Comparison of Learning Management System Moodle, Edmodo and Jejak Bali / Н. Dhika та ін. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, volume 422*.
2. Франчук М.В., Франчук Н.П. Organization of an open web-oriented educational environment for teacher qualification improvement. *XIV Всеукраїнська науково-практична конференція «Інформаційні технології в професійній діяльності»*.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В ІГРОВОМУ ШІ Сосницька М.А.

здобувачка першого рівня вищої освіти кафедри інформаційних систем та технологій

Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса

У цій роботі проаналізовано та порівняно чотири основні підходи до моделювання систем прийняття рішень у комп'ютерних іграх: скінченний автомат (FSM), дерево поведінки (Behavior Tree), Utility AI та ML-Agents. Актуальність цього дослідження зумовлена потребою створення правдоподібної, адаптивної поведінки агентів у складних віртуальних

середовищах, що вимагає імітації процесів прийняття рішень, наближених до людських. Із розвитком інструментів на кшталт Unity ML-Agents з'являється можливість поєднання алгоритмів навчання з підкріпленням (RL) з інструментами ігрового дизайну для побудови самонавчальних NPC. Це дозволяє не лише зменшити витрати на ручне програмування поведінки, а й забезпечити вищий рівень імерсивності, динаміки та варіативності ігрового процесу. Отримані підходи також можуть бути застосовані в робототехніці, моделюванні кризових ситуацій та розробці безпекових рішень.

FSM (скінченний автомат) представляє гру у вигляді чітко визначених станів і переходів між ними. Його головна перевага — простота, однак зростання складності логіки призводить до малокерованої структури через комбінаторний вибух станів.

Дерево поведінки — гнучкіша структура, що дозволяє ієрархічне представлення логіки. Вузли дерева можуть бути повторно використані, і така модель краще масштабується, ніж FSM, однак стає складною для налагодження при глибоких або залежних від порядку вузлах.

Utility AI використовує чисельну оцінку доцільності дій і дозволяє агенту здійснювати контекстно-залежний вибір на кожному кроці. Це робить його особливо ефективним у середовищах з багатьма змінними, хоча вимагає або ручного налаштування utility-функцій, або автоматичного навчання.

ML-Agents — фреймворк, який поєднує Unity-сцену з алгоритмами навчання з підкріпленням. Він дозволяє агентам вчитися з нуля шляхом взаємодії з середовищем. Це найбільш масштабований і адаптивний підхід, однак він потребує значних обчислювальних ресурсів та якісного дизайну винагород.

На основі проведеного аналізу зроблено висновок, що кожен з підходів має свої переваги в залежності від завдань. Finite-State Machine — простий і зручний для розробки, однак обмежений в адаптивності; Behavior Tree — гнучкіший та ієрархічно впорядкований, але потребує ретельного контролю

порядку виконання; Utility AI забезпечує високий ступінь гнучкості, але складний у налаштуванні; ML-Agents — єдиний підхід, який дозволяє агенту самостійно навчатися, пристосовуючись до середовища шляхом тренування політики дій.

У межах цього дослідження було поставлено задачу створення інтелектуального супротивника (бота) для карткової гри. Враховуючи специфіку таких ігор — високу комбінаційну складність, часткову спостережуваність та динамічні стани — було обрано ML-Agents як найкращий інструмент. Цей фреймворк дозволяє реалізувати адаптивного агента, здатного розвивати стратегії самостійно на основі досвіду гри, коли він тренується, граючи проти себе самого. Такий підхід не тільки забезпечує реалізм поведінки, але й дозволяє уникнути жорстко закодованих евристик, що обмежують варіативність стратегій.

Список використаних джерел

1. Champandard A. I. AI Game Development: Synthetic Creatures with Learning and Reactive Behaviors. New Riders, 2003.
2. Julian Togelius, Georgios N. Yannakakis. Artificial Intelligence and Games. Springer, 2018.
3. Unity Technologies. ML-Agents Toolkit Documentation. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://github.com/Unity-Technologies/ml-agents>

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ю. О. Соловей

доктор філософії, доцент, доцент кафедри дошкільної освіти,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

А. К. Ткачова

здобувач першого рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Цифрова грамотність є ключовою компетентністю необхідною сучасній людині і формування її основ має починатися вже у дошкільному віці. У зв'язку з активним впровадженням цифрових технологій у повсякденному житті та в освітньому процесі, виникає необхідність цілеспрямованого розвитку у дітей навичок безпечного, свідомого та ефективного користування цифровими засобами.

Формування цифрової грамотності у дітей дошкільного віку є актуальним напрямом сучасної педагогіки та психології, який вивчається з позицій розвитку медіаосвіти, інформаційної культури та безпечної поведінки в цифровому середовищі. Цією темою займалися як українські, так і зарубіжні дослідники. Серед українських науковців варто відзначити О. Пошетун, яка досліджує питання інтеграції цифрових технологій в освітній процес та формування інформаційно-комунікаційної компетентності; Тетяну Ісаєву та Олену Беленьку, які вивчають педагогічні умови цифрової соціалізації дошкільників. Значний внесок зробили також І. Хворостяна та О. Герасименко, які досліджують питання медіаосвіти в дошкільному віці та методики роботи з цифровими ресурсами в ЗДО. Серед зарубіжних дослідників варто згадати С.Левін (Susan Levine), яка досліджує вплив цифрових технологій на когнітивний розвиток дітей; С. Лівінгстон (Sonia Livingstone), яка вивчає цифрову безпеку та онлайн-досвід дітей; М. Ранчо (Maria Rantala), що досліджує цифрову грамотність у контексті дошкільної освіти в країнах Північної Європи.

Значення цифрової грамотності підтверджується низкою державних нормативно-правових документів, які визначають основні орієнтири у сфері сучасної дошкільної освіти. Зокрема:

- базовий компонент дошкільної освіти акцентує увагу на формуванні ключових компетентностей у дітей, серед яких особливе місце займають інформаційно-комунікаційні;

- Закон України «Про освіту» визначає цифрову компетентність як одну з базових для сучасної особистості. У ньому зазначено, що кожна дитина має право на доступ до якісної освіти, в тому числі й до цифрового освітнього середовища, що сприяє її інтелектуальному, соціальному та особистісному розвитку;

- Концепція Нової української школи, яка окреслює стратегію оновлення всієї освітньої системи, зокрема дошкільного зв'язку, наголошує на важливості формування у дітей цифрових навичок як основи для подальшого успішного навчання.

В них закладено вимоги до розвитку ІКТ-компетентностей, як обов'язкової складової якісної дошкільної підготовки. Ці документи акцентують увагу на забезпеченні доступу до цифрових засобів, розвитку навичок безпеки в мережі, а також використанні технологій як засобу інклюзії, індивідуалізації та розвитку особистості дитини [1].

Формування цифрової грамотності у дошкільників має здійснюватися поетапно, з урахуванням рівня розвитку кожної дитини. Важливими напрямками є розвиток базових операційних навичок роботи з технікою (вмикання пристроїв, робота із сенсорним екраном); ознайомлення з правилами цифрової безпеки (захист особистої інформації, розпізнавання ризиків); розвиток навичок орієнтації у простих додатках та програмах; заохочення до творчого використання цифрових інструментів (малювання, створення слайдів, музичних композицій, тощо). Одним із важливих аспектів формування цифрової грамотності є розробка ефективних методичних підходів та створення відповідного освітнього середовища, яке враховує інтереси та потреби дітей дошкільного віку. Необхідно забезпечити дітям доступ до різноманітних цифрових пристроїв та програм, які мають навчальне та розвивальне спрямування. Особливу увагу слід приділяти якісному підбору контенту: навчальні додатки, інтерактивні ігри, мультфільми та відеоматеріали повинні відповідати віковим можливостям дитини, бути безпечними, пізнавальними,

сприяти розвитку логічного мислення, мовлення, просторової уяви та креативності [2].

Ефективне формування цифрової грамотності неможливе без активної участі дорослих а саме: вихователів, які є посередниками між дитиною та технологіями, та батьків, що забезпечують продовження цифрової взаємодії вдома. Роль дорослого – не лише навчити, а й сформувати у дитини відповідальне, свідоме та безпечне ставлення до цифрового світу.

Таким чином, формування цифрової грамотності у дітей дошкільного віку – це не просто сучасна тенденція, а потрібна умова виховання повноцінної, активної, відповідальної особистості, здатної безпечно та ефективно жити в цифровому світі [3].

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): Нова редакція: затв. наказом МОН України від 21.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnovi%20osvity.pdf (дата звернення: 30.04.2025)
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. МОН 27/10/2016. 40 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serechnya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад №26 Вінницької міської ради». URL: veselka.dnz.in.ua (дата звернення: 30.04.2025)

РОЗРОБКА ЗАСТОСУНКУ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ ПАРАМЕТРІВ ЗДОРОВ'Я З ВИКОРИСТАННЯМ АНАЛІТИКИ В РЕАЛЬНОМУ ЧАСІ

А.А. Ханбеков

здобувач першого рівня вищої освіти факультету інформаційних систем та технологій

Національний університет «Одеська політехніка»

м. Одеса

Анотація. У роботі описано процес розробки мобільного застосунку для iOS, який забезпечує моніторинг життєво важливих показників здоров'я з використанням аналітики в реальному часі. Основну увагу приділено технічному рішенню збору, обробки та візуалізації даних, отриманих із носимих пристроїв та сенсорів. Також розглянуто архітектуру застосунку, використані інструменти SwiftUI, Combine та HealthKit, а також забезпечення безпеки й конфіденційності даних.

Вступ. Сучасні мобільні технології надають нові можливості для підтримки здоров'я користувачів. iOS-платформа має широкий спектр інструментів для створення медичних застосунків, включно з вбудованим фреймворком HealthKit[1, с. 1134]. Застосунки, що аналізують фізіологічні показники в реальному часі, можуть сприяти ранньому виявленню ризиків, мотивації до здорового способу життя та зручній взаємодії з медичними установами[2, с. 56].

Мета роботи. Розробити iOS-застосунок, який дозволяє відслідковувати фізіологічні показники користувача в режимі реального часу, аналізувати їх зміну, відображати результати у зручній формі та генерувати сповіщення при виявленні відхилень.

Технічна реалізація. Застосунок створено мовою Swift із використанням SwiftUI для побудови інтерфейсу користувача. Архітектура ґрунтується на шаблоні MVVM, а для реактивної обробки даних використано Combine. Основним джерелом даних слугує HealthKit — фреймворк, що дозволяє отримувати медичну інформацію з пристроїв, таких як Apple Watch, та зберігати історію вимірювань. Для локального збереження історичних даних реалізовано Core Data. Сповіщення користувача про критичні значення реалізовано за допомогою Notification Center та локальних пуш-повідомлень.

Особливості аналітики. Аналітичний модуль застосовує механізми Combine для обробки стрімінгових подій — оновлення від HealthKit викликають ланцюжок реакцій, який завершується оновленням інтерфейсу або

відправленням сповіщення. Порівняння показників з нормативними значеннями дозволяє динамічно реагувати на зміни фізіологічного стану користувача[1, с. 1137].

Безпека даних. HealthKit автоматично забезпечує контроль доступу до даних через системні механізми. Крім того, застосунок реалізує шифрування локально збережених даних через Keychain та дотримується рекомендацій Apple щодо конфіденційності[2, с. 59].

Результати та перспективи. На поточному етапі реалізовано базовий функціонал застосунку, протестовано його сумісність з Apple Watch та емуляторами iOS. Результати демонструють стабільну роботу, високу точність візуалізації даних та ефективну реакцію системи сповіщень. Надалі планується додати інтеграцію з iCloud для резервного копіювання даних, а також реалізувати машинне навчання для прогнозування стану користувача на основі зібраної історії.

Висновки. Розроблений застосунок демонструє ефективність поєднання можливостей iOS-платформи, фреймворку HealthKit та аналітики в реальному часі для особистого контролю за станом здоров'я. Такі рішення є перспективними як для повсякденного використання, так і в контексті телемедицини, профілактики та підтримки осіб із хронічними захворюваннями.

Список використаних джерел

1. Lee H., Ko H., Oh S. Wearable Device Data Integration for Personalized Health Monitoring Systems. *Sensors*. 2021. Vol. 21(4). P. 1133–1140.
2. Apple Inc. HealthKit Programming Guide. Apple Developer Documentation. 2023. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://developer.apple.com/documentation/healthkit>

ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ РОБОТОЮ ПЕРСОНАЛУ

А.О. Чередько

здобувач першого рівня вищої освіти факультету інформаційних систем і
технологій

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій

м. Київ

У сучасних умовах глобалізації та цифрової трансформації дедалі більше компаній переходять на дистанційну або гібридну форму організації праці. Це зумовлює необхідність ефективного керування персоналом на відстані, що можливе лише за умови використання відповідного програмного забезпечення. Серед найпоширеніших рішень у цій сфері варто виділити такі сервіси, як Trello, Slack і Hubstaff. Вони дозволяють вирішувати завдання планування, комунікації, моніторингу продуктивності та забезпечення інтеграції між віддаленими членами команди.

Trello дає змогу візуалізувати завдання за допомогою Kanban-дошок, що сприяє прозорості управління проектами, підвищенню відповідальності виконавців і чіткому розподілу ролей у команді. Slack забезпечує ефективну внутрішню комунікацію в реальному часі, підтримує інтеграцію з іншими сервісами (Google Drive, Zoom, GitHub), а також дозволяє структурувати обговорення за допомогою тематичних каналів. Hubstaff, у свою чергу, дозволяє моніторити активність співробітників, аналізувати їхню продуктивність, обліковувати робочий час та формувати детальні звіти для керівництва. Кожне з цих рішень має як переваги, так і недоліки, що потребує глибшого аналізу при виборі системи для впровадження в конкретному бізнес-середовищі з урахуванням розміру команди, типу проєктів і рівня цифрової готовності працівників.

У межах дослідження було проведено порівняльний аналіз вказаного програмного забезпечення за критеріями функціональності, зручності використання, безпеки даних та інтеграційних можливостей, а також розглянуто типові виклики впровадження цифрових систем в українських компаніях, зокрема — потребу в навчанні персоналу, витрати на адаптацію, ризики, пов'язані з кібербезпекою, а також технічні труднощі, що виникають у процесі налаштування й подальшого використання цих інструментів.

Отримані результати дозволяють сформулювати рекомендації щодо оптимального вибору програмного забезпечення відповідно до потреб компаній, що працюють у дистанційному або гібридному форматі. Запропоновані підходи сприятимуть підвищенню ефективності управління персоналом, зменшенню витрат і покращенню продуктивності праці.

Список використаних джерел

1. Проценко Т.І., Нестуля О.О. Цифрові інструменти в управлінні персоналом: сучасні підходи та перспективи. // Економіка та управління. 2023. №2. С. 45–52.
2. Бондаренко С.В. Інформаційні системи підтримки дистанційної роботи в умовах цифрової трансформації. // Управління проектами та розвиток виробництва. 2022. №3. С. 101–108.
3. Офіційні сайти Trello, Slack, Hubstaff (дата звернення: 10.05.2025).

ІНТЕГРАЦІЯ ЧАТ-БОТА У СЕРЕДОВИЩЕ TELEGRAM ЯК ІНСТРУМЕНТ ВЗАЄМОДІЇ З КОРИСТУВАЧАМИ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

А.І. Яρμοшевич

здобувач першого рівня вищої освіти інституту комп'ютерних систем

Національний університет «Одеська політехніка»

м. Одеса

Сучасні інформаційні технології активно впроваджують чат-ботів – програмованих співрозмовників, що виконують завдання замість користувача [5]. Чат-боти можуть навчати, розважати, шукати інформацію та вирішувати інші типові задачі, спрощуючи взаємодію людини з різними онлайн-сервісами. Месенджер Telegram, запущений у 2013 році, є однією з провідних мультиплатформних служб з підтримкою ботів у приватних і групових чатах. Telegram забезпечує високий рівень захисту даних, хмарне зберігання файлів, синхронізацію між пристроями та наявність тематичних каналів. Відтак, метою даної роботи є дослідження переваг та ключових аспектів інтеграції чат-ботів у середовище Telegram як інструменту взаємодії з користувачами програмного забезпечення.

Чат-бот у Telegram – це обліковий запис, що не потребує телефонного номера, та автоматично реагує на запити користувача у вигляді листування [2]. На відміну від звичайного застосунку, бот можна «встановити» миттєво – достатньо знайти його у пошуку месенджера і розпочати спілкування. Це створює зручний інтерфейс для користувача: замість пошуку інформації через веб-браузер чи встановлення нових застосунків можна за кілька команд отримати необхідні дані прямо в чаті. Серед переваг інтеграції Telegram-чат-бота для підтримки користувачів ПЗ виділяють:

1. Швидкий доступ і доступність: бот відповідає миттєво і доступний цілодобово, що зменшує час очікування відповіді [1].
2. Простота інсталяції: не потрібно додатково встановлювати програми – бот працює у звичному середовищі месенджера.
3. Економія ресурсів: створення та підтримка бота зазвичай дешевші, ніж розробка окремого софту для різних платформ.
4. Велика аудиторія: існуюча база користувачів Telegram забезпечує швидке поширення інформації та зворотний зв'язок.

Використання Telegram-ботів підвищує ефективність сервісної підтримки ПЗ: чат-бот може за лічені секунди надати інструкцію чи відповісти на FAQ,

одночасно обслуговуючи багатьох користувачів. У дослідженнях відзначено, що саме такого роду «миттєва» допомога зменшує психологічний бар'єр у спілкуванні та підвищує рівень задоволеності користувачів [4]. Водночас інтеграція Telegram-бота пов'язана з потенційними викликами. Зокрема, бот-інтерфейс обмежений можливістю текстового (та мультимедійного) спілкування, тож він може не підходити для складних графічних задач чи широкого контексту взаємодії. Важливим є забезпечення конфіденційності та безпеки: стало відомо про випадки, коли зловмисники створювали фальшиві Telegram-боти підтримки, через які поширювали шкідливі програми та викрадали дані [3].

Проведений аналіз засвідчує: інтеграція чат-бота в середовище Telegram є ефективним інструментом взаємодії з користувачами програмного забезпечення. Telegram-боти забезпечують швидку підтримку, полегшують доступ до функцій ПЗ і знижують витрати на обслуговування. Їхнє впровадження дає змогу реалізувати сучасний підхід до цифрової взаємодії. Перспективи досліджень пов'язані з подальшим удосконаленням інтелекту ботів, зокрема впровадженням NLP-технологій.

Список використаних джерел

1. Дарагань Д. А. Чат-бот на платформі Telegram Bot API для покращення параметрів ресурсоемності Інтернет-магазинів: магістерська дисертація: 123. Київ, 2021. 96 с.
2. Констанчук В. О., Єфремов М. Ф. Що таке Telegram-бот?. *Тези доповідей I Всеукраїнської науково-технічної конференції «Комп'ютерні технології: інновації, проблеми, рішення»*, м. Житомир, 19–20 жовт. 2018 р. Житомир, 2018. С. 68–69.
3. Bolbat S. Telegram bot campaigns: Should you implement them?. yespo. URL: <https://yespo.io/blog/why-use-telegram-bots-communication-your-customers> (дата звернення: 15.05.2025).
4. Kovtun L., Lazareva A., Polyanskaya E. Telegram Chatbot as an Educational Tool in Blended Learning Environment. researchgate. URL:

https://www.researchgate.net/publication/353454296_TELEGRAM_CHATBOT_AS_AN_EDUCATIONAL_TOOL_IN_BLENDED_LEARNING_ENVIRONMENT (дата звернення: 15.05.2025).

5. Morze N., Bunytska O., Varchenko-Trotsenko L. Use of Bot-Technologies for Educational Communication at the University. researchgate. URL: https://www.researchgate.net/publication/332500644_USE_OF_BOT-TECHNOLOGIES_FOR_EDUCATIONAL_COMMUNICATION_AT_THE_UNIVERSITY (дата звернення: 15.05.2025).

СЕКЦІЯ 7 Питання здоров'язбереження та впровадження

здоров'язберігаючих технологій в освіті

ДО ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

В.С. Бондар

здобувач третього рівня вищої освіти факультету спеціальної освіти, психології і
соціальної роботи

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

м. Кам'янець-Подільський

Н.М. Дідик

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології освіти
факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

м. Кам'янець-Подільський

Впровадження здоров'язбережувального середовища в освітньому закладі передбачає зміни, що орієнтовані на підвищення ефективності діяльності щодо збереження і зміцнення здоров'я здобувачів освіти та педагогів. Метою реалізації здоров'язберігаючого середовища в освітньому закладі є розкриття

інноваційної суті освітнього процесу як відкритої системи і формування в особистості творчого і відповідального ставлення до власного життя і здоров'я.

Побудова здоров'язбережувального освітнього середовища на підставі акмеологічного підходу передбачає врахування закономірностей саморозвитку учнів; суб'єктивних та об'єктивних факторів розвитку, що сприяють або перешкоджають збереженню здоров'я; самоосвіту, самоконтроль і самоорганізацію для збереження здоров'я; усвідомлення своїх можливостей, переваг і недоліків; самореалізацію творчих здібностей; самокорекцію, самовдосконалення та самоорганізацію своїх вчинків і дій завдяки новим вимогам суспільства, науки та культури.

Г. Мешко запропонована комплексна програма формування здоров'язбережувального освітнього середовища, що передбачає такі компоненти: створення безпечних і нешкідливих умов для навчання та виховання здобувачів освіти; орієнтація діяльності соціально-психологічної служби закладу на збереження і зміцнення здоров'я учнів та педагогів; використання здоров'язбережувальних технологій навчання та виховання, валеологічних технологій у педагогічній взаємодії; координація діяльності освітнього закладу та сім'ї для створення умов щодо поліпшення здоров'я у здобувачів освіти; контроль за здоров'язбережувальним процесом [1].

Формування здоров'язбережувального освітнього середовища передбачає управління педагогічною системою, де методики забезпечення медичного, психолого-педагогічного супроводу учнів взаємопов'язані на всіх етапах їх розвитку; проводиться діагностика стану здоров'я учнів, моніторинг їх фізичних, розумових і емоційних навантажень; створюється емоційний комфорт та апробується програма збереження і зміцнення здоров'я здобувачів освіти та педагогів; в освітньому закладі впроваджуються методики активного залучення учнів до здоров'язбережувальної діяльності.

Отже, впровадження здоров'язбережувального освітнього середовища передбачає цілеспрямовану та систематичну діяльність з метою збереження та

зміцнення здоров'я здобувачів освіти і педагогів: створення безпечних умов для освітнього процесу; формування культури здоров'я в усіх учасників освітнього процесу, підвищення рівня їх стресостійкості; підвищення рівня здоров'язбережувальної компетентності педагогів, формування їх психотерапевтичної позиції; створення умов збереження та зміцнення професійного здоров'я педагогів; формування психологічної культури у батьків.

Список використаних джерел

1. Мешко Г. Формування здоров'язбережувального освітнього середовища як аспект діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу. *Науковий вісник ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. соціальна робота»*. 2017. Випуск 1 (40). С. 157-161.

НЕТРАДИЦІЙНІ ТЕХНІКИ МАЛЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ УЯВИ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХОФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я ДОШКІЛЬНИКІВ

А.С. Василевська

здобувач другого рівня вищої освіти факультету дошкільної освіти
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків

У сучасному освітньому процесі дошкільної освіти особливе значення надається розвитку творчих здібностей дітей, зокрема формуванню уяви як основи креативного мислення. Одним із ефективних засобів досягнення цієї мети є використання нетрадиційних технік малювання, які не лише стимулюють творчість, а й сприяють збереженню та зміцненню здоров'я дітей через впровадження здоров'язбережувальних технологій.

Творча уява є важливим компонентом пізнавальної діяльності дошкільників, що дозволяє їм створювати нові образи, ідеї та рішення. Нетрадиційні техніки малювання, такі як монотипія, ниткографія, штампування, малювання пальцями, використання природних матеріалів, сприяють активізації уяви та фантазії дітей.

Застосування цих технік дозволяє дітям вільно виражати свої емоції, розвивати дрібну моторику, координацію рухів, а також сприяє формуванню позитивного емоційного стану. Наприклад, малювання пальцями або долонями не лише розвиває тактильні відчуття, а й забезпечує емоційне розвантаження, що є важливим для психічного здоров'я дошкільників.

Інтеграція нетрадиційних технік малювання із здоров'язберезувальними технологіями є перспективним напрямом в організації освітнього процесу в дошкільному закладі. Цей підхід дозволяє одночасно розвивати у дітей творчі здібності, уяву, фантазію і разом з тим підтримувати їхнє фізичне, психоемоційне та соціальне здоров'я.

Нетрадиційне малювання не передбачає жорстких канонів чи шаблонів, що значно знижує рівень тривожності у дітей і сприяє психоемоційному розвантаженню через творчість. Вільне, експресивне малювання (наприклад, пензликами з поролону, пальцями, долонями, трубочками) викликає позитивні емоції, сприяє зняттю психологічної напруги, допомагає подолати страх перед помилкою чи невдачею. У цьому сенсі такі заняття набувають рис арт-терапії.

Використання природних матеріалів (насіння, крупи, пісок, листя, гілочки, камінці) активізує різні сенсорні системи дитини: тактильну, зорову, нюхову. Це не лише сприяє сенсорному розвитку, а й має профілактичне значення: стимулювання біологічно активних точок на пальцях позитивно впливає на загальний тонус організму, знижує напругу нервової системи та активізує мовлення.

Деякі техніки малювання інтегруються з руховими вправами. Наприклад, малювання стоячи, на вертикальній поверхні залучає великі м'язові групи, сприяє формуванню правильної постави, зміцненню опорно-рухового апарату.

Спільне створення малюнків великого формату або колективних панно стимулює розвиток соціальної взаємодії, уміння домовлятися, враховувати думки інших. Це підвищує рівень психологічного комфорту в групі, запобігає конфліктам.

Організація творчих занять на свіжому повітрі – ще один приклад поєднання нетрадиційних технік і здоров'язбереження. Малювання водою по асфальту, створення мозаїк з природних матеріалів сприяє зміцненню імунітету, розвитку екологічного мислення.

Техніки, які передбачають коментування процесу малювання, описування результату, розповіді за мотивами малюнка, сприяють розвитку мовлення. Це важливо для дітей із ЗНМ або логопедичними потребами.

При організації занять важливо дотримуватися здоров'язбережувальних умов: провітрювати приміщення, забезпечувати достатнє освітлення, зручні меблі, регулярне миття рук до і після занять, індивідуальні набори матеріалів для уникнення контактного поширення інфекцій.

Таким чином, застосування нетрадиційних технік малювання в поєднанні з здоров'язбережувальними технологіями в дошкільному навчальному закладі сприяє формуванню творчої уяви у дітей старшого дошкільного віку, забезпечує їх фізичне та психічне благополуччя, а також створює умови для гармонійного розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Афоніна К.О. Здоров'язберігаючі технології у вихованні дітей в умовах дошкільного закладу: з власного досвіду. *Всеосвіта*. 2018. URL: <https://vseosvita.ua/library/konsultacia-na-temu-zdorovazberigaucci-tehnologii-u-vihovanni-ditej-v-umovah-doskilnogo-zakladu-z-vlasnogo-dosvidu-248721.html>

2. Журавко Т.В. *Нетрадиційні техніки малювання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: навчально-методичний посібник* / Т.В. Журавко; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань: Візаві, 2020. 125 с.
3. Маслова І.В. *Здоров'язберезувальні технології в освітньому процесі дошкільного закладу*. Київ: Освіта, 2018. 112 с.

ПИТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ В ПРАКТИЦІ СІМЕЙНОГО ЛІКАРЯ

М. Ю. Васильєв

лікар-інтерн, спеціальність загальна практика, сімейна медицина (ЗПСМ)

Вінницький національний медичний університет ім. М.І.Пирогова

Monika Malgorzata Bialoszycka

Collegium Medicum, Warminsko-Mazurski Uniwersytet, Olsztyn, Polska

Запровадження здоров'язберігаючої освіти є кроком до сучасного комплексного підходу до профілактики та лікування у практиці сімейного лікаря. Завдяки просвітній діяльності сімейного лікаря громадяни матимуть можливість ближче подивитися на себе та своє здоров'я. Їм висвітлюватимуть теми фізичного здоров'я та фізичної активності, їх навчать основам здорового харчування. Важливим аспектом в профілактичній роботі сімейного лікаря буде вивчення механізмів піклування про своє психічне та соціальне здоров'я. Програма також включатиме теми, пов'язані зі статевим дозріванням, сексуальним здоров'ям, здоров'ям навколишнього середовища, використанням інтернету та профілактикою залежності від цифрових технологій. Серед підлітків та молоді сімейні лікарі додатково зосереджуватимуться на питаннях родинних цінностей і поглядів та функціонування системи охорони здоров'я. Основною метою здоров'язберігаючих технологій буде надати громадянам компетенції, які допоможуть їм дбати про своє здоров'я протягом усього життя. Здоров'язберігаюча освіта спрямована на формування потенціалу здоров'я та здорового оточення [1]. Програма буде зосереджена на практичних аспектах турботи про себе та членів своєї родини. Це не просто теорія, а конкретні інструменти та поради конкретному громадянину. Особливо цінним стане поняття «медико-санітарна грамотність». Людина дізнається не лише про те, як піклуватися про себе, а й як підтримувати інших у їхніх потребах у здоров'ї. Впровадження освіти у сфері здоров'я пов'язане з новою роллю сімейного

лікаря – наставника, який не лише передає лікує в разі потреби, а й підтримує своїх потенціальних пацієнтів у розвитку самосвідомості та чутливості. Важливо, щоб ці заняття (бесіди, консультації, поради) були не лише привабливими, а й емоційно безпечними. Теми, що розглядаються, можуть стосуватися особистого досвіду пацієнта, тому так важливо в практиці сімейного лікаря будувати стосунки, засновані на довірі та відкритості. Варто використовувати сучасні інструменти, які роблять такі заняття цікавішими та захопливішими. Наприклад: Canva – дозволяє створювати привабливі постери, інфографіку та презентації, що сприяють засвоєнню контенту. ChatGPT – допомагає готувати матеріали, плани бесід або навіть симуляції розмов, які дорослі можуть аналізувати та використовувати для своїх дітей. ElevenLabs – забезпечує перетворення тексту в мовлення – корисний інструмент як для сімейних лікарів, так і для їх пацієнтів з різним рівнем розвитку [2]. Також варто зробити акцент на цифровій освіті. Замість того, щоб нав'язувати заборони, корисніше вказати пацієнтам на переваги дотримання цифрової гігієни. Це чудова можливість показати, як розпізнавати фейкові новини, захищати дані та свідомо будувати свій імідж в Інтернеті. Це невід'ємна частина сучасної медичної освіти. Емпатія, гнучкість та підтримка такі ж важливі, як і предметна підготовка. Сімейний лікар стане для своїх пацієнтів провідником у світі здоров'я в широкому сенсі. Нехай це буде приводом для гордості. Освіта в галузі охорони здоров'я — це не просто новий напрямок у роботі сімейного лікаря. Це ініціатива, метою якої є створення здоровішого та відповідальнішого суспільства. Отже— до роботи!

Список використаних джерел

1. Ochrona zdrowia coraz bardziej nowoczesna URL:
<https://www.rp.pl/dodatki/art37656441-ochrona-zdrowia-coraz-bardziej-nowoczesna>

2. Jakie nowe technologie są wdrażane w placówkach medycznych URL;
<https://serwiszoz.pl/nowe-technologie/jakie-nowe-technologie-sa-wdrazane-w-placowkach-medycznych-8550.html>

РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ У ПІДТРИМЦІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ПРАЦІВНИКІВ

С. М. Голубєв

кандидат економічних наук

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Д. М. Шульга

здобувач вищої освіти магістерського рівня

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

м. Харків

Сучасні умови професійної діяльності характеризуються високим рівнем стресового навантаження, що негативно впливає на психологічне здоров'я працівників різних галузей. Особливо гостро ця проблема постала в період пандемії COVID-19, коли традиційні форми організації праці зазнали кардинальних змін. Ще більшого загострення ситуація отримала після початку військового стану, коли значно посилились стресогенні фактори. У цьому контексті фізична активність виступає важливим чинником збереження та зміцнення психологічного благополуччя працюючого населення.

Численні дослідження підтверджують тісний взаємозв'язок між регулярними фізичними навантаженнями та покращенням психоемоційного стану особистості. Зокрема, Козуб О. відзначає позитивний вплив систематичних занять спортом на зниження рівня тривожності та підвищення стресостійкості [4, с. 89]. Цей ефект пояснюється комплексною дією фізичних вправ на організм людини, включаючи активізацію нейрохімічних процесів, що сприяють виробленню ендорфінів та серотоніну.

Дослідження Конової Л. демонструють ефективність використання засобів фізичного виховання для психологічної корекції постстресових станів [5, с. 81]. Автор підкреслює, що регулярні фізичні навантаження сприяють нормалізації психофізіологічних показників та відновленню емоційної рівноваги після перенесених стресових ситуацій, що вкрай важливо під час військового стану.

Ареф'єва Л. П. та співавтори у своєму дослідженні продемонстрували, що заняття спортивними іграми позитивно впливають на психофізичний стан, сприяючи розвитку комунікативних навичок та підвищенню рівня соціальної адаптації [1, с. 27]. Це особливо важливо для працівників, чия професійна діяльність пов'язана з інтенсивною міжособистісною взаємодією, зокрема в освітній сфері.

Період карантинних обмежень виявив нові виклики щодо підтримання достатнього рівня фізичної активності працівників. Белікова Н. О. зі співавторами акцентують увагу на необхідності адаптації форм рухової активності до умов дистанційної роботи [2, с. 33]. Вони наголошують на важливості збереження регулярності фізичних навантажень навіть в умовах обмеженого простору та ресурсів.

Демідова О. та Гида С. встановили, що секційні заняття з футболу покращують адаптаційні можливості серцево-судинної системи, що опосередковано позитивно впливає на психоемоційний стан працівників [3, с. 25]. Автори підкреслюють важливість системного підходу до організації фізичної активності з урахуванням індивідуальних особливостей та професійних навантажень.

Отже, фізична активність є потужним інструментом підтримки психологічного здоров'я працівників у сучасних умовах професійної діяльності. Систематичні фізичні навантаження сприяють зниженню рівня стресу, покращенню емоційного стану, підвищенню адаптаційних можливостей організму та розвитку соціальних навичок. Відповідно, впровадження програм корпоративного фітнесу та оздоровчих заходів на робочому місці сприятиме не

лише покращенню психологічного здоров'я працівників, але й підвищенню продуктивності праці та зниженню рівня професійного вигорання. Перспективними напрямками подальших досліджень є розробка диференційованих програм фізичної активності для різних професійних груп та вивчення їх впливу на психологічне благополуччя працівників.

Список використаних джерел

1. Ареф'єва Л.П., Плющакова О.В., Ганчева В.І., Гончаренко В.І. Вплив занять спортивними іграми на психофізичний стан студентів. Науковий часопис. Серія №15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури. 2021. Випуск 11 (143) 21. С. 26–29.
2. Бєлікова Н.О., Колесник С.В., Рудик О.П. Рухова активність студентів у період карантину з приводу COVID- 19. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Фізична культура і спорт в освітньому просторі: інновації та перспективи розвитку»), Польща 5-6 марта 2021 р. С.32–36.
3. Демідова О., Гида С. Вплив секційних занять з футболу на адаптаційні можливості серцево-судинної системи організму студентів. Спортивний вісник Придніпров'я. 2019. №4. С.23–31.
4. Козуб О. Вплив регулярних занять спортом на психологічний стан студентів. Психологічний вісник. 2020. Вип. 6(45). С. 88–93.
5. Конова Л.А. Психологічна корекція постстресового стану студентів засобами фізичного виховання. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2009. Випуск 6. С. 80–83.

РОЛЬ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ПСИХОЛОГІЧНОМУ БЛАГОПОЛУЧЧІ ТА ЗДОРОВ'І СТУДЕНТІВ РІЗНИХ ВІКОВИХ ГРУП

А.С. Єна

викладач кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
м. Харків

Сучасне освітнє середовище вищої школи є складним та багатограним, що може мати значний вплив на психологічний стан студентів. Інтенсивне навчальне навантаження, необхідність адаптації до нових соціальних ролей та міжособистісних взаємодій, а також особливості клімату вищої школи можуть створювати значний стрес та негативно впливати на емоційне благополуччя та загальне самопочуття студентів різних вікових категорій (від молодших курсів до студентів старшого віку та тих, хто поєднує навчання з роботою). Недостатнє розуміння цих взаємозв'язків може призводити до зниження академічної успішності, проблем з психічним здоров'ям та погіршення якості життя студентів. Клімат вищої школи, що включає в себе атмосферу освітнього закладу, рівень підтримки з боку адміністрації та викладачів, а також загальну культуру спілкування, відіграє важливу роль у психологічному благополуччі студентів. Сприятливий клімат, що характеризується відкритістю, взаємоповагою, підтримкою та чіткими очікуваннями, сприяє відчуттю безпеки та приналежності, знижує рівень тривожності та покращує емоційний стан студентів. Навпаки, авторитарний або байдужий клімат може призводити до відчуття ізоляції, стресу та зниження мотивації до навчання [1, с. 238].

Міжособистісні стосунки в студентському середовищі, як з одногрупниками, так і з викладачами, є важливим фактором психологічного благополуччя. Підтримка, розуміння та позитивні взаємодії з колегами по навчанню сприяють формуванню почуття спільності, знижують відчуття самотності та допомагають справлятися зі стресовими ситуаціями. Конфлікти або відсутність підтримки можуть призводити до емоційного дискомфорту, тривожності та навіть депресивних станів. Взаємодія з викладачами, що базується на повазі, доступності та підтримці, сприяє не лише академічному

успіху, але й формує позитивне ставлення до навчання та підвищує самооцінку студентів [1, с. 245].

Навчальне навантаження, його інтенсивність та організація, є значущим джерелом стресу для студентів. Нерівномірний розподіл завдань, брак часу на відпочинок та особисте життя можуть призводити до хронічного стресу, емоційного вигорання та загального погіршення самопочуття. Особливо гостро ця проблема може стояти перед студентами старших курсів, які часто поєднують навчання з роботою, а також перед здобувачами освіти, які мають додаткові особисті або сімейні обов'язки. Важливо зазначити, що вплив цих факторів може варіюватися залежно від вікової групи студентів. Молодші студенти можуть відчувати більший стрес від адаптації до нових умов навчання та соціального середовища, тоді як старші курси студентів можуть стикатися з більшим тиском щодо майбутнього працевлаштування та поєднання навчання з іншими сферами життя [2, с. 145].

Освітнє середовище ЗВО має значний вплив на психологічне благополуччя та здоров'я студентів різних вікових груп. Створення сприятливого клімату у вищій школі, підтримка позитивних міжособистісних стосунків та оптимізація навчального навантаження є ключовими факторами для забезпечення емоційного комфорту, зниження рівня стресу та покращення загального самопочуття студентів.

Список використаних джерел

1. Аршава І. Ф. Емоційна стійкість людини та її діагностика: монографія. Дніпро: ДНУ, 2016. 336 с.
2. Крайнюк В. М. Психологія стресостійкості особистості: монографія – Київ: Ніка-Центр, 2007. 432 с.

ВПЛИВ НЕНАСИЧЕНИХ ЖИРНИХ КИСЛОТ НА ХВОРОБУ

АЛЬЦГЕЙМЕРА

Т.Т. Зионг

здобувач другого рівня вищої освіти III медичного факультету,

О.І. Каук

Науковий керівник, к.мед.н, доцент

Харківський національний медичний університет

Хвороба Альцгеймера (ХА) — це хронічне нейродегенеративне захворювання головного мозку, що характеризується поступовим і незворотним зниженням когнітивних функцій, зокрема пам'яті, мислення, мовлення та орієнтації. У тяжких випадках вона призводить до тотальної деменції. За даними ВООЗ станом на 2021 рік, 57 млн людей страждають на деменцію, 60-70% з них припадає на хворобу Альцгеймера. Між 2000 і 2022 роками смертність від ХА зросла більше ніж на 142%. В Україні цей тип деменції є найбільш поширеним: до 17% осіб віком до 85 років хворіють на неї та близько третини — старше цього віку. За прогнозами ця цифра зросте на 20 млн до 2030 року й у два рази до 2050. [2] З огляду на зазначений вплив на здоров'я, актуальним є питання впливу різноманітних факторів на розвиток, перебіг та ускладнення захворювання.

Метою даної роботи є визначити вплив ненасичених жирних кислот на хворобу Альцгеймера.

Матеріали і методи. Було проведено аналіз наукових статей щодо впливу різних ненасичених жирних кислот на організм людини в цілому, а також досліджень за останні 5 років, що стосуються їхнього впливу на деменцію та хворобу Альцгеймера, які були опубліковані в Національній медичній бібліотеці «PubMed.gov».

Результати. Ненасичені жирні кислоти (НЖК) — це тип жирних кислот, у молекулі яких є одна або кілька подвійних зв'язків між атомами вуглецю.

Залежно від кількості подвійних зв'язків у молекулі поділяються на два основні класи: мононенасичені жирні кислоти (МНЖК) і поліненасичені жирні кислоти (ПНЖК).

Мононенасичені жирні кислоти, зокрема олеїнова кислота (омега-9), містяться в таких продуктах, як оливкова олія, авокадо, горіхи (мигдаль, кеш'ю, фундук) та олія каноли. МНЖК мають багато корисних властивостей: вони допомагають знизити рівень LDL та підтримують нормальний рівень HDL, але не було виявлено її вплив на ХА.

Омега-3. Омега-3 жирні кислоти, такі як альфа-ліноленова (ALA), ейкозапентаєнова (EPA) та докозагексаєнова (DHA), містяться в рибі та морепродуктах (лосось, скумбрія, сардини, тунець), лляному насінні, чіа насінні, грецьких горіхах, олії льону, а також в конопляному насінні та олії з насіння чіа. Дослідження показали, що довготривале споживання або додаткове прийняття омега-3 пов'язується зі зниженим ризиком розвитку хвороби Альцгеймера та когнітивного спаду. В групі, яка вживала омега-3 протягом 6 років, зменшився ризик розвитку ХА на 64% [11]. Метааналіз 48 досліджень показав, що підвищене споживання омега-3, особливо докозагексаєнової (DHA) та ейкозапентаєнової (EPA) кислот, знижує ризик деменції або когнітивного спаду на 8-20% [9]. У жінок з Японії альфа-ліноленова кислота (ALA) була пов'язана зі статистично значущим зниженням ризику інвалідизуючої деменції [1]. Вищі рівні докозапентаєнової (DPA) кислоти у крові також асоціювались із повільнішим когнітивним спадом, однак для інших ПНЖК зв'язок був відсутній або непослідовний [5]. Омега-3 ПНЖК також асоціювались із більшими об'ємами скроневих лобів, хоча ці зв'язки були слабкими і, ймовірно, не мають клінічного значення [8].

Омега-6. Омега-6 жирні кислоти, зокрема ліолева та арахідонова кислота, містяться в рослинних оліях (соняшникова, кукурудзяна, соєва, олія виноградних кісточок), горіхах, насінні соняшнику, а також в м'ясі птиці та свинині, якщо тварини годуються зерном. Вищий рівень споживання омега-6 жирних кислот асоціювався з повільнішим прогресуванням біомаркерів хвороби Альцгеймера, зокрема зменшенням накопичення фосфо-тау та амілоїду. Ці зв'язки зберігалися навіть після врахування серцево-судинних

факторів ризику [9]. У жінок з Японії омега-6 жирні кислоти були пов'язані зі статистично значущим зниженням ризику інвалідизуючої деменції [1]. Низьке споживання омега-6 ПНЖК пов'язане з підвищеним ризиком деменції (на 30%), хвороби Паркінсона (на 42%) та розсіяного склерозу (на 65%). Також спостерігалось зменшення об'ємів мозкових структур (зокрема гіпокампа й таламуса) та порушення цілісності білої речовини [7]. Вищі рівні арахідонової (АА) кислоти у крові пов'язані з повільнішим когнітивним спадом і нижчим ризиком деменції, особливо при тривалому спостереженні (за 15 років) [5]. Вищі рівні омега-6 ПНЖК, зокрема лінолевої кислоти, були пов'язані з погіршенням виконавчих функцій і зменшенням об'єму фронтальних лобів [8]. Деякі дослідження впливу ПНЖК на перебіг хвороби Альцгеймера показали, що дієта з високим вмістом омега-6 (у співвідношенні 25:1 до омега-3) не погіршує амілоїдну патологію та когнітивні функції у трансгенних тварин, хоча й сприяє активації мікроглії. Це свідчить про те, що багато нейродегенеративних процесів при ХА не залежать напряму від співвідношення ПНЖК у раціоні [6]. Підвищення співвідношення ω -6/ ω -3 жирних кислот у раціоні мишей чоловічої статі з моделлю ХА сприяло збільшенню амілоїдного навантаження в гіпокампі та змінам ліпідного профілю мозку, зокрема зниженню рівнів церамідів і підвищенню вмісту певних жирних кислот, що може впливати на патогенез ХА [10].

Висновки. Ненасичені жирні кислоти, зокрема омега-3 та омега-6, мають значний вплив на розвиток хвороби Альцгеймера та когнітивні функції. Омега-3 жирні кислоти, такі як ДНА та ЕРА, знижують ризик розвитку ХА, покращують когнітивні функції та зменшують накопичення амілоїду. Вони також мають потужний протизапальний ефект, сприяючи утворенню резолвінів і протекторинів, які завершують запальний процес, та захищають нервові клітини, знижуючи окислювальний стрес. [3, 4] Омега-6 жирні кислоти також пов'язані зі зниженням ризику деменції і уповільненням прогресування біомаркерів ХА. Однак ефективність омега-6 залежить від їх співвідношення з

омега-3 у раціоні, і в деяких дослідженнях не було виявлено прямого зв'язку між їх споживанням і покращенням когнітивних функцій. Поліненасичені жирні кислоти вбудовуються в мембрани клітин, покращуючи їхню гнучкість та передачу сигналів, що важливо для підтримки нормальної роботи нервової системи.

Список використаної літератури

1. Abe S. K. та ін. PUFA, fish intake and risk of disabling dementia in Japan: the Japan Public Health Centre Disabling Dementia Study. — *Public Health Nutrition*. — 2025. — Mar 20; 28(1):e65. — doi:10.1017/S1368980025000308.
2. Alzheimer's Association. Alzheimer's disease facts and figures [Електронний ресурс] / Alzheimer's Association. — *Alzheimer's & Dementia*. — 2025. — Volume 21, Issue 4, e70235. — First published: 29 April 2025. — Режим доступу: <https://doi.org/10.1002/alz.70235>. — Дата звернення: 06.05.2025.
3. Bazinet R. P., Layé S. Polyunsaturated fatty acids and their metabolites in brain function and disease. — *Nature Reviews Neuroscience*. — 2014. — Nov 12; 15:771—785.
4. Calder P. C. Omega-3 fatty acids and inflammatory processes: from molecules to man. — *Biochemical Society Transactions*. — 2017. — Oct 15; 45(5):1105-1115. — doi: 10.1042/BST20160474.
5. de Oliveira Otto M. C. et al. Circulating Omega-3 and Omega-6 Fatty Acids, Cognitive Decline, and Dementia in Older Adults. — *Journal of Alzheimer's Disease*. — 2023. — 95(3):965-979. — doi: 10.3233/JAD-230083.
6. Galeano P. et al. The Effect of Fat Intake with Increased Omega-6-to-Omega-3 Polyunsaturated Fatty Acid Ratio in Animal Models of Early and Late Alzheimer's Disease-like Pathogenesis. — *International Journal of Molecular Sciences*. — 2023. — Nov 30; 24(23):17009. — doi: 10.3390/ijms242317009.

7. Gu J. et al. Dietary N-6 Polyunsaturated Fatty Acid Intake and Brain Health in Middle-Aged and Elderly Adults. — *Nutrients: An International Journal of Food Science*. — 2024. — Dec 11; 16(24):4272. — doi: 10.3390/nu16244272.
8. Herrmann M. et al. The relationship between plasma free fatty acids, cognitive function and structural integrity of the brain in middle-aged healthy humans. — *Aging (Albany NY)*. — 2021. — Sep 23; 13(18):22078-22091. — doi: 10.18632/aging.203573.
9. Hoost S. S. et al. Association of dietary fatty acids with longitudinal change in plasma-based biomarkers of Alzheimer's disease. — *The Journal of Prevention of Alzheimer's Disease*. — 2025. — May; 12(5):100117. — doi: 10.1016/j.tjpad.2025.100117.
10. Ordóñez-Gutiérrez L. Diets with Higher ω -6/ ω -3 Ratios Show Differences in Ceramides and Fatty Acid Levels Accompanied by Increased Amyloid-Beta in the Brains of Male APP/PS1 Transgenic Mice. — *International Journal of Molecular Sciences*. — 2021. — Oct 9; 22(20):10907. — doi: 10.3390/ijms222010907.
11. Wei B.-Z., Li L., Dong C.-W., Tan C.-C., Xu W. The Relationship of Omega-3 Fatty Acids with Dementia and Cognitive Decline: Evidence from Prospective Cohort Studies of Supplementation, Dietary Intake, and Blood Markers. — *The American Journal of Clinical Nutrition*. — 2023. — Volume 117, Issue 6, June 2023, Pages 1096-1109.
12. Zhai W. et al. Undetected Association Between Fatty Acids and Dementia with Lewy Bodies: A Bidirectional Two-Sample Mendelian Randomization Study. — *Journal of Alzheimer's Disease*. — 2024. — 100(3):1083-1097. — doi: 10.3233/JAD-240267.

ЧИННИКИ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ У СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

І.А. Зінченко

здобувачка першого рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту психології
Донецького національного університету імені Василя Стуса

У сучасному світі молодь стикається з численними викликами, що впливають на їхній емоційний стан. Підвищена тривожність, депресивні настрої та інші негативні емоції стають все більш поширеними серед молодого покоління. Розуміння причин цих станів є ключовим для розробки ефективних стратегій підтримки молоді.

Дослідження свідчать, що *соціальні мережі* мають значний вплив на емоційний стан молоді. Зокрема, надмірне використання соціальних платформ може призводити до підвищеної тривожності, зниження самооцінки та виникнення депресивних симптомів. Це пов'язано з постійним порівнянням себе з іншими, прагненням до ідеального образу та залежністю від схвалення у вигляді «лайків». Згідно з даними Pew Research Center, 48% молоді вважають, що соціальні мережі мають переважно негативний вплив на їхніх однолітків, що є зростанням порівняно з 32% у 2022 році. Особливо це стосується дівчат, які частіше повідомляють про зниження самооцінки та проблеми зі сном через використання соціальних мереж. Крім того, 45% молодих людей визнають, що проводять занадто багато часу в соціальних мережах [2, с. 139].

Сімейне середовище відіграє ключову роль у формуванні емоційної зрілості молоді. Недостатня емоційна підтримка, гіперопіка або емоційна відстороненість батьків можуть сприяти розвитку негативних емоційних станів у дітей. Дослідження підкреслюють важливість позитивного сімейного клімату для забезпечення емоційного благополуччя молоді. Психологічні дослідження виявили, що емоційні проблеми батьків можуть передаватися дітям, збільшуючи ризик розвитку депресії та тривожності у підлітків. Зокрема, молоді люди, чий батьки мають психічні розлади, частіше стикаються з емоційними труднощами

Війна в Україні стала потужним стресогенним чинником для молоді. Молоді люди, які пережили евакуацію, втрату близьких або безпосередньо стикалися з військовими діями, демонструють підвищений рівень тривожності, посттравматичного стресового розладу (ПТСР) та депресії. Крім того, зростає ризик розвитку дезадаптації через нестабільність соціально-економічної ситуації, втрату звичних умов життя та почуття безпеки [3, с. 329].

Соціально-економічні фактори, такі як бідність та соціальна нерівність, також впливають на психічне здоров'я молоді. Юнаки з малозабезпечених сімей частіше стикаються з емоційними проблемами через обмежений доступ до ресурсів та підтримки [4, с. 241].

Психоосвіта є важливим інструментом профілактики негативних емоційних станів у молоді. Психолог може організовувати семінари, вебінари або тренінги, що спрямовані на формування уявлення про емоційне здоров'я та його важливість, ознайомлення з основними симптомами тривожності, депресії та емоційного вигорання, а також розробку стратегій управління стресом і емоціями. Наприклад, тренінг «Емоційний інтелект у повсякденному житті» може навчити учасників розпізнавати та висловлювати свої емоції [1, с.22].

Для ефективної профілактики важливо залучити сім'ю та освітнє середовище. Психолог може проводити зустрічі з батьками для підвищення їх обізнаності щодо проблем молоді, співпрацювати з педагогами для формування емоційно сприятливого освітнього середовища та організовувати спільні заходи для дітей та батьків, спрямовані на формування здорової комунікації. Наприклад, тренінг для батьків «Як підтримати дитину у складний період» допомагає зрозуміти роль сім'ї у емоційному розвитку дитини.

Сучасні дослідження підкреслюють необхідність комплексного підходу до підтримки психічного здоров'я молоді. Це включає надання психологічної допомоги постраждалим від війни, впровадження програм з розвитку емоційної регуляції та обмеження негативного впливу соціальних мереж. Профілактична допомога молоді щодо негативних емоційних станів є важливим аспектом

психологічної роботи. Комплексний підхід, що поєднує психоосвіту, розвиток емоційного інтелекту, соціальну підтримку та індивідуальну терапію, дозволяє значно знизити ризик виникнення емоційних розладів. Залучення сім'ї та освітніх установ до процесу профілактики створює умови для сталого емоційного розвитку молоді. Психологам варто активно впроваджувати зазначені методики у свою роботу, щоб сприяти психічному здоров'ю сучасної молоді.

Список використаних джерел

1. Големб'ювська Е. Вплив соціальних мереж на соціальний та емоційний стан молодих людей. *Освітологія*. 13(5). 2024. 18-29.
2. Огоренко В., Тимофєєв, Р., Гарібова, Л., Крамарчук, Д. Використання соціальних мереж підлітками: потенційний вплив на психіку і поведінку. *Психологічні перспективи*, 24(1). 2024. 138-142
3. Черьомухіна О.К., Федоренко Н.І. Вплив повномасштабної війни на молодь України. *Габітус*, 57. 2024. 322-336.
4. Betancourt, T.S. The Impact of War on Child Development and Mental Health: A Longitudinal Study of Risk and Resilience Among Former Child Soldiers in Sierra Leone. *Research Gate*. 2017. 5(15). 238-246.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОСТАВЛЕННЯ У ДІВЧАТ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

О.Ю. Касьян

здобувач першого рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту психології
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Самоставлення у дівчат юнацького віку є однією з ключових тем сучасної психології через зростаючий вплив соціокультурних чинників на формування самооцінки та ідентичності. У період юнацтва дівчата особливо чутливо реагують на зовнішні оцінки та соціальні стандарти, що впливає на емоційний

стан та психічне здоров'я. Актуальність цієї теми зумовлена також впливом соціальних мереж, які часто спотворюють уявлення про особистий успіх та красу, що може призводити до емоційної нестабільності та зниження самооцінки.

Юнацький вік є критичним періодом формування самоставлення та самоідентичності, коли дівчата активно шукають своє місце в соціумі та прагнуть утвердити власне «Я». Самоставлення у дівчат юнацького віку є важливим аспектом їх особистісного розвитку, який впливає на самооцінку, рівень впевненості та соціальні взаємодії.

Питання самоставлення у дівчат юнацького віку активно досліджується як в Україні, так і за кордоном (табл. 1). О.В. Камінська у своїй дисертації розглядає гендерні особливості формування самоставлення в юнацькому віці, виявляючи відмінності між хлопцями та дівчатами у сприйнятті себе та самооцінці [1].

У статті «Проблемні аспекти самоставлення особистості в юнацькому віці» аналізуються психологічні особливості самоставлення, підкреслюючи важливість цього періоду для формування особистості [2].

Дослідження, опубліковане в ER Publications, вивчає самоконцепцію серед дівчат-підлітків, виявляючи вплив соціального середовища на формування самооцінки [4]. Стаття в OpenBU аналізує дві складові самоконцепції дівчат: задоволення собою та ідентифікацію з матір'ю, підкреслюючи роль сімейних стосунків у формуванні самоставлення [5].

Дослідження, опубліковане в PMS, виявляє позитивну кореляцію між самооцінкою та задоволеністю життям у дівчат-підлітків, особливо в контексті сімейних та дружніх стосунків. Метадані дослідження на ResearchGate показують гендерні відмінності в самоконцепції серед дітей та підлітків, підкреслюючи багатовимірність цього явища [6]. Ці дослідження підкреслюють важливість розуміння психологічних особливостей

самоствалення у дівчат юнацького віку для розробки ефективних психологічних інтервенцій та підтримки в період становлення особистості.

Таблиця 1

Категорія «самоствалення» у психологічних концепціях та підходах

Автор	Визначення самоствалення
О.В. Камінська	Самоствалення - це система когнітивних, емоційних та поведінкових компонентів, що виражають ставлення особистості до самої себе.
І.В. Іванов	Самоствалення - це відображення рівня самооцінки та самоповаги особистості, що формується у взаємодії із соціумом.
S. Begum	Самоконцепція — це сприйняття особистістю самої себе на основі своїх переконань, установок та емоцій.
OpenBU	Самоідентичність — це усвідомлення власної індивідуальності та унікальності в соціальному контексті.
ResearchGate	Самоконцепція серед підлітків — це багатовимірна конструкція, що включає як когнітивні, так і емоційні оцінки самого себе.

Самоствалення у дівчат юнацького віку є складним і багатокомпонентним процесом, що залежить як від індивідуально-психологічних, так і соціальних чинників. Юнацький період супроводжується нестабільністю самооцінки та пошуком власної ідентичності, що робить самоствалення вразливим до зовнішніх впливів. Важливим чинником формування самоствалення є соціальні медіа та соціокультурний контекст. Дослідження показують, що критика з боку однолітків та дорослих суттєво впливає на емоційний компонент самоствалення, особливо у дівчат. Це підтверджують як українські, так і зарубіжні дослідження, зокрема роботи О.В. Камінської та S. Begum.

Різні підходи до вивчення самоствалення підкреслюють його багатовимірність, включаючи когнітивний, емоційний та соціальний компоненти. Усі ці аспекти взаємопов'язані та впливають на особистісний розвиток дівчат у юнацькому віці. Практичні рекомендації для психологів мають враховувати як індивідуальні особливості, так і соціальний контекст.

Особливо корисними є тренінги з розвитку емоційної грамотності та програми, спрямовані на зміцнення позитивного самоствавлення.

Список використаних джерел

1. Камінська О.В. Гендерні особливості формування самоствавлення в юнацькому віці. Київ: Університет, 2024. 150 с.
2. Проблемні аспекти самоствавлення особистості в юнацькому віці. Іванова І.В. Харків: Видавництво ХНУ, 2023. 200 с.
3. Шолудько О. Самоствавлення дівчат юнацького віку: методичний посібник. Полтава: ПНТУ, 2022. 120 с.
4. Begum S. Self-Concept among Adolescent Girls. New Delhi: ER Publications, 2023. 180 p.
5. Self-Identity and Mother Identification among Adolescent Girls. Boston: OpenBU, 2024. 90 p.
6. Gender Differences in Self-Concept among Children and Adolescents: A Meta-Analysis. London: ResearchGate, 2024. 130 p.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ З ПСИХОЛОГІЧНОЮ СТІЙКІСТЮ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Ю.В. Ключко

здобувачка першого рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту психології
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Сучасні наукові дослідження в галузі психології акцентують увагу на значущості розвитку емоційного інтелекту (ЕІ) для забезпечення професійної стійкості психологів. Професійна діяльність майбутніх психологів часто пов'язана з інтенсивними емоційними навантаженнями, що потребує високого рівня саморегуляції та психологічної стійкості. Відтак, дослідження взаємозв'язку між емоційним інтелектом та психологічною стійкістю є важливим етапом наукового обґрунтування ефективних шляхів підготовки фахівців.

Мета дослідження — виявити зв'язок між емоційним інтелектом та психологічною стійкістю у майбутніх психологів. Зважаючи на це, проведення кореляційного аналізу є логічним та необхідним етапом статистичної обробки отриманих даних.

Психологічна стійкість визначається як багатовимірна характеристика, що включає самооцінку, здатність до емоційної саморегуляції, комунікативні навички, рівень тривожності, внутрішній конфлікт тощо [3, с.105]. Емоційний інтелект охоплює здатність розуміти, контролювати та ефективно виражати емоції, а також будувати міжособистісні стосунки [4, с.122]. Згідно з дослідженнями, саме ці компоненти відіграють важливу роль у формуванні емоційної стійкості фахівців, зокрема у професійній сфері психології [2, с. 90].

Для досягнення мети було проведено кореляційний аналіз, який дозволив кількісно визначити, які саме психологічні характеристики пов'язані з рівнем емоційного інтелекту. Кореляційний аналіз виявив низку статистично значущих зв'язків між емоційним інтелектом та психологічною стійкістю.

Емоційний інтелект ↔ Комунікативні здібності ($r = 0,64, p < 0,01$) — сильний позитивний зв'язок, що свідчить про наявність у студентів з високим ЕІ більш розвинених навичок міжособистісної взаємодії. Емоційний інтелект ↔ Організаторські здібності ($r = 0,58, p < 0,01$) — середня позитивна кореляція, що демонструє ініціативність та здатність до лідерства. Емоційний інтелект ↔ Нейротизм ($r = -0,56, p < 0,01$) — середня негативна кореляція, що вказує на зниження емоційної нестабільності при високому ЕІ. Емоційний інтелект ↔ Реальна самооцінка ($r = 0,49, p < 0,05$) — позитивний зв'язок, що характеризує здатність до об'єктивної самооцінки. Емоційний інтелект ↔ Внутрішній конфлікт ($r = -0,53, p < 0,01$) — негативний зв'язок, що свідчить про зменшення внутрішніх суперечностей. Нейротизм ↔ Самоакцептація ($r = -0,60, p < 0,01$) — сильний негативний зв'язок, що відображає зниження самооцінки при підвищеному рівні емоційної нестабільності. Нейротизм ↔ Внутрішній конфлікт ($r = 0,67, p < 0,01$)

— найсильніший зв'язок, що вказує на глибокий внутрішній конфлікт при високому рівні нейротизму.

Отримані результати підтверджують гіпотезу про те, що емоційний інтелект є важливим фактором формування психологічної стійкості майбутніх психологів [1; 5; 6]. Студенти з високим ЕІ демонструють кращі комунікативні та організаторські здібності, нижчий рівень нейротизму та внутрішніх конфліктів. Це свідчить про необхідність розвитку емоційного інтелекту у студентів як одного з ключових механізмів забезпечення професійної ефективності та емоційної стабільності. Результати дослідження можуть бути використані при формуванні навчальних програм, орієнтованих на розвиток емоційної компетентності у майбутніх психологів. Зокрема, доцільним є застосування тренінгів з емоційної саморегуляції та комунікативних навичок.

.Список використаних джерел

1. Голубєва І. О. Роль емоційного інтелекту в професійній діяльності психолога. *Наукові праці ЧНУ. Серія: Психологія*. 2021. Т. 2, № 5. С. 45–50.
2. Карась, О. М. Особливості розвитку емоційного інтелекту у студентів психологічних спеціальностей. *Психологічний часопис*. 2023. Т. 29, № 1. С. 89–94.
3. Мартинюк, Л. В. Компоненти психологічної стійкості у майбутніх психологів. *Актуальні проблеми психології*. 2024. Т. 32, № 4. С. 102–109.
4. Сидоренко, В. П. Емоційний інтелект як складова професійної компетентності психолога. *Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка*. 2023. Т. 40, № 6. С. 120–126.
5. Ткаченко, Ю. М. Розвиток емоційної стійкості у студентів-психологів: теоретичні та практичні аспекти. *Науковий вісник ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Психологія*. 2024. Т. 38, № 2. С. 47–52.
6. Goleman, D. *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. New York: Bantam Books, 1995. 352 p.

ЗНАЧЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ДИТЯЧІЙ ОРТОДОНТІЇ

А.М. Коломієць

аспірант кафедри стоматології дитячого віку

Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова

Monika Malgorzata Bialoszycka

Collegium Medicum, Warminsko-Mazurski Uniwersytet,

Olsztyn, Polska

Соціальна профілактика, охорона здоров'я широких мас населення передбачає особливу увагу дітям. Профілактичний напрям, піклування про запобігання захворюванням у дитячому віці є одними з головних завдань діяльності дитячих стоматологічних закладів взагалі і лікарів-ортодонтів зокрема. Важливою ланкою в санації порожнини рота є виправлення деформацій зубощелепної системи. Потрібно розуміти, що лікар-ортодонт займається лікуванням і профілактикою не зубної, а зубощелепної системи. Він лікує деформації, які виникають в результаті патології розвитку. Отже, він має можливість застосовувати патогенетичне лікування з урахуванням етіології і патогенезу ураженої зубощелепної системи. Лікар-ортодонт розглядає аномалії прикусу не як місцеву патологію, а як прояв у багатьох випадках процесу гальмування росту і розвитку всього організму і лікує дітей в ранньому дитячому віці, вдаючись переважно до заходів впливу на весь організм у цілому. Здійснюючи загальні профілактичні заходи, лікар-ортодонт має можливість не тільки запобігати дальшому розвитку хвороби і сприятливо впливати на її перебіг, але й легко і швидко ліквідувати її на різних стадіях виникнення. Деформації зубощелепної системи з точки зору виникнення і розвитку захворювань поділяють звичайно на спадкові, природжені і набуті. До спадкових деформацій зубощелепної системи відносять прогенію, глибокий прикус і діастему. Проте питання про спадковість аномалій прикусу погано

вивчене. В етіопатогенезі деформацій зубощелепної системи доведена поки що лише роль факторів природжених, які виникають у зв'язку з родовим актом, а також набутих факторів. Першу спробу науково обґрунтувати класифікацію патологічних прикусів зробив Енгель у 1889 році. Він спробував укласти всю різноманітність відхилень прикусу від норми в три класи. В основу своєї класифікації він поклав взаємовідношення між шостими зубами, які він називав «ключем оклюзії» [1]. При профілактиці і лікуванні деформацій зубощелепної системи застосовуються три методи: хірургічний, біологічний і апаратний. Апаратура, яка використовується в ортодонтії, поділяється на механічно діючу, функціонально-напряму і комбіновану, взаємодіючу і стаціонарну, однощелепну і міжщелепну, внутрішньоротову і позаротову, зйомну і незйомну, виправляючу і втримуючу (ретенційну). При ортодонтичному лікуванні виникає перебудова в усіх елементах пародонту – альвеолі, періодонті, цементі зуба і ясні. При цьому характер перебудови різний, залежно від сторони: сторони тіснення чи сторони тяги. Фізіологічний прикус може бути 4 типів (ортогнатія, ортогенія, прямий прикус, опістогнатичний), але всі зуби при цьому стикаються у правильному співвідношенні, що забезпечує відкушування твердої їжі й повноцінне її жування, всі ж нижні зуби – навпаки, коронками – в бік язика, а коренями назовні. Апаратура, яка застосовується в ортодонтії, поділяється на механічно діючу, функціонально-напряму і комбіновану, взаємодіючу і стаціонарну, однощелепну і міжщелепну, внутрішньоротову і позаротову, зйомну і незйомну, виправляючу і втримуючу (ретенційну). Успішне апаратне лікування ЗЩА лікарями-ортодонтами забезпечує правильний розвиток і функціонування не тільки зубощелепної системи, а також травного тракту, ендокринної та імунної систем, а також сприяє адекватному психоемоційному стану дитини. Гарна посмішка і здоровий стан зубів є синонімом здоров'я дитини [2].

Список використаних джерел

1. Фліс П.С. Ортодонтія. Вінниця: Нова книга, 2007. 312 с.

2. Frost H.M. The regional acceleratory phenomenon: a review. *Henry Ford Hosp Med J.* 1983. Vol. 31. No1. P. 3-9.

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ПРОБЛЕМНИХ ЗАВДАНЬ ТА СИТУАЦІЙ У КОНТЕКСТІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ

С.В. Мироненко

здобувач другого рівня вищої освіти факультету дошкільної освіти
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків

У сучасних умовах розвитку освіти особлива увага приділяється формуванню у дітей не лише інтелектуальних навичок, а й усвідомленого ставлення до власного здоров'я. У цьому контексті інтеграція проблемного навчання та здоров'язбережувальних технологій у дошкільній освіті набуває особливої актуальності.

Інтеграція проблемного навчання зі здоров'язбережувальними технологіями є не лише ефективним, а й необхідним напрямом в освітній діяльності сучасного закладу дошкільної освіти. Вона дає змогу створити такі умови, в яких пізнавальна активність дітей старшого дошкільного віку поєднується з формуванням життєво важливих компетентностей у сфері збереження здоров'я.

До переваг такого підходу можна віднести:

- цілісність розвитку – діти одночасно здобувають знання, вчать мислити критично і приймати рішення, що безпосередньо впливають на їхній фізичний, психічний і соціальний стан;
- натуральність засвоєння знань – теми, пов'язані зі здоров'ям, діти засвоюють краще, коли вони подані у формі практичних, життєвих ситуацій;

- емоційна залученість – проблемні завдання часто пов'язані з особистим досвідом дитини, тому викликають живий інтерес, співпереживання, бажання діяти.

Інтеграція проблемного навчання із технологіями збереження здоров'я реалізується через різноманітні форми організації освітнього процесу, які сприяють активному залученню дітей до розв'язання життєвих ситуацій із практичним змістом. Наприклад, у рамках обговорення побутових проблем, що потребують колективного осмислення, дітям може бути запропонована умовна ситуація: «У дитячому садку зникло мило, і ніхто не миє руки. Що може статися? Як це виправити?». У ході обговорення дошкільники аналізують можливі наслідки порушення гігієнічних норм, визначають шляхи розв'язання проблеми, формують власні пропозиції, що сприяє формуванню навичок відповідального ставлення до особистої гігієни та розвитку елементів критичного мислення.

У процесі дидактичних ігор із проблемним змістом, наприклад: «Що вибрати на обід – чіпси чи яблуко?», діти вчаться порівнювати альтернативи, висловлювати аргументовані судження щодо користі чи шкоди певних продуктів, що сприяє формуванню елементів харчової культури й оздоровчих компетентностей.

Проектна діяльність також надає широкі можливості для інтеграції проблемного підходу зі здоров'язбереженням. Зокрема, створення дітьми колективної книжки-поради на тему «Як бути здоровим», яка включає ілюстрації, художні тексти, вірші, історії, присвячені гігієні, емоційному стану, активному способу життя, дозволяє дошкільникам не лише засвоїти відповідну інформацію, а й усвідомити її значущість у контексті власного життя.

У межах емоційного виховання проблемне навчання реалізується, зокрема, через моделювання ситуацій, пов'язаних із міжособистісною взаємодією: «Твій друг засмучений – що ти зробиш?». Таке завдання спонукає дітей до аналізу

емоцій, формування навичок емпатії, співпереживання, що є важливою складовою психічного здоров'я.

Комплексне застосування рухової активності та когнітивної діяльності демонструється у фізкультурно-пізнавальних заходах, зокрема квестах, де діти виконують різноманітні завдання (рухливі вправи, логічні загадки, пошук корисних продуктів), що не лише сприяє формуванню знань, а й активізує мотивацію до здорового способу життя.

Таким чином, проблемне навчання не лише формує інтелектуальні вміння, а й виступає ефективним засобом формування відповідального ставлення до здоров'я. Завдяки інтеграції з технологіями здоров'язбереження, освітній процес у ЗДО перетворюється на простір життєтворчості, де кожна дитина розвивається всебічно – розумово, фізично, емоційно та соціально.

Список використаних джерел

1. Іщенко Л.В., Мельникова О.М. Розвиток дослідницьких здібностей у дітей старшого дошкільного віку. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2019. Вип. 2(45). С. 75-79.
2. Пономаренко Т.О., Кузіна О.Т. Дослідження особливостей розвитку пізнавальної активності в дітей старшого дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 76. С. 218-222.
3. Тітаренко С., Цись Н. Традиційні методи та інноваційні підходи до формування здоров'язбережувальної компетентності дітей старшого дошкільного віку. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2023. № 54. С. 83-88.

**ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ПРОЦЕС
САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ (ТА II ЧАСТКИ САМОНАВЧАННЯ)
НАЧАЛЬНИКІВ КАРАУЛІВ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНИХ СИЛ
ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

С.В. Мороз

Здобувач другого рівня вищої освіти навчально-наукового інституту
управління і безпеки населення

НК – Л.О. Гонтаренко, доцент, кандидат психологічних наук, доцент
Національний університет цивільного захисту України
м. Черкаси

Сучасні умови професійної діяльності вимагають від начальників караулів оперативно-рятувальних сил цивільного захисту, не лише високої професійної підготовки, а й здатності до самонавчання, саморозвитку, швидкого прийняття рішень, психологічної стійкості та навчання підлеглих. Умови екстремальних ситуацій, у яких вони працюють, сприяють як прискоренню їхньої самоактуалізації, так і виникненню психологічних бар'єрів на цьому шляху. Високий рівень психологічної готовності цих фахівців є запорукою ефективності роботи всієї команди, оскільки їхня здатність до саморозвитку безпосередньо впливає на ухвалення рішень у кризових ситуаціях. Однак процес самоактуалізації може бути ускладнений різноманітними внутрішніми та зовнішніми бар'єрами, що потребує аналізу та розробки відповідних стратегій їх подолання.

Одним із ключових аспектів професійної самоактуалізації начальників караулів є наявність певних особистісних якостей, які визначають їхню ефективність у роботі. Передусім це лідерські здібності, що включають вміння організовувати роботу команди, мотивувати підлеглих та підтримувати високий рівень дисципліни. Важливу роль відіграє також стресостійкість, оскільки робота в умовах екстремальних ситуацій вимагає здатності швидко приймати

рішення без втрати самоконтролю. Крім того, наявність внутрішньої мотивації до розвитку та вдосконалення професійних навичок є визначальним чинником, що впливає на рівень самоактуалізації [2. 209].

Основні характеристики самоактуалізації: внутрішня мотивація (не зовнішні досягнення, а внутрішнє відчуття повноти буття); прагнення до самопізнання і гармонії; орієнтація на цінності, сенси, істину; творчий, автентичний підхід до життя; є процесом особистісного зростання, незалежно від соціального схвалення. Самореалізація є ширшим і більш соціально орієнтованим поняттям, це реалізація своїх цілей, ідеалів, здібностей через конкретну активність, що оцінюється за досягнутими результатами.

Ключові ознаки самореалізації: поєднує як внутрішні прагнення, так і зовнішні досягнення; зорієнтована на взаємодію з соціальним середовищем; може бути оцінена за результатами (успіх у кар'єрі, соціальний статус тощо); охоплює широке коло життєвих сфер: від особистого до професійного. Таким чином, самоактуалізація – це процес внутрішнього розкриття потенціалу особистості, що є передумовою для самореалізації. Самоактуалізація є глибинною мотиваційною основою для зовнішньо вираженої самореалізації.

Фактори, що впливають на процес професійної самоактуалізації начальників караулів, можна поділити на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх належать психологічні характеристики особистості, такі як рівень стресостійкості, самооцінка, впевненість у собі, емоційна інтелектуальність. Начальник караулу повинен не лише керувати колективом, але й бути освітянином та прикладом для підлеглих, що потребує постійної роботи над собою. До зовнішніх факторів відносяться соціальне середовище, підтримка колективу, кар'єрні можливості та загальні умови праці. На шляху самоактуалізації, що є природним процесом розвитку особистості, можуть виникати певні бар'єри. Основними серед них є професійне вигорання, що виникає через високе емоційне та фізичне навантаження, брак мотиваційних стимулів та конфліктні ситуації в колективі. Психологічне виснаження може

знижувати ефективність виконання обов'язків, що, у свою чергу, негативно впливає на роботу всієї команди. Крім того, відсутність чітких перспектив кар'єрного зростання або системи заохочень може демотивувати керівника до подальшого професійного розвитку.

Подолання означених бар'єрів можливе за допомогою різних психологічних механізмів, спрямованих на розвиток особистості та підвищення рівня професійної мотивації. Одним із ефективних підходів є розвиток емоційного інтелекту, який дозволяє краще розуміти власні емоції, контролювати їх та ефективно комунікувати з оточенням. Важливу роль відіграє також психологічна підтримка, яка може включати участь у тренінгах, консультування з фахівцями та впровадження програм з професійного розвитку. Додатково до цього, формування мотиваційної стратегії, що передбачає встановлення професійних цілей, підвищення кваліфікації та створення системи заохочень, сприяє активізації процесу самоактуалізації [1].

Висновки. професійна самоактуалізація начальників караулів оперативно-рятувальних сил цивільного захисту є багатокомпонентним процесом, що включає розвиток особистісних якостей, подолання психологічних бар'єрів та формування сприятливого середовища для професійного зростання. Високий рівень самоактуалізації сприяє ефективному виконанню обов'язків, продуктивності команди та зниженню рівня професійного вигорання. Війна як створює додаткові загрози так і може стати поштовхом для професійного та особистісного зростання. Запобігання емоційному вигоранню, впровадження психологічної підтримки та розвиток лідерських якостей є ключовими чинниками, які сприяють самореалізації в екстремальних умовах [2, 199].

Список використаних джерел

1. Афанасьєва Н. Є. Особливості професійної мотивації рятувальників у кризовий період професіогенезу. *Особистість, суспільство, закон*. Харків, 2019. С. 18-21.

2. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану: навчальний посібник / за ред. М. Ковалю. Львів: ЛДУБЖД, 2023. 308 с.

АРТПЕДАГОГІКА ЯК ЧИННИК ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Д.Д. Мочалова

здобувач другого рівня вищої освіти факультету дошкільної освіти
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків

У сучасних умовах зростає потреба у впровадженні інноваційних підходів у дошкільну освіту, які сприяють не лише всебічному розвитку дитини, а й збереженню та зміцненню її здоров'я. Одним із таких підходів є артпедагогіка, яка, поєднуючись із здоров'язбережувальними технологіями, створює сприятливе середовище для гармонійного розвитку дошкільнят.

Артпедагогіка в дошкільній освіті виступає не лише засобом естетичного та творчого розвитку дитини, але й потужним інструментом психоемоційного оздоровлення. Дитина в дошкільному віці дуже чутлива до емоційних коливань, тому педагогічні методи, що сприяють самовираженню, розслабленню й емоційній стабілізації, є надзвичайно важливими.

Артпедагогічні методи передбачають залучення дітей до різноманітних видів мистецтва – музики, живопису, театру, хореографії, казки – з метою створення умов для вільного самовираження, формування позитивної самооцінки та зниження рівня тривожності.

Особливу роль у цьому процесі відіграють арттерапевтичні техніки, які мають як профілактичне, так і корекційне значення. Серед них:

- Казкотерапія – сприяє розвитку мовлення, формуванню морально-етичних уявлень, дає змогу дитині осмислити власний досвід через метафору, що допомагає зняти страхи і внутрішню напругу.

- Музикотерапія – музичні вправи, ритмічні рухи, слухання мелодій покращують настрій, нормалізують дихання та серцевий ритм, активізують роботу мозку.

- Ізотерапія (малювання) – сприяє розвитку дрібної моторики, координації, знижує емоційне напруження, дозволяє дитині вільно передавати свій внутрішній стан.

- Драматерапія та театралізовані ігри – допомагають у розвитку соціальних навичок, емоційного інтелекту, вмінь вирішувати конфліктні ситуації та працювати в команді.

Ключовим у використанні артпедагогіки є принцип добровільності та безоціночності, що створює атмосферу психологічного комфорту і безпеки. Таке середовище є основою для розвитку здорової особистості, яка вміє усвідомлювати та регулювати свої емоції, взаємодіяти з іншими, розуміє важливість збереження власного здоров'я.

Важливим є і те, що артпедагогіка підтримує інклюзивний підхід – мистецтво доступне всім дітям незалежно від рівня розвитку, мовної компетентності чи фізичних можливостей, і таким чином сприяє психосоціальному здоров'ю всього дитячого колективу.

Таким чином, артпедагогіка стає не лише методичним інструментом, а складовою здоров'язбережувальної стратегії, що гармонізує внутрішній світ дитини та готує її до успішної соціалізації в умовах сьогодення.

Поєднання артпедагогіки зі здоров'язбережувальними технологіями дозволяє створити цілісний освітній процес, де мистецтво стає інструментом не лише розвитку, а й оздоровлення дитини. Наприклад, заняття з малювання можуть включати елементи арт-терапії, спрямовані на зниження емоційного

напруження; театральні ігри – на розвиток комунікативних навичок та емоційного інтелекту.

Також важливо створити предметно-просторове середовище, яке сприяє закріпленню у дітей життєвих навичок, що підтримують фізичне, соціальне, психічне і духовне здоров'я.

Отже, інтеграція артпедагогіки та здоров'язбережувальних технологій у дошкільну освіту є ефективним засобом формування гармонійно розвиненої особистості дитини. Такий підхід сприяє не лише розвитку творчих здібностей, а й зміцненню фізичного та психічного здоров'я дошкільнят, формуванню у них позитивного ставлення до здорового способу життя.

Список використаних джерел

1. Ващак О., Вільгова О. Використання сучасних технологій у здоров'язбережувальній діяльності вихователів закладів дошкільної освіти. *Педагогічні науки*. 2022. №80. С. 10-14.
2. Дука Т.М. Специфіка використання здоров'язбережувальних технологій у роботі з дітьми дошкільного віку. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія: Педагогічні науки. 2016. №15. С. 45-50.
3. Мартін А.М. Упровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес закладів дошкільної освіти. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. 2022. №205. С. 129-133.

ІННОВАЦІЙНІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Є.О. Нечай

здобувач першого рівня вищої освіти факультету дошкільної освіти
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків

У сучасних умовах збереження та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку є одним із пріоритетних завдань освітньої системи. Здоров'я дитини визначає її фізичний, психічний та соціальний розвиток, а також успішність подальшого навчання. Впровадження інноваційних здоров'язбережувальних технологій у закладах дошкільної освіти сприяє формуванню у дітей навичок здорового способу життя та забезпечує гармонійний розвиток особистості.

Здоров'язбережувальні технології – це сукупність методів, прийомів та засобів, спрямованих на збереження, зміцнення та формування здоров'я дітей у процесі освітньої діяльності. Вони охоплюють фізичний, психічний, соціальний та духовний аспекти здоров'я.

Класифікація здоров'язбережувальних технологій у дошкільній освіті включає:

- фізкультурно-оздоровчі технології: ранкова гімнастика, фізкультурні заняття, рухливі ігри, дихальні вправи, загартування;
- лікувально-профілактичні технології: масаж, коригувальні вправи, профілактика порушень опорно-рухового апарату, збереження зору;
- психолого-педагогічні технології: психогімнастика, релаксація, арт-терапія, казкотерапія, пісочна терапія;
- соціально-психологічні технології: створення сприятливого емоційного клімату, формування позитивного ставлення до себе та оточення;
- технології формування культури здоров'я: ознайомлення дітей з основами здорового способу життя, формування відповідального ставлення до власного здоров'я.

Сучасні заклади дошкільної освіти активно впроваджують інноваційні технології, які сприяють ефективному збереженню та зміцненню здоров'я дітей. Серед них:

- інтерактивні методи навчання: використання мультимедійних засобів, інтерактивних ігор та вправ, що підвищують мотивацію дітей до здорового способу життя;
- інтеграція здоров'язбережувальних технологій у всі види діяльності: включення елементів здоров'язбереження у заняття з мовлення, математики, образотворчого мистецтва тощо;
- партнерство з батьками: організація спільних заходів, консультацій, тренінгів для батьків з метою формування єдиного підходу до збереження здоров'я дітей;
- професійний розвиток педагогів: підвищення кваліфікації вихователів у сфері здоров'язбережувальних технологій, участь у семінарах, тренінгах, обмін досвідом.

Педагог є ключовою фігурою у процесі впровадження здоров'язбережувальних технологій. Його завданнями є створення безпечного та комфортного освітнього середовища; організація різноманітних форм діяльності, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я дітей; індивідуальний підхід до кожної дитини з урахуванням її фізичних та психоемоційних особливостей; співпраця з батьками та медичними працівниками для забезпечення комплексного підходу до збереження здоров'я дітей.

Враховуючи вищезазначене можна зробити висновок, що впровадження інноваційних здоров'язбережувальних технологій у закладах дошкільної освіти є необхідною умовою для забезпечення гармонійного розвитку дітей. Ці технології сприяють формуванню у дітей навичок здорового способу життя, зміцненню їх фізичного та психічного здоров'я, а також створюють передумови для успішного навчання в подальшому. Ефективність впровадження здоров'язбережувальних технологій залежить від професійної компетентності педагогів, їх готовності до інноваційної діяльності та тісної співпраці з батьками.

Список використаних джерел

1. Гнізділова О.А. Інноваційні здоров'язберігаючі технології в закладах дошкільної освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2020. № 3. С. 45-49.
2. Дерунська В. Здоров'язберігаючі технології в закладах дошкільної освіти. Чернігівський національний педагогічний університет. 2019. 24 с.
3. Коломієць В.Ю. Сучасні здоров'язберігаючі технології в дошкільному навчальному закладі. *Педагогіка*. 2022. № 1. С. 52-57.

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СКЛАДОВА ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗДО

І.Р. Рожковська

здобувач першого рівня вищої освіти факультету дошкільної освіти
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків

Сучасна система дошкільної освіти орієнтована не лише на формування інтелектуальних та соціальних компетентностей дітей, але й на забезпечення їх фізичного, психічного та емоційного благополуччя. Саме тому проблема здоров'язбереження набуває все більшого значення в контексті освітньої діяльності. Дошкільний вік вважається критичним періодом у житті кожної людини, коли закладаються основи здорового способу життя, формуються первинні уявлення про гігієну, культуру рухів, харчування та емоційне самопочуття.

Поняття «здоров'язбережувальні технології» охоплює комплекс педагогічних, медичних та психологічних підходів, спрямованих на створення умов для збереження, зміцнення та розвитку здоров'я дітей. Такі технології мають на меті зниження рівня психоемоційного навантаження на дітей, адаптацію освітнього процесу до вікових та індивідуальних особливостей

кожного вихованця, а також формування стійкої мотивації до здорового способу життя.

До основних напрямків здоров'язбережувальних технологій у закладах дошкільної освіти відносять:

- медико-профілактичні технології, які реалізуються під наглядом медичних працівників і спрямовані на попередження захворювань, моніторинг фізичного стану дітей, своєчасну профілактику та корекцію відхилень у розвитку;

- фізкультурно-оздоровчі технології, що включають проведення руханок, занять з фізичної культури, дихальної гімнастики, процедур загартування, масажу і самомасажу, що сприяє гармонійному розвитку фізичних якостей та витривалості;

- психолого-педагогічні технології, орієнтовані на формування позитивного емоційного клімату в колективі, зниження рівня тривожності, розвиток навичок спілкування та саморегуляції.

Успішне впровадження цих технологій можливе лише за умов тісної співпраці всіх учасників освітнього процесу – педагогів, медичного персоналу, психологів, а також батьків. Важливою складовою є створення безпечного, емоційно комфортного та стимулюючого середовища, яке сприяє як навчанню, так і оздоровленню. Освітній простір повинен бути організований відповідно до принципів гуманізму, індивідуального підходу, інтерактивності та екологічної безпеки.

Не менш важливо інтегрувати у повсякденне життя дошкільнят елементи валеологічної освіти – доступної інформації про будову тіла, правила гігієни, харчування, фізичну активність і безпечну поведінку. Такі знання не тільки сприяють зміцненню здоров'я, але й формують у дітей відповідальне ставлення до власного самопочуття та навколишнього середовища.

Таким чином, здоров'язбереження у дошкільній освіті – це не окремий напрямок роботи, а системний підхід, який пронизує всі аспекти діяльності

ЗДО. Застосування здоров'язберігаючих технологій дозволяє не лише покращити фізичний стан дітей, а й формувати в них засади особистісної культури здоров'я. Участь батьків і педагогів у цьому процесі є визначальною, адже саме спільна діяльність та злагоджене партнерство забезпечують високий рівень ефективності реалізації здоров'язберігаючих стратегій в умовах сучасної дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Богініч О.Л., Левінець Н.В., Петрова Ж.Г. Створення здоров'язберігаючих технологій в дошкільному навчальному закладі. Сучасні технології в дошкільній освіті України / Упорядник І.І. Загарницька. К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. С. 14-25.
2. Івахно О.П. Використання здоров'яформуючих технологій у сучасному дошкільному навчальному закладі для дітей загального розвитку. Гігієна населених місць: зб. наук. праць. К., 2008. Вип. 52. С. 64-70.

ІНТЕГРАЦІЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ПРАКТИК В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ДОШКІЛЬНИКІВ

А Рубан

здобувачка першого рівня вищої освіти факультету дошкільної освіти

М. Давидова

доцент кафедри теорії, технологій і методик дошкільної освіти

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

м. Харків

Інтеграція здоров'язбережувальних практик у навчальний процес дошкільників є необхідною умовою для гармонійного розвитку дитини. Дошкільний вік – це період інтенсивного фізичного, емоційного та соціального розвитку, коли закладаються основи майбутнього здоров'я, стійкості до стресів і здатності адаптуватися до різних умов. Саме в цей період дуже важливо

створити сприятливе середовище для розвитку здоров'я дітей, яке включатиме не лише фізичні вправи, а й емоційну підтримку, правильне харчування та організацію здорового середовища.

Здоров'я дітей у дошкільному віці впливає на їхнє подальше навчання, взаємодію з іншими людьми і адаптацію до різних соціальних умов. Створення умов для розвитку фізичного та емоційного благополуччя є важливим аспектом навчального процесу в дитячому садку. Дітям необхідно не лише отримувати знання, а й мати можливість підтримувати та зміцнювати своє здоров'я через різноманітні здоров'язбережувальні практики, що включають фізичну активність, правильне харчування, підтримку емоційного здоров'я та створення комфортного середовища.

Фізична активність є важливим елементом здоров'язбережувальних практик для дітей дошкільного віку. Діти цього віку повинні багато рухатися, щоб зміцнити свої м'язи, покращити координацію, гнучкість і витривалість. У дитячому садку обов'язково повинні проводитися рухливі ігри та заняття фізкультурою, щоб діти могли проявити свою енергію, стати фізично сильними та здоровими.

Заняття фізкультурою допомагають дітям не тільки покращити фізичне здоров'я, а й вчать їх взаємодіяти з іншими дітьми, працювати в команді, правильно оцінювати свої можливості. Під час занять фізкультури малюки опановують різні рухи, таким як стрибки, біг, лазіння по сходах, гра в м'яч та інші види діяльності, що сприяють розвитку їхніх фізичних здібностей [2].

Щоб діти могли нормально рости та розвиватися, їм потрібно правильно харчуватися. Збалансоване харчування – це основа для розвитку здоров'я і сил дітей. У дитячому садку важливо забезпечити малюків смачною, здоровою їжею, яка включатиме овочі, фрукти, молочні продукти, м'ясо, злаки. Це дасть дітям усе необхідне для нормального росту і розвитку організму [1].

Емоційне здоров'я є не менш важливим для розвитку дітей. Якщо малюк відчуває стрес, тривогу чи страх, це може негативно вплинути на його здатність

до навчання та взаємодії з іншими дітьми. Важливо, щоб у дитячому садку була створена атмосфера взаємопідтримки, поваги та дружби. Діти повинні відчувати, що вони можуть висловлювати свої почуття і отримати підтримку.

Отже, інтеграція здоров'язберережувальних практик у навчальний процес дошкільників є ключовим етапом формування здорової особистості. Фізична активність, правильне харчування та емоційна підтримка – це основні компоненти, які повинні бути впроваджені в дитячий садок для забезпечення повноцінного розвитку дітей. Коли діти відчують підтримку, отримують необхідні знання про здоров'я і мають можливість активно розвиватися, вони стають більш впевненими, енергійними та готовими до нових досягнень у житті.

Список використаних джерел

1. UNESCO, Шкільне здоров'я та харчування [Електронне джерело], URL: <https://www.unesco.org/en/health-education/nutrition> (дата звернення 03.05.2025)
2. World Health Organization, Фізична активність [Електронне джерело], URL: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/physical-activity> (дата звернення 04.05.2025)

МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКІВ У БАГАТОМОВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИЙ ПІДХІД

А.В. Скопюк

здобувач другого рівня вищої освіти факультету дошкільної освіти
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків

У сучасному світі багатомовність стає все більш поширеним явищем, особливо в умовах глобалізації та міграційних процесів. Діти дошкільного віку

часто опиняються в середовищі, де використовуються кілька мов, що впливає на їх мовленнєвий розвиток. У таких умовах важливо забезпечити не лише ефективне оволодіння мовами, але й збереження психофізичного здоров'я дітей. Здоров'язбережувальні технології в закладах дошкільної освіти (ЗДО) сприяють гармонійному розвитку дитини, підтримуючи її фізичне, психічне та соціальне благополуччя.

Багатомовне середовище створює особливі умови для мовленнєвого розвитку дітей. З одного боку, воно сприяє розвитку когнітивних здібностей, гнучкості мислення та культурної обізнаності. З іншого боку, може виникати мовна інтерференція, затримка мовленнєвого розвитку або труднощі в оволодінні граматичними структурами. Тому необхідно створити умови, які б сприяли ефективному засвоєнню мов без шкоди для психоемоційного стану дитини.

Здоров'язбережувальні технології – це сукупність методів і прийомів, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я дітей у процесі навчання та виховання. У контексті мовленнєвого розвитку в багатомовному середовищі особливу увагу слід приділяти таким технологіям:

- метод асоціативних символів (МАС): поєднує рухи, жести та міміку з мовленнєвою діяльністю, що сприяє кращому засвоєнню мовного матеріалу та зниженню психоемоційного напруження;

- логоритміка: поєднання мовлення з рухами під музику допомагає розвивати ритмічність мовлення, покращує артикуляцію та сприяє загальному фізичному розвитку;

- арт-терапія: малювання, ліплення та інші види творчої діяльності сприяють розвитку дрібної моторики, що тісно пов'язано з мовленнєвим розвитком, а також знижують рівень тривожності;

- пальчикова гімнастика: вправи для пальців рук активізують мовленнєві центри мозку, покращують координацію та сприяють розвитку мовлення;

- казкотерапія: використання казок для розвитку мовлення та емоційного інтелекту, що особливо важливо в багатомовному середовищі.

Інтеграція здоров'язберезувальних технологій у процес мовленнєвого розвитку дітей у багатомовному середовищі передбачає:

- створення сприятливого психологічного клімату: використання ігор, музики та творчих завдань для зниження тривожності та підвищення мотивації до вивчення мов;

- індивідуальний підхід: урахування особливостей кожної дитини, її мовного досвіду та рівня розвитку;

- співпрацю з батьками: залучення батьків до освітнього процесу, надання рекомендацій щодо підтримки мовленнєвого розвитку вдома;

- постійний моніторинг: оцінювання ефективності застосовуваних технологій та внесення необхідних коректив.

Отже, мовленнєвий розвиток дітей у багатомовному середовищі є складним і багатогранним процесом, що потребує особливої уваги з боку педагогів. Використання здоров'язберезувальних технологій у ЗДО сприяє не лише ефективному оволодінню мовами, але й забезпечує психофізичне благополуччя дітей. Інтеграція таких технологій у освітній процес дозволяє створити умови для гармонійного розвитку особистості дитини в умовах багатомовності.

Список використаних джерел

1. Андрущенко Н.В. Здоров'язберезувальні технології в діяльності вітчизняних закладів дошкільної освіти: аналіз освітньо-розвивальних можливостей. *Освітньо-науковий простір*. 2024. Том 2 №7(2). С. 15-22.
2. Дука Т.М. Специфіка використання здоров'язберезувальних технологій у роботі з дітьми дошкільного віку. *Вісник Черкаського національного*

університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки. 2016. № 15. С. 191-199.

3. Назарок В.В. МАС як здоров'язберезувальна технологія на занятті з англійської мови в дошкільному навчальному закладі. *Вісник психології і соціальної педагогіки*. 2015. № 15. С. 100-104.

ЗАСТОСУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ХІМІЇ

Ю.Ю. Сняла

кандидат хімічних наук

Чернівецьке вище комерційне училище Державного торговельно-економічного
університету
м. Чернівці

Життя та здоров'я людини визнаються найвищими цінностями людства. Згідно з дослідженнями Інституту охорони здоров'я дітей та підлітків НАМН України, від 75% до 90% дітей мають різного роду порушення фізичного або психічного здоров'я [1].

У зв'язку з цим однією з найважливіших проблем, яка нині постає перед сучасною педагогікою, є формування у молоді навичок здорового способу життя. Завданням сучасної освіти є модернізація традиційних підходів до навчання і виховання та впровадження у педагогічний процес нових здоров'язберігаючих технологій [2]. Чим вищий рівень освіти та загальної культури як окремої особи, так і її соціального оточення, тим вищими будуть показники здоров'я [3]. Лише за умови, що молоде покоління буде володіти знаннями та навичками у сфері збереження здоров'я, Україна зможе досягти високих стандартів життя [2].

Вивчення хімії має на меті навчити попереджувати явища, які можуть негативно впливати на добробут людини. Однією з найефективніших

здоров'язберігаючих технологій на уроках хімії є ігрова діяльність, яка сприяє зниженню рівня психологічного та фізичного навантаження. Цей інтерактивний метод взаємодії має значний виховний вплив на здобувачів освіти, оскільки сприяє їх активному залученню в освітній процес, викликає глибокий емоційний відгук і спонукає до рефлексії. Гра виступає ефективним інструментом активізації пізнавальної діяльності, адже саме в умовах гри легше долати труднощі, справлятися з перешкодами, знімати психологічні бар'єри, а також самостійно приймати рішення та вільно висловлювати свої думки [4].

В умовах цифровізації системи освіти актуально проводити онлайн-ігри із застосуванням різноманітних цифрових інструментів, таких як Kahoot!, Socrative, Wordwall, Genially, що дають змогу в синхронному режимі залучити здобувачів освіти до активної взаємодії і одночасно провести перевірку знань з певної теми.

Для закріплення навичок збереження здоров'я також доцільно використовувати ситуаційно-рольові ігри, що сприяють формуванню стійкого інтересу до предмету, розвитку творчого мислення та збереженню психофізичного здоров'я молоді. Приклади тем рольових ігор: «Безпечний побут», «Рятуємо річку», «Аптека майбутнього» тощо.

Така інтерактивна ігрова діяльність сприяє підтриманню позитивного емоційного стану та формуванню комфортного навчального середовища. Застосування гри на уроках хімії дозволяє здобувачам освіти розслабитися, працювати в більш невимушеній атмосфері, викликає зацікавлення, сприяє розвитку комунікативних навичок.

Ще одним педагогічним інструментом для формування навичок збереження здоров'я є метод проєктів, який гармонійно поєднує навчальну діяльність із практичною та стимулює пізнавальний інтерес. При дослідженні певної теми здобувач освіти самостійно робить висновки про небезпечні хімічні чинники, завдяки чому формується відповідальне ставлення до здоров'я.

Приклади тем навчальних проєктів: «Хімія в побуті», «Харчові добавки», «Безпечна косметика» тощо.

Вивчення хімії створює підґрунтя для впровадження здоров'язберігаючих технологій у освітній процес з метою формування свідомого, відповідального члена суспільства, який дотримується принципів здорового способу життя та вміє створювати безпечне середовище для себе й оточення.

Список використаних джерел

1. Сучасні здоров'язберезувальні технології: монографія / за загальною редакцією Ю.Д. Бойчука. Харків: Оригінал, 2018. 724 с.
2. Белкова Т.О. Здоров'язберігаючі технології в контексті освітнього середовища. *Health & Education*. Вип. 4, 2023. С.235-239. URL: <https://doi.org/10.32782/health-2023.4.33> (дата звернення: 14.05.2024).
3. Здоров'язберезувальні технології в освітньому середовищі: колективна монографія / за заг. ред. Л.М. Рибалко. Тернопіль: Осадца В.М., 2019. 400 с.
4. Задорожний К.М. Методи підвищення ефективності навчання на уроках хімії. Харків: Вид. група «Основа», 2010. 106 с.

ГРА ЯК ЗАСІБ ЕМОЦІЙНОГО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ю. О. Соловей

доктор філософії, доцент, доцент кафедри дошкільної освіти,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

С. В. Тарасенко

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

У сучасних умовах, коли діти змалку стикаються з інтенсивними інформаційними потоками, швидкими темпами життя та частими змінами в соціальному середовищі, питання емоційного благополуччя й психічного здоров'я стає надзвичайно актуальним. Здоров'язбереження у сфері дошкільної освіти не обмежується лише фізичним розвитком – воно передбачає також створення таких педагогічних умов, за яких дитина здатна зберігати емоційну рівновагу, справлятися зі стресами, налагоджувати конструктивну взаємодію з іншими [2]. У цьому контексті особливу цінність має гра як природний для дітей дошкільного віку вид діяльності, що сприяє формуванню ключових емоційно-регуляторних навичок, зокрема емпатії та саморегуляції.

Питання використання гри як засобу емоційного здоров'язбереження дітей дошкільного віку привертало увагу багатьох українських науковців. Зокрема, важливий внесок у розроблення теоретичних і методичних основ здоров'язбережувальних технологій у дошкільній освіті зробили О. Лисенко, О. Кононко, Т. Поніманська, Н. Гавриш, І. Бех. Вони підкреслювали значення гри як провідної діяльності, що сприяє не лише психічному, а й емоційному благополуччю дитини.

Зазначимо, що гра є невід'ємною частиною розвитку дитини, вона виконує функції моделювання реальних життєвих ситуацій у безпечному середовищі, дозволяє проживати емоції, усвідомлювати почуття, виявляти та опрацьовувати внутрішні переживання. Саме через гру дитина вчиться співпереживати, розуміти емоційний стан інших, співвідносити свої дії з реакцією оточення. Емпатія як здатність розуміти і розділяти почуття інших є основою соціальної взаємодії, дружби, командної роботи, що особливо важливо для формування психологічного комфорту в дитячому колективі. Водночас навички саморегуляції – це вміння керувати своїми емоціями, контролювати імпульси, дотримуватись правил – також формуються саме у процесі сюжетно-рольових, рухливих, дидактичних та творчих ігор [1].

Особливо ефективними у розвитку емоційного здоров'я є ігри, які моделюють соціальні взаємодії: «дружні» історії, рольові сценарії «Як допомогти другові?», «Що робити, коли я злюся?», «Який настрій у ведмедика?». Такі ігри допомагають дітям пізнавати різні емоційні стани, розрізняти емоції за виразами обличчя, інтонацією, поведінкою, а також шукати шляхи їх конструктивного вираження. Через гру вихователь має змогу ненав'язливо формувати у дітей уявлення про прийнятні форми поведінки в ситуаціях конфлікту, радості, втрати чи хвилювання.

Варто підкреслити, що саме в старшому дошкільному віці закладаються основи довільної саморегуляції: діти починають усвідомлювати правила, здатні стримувати миттєві реакції, регулювати емоційний стан у відповідності до соціальних норм. Регулярне включення до освітнього процесу ігор з елементами вибору, обговорення, рефлексії сприяє формуванню відповідального ставлення до власних емоцій. Таким чином, гра стає не просто способом організації дозвілля, а важливим засобом психогігієни й педагогічною технологією, що відповідає принципам здоров'язбереження.

Список використаних джерел

1. Голота А. С. Розвиток емоційного інтелекту дошкільників: практичні рекомендації. Психолог дошкілля. К., 2019. С. 18–23
2. Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі: колективна монографія [за заг. ред. Л. М. Рибалко]. Тернопіль: Осадца В. М., 2019. 400 с.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЧЕРЕЗ ГРУ, ТВОРЧІСТЬ І ПРИРОДУ

В.О. Ткачук

здобувач першого рівня вищої освіти факультету дошкільної освіти
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків

У XXI столітті питання здоров'я дітей набуває особливої ваги. Інтенсивний ритм життя, перевантаження інформацією, зниження рухової активності – все це чинники, які негативно впливають на фізичний і психічний стан дошкільників. Саме тому актуальним є формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей з наймолодшого віку. Особливо ефективним є інтегрований підхід, де гру, творчість і природне середовище розглядають як ключові освітні інструменти для зміцнення здоров'я.

Здоров'язбережувальна компетентність – це здатність дитини усвідомлено піклуватися про власне здоров'я, дотримуватися гігієнічних норм, бути фізично активною, емоційно врівноваженою та вміти співпрацювати в соціумі. Вона формується поступово через різні види діяльності, які відповідають віковим особливостям дітей дошкільного віку.

Основні компоненти здоров'язбережувальної компетентності: когнітивний (знання про тіло, гігієну, безпеку, емоції), операційний (уміння і навички щодо збереження здоров'я), мотиваційний (бажання бути здоровим, позитивне ставлення до ЗСЖ), соціальний (уміння взаємодіяти без конфліктів, дотримуватись норм).

У дошкільному віці провідним видом діяльності є гра, тож вона має величезний потенціал для формування здорових звичок. У грі дитина навчається моделювати ситуації, розв'язувати проблеми, відчувати себе впевнено.

Приклади здоров'язбережувальних ігор:

- сюжетно-рольові ігри («Лікарня», «Аптека», «Спортзал») – формують знання про здоров'я, лікарські засоби, правильне харчування;
- рухливі ігри – активізують роботу м'язів, покращують координацію, сприяють загартуванню;
- ігри-драматизації – дозволяють дітям емоційно проживати ситуації, пов'язані зі здоров'ям.

Творчі види діяльності – малювання, ліплення, музика, театралізація – мають не тільки естетичну, а й терапевтичну функцію. Через творчість діти виражають свої почуття, вчаться справлятися з емоціями, що є важливим аспектом психічного здоров'я.

Методи арт-терапії, казкотерапії, музикотерапії застосовують як у груповій, так і в індивідуальній роботі. Це дає змогу створити позитивний психологічний клімат у колективі, знижує рівень тривожності, допомагає розвитку мовлення та уяви.

Залучення дітей до природи – ще один важливий аспект здоров'язбережувальної освіти. Природне середовище діє гармонізуюче, сприяє загартуванню, стимулює пізнавальну активність, допомагає розвитку дрібної моторики, сенсорики, мовлення.

Форми роботи на свіжому повітрі: екологічні прогулянки (знайомство з рослинами, тваринами, явищами природи); фізкультура на вулиці (забезпечує кисневе живлення, зміцнює імунітет); сенсорні стежки, екозони, міні-города (активізують діяльність нервової системи, виховують любов до природи).

Виховна робота буде ефективною лише тоді, коли і вдома, і в закладі дошкільної освіти діють узгоджено. Батькам слід надавати практичні поради, залучати до проєктної діяльності, майстер-класів, спільних свят і спортивних заходів.

Отже, компетентність у сфері здоров'я – це не лише знання, а й цінності, переконання, звички. Формувати її потрібно з дитинства, опираючись на природні для дитини форми діяльності – гру, творчість, взаємодію з природою. Успіх цього процесу залежить від професіоналізму педагогів, активної участі батьків, а також наявності сприятливого освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Зеленчук І.В. Природне середовище як ресурс для розвитку дитини. Львів: Світ, 2019. 96 с.
2. Кравець С. Методика використання арт-терапії у ЗДО. Освітній простір. 2021. № 6. С. 43-47.
3. Малюта Т. Творчість і здоров'я дитини дошкільного віку. К.: Лібра, 2022. 128 с.
4. Руденко І. Гра в житті дошкільника: психолого-педагогічні аспекти. *Педагогічна думка*. 2020. № 2. С. 34–38.
5. Савченко О. Формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей. *Дошкільна освіта*. 2023. № 4. С. 21–25.

ВПЛИВ ТРИВОЖНОСТІ НА АКАДЕМІЧНУ УСПІШНІСТЬ У СТУДЕНТІВ

К.В. Тодорчук

здобувачка першого рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту психології
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Тривожність є однією з найбільш поширених психологічних проблем серед студентів, яка може значно впливати на їхню академічну успішність. Актуальність даної теми обумовлена тим, що високий рівень тривожності може призвести до зниження мотивації, концентрації та здатності до запам'ятовування інформації. Сучасні українські студенти часто стикаються з викликами, спричиненими економічними труднощами та соціальною невизначеністю, що підвищує рівень тривожності.

Воєнні дії на території України призвели до значного емоційного навантаження серед молоді, що безпосередньо впливає на їх психічне здоров'я та навчальну мотивацію. Зміни у форматах навчання (змішане та дистанційне навчання) також стають джерелом стресу та тривожності, особливо через недостатню технічну підтримку та адаптацію навчальних програм.

Дослідження українських науковців свідчать про те, що тривожність серед студентів часто виникає на тлі соціально-економічних проблем та навчальних навантажень [1, с.118]. Іваненко акцентує на важливості психологічної підтримки в умовах високої соціальної нестабільності.

Зарубіжні дослідження демонструють зв'язок між академічною тривожністю та низькою самооцінкою [4, с. 127]. Автори зазначають, що студенти з низькою самооцінкою більш схильні до тривожних станів під час навчання.

Дослідження Петрової М. вказує на вплив екзаменаційного стресу на академічну успішність. Авторка виділяє екзаменаційний період як критичний для прояву тривожності [2, с. 36].

За даними американського дослідження, підвищений рівень тривожності корелює зі зниженням когнітивних функцій, зокрема концентрації уваги та оперативної пам'яті [5, с. 258].

Відповідно до дослідження Коваленко І., методи психокорекції, зокрема когнітивно-поведінкова терапія та групова підтримка, сприяють зниженню рівня тривожності у студентів та покращенню їх академічних досягнень. Зокрема, групова підтримка сприяє покращенню соціальної адаптації студентів [3, с. 195].

Вплив тривожності на академічну успішність студентів можна пояснити через психологічні, соціальні та когнітивні чинники: *психологічні чинники*: високий рівень тривожності призводить до підвищення емоційної напруги, що ускладнює концентрацію на навчанні, тривожність знижує внутрішню мотивацію до навчання через страх невдачі, зниження самооцінки супроводжується підвищеною тривожністю, що негативно впливає на впевненість у власних силах. Під час стресових ситуацій студент може відчувати когнітивне перевантаження, що погіршує здатність до розумової діяльності. *Соціальні чинники*: оточення (сім'я, однокурсники) може підвищувати рівень тривожності через високі очікування та вимоги; постійне

порівняння з успішнішими студентами викликає емоційний дискомфорт (рис.1.).

Рис. 1. Механізми та чинники впливу тривожності на академічну успішність студентів

На основі проведеного аналізу можна стверджувати, що тривожність є суттєвим фактором, який негативно впливає на академічну успішність студентів. Психологічні, когнітивні та соціальні чинники формують складний механізм впливу тривожності на навчальну діяльність, що проявляється у зниженні мотивації, погіршенні пам'яті, зниженій концентрації уваги та підвищеному емоційному напруженні.

Аналіз зарубіжних та українських досліджень підтверджує, що студенти з високим рівнем тривожності частіше демонструють знижені академічні результати, особливо в період екзаменаційного навантаження. Водночас впровадження психокорекційних програм, зокрема методів когнітивно-поведінкової терапії та групової підтримки, сприяє зниженню рівня тривожності та покращенню академічних показників.

Список використаних джерел

1. Іваненко О. В. Тривожність як фактор академічної успішності студентів : монографія. Київ : Видавництво Київського університету, 2021. 256 с.

2. Петрова М. М. Психологічні аспекти екзаменаційного стресу : *Наукові записки Харківського університету*. 2022. №12. С. 34–42.
3. Коваленко І. І. Психокорекція тривожності у студентів : дисертація. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 198 с.
4. Smith J., Johnson R. Academic Anxiety and Self-Esteem. *Journal of Psychology*. 2020. Vol. 45, No. 2. P. 123–134.
5. Brown P., et al. Cognitive Impairments and Anxiety in Students. *International Journal of Mental Health*. 2019. Vol. 38, No. 3. P. 256–269.
6. Müller A., Krämer T. CBT for Academic Anxiety: A Systematic Review. *German Journal of Psychology*. 2022. Vol. 18, No. 1. P. 45–60.

ВПЛИВ ТЕРАПЕВТИЧНОЇ КАЗКИ: ОЦІНКА ЗА ДОПОМОГОЮ КОЛІРНОГО ТЕСТУ ЛЮШЕРА

Н.В. Чечель

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету соціально-гуманітарних наук і соціальних технологій

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків

У 1949 р. швейцарський психотерапевт і психолог Доктор Макс Люшер захистив дисертацію за темою «Колір як інструмент психодіагностики». Його проективна методика зберігає свою актуальність і на даний час як один із наріжних каменів діагностики, що дозволяє дослідити цілісну картину особистості, побачити емоційний стан людини, виміряти рівень стресостійкості і навіть визначити вірогідні причини психологічного стресу.

Запропонована Люшером колірна діагностика ґрунтується на постулаті про те, що сприйняття кольору людиною співвідноситься з її психічним станом. Вибір досліджуваного чи іншого кольору пов'язується, по-перше, із особистісними психофізіологічними характеристиками особи, і, по-друге, з

особливостями емоційного переживання актуальної травмуючої ситуації, когнітивними стратегіями і способами адаптації.

Багатоколірний тест Люшера дозволяє за короткий час виявити як прихований стрес, так і особистісні комунікативні особливості, він застосовується у діагностиці як дорослих, так і дітей.

Тестування за методикою колірних переваг Люшера, проведене під час дослідження впливу терапевтичної казки на життєстійкість дитини, дозволило порівняти психо-емоційний стан школярів на початку і наприкінці казкотерапії і показало суттєву зміну сприйняття кольору підлітками після читання і обговорення терапевтичної казки. Досліджувані діти вже протягом трьох років постійно знаходяться в стресогенних обставинах, проживаючи у прифронтовому Харкові. Проте більшість учнів після казкотерапії надали перевагу більш світлим чистим кольорам.

Повний аналіз результатів дослідження буде зроблено в рамках магістерської кваліфікаційної роботи. Але попередні результати показують високий рівень впливу позитивного тексту – більше 75%.

Ряд колірних переваг, вибраних досліджуваними, відобразив спектр внутрішніх диспозицій, а саме:

Перший-другий за вибором колір – «основні цілі, прагнення, бажання» – після впливу психотерапевтичної казки змінився в сторону «активного прагнення до успіху, до самостійних рішень, подолання перешкод у діяльності»;

Третій-четвертий кольори, що відображають «поточний внутрішній стан і ставлення до навколишньої ситуації», зрушилися в напрямі «почуття задоволеності, спокою, небажання брати участь у конфліктах, стресі»;

П'ята-шоста позиції – «якості, що стримуються», – показали, що приховуються «почуття занепокоєння, страх самотності, прагнення уникнути конфліктів і стресу»;

Пункти 7-8 – «приховані причини тривоги і стресу» – виявили «заперечення будь-яких обмежень своєї особистості, активне прагнення

діяльності; прагнення піти з підпорядкування, негативне ставлення до різних заборон».

Поєднання першого та останнього (1 та 8 кольорів) виявило глибоку актуальну проблему – «стан стресу, прагнення піти з несприятливої ситуації, фрустрацію, почуття тривожності, безсилля вирішити проблему». Передстресовий стан (показник 15-19) та стресовий (20 і більше) визначається відповідно у 7% та 2% дітей. Мотивація досягнення успіху та тенденція до незалежної самореалізації стикається з почуттям втоми та підвищеним відчуттям непереборних труднощів.

Проте аналіз отриманих за тестом Люшера результатів свідчить про те, що після казкотерапії у дітей має місце інтенсивний емоційний резонанс на казку, отже можна зробити висновок, що даним методом можна покращувати показники психоемоційного стану. Застосування терапевтичної казки, торкаючись одночасно до рівня свідомості та підсвідомості, актуалізує внутрішні ресурси дитини, знижає рівень стресу, дає можливість скорегувати внутрішній план переживання у складних обставинах, підсилює життєстійкість, дозволяє доповнити досвід дитини і сформувати моделі конструктивної поведінки і навички реагування на стресогенні фактори, навчає саморегуляції й самоопануванню, що є вкрай важливим в складній емоційній обстановці.

Всесвітньо відомі науковці Е. Фромм, Е. Берн, Б. Беттельхейм, А. Менегетті, М.-А. фон Франц, Е. Гарднер, розглядали терапію словом як органічний метод для вдосконалення взаємодії з навколишнім світом, тож і ми станемо активніше розглядати казкотерапію як важливий ресурс корекції і психопрофілактики психо-емоційного стану дитини, що є актуальним для успішного навчання.

LEGAL DIMENSIONS OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS’ INVOLVEMENT IN INCLUSIVE ECONOMIC RECOVERY OF UKRAINE

Roksolana Ivanova

Ph.D. in Law, Associate Professor

Professor of International and European Law

Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

Khmelnytskyi

Following the war, Ukraine’s reconstruction and recovery strategy focuses on fostering economic inclusivity- which is considered a priority. The integration of veterans, persons with disabilities, the internally displaced, and other marginalized groups goes beyond ethics; it poses social and legal challenges. Global and regional bodies are central to formulating inclusive laws and policies that ensure protection of vulnerable groups and inclusiveness in the economy.

National policies are greatly influenced by the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Under CRPD, states must eliminate legal and social barriers that hinder full economic participation. This is bolstered by International Labour Organization (ILO) recommendations which support the legal recognition of these groups alongside protective provisions for their decent, inclusive employment opportunities. Ukraine is bound by these treaties to adjust its Labour Code, financial policies, and social inclusion policies.

The World Bank and European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) set social inclusion criteria for financial contracts, ensuring funded projects adhere to universal design and accessibility standards as well as gender responsive frameworks. Some legal changes concerning public procurement, infrastructure, and entrepreneurship are the result of these external guidelines.

The Intersectional Reforms UNDP undertook intersectionality legal governance reforms on a local government level encompassing multiple vulnerabilities servicing access, employment, and economic opportunities. Through legal aid services, human

rights policy processes, and governance services, international actors support the implementation of Ukrainian laws not merely as rhetoric, but actively as instituted realities on the ground.

In financial accessibility areas, international organizations sponsored credit inclusion, digital finance, and microbusiness legislation. Recognition of automatically displaced people and veterans under national programs as economic participants is increasingly aligned with IMF and World Bank stipulations.

All in all, international organization does not limit their role regarding Ukraine's legal reforms as mere advising. They jointly design the legal framework of the country's inclusive recovery. With treaties, recommendations, aid with conditions, and later institutional development, they strategically position the economic pathways revitalization legislatively to inclusively deepen eligibility, socially equitable, and internationally integrated.

List of references:

1. United Nations. Convention on the Rights of Persons with Disabilities. 2006. Available at: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html>
2. International Labour Organization. Inclusive economic growth and employment. Geneva: ILO, 2020.
3. World Bank. Inclusive Recovery and Resilience Strategy for Ukraine. Washington, D.C.: World Bank, 2023.
4. European Bank for Reconstruction and Development. Strategy for the Promotion of Gender Equality and Inclusion. London: EBRD, 2022.

СЕКЦІЯ 8 Сучасні історичні дискурси

ДО ПИТАННЯ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖВІДОМЧОЇ ПОЖЕЖНОЇ РАДИ В УСРР У 1920-Х РОКАХ

П.С. Бойченко

здобувачка першого рівня вищої освіти другого курсу навчально-наукового
інституту цивільного захисту

Національний університет цивільного захисту України

м. Черкаси

М.І. Харламов

доктор історичних наук, професор

Національний університет цивільного захисту України

м. Черкаси

На сьогоднішньому етапі наша держава потерпає від пожеж. На нашу думку, звернення до досвіду управління гасінням пожеж та ліквідації загорянь в Україні у минулі часи може допомогти у боротьбі з пожежами в теперешній час, шляхом використання історичного досвіду вітчизняних вогнеборців. цим і обумовлена актуальність обраної тематики. Слід зауважити, що дана тематика незаслужено обділена увагою істориків-науковців не тільки нашої країни, але й закордоння.

У 1924 році було створено міжвідомчу пожежну раду (МПР) для узгодження та об'єднання зусиль у загальній вогнеборчій справі, а також на спеціальних об'єктах. Міжвідомча пожежна рада брала участь у створенні загальнодержавного плану боротьби з пожежами; узгоджувала законопроекти та головні циркулярні розпорядження з пожежної сфери у міжвідомчому полі; затверджувала заявки НКШС УСРР (Народного комісаріату шляхів сполучень Української Соціалістичної Радянської Республіки), ВРНГ УСРР (Вищої ради народного господарства УСРР) та Управління військової округи УСРР (УВО УСРР) на отримання пожежного устаткування та реманенту [1. арк. 37]. Вона розробляла

загальний план фінансування відомчих пожежних команд, а також плани спеціальної відомчої пожежно-технічної освіти, проводила з'їзди пожежних працівників НКШС УСРР, ВРНГ УСРР, УВО УСРР. Представники МПР також займалися організацією громадських робіт для допомоги відомствам, пожежним працівникам та людям, постраждалим під час пожеж. Членами міжвідомчої пожежної ради були – представники Народного комісаріату внутрішніх справ УСРР (НКВС УСРР), НКШС УСРР, УВО УСРР, ВРНГ УСРР, Народного комісаріату земельних справ УСРР (НКЗС УСРР), Державного політичного управління УСРР (ДПУ УСРР), Укрдержстраху УСРР, Головного управління комунального господарства УСРР (ГУКГ УСРР). Посадовцями міжвідомчої пожежної ради могли стати і працівники інших відомств і організацій з правом дорадчого голосу. Рада збиралася під загальним управлінням НКВС УСРР за необхідністю, для прийняття рішень необхідна була присутність половини членів МПР [2. арк. 58]. У випадку незгоди з рішенням ради, окремі представники відомств могли оскаржити його в уряді УСРР. На місцях створювалися регіональні міжвідомчі пожежні наради при відділах комунального господарства місцевих органів влади. Усі рішення пожежної міжвідомчої ради вступали у законну силу після публікації в офіційній пресі і були обов'язковими для виконання у транспортних, промислових, військових та інших спеціальних відомствах. Якщо керівництво об'єктів, закладів та установ було незгодне з рішенням пожежних комісії, його можна було оскаржити у місцевих міжвідомчих пожежно-технічних нарадах, а також у центральній МПР, яка знаходилася у м. Харків у досліджуваний період. Діяльність міжвідомчої пожежної ради в досліджуваний історичний період допомагала знижувати загальний рівень пожеж в українській республіці.

Список використаних джерел

1. Інструкції та документи внутрішньої служби в комунальних професійних пожежних командах УСРР. 1921-1928 рр. ЦДАВО України (Центральний

державний архів вищих органів влади та управління України). Ф. 5. Оп.2. Спр. 581. 251 арк.

2. Матеріали про спільні дії міських та транспортних пожежних команд. 1924 р. ЦДАВО України (Центральний державний архів вищих органів влади та управління України). Ф. 5. Оп.2. Спр. 1693. 116 арк.

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ ПРО «РАДЯНСЬКИЙ НАРОД» У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ ЯК СПРОБА ЗНИЩИТИ НАЦІОНАЛЬНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНЦІВ

А. В. Жадан

здобувач першого рівня вищої освіти навчально-наукового інституту
управління та безпеки населення

Я. А. Федоренко

доктор історичних наук, професор

Національний університет цивільного захисту України

м. Черкаси

Формування української ідентичності виступає головним чинником становлення власної соціокультурної та цивілізаційної самобутності нашої держави. Саме її протягом майже чотирьох століть прагне знищити сусідня країна, незважаючи на те під якої назвою вона зазначається в історичних анналах: Московське царство, Російська імперія, Радянський Союз, Російська Федерація. Політика держави-агресора незмінна – анексія територій України, знищення національної самобутності українців.

З огляду на історично ретроспективу особливо активними такі спроби були у середині ХХ століття. Саме в цей час політична, освітня та культурна сфери життя українців зазнали агресивних політичних рішень радянської Росії, спрямованих не тільки на придушення будь-якого національного опору, а й створення нової спільноти людей із штучно сформованим світоглядом під

загальною назвою «радянський народ». Кожен індивід у цьому утворенні згідно із задумом кремлівських ідеологів повинний був бути позбавленим будь-яких національних проявів, поступово трансформувавшись у типову «сіру масу» людей. Саме у 1950-х роках, на думку історика Юрія Бадзьо, радянськими ідеологами було виокремлено ідеологію інтернаціоналізації, що стала основою нової світоглядної концепції формування радянського архетипу. Теоретичні основи концепції ґрунтувались на світоглядних засадах сталінізму як підвалин для створення єдиного радянського народу та виступали проти будь-яких проявів національного відродження, яке уособлювало в той час молоде покоління шістдесятників [1,342].

У останній історичний відтинок існування Радянського Союзу на сторінках офіційних видань часто з'являлись публікації, що навіювали радянському суспільству думку, про те, що до ери формування нової історичної спільності радянського народу із середовища робітників, колгоспників та народної інтелігенції залишились лічені роки. Згодом стало очевидним – політика партійної номенклатури, спрямована на зміну національного світогляду та трансформацію українського народу в єдиний радянський, привела до сумних наслідків – ідентифікація переважної частини українців із власне Україною у середині 80-х рр. XX століття була дуже слабкою. Так, згідно досліджень дослідника В. Нечитайла, значна частина населення УРСР не прагнула до самостійного державного життя, оскільки вважала себе частиною радянського народу. Навіть селяни, які були більш архаїчним прошарком суспільства й притримувались традиційного національного укладу життя, вороже ставилися до національної символіки і виступали проти виокремлення України із складу СРСР [3,122]. Такі тенденції описані також другим Президентом України Леонідом Кучмою у своїх мемуарах «Україна – не Росія». У книзі наведено статистичні дані, що ґрунтуються на основі перепису 1989 року, згідно якого – 12,3% населення країни не вважали українську мову рідною, а 11,8 млн. чоловік в УРСР взагалі не володіли нею [2, 258].

Таким чином, можемо підсумувати, що у другій половині ХХ століття російський агресор використав усі можливі важелі політичного, економічного та культурно-духовного характеру, щоб повністю викоренити із свідомості українців почуття національної ідентичності, навіяти їм думку про існування єдиного «радянського народу» та позбавити власної історії.

Список використаної літератури:

1. Бадзьо Ю. Право жити: Україна в складі СРСР, людина в системі тоталітарного соціалізму. К.: Таксон, 1996. 400 с.
2. Кучма Л. Д. Україна – не Росія. Київ, 2004. 560 с
3. Нечитайло В.В. Українське селянство: важкий шлях до волі. Кам'янець Подільський: вид-во пед. інт-ту, 1995. 191 с.

ДІАЛЕКТИКА ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РУЙНАЦІЇ ПЕТРОВСЬКОГО ПОЛТАВСЬКОГО КАДЕТСЬКОГО КОРПУСУ ЯК ОБ'ЄКТА ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ

В. В. Ільницька

здобувачка першого (бакалаврського) рівня освіти

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

м. Полтава

В. О. Макаренко

здобувачка першого (бакалаврського) рівня освіти

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

м. Полтава

Петровський Полтавський кадетський корпус – національна архітектурна пам'ятка, яка має велике історичне значення для Полтавщини. Його багаторічна історія та поточний стан ілюструють складну діалектику збереження та руйнації. Актуальність дослідження полягає в аналізі динаміки взаємодії процесів збереження та руйнації Петровського Полтавського кадетського

корпусу як історико-архітектурної пам'ятки, а також у виявленні та систематизації ключових чинників, що впливали на її стан упродовж часу.

Розгляд питання, який висвітлюють дані тези почнемо з етапу заснування кадетського корпусу у Полтаві, як символу імперіалізму на теренах Полтавщини. З книги «Історичний нарис Петровського Полтавського Кадетського Корпусу (1840-1890)» авторства І.Ф. Павловського дізнаємося, що більшість кадетських корпусів у російській імперії було засновано за часів правління Миколи I. Рішення про створення мережі кадетських корпусів, включно з Полтавським, стало частиною освітньої реформи в російській імперії. Ця реформа передбачала розбудову нових середніх навчальних закладів, серед яких особливе місце відводилося кадетським корпусам. Згідно з дослідженням Павловського, етап будівництва Полтавського кадетського корпусу було розпочато у 1836 р. Будівництво передбачалося фінансувати з коштів дворян Полтавської губернії. Однак, зібрана у 1836 р. сума виявилася недостатньою для реалізації проєкту в запланованому масштабі. Це зумовило необхідність організації двох додаткових позачергових зборів коштів в 1837 р., в 1839 р.[2, с.12-14].

Урочисте відкриття Полтавського кадетського корпусу відбулося 6 грудня 1840 р. Того ж року, 17 грудня відбулися перші лекції. Першим директором став генерал-майор В. Ф. Святловський, який керувався доволі гуманними методами виховання на ті часи. Під його керівництвом перший випуск кадетів відбувся у 1845 р. Однак у 1865 р. навчальний заклад було реорганізовано у Петровську воєнну гімназію[1, с.303].

У своєму дослідженні «Полтавський кадетський корпус – перший військовий навчальний заклад на теренах України: до 180-річчя створення» О.Л. Скрябін та П.В. Щипанський підкреслюють, що навчальна програма Полтавського кадетського корпусу мала на меті не лише фахову військову підготовку майбутніх офіцерів, але й надання їм комплексної загальної освіти. Зокрема, навчальний план включав Закон Божий, російську, французьку та

німецьку мови, чистописання, малювання, математику, законодавство, а також інші гуманітарні та природничі дисципліни. Водночас, навчальний процес передбачав ідеологічне виховання, спрямоване на безумовне служіння царському престолу, що відображало політичний контекст російської імперії періоду активного функціонування корпусу [3, с.145, с. 151].

Попри вагомий внесок Петровського Полтавського кадетського корпусу в освітню та військову історію регіону, період його розквіту та активного функціонування змінився епохою занепаду.

Наприкінці 1958 р. у часи Радянського союзу заклад черговий раз реорганізували у Полтавське вище зенітне ракетне командне училище, а в 1995 р. відбувся останній випуск у стінах цієї будівлі [5]

Розформування закладу стало відправною точкою етапу розрухи та занепаду цієї видатної будівлі.

З 2003 р. доля Полтавського кадетського корпусу позначена складною боротьбою за збереження на тлі руйнівних подій та юридичних колізій. Протягом 2003-2004 р. передача у комунальну власність супроводжувалася спробою приватизації, яка завершилася судовим визнанням недійсності договору через національне значення об'єкта. Неодноразово пам'ятка страждала від пожеж, які завдали значних фізичних ушкоджень, зокрема знищивши купол та дах. Громадські ініціативи, такі як «Кадетаріум», намагалися привернути увагу до проблеми та запропонувати шляхи порятунку. Попри судові перемоги громади, реальна реставрація залишається нездійсненою через брак фінансування та політичну невизначеність, про що свідчить відмова потенційного інвестора [4].

У червні 2017 р. Міністерство культури понизило статус Кадетського корпусу до місцевого, викликавши протести громади через недовіру до місцевої влади у збереженні пам'ятки. Попри включення до програми «Велика реставрація» у 2021 р., реальні відновлювальні роботи станом на травень 2025

року не розпочаті, що свідчить про хронічну бездіяльність на державному рівні та загрожує остаточною руйнацією пам'ятки[4].

Полтавський кадетський корпус є визначною пам'яткою історії не лише для Полтавщини, адже корпус відіграв важливу роль у розвитку освіти, забезпечуючи ґрунтовну підготовку молоді у військовій сфері. Відновлення будівлі сприятиме в майбутньому створенню музею чи освітнього центру, що сприятиме розвитку культурного туризму в Полтавському регіоні.

Список використаних джерел

1. Бучневич В. І. Записки о Полтаве и ее памятниках : с пл. Полтав. битвы и достопримечательностями г. Полтавы. Изд. 2-е, испр. и доп. Полтава : тип. губ. правления, 1902. 449 с.
2. Павловский І. Ф. Исторический очерк Петровского Полтавского Кадетского Корпуса (1840–1890). Полтава : тип. губ. правления, 1890.
3. Скрябін О. Л., Щипанський П. В. Полтавський кадетський корпус – перший військовий навчальний заклад на теренах України: до 180-річчя створення. *Воєнно-історичний вісник*. 2019. № 1. С. 140–155.
4. «Кожен з нас – співвласник Кадетського». Пам'ятка у центрі Полтави потребує негайних протиаварійних робіт [Електронний ресурс]. URL: <https://zmist.pl.ua/news/kozhen-z-nas-spivvlasnyk-kadetskogo-pamyatka-u-czentri-poltavy-potrebuye-negajnyh-protyavarijnyh-robit> (дата звернення: 10.05.2025).
5. Останній випуск Полтавського артучилища [Електронний ресурс]. URL: <https://poltava.to/photo/810/> (дата звернення: 10.05.2025).

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ТА ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ РОЛІ УРЯДІВ УНР У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ НАРАТИВІ

К.Ю. Корнієнко

Здобувачка першого рівня вищої освіти факультету історії і права
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

м. Харків

В історії будь-якого народу виникають періоди, коли боротьба за власну державність відбувається не лише на її території, а й за її межами. Після військової поразки уряду Української Народної Республіки, який виник внаслідок національно-визвольної боротьби 1917 – 1921 рр., українські ідеї повністю не зникли, а продовжили функціонувати в еміграції. Протягом десятиліть ці ідеї були своєрідним моральним та політичним орієнтиром для українців, вони нагадували світові, що існує поневолена, але незламна нація [3].

Проводячи паралель з нинішньою ситуацією, можна помітити, що сучасна Україна переживає новий етап боротьби за свою державність в умовах зовнішньої агресії, звертаючись до свого історичного досвіду в минулому. І в цьому контексті питання урядів УНР в еміграції набуває особливого значення, бо дозволяє осмислити всю тяжкість становища та розширити уявлення про джерела національної ідентичності. Дослідження цієї теми є дуже важливим не лише для української історичної науки, але й для формування нового національного наративу, який зможе об'єднати суспільство навколо історичної пам'яті та справедливості.

Довгий час радянська історіографія ігнорувала та викривляла діяльність урядів УНР, стверджуючи що вони втратили будь-яке значення після ліквідації УНР на території України. Проте уряд УНР в еміграції зосередив свою діяльність на поширенні національних ідей на міжнародному рівні. Також його діяльність полягала в збереженні архівів, символів та традицій державності. Еміграційні уряди декларували своє право представляти український народ, бо вважали себе єдиним легітимним продовженням УНР до моменту проголошення незалежності України [1, с. 37]. Такий підхід до дій показував не лише політичну, але й моральну відповідальність перед українським суспільством.

Особливу увагу варто звернути на ті особистості, які представляли діяльність УНР в еміграції: Симон Петлюра, Андрій Лівіцький, Степан Витвицький, Микола Лівіцький та Микола Плав'юк. Особливої уваги заслуговує внесок урядів УНР в еміграції в формуванні елементів української політичної культури. Адже незважаючи на складні умови, в яких вони перебували, змогли зберегти демократичний стиль прийняття рішень. В цьому контексті їх дії можна охарактеризувати як своєрідну лабораторію політичної думки, в якій тривали дискусії про майбутнє незалежної України.

Не менш важливою була і їх роль в збереженні та популяризації національної історії. Зокрема, Уряд УНР підтримував видання праць з історії, біографії окремих діячів, збірників документів, які формували альтернативу до радянського історичного наративу. Такі документи зберігалися в закордонних архівах, бібліотеках та колекціях, що сьогодні становить безцінне джерело вивчення для істориків, адже вони допомагають не лише реконструювати події періоду еміграції, а й зрозуміти всю тяжкість тогочасного українського національного руху.

Проте в ХХ ст. тема діяльності урядів УНР в еміграції значною мірою залишалася поза межами історичного дискурсу. Важливі постаті замовчувалися або навмисне спотворювалися з метою знищення подій консолідації української нації. Лише після здобуття омріяної незалежності в 1991 р. з'явилася можливість об'єктивно вивчати це явище, а пізніше осмислювати наслідки подій 1917 – 1921 рр. Звичайно, історики сучасності дедалі активніше висвітлюють діяльність УНР в еміграції як чинник політичної пам'яті, бо він є контрнаративом до радянського міфу [2].

Отже, сьогодні ми дедалі більше бачимо, що відбувається процес реабілітації діяльності урядів УНР. В сучасному історичному контексті вони розглядаються як важливі інституції, що змогли зберегти національну ідею в умовах відсутності державності. Конкретно цей аспект набув особливого значення в умовах російсько-української війни, адже питання національної

пам'яті, питання історичної справедливості знову стало в центрі уваги українського суспільства. Відбувається повернення та популяризація діячів УНР в еміграції в загальнодержавній політиці пам'яті шляхом залучення різноманітних інструментів: шкільної програми, музеїв, перейменування вулиць та меморіальних заходів в різних містах України.

Список використаних джерел

1. Діяльність державного центру УНР в екзилі 1920-1992 рр. : автореф. дис ... д-ра іст. наук : [спец.] 07.00.01 «Історія України» / В. М. Яблонський. Київ, 2021. 37 с.
2. Історична правда. Роздуми про Уряд УНР в екзилі. *Історична правда*. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2022/08/26/161724/> (дата звернення: 01.05.2025).
3. Яблонський В. Як Україна зберегла свою незалежність на еміграції (1921-1992) / Лекція історика Василя Яблонського. YouTube. Обличчя Незалежності. URL: https://www.youtube.com/watch?v=hRFRbV3GV_M (дата звернення: 03.05.2025).

ЛЕГЕНДАРНИЙ ПОЛК «АЗОВ»: ГЕРОЇЧНІ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ

Я.П. Кучерук

здобувач першого рівня вищої освіти навчально-наукового інституту
цивільного захисту

Я.А. Федоренко

доктор історичних наук, професор

Національний університет цивільного захисту України

м. Черкаси

Російсько-українська війна, що триває вже понад десять років, апогеем якої стало повномасштабне вторгнення держави-агресора 24 лютого 2022 року,

неодноразово демонструвала суспільству героїзм українських воїнів, що захищають нашу державу від окупантів. Почесне місце серед сотень бійців займають військовослужбовці легендарного полку «Азов», які продовжують захищати територіальну цілісність України, активно беручи участь у відбитті російського вторгнення.

Історія «Азову» розпочалася ще у 2014 році, коли 5 травня Андрій Білецький заснував у Бердянську добровольче професійне військове формування, що підпорядковувалося Міністерству внутрішніх справ. На початку своєї історії батальйон складався із 300 осіб [3]. За перший рік свого існування новостворене військове формування декілька разів проходило трансформацію. Зокрема, 17 вересня батальйон було розширено до полку особливого призначення «Азов», а 11 листопада того ж 2014 року його перейменовано на Окремий загін спеціального призначення «Азов», який дислокувався в українському місті Маріуполь та підпорядковувався військовій частині 3057 Національної Гвардії України [1].

Військова робота «азовців» також вражала. Так, 13 червня 2014 року підрозділ відіграв ключову роль у операції з визволення Маріуполя, 4 серпня того ж року, тісно взаємодіючи із Збройними силами України, воїни «Азову» взяли участь у звільненні міста Мар'їнка від сепаратних терористичних формувань. Загалом за час Антитерористичної операції (АТО) та Операції об'єднаних сил (ООС) «Азов» активно розвивався. Було створено артилерійський і танковий підрозділи, ефективно функціонувала власна система відбору та навчання новобранців [2]. Як результат «Азов» перетворився на один із кращих і найбільш професійно підготовлених підрозділів, які захищали територіальну цілісність України та продовжували протистояти терористичним угрупованням.

Після початку повномасштабного вторгнення Росії на території України, «Азов» став на захист Маріуполя. Перебуваючи в повному оточенні, азовці разом із іншими українськими військовими формуваннями 86 днів тримали

оборону міста, відчайдушно стримуючи збройні сили Російської Федерації від продовження наступу вглиб країни. За даний період, згідно з підрахунків візуально підтверджених втрат ворога, бійці «Азову» ліквідували 3500 осіб особового складу противника, ще 5000 окупантів були поранені [2]. За розпорядженням Генштабу з метою збереження життів військових, командир «Азову» Денис Прокопенко віддав наказ про вихід з «Азовсталі». Понад 2,5 тисячі оборонців здалися у полон під особисті зобов'язання кількох міжнародних організацій, зокрема, Червоного Хреста. Наразі більше восьмиста бійців полку «Азов» продовжують перебувати у російському полоні.

Історія легендарного полку триває. Так, у лютому 2023 року він став 12-ю бригадою спеціального призначення «Азов» у складі Національної гвардії України та продовжує захищати незалежність і територіальну цілісність нашої держави.

Список використаних джерел

1. 5 травня – 10-та річниця створення бригади «Азов». *Букви*. URL: <https://bukvy.org/5-travnya-10-ta-richnyczya-stvorenniya-brygady-azov/>
2. Історія, структура, бойовий шлях і традиції підрозділу. Офіційний сайт 12-тої бригада спеціального призначення Національної Гвардії України «Азов». URL: <https://azov.org.ua/about-azov/>
3. Мележик Т. Полк «Азов»: основна інформація про загін, як вступити. *Офіційний сайт ТСН*. URL: <https://tsn.ua/ato/polok-azov-osnovna-informaciya-pro-zagin-yak-vstupiti-2011654.html>

ОБРЯД І ПОВСЯКДЕННЯ: ЯК РИТУАЛЬНІ ПРАКТИКИ ФОРМУЮТЬ ЛОКАЛЬНІ ТРАДИЦІЇ ПІВДНЯ ОДЕЩИНИ

Н.В. Морошан,

кандидат історичних наук

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

м. Ізмаїл

У сучасному науковому дискурсі все більше уваги приділяється мікроісторичним дослідженням, які дозволяють простежити механізми формування локальної ідентичності та культурної стійкості спільнот. Південь Одещини, як регіон багатий на етнокультурне розмаїття, є унікальним простором для вивчення ритуальних практик, які не лише зберігаються в повсякденному житті, але й трансформуються під впливом глобалізаційних процесів. Обряди, пов'язані з життєвим циклом, сезонною обрядовістю та календарем, залишаються живими маркерами ідентичності й передаються між поколіннями як частина колективної пам'яті.

Проблема дослідження полягає у виявленні взаємозв'язку між ритуальними практиками та повсякденним життям мешканців Півдня Одещини. Територія регіону заселена представниками різних етнічних груп – українців, болгар, молдован, гагаузів, албанців, ромів, кожна з яких зберегла власний обрядовий комплекс, пристосований до місцевих умов і взаємодії з іншими культурами. Спільні практики хрещення, весілля, поховального обряду, святкування Різдва, Пасхи, Івана Купала чи Дня села мають спільні риси, однак у межах локальних спільнот набувають унікальних значень [2, с. 80].

Особливої уваги заслуговує механізм побутової інтеграції обрядовості: як, приміром, весільні пісні чи елементи традиційного вбрання залишаються частиною сучасних святкувань, а ритуали врожаю або «збирання на майдан» трансформуються в нові форми громадської взаємодії. Збереження ритуалу через практику – це приготування обрядових страв, участь у громадських заходах, усталення певних гендерних ролей, виступає свідченням того, що повсякденне життя не існує осторонь символічної культури. Навпаки, обряд, закорінений у побут, перетворюється на звичку, а звичка – на носія колективної пам'яті [3].

Варто також враховувати, що ритуальні практики стають інструментами соціалізації молодого покоління. Через участь у святкуваннях, майстер-класах з

народного ремесла, фольклорних фестивалів діти долучаються до живої традиції, яка виконує не лише культурну, але й виховну функцію. Попри виклики модернізації, урбанізації й міграції, жителі південних сіл і містечок активно підтримують обрядову культуру як форму опору забуттю, що забезпечує тяглість традиції [1, с. 82].

Таким чином, ритуальні практики Півдня Одещини є не лише проявом символічного мислення, а й дієвим інструментом формування локальних традицій, підтримки соціальної згуртованості та збереження культурної ідентичності. Вони укорінені в повсякденному житті, пристосовані до сучасних умов, однак зберігають глибинну функцію – слугувати містком між минулим і сучасністю. Через обряд локальна спільнота відтворює себе, формує культурну стійкість і транслює свої цінності наступним поколінням. Сьогодні дослідження цієї теми є важливим як для збереження нематеріальної культурної спадщини, так і для формування регіональної політики в галузі культури й освіти.

Список використаних джерел

1. Дмитрюк В.В. Весільна фотографія як етнографічне джерело: на прикладі сімейних фотоальбомів мешканців Одеської області. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки»*. Вип. 18. С. 79-85.
2. Макарчук С.А. Історико-етнографічні райони України. Навч. посібн. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 352 с.
3. Рецепт голубців з Одещини увійшов до переліку нематеріальної культурної спадщини України. Біляївка. City. 2023. URL: <https://bilyayivka.city/articles/332981/recept-golubciv-z-odeschini-uvijshov-do-pereliku-nematerialnoi-kulturnoi-spadschini-ukraini>. Дата звернення: 14.05.2025.

**ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У
ВІДНОВЛЕННІ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІСЛЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ**

М.В. Порока

здобувачка третього рівня вищої освіти Науково-інноваційного центру
Національного університету цивільного захисту України
м. Черкаси

В умовах масштабних руйнувань критичної інфраструктури внаслідок військових дій особливої актуальності набуває питання залучення приватного сектору до процесів відновлення. Державно-приватне партнерство (ДПП) є ефективним механізмом, що дозволяє об'єднати ресурси держави та бізнесу для вирішення стратегічних завдань відбудови країни. Міжнародний досвід демонструє, що успішна реалізація проєктів ДПП у постконфліктний період можлива за умови створення відповідної нормативно-правової бази та інституційного середовища.

Аналіз міжнародного досвіду свідчить про успішне застосування механізмів ДПП у відновленні критичної інфраструктури після збройних конфліктів у різних країнах світу. Зокрема, показовим є досвід Боснії і Герцеговини, де після війни 1992-1995 років було реалізовано низку успішних проєктів ДПП у сфері відновлення транспортної інфраструктури. Ключовим фактором успіху стало створення спеціального агентства з питань ДПП та прийняття відповідного законодавства. Особливо варто відзначити проєкт реконструкції автомагістралі Corridor Vc, який став найбільшим інфраструктурним проєктом в історії країни та був реалізований за підтримки ЄБРР та ЄІБ. Цей проєкт не лише відновив критично важливе транспортне сполучення, але й сприяв економічній інтеграції регіону [1].

Досвід Лівану після конфлікту 2006 року демонструє ефективність залучення приватного сектору до відновлення енергетичної інфраструктури. Зокрема, було реалізовано проєкти з відновлення електромереж та будівництва нових генеруючих потужностей на засадах ДПП, що дозволило значно прискорити процес відновлення енергопостачання [2]. Важливо відзначити, що уряд Лівану запровадив спеціальну програму гарантій для приватних

інвесторів, яка суттєво знизилася ризики інвестування у постконфліктний період. Результатом стало залучення понад 1,2 млрд доларів США приватних інвестицій у енергетичний сектор протягом перших п'яти років після конфлікту.

Важливим аспектом є також досвід Хорватії, де після війни 1991-1995 років було успішно реалізовано проекти ДПП у сфері відновлення водопостачання та водовідведення. [3].

Аналіз міжнародного досвіду дозволяє виділити наступні ключові фактори успішної реалізації проектів ДПП у відновленні критичної інфраструктури: створення спеціалізованих інституцій з питань ДПП; розробка чіткої нормативно-правової бази; впровадження механізмів справедливого розподілу ризиків; забезпечення прозорості процедур відбору приватних партнерів; створення системи гарантій для приватних інвесторів.

Отже, умовами успішної реалізації таких проектів є створення відповідної нормативно-правової бази, інституційного середовища та системи управління ризиками. Досвід країн, що успішно подолали наслідки військових конфліктів, може бути корисним для України при розробці власної стратегії відновлення критичної інфраструктури на засадах ДПП.

Список використаних джерел:

1. Delmon, J. (2017). Public-Private Partnership Projects in Infrastructure: An Essential Guide for Policy Makers. Cambridge University Press. ISBN: 978-1108416832.
2. "Private Participation in Infrastructure (PPI) Annual Report 2022"
3. Bonifaz, J. L., & Aguirre, J. (2020). Public-Private Partnerships in Latin America: A Guide to Markets and Policy. Inter-American Development Bank. ISBN: 978-1597823654.

ГОЛОДОМОР У КОЛЕКТИВНІЙ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ ДОБИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Д.А. Рапота

здобувачка першого рівня вищої освіти факультету історії і права
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків

І.В. Чернікова

Науковий керівник: к.і.н., доц. кафедри історії України

Голодомор 1932–1933 рр. є однією з найстрашніших трагедій в історії України ХХ ст. Ця катастрофа призвела до загибелі мільйонів людей і залишила глибокий слід у колективній свідомості українського народу. За радянських часів тема Голодомору ретельно приховувалася, спотворювалася або взагалі заперечувалася. Лише після здобуття незалежності у 1991 р. українське суспільство отримало можливість переосмислити цю трагедію, заклавши основи колективної пам'яті та національної ідентичності на основі історичної правди. Саме з цієї причини дослідження сприйняття Голодомору в сучасній Україні є актуальним як для історичної науки, так і для сучасної гуманітарної політики.

У перші роки незалежності України тема Голодомору активно розвивалася в політичних і громадських обговореннях. Значну роль відігравали свідчення діаспори, яка з 1930-х р. зберігала пам'ять про цю трагедію за кордоном, адже за ініціативою української діаспори у 1986 р. у США було створено Комісію з представників Конгресу й адміністрації для розслідування подій 1932-1933 років в Україні. Виконавчим директором цієї Комісії призначили Джеймса Мейса [1, с. 27]. Водночас в Україні активна наукова та просвітницька діяльність розгорнулася лише після 2000-х р., коли держава взяла на себе зобов'язання з відновлення історичної справедливості.

Важливим етапом стало офіційне визнання Голодомору актом геноциду Верховною Радою України у 2006 р. [2]. Водночас розпочалася активна політика меморіалізації: зведення пам'ятників, відкриття Національного музею

Голодомору-геноциду (на той час «Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні») у 2009 р. [3], а також щорічне відзначення Дня пам'яті жертв Голодомору в листопаді. Окрім цього, дедалі частіше з'являються документальні фільми, публікації, мемуари та мистецькі проєкти, присвячені подіям трагедії.

Щороку в Україні та за її межами традиційно відбуваються пам'ятні заходи до Дня пам'яті жертв Голодомору, що припадає на четверту суботу листопада. Центральною складовою цих заходів залишається загальнонаціональна акція «Запали свічку пам'яті», до якої долучаються не лише громадяни України, а й представники українських громад у всьому світі. У храмах, на площах і в родинках запалюють свічки, вшановуючи мільйони загиблих [4].

На окрему увагу заслуговує ініційована Світовим Конгресом Українців акція «Запалимо свічку пам'яті!», що стартувала 1 вересня 2018 р. на базі Національного музею Голодомору-геноциду, до якої приєдналися Міністерство закордонних справ України, Український інститут національної пам'яті та Національний музей «Меморіал жертв Голодомору». Мета цієї акції – проведення церемонії запалення Свічки пам'яті впродовж 85-ти днів в різних містах 85-ти країн світу. Вона завершилася в Україні 24 листопада 2018 р. у День пам'яті жертв Голодомору. Особлива увага при проведенні пам'ятного заходу, якщо брати до уваги освітній аспект, буде приділена дітям-жертвам Голодомору, які не сіли за шкільні парти 1 вересня 1933 р. [5, с. 225-226].

Важливу роль у відтворенні колективної пам'яті про Голодомор відіграють сучасні художні твори, зокрема український кінематограф. Одним із таких є стрічка «І будуть люди», що побачила світ у 2020 р. Сюжет серіалу базується на романі Анатолія Дімарова та охоплює ключові події першої половини ХХ ст., серед яких – колективізація та масовий голод 1932–1933 рр. Через долі простих українських селян у творі показано, яким болісним і трагічним був цей період для сільського населення: голод, репресії, страх і руйнування родинних зв'язків [6].

Станом на листопад 2022 року, 93% українців погоджуються з тим, що Голодомор 1932–1933 років був геноцидом українського народу. Такі результати були отримані в межах національного опитування, проведеного соціологічною групою «Рейтинг» [7] серед тисячі респондентів по всій Україні (за винятком тимчасово окупованих територій та зон без мобільного зв'язку). Цей показник свідчить про надзвичайно високий рівень колективної згоди в українському суспільстві щодо оцінки цієї історичної трагедії та про важливість теми Голодомору у формуванні національної ідентичності.

В умовах повномасштабного вторгнення РФ на територію України Голодомор 1932–1933 рр. виступає як ключовий елемент колективної пам'яті, котрий відіграє важливу роль у процесах консолідації української нації, набуття сили у протистоянні окупанту. Переосмислення цієї трагедії супроводжується активізацією наукових досліджень, запровадженням на державному рівні політики пам'яті, розвитком меморіальної культури та введенням відповідного змісту в освітній простір. Збільшення суспільної обізнаності, розширення кола ініціатив з вшанування жертв, а також поява художніх і документальних візій Голодомору засвідчують про поступове утвердження в Україні сталого і цілісного наративу про цю трагедію як про геноцид українського народу.

Отже, осмислення Голодомору в суспільній пам'яті незалежної України є не лише процесом історичного відновлення правди, а й інструментом громадянського виховання, міжнародного визнання і культурного самоствердження. Актуалізація цієї теми сприяє зміцненню історичної свідомості та формує спільне розуміння колективної травми як важливого чинника національного розвитку.

Список використаних джерел

1. Борисенко В. Свіча пам'яті: Усна історія про геноцид українців у 1932-1933 роках. К.: ВД «Стилос», 2007. 288 с.

2. Про Голодомор 1932-1933 років в Україні. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-16#Text> (дата звернення: 03.05.2025).
3. Про утворення Державного музею «Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні». Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-2009-p#Text> (дата звернення: 05.05.2025).
4. В Україні вшановують пам'ять жертв Голодоморів. LB.ua. URL: https://lb.ua/society/2024/11/23/646608_ukraini_vshanovuyut_pamyat_zhertv.html (дата звернення: 01.03.2025).
5. Стасюк О. Сприйняття Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. в незалежній Україні: політичні кроки та освітні уроки. *Література та культура Полісся*. 2018. Т. 92. №10. С. 214-231.
6. Гірко В. І будуть люди: як матриця російських серіалів заважає українцям сприймати своє. ФАКТИ ICTV. URL: <https://fakty.com.ua/ua/opinion/i-budut-lyudy-yak-matrytsya-rosijskyh-serialiv-zavazhaye-ukrayintsyam-spryjmaty-svoe/> (дата звернення: 02.05.2025).
7. Динаміка ставлення до Голодомору 1932-33 рр. (листопад 2022). Рейтинг. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/dinam_ka_stavlennya_do_golodomoru_1932-33_rr_listopad_2022.html (дата звернення: 02.05.2025).

DIGITAL HISTORY AND THE RISE OF PUBLIC MEMORY IN THE 21ST CENTURY

Nataliia Lukianenko

Lecturer, Department of Foreign Languages, Kharkiv National Automobile and Highway University

In the 21st century, the digital revolution has transformed the ways in which history is produced, consumed, and remembered. Digital history has emerged as a significant field at the intersection of technology and the humanities, offering new opportunities for historical research and public engagement. By incorporating tools such as digital archives, online exhibitions, data visualization, and crowdsourcing platforms, digital history enables a broader, more participatory approach to understanding the past [1, p. 25].

One of the key developments of this field is the expansion of public memory into digital spaces. Through websites, social media platforms, and collaborative databases, historical knowledge is now shaped by both professionals and the public. Platforms such as Wikipedia, digital storytelling projects, and virtual museums allow non-specialists to contribute to historical discourse, increasing the diversity of voices represented in historical narratives [2, p. 294].

An important example is the use of crowdsourcing in cultural heritage projects, where individuals participate in collecting, transcribing, or tagging historical documents. These projects not only democratize access to historical material but also foster a collective sense of ownership over cultural memory [4, p. 37].

However, the digital age also presents significant challenges. The proliferation of misinformation, historical distortion, and conspiracy theories through digital platforms raises concerns about the reliability of online content. Social media algorithms often amplify sensational or biased narratives, making it difficult for users to distinguish fact from fabrication [2, p. 300]. As a result, promoting critical digital literacy has become a vital task for historians and educators.

Another issue is the preservation of digital content. Unlike physical archives, websites and digital platforms are vulnerable to deletion, obsolescence, and manipulation. Much of the historical material generated online—such as blogs, tweets, or digital newspapers—lacks long-term preservation strategies. Institutions such as the Internet Archive play a key role in addressing this problem, but large gaps still remain in the digital historical record [3, p. 142].

Moreover, unequal access to digital infrastructure limits the inclusivity of digital history. Many regions of the world lack the resources to digitize historical materials or to create sustainable digital projects. This digital divide risks reinforcing global inequalities in knowledge production and historical representation [5, p. 85].

Despite these challenges, digital history continues to grow as a dynamic and interdisciplinary field. It encourages collaboration between historians, computer scientists, archivists, and communities.

In conclusion, digital history is reshaping not only the practice of historical research but also the cultural processes through which societies remember and interpret their past. While it brings critical questions about reliability, preservation, and access, it also holds transformative potential for a more inclusive, participatory, and technologically informed understanding of history.

List of references:

1. Cohen D. J., Rosenzweig R. *Digital History: A Guide to Gathering, Preserving, and Presenting the Past on the Web*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2021. 304 p.
2. Hoskins A. Memory of the multitude: the end of collective memory and the pandemic archive. *Memory Studies*. 2021. Vol. 14(3). P. 291–304. DOI: 10.1177/1750698021992296.
3. Brügger N. *The Archived Web: Doing History in the Digital Age*. Cambridge, MA: MIT Press, 2018. 272 p.
4. Ridge M. (ed.) *Crowdsourcing Our Cultural Heritage*. London: Ashgate, 2014. 246 p.
5. Weller T. *History in the Digital Age*. London: Routledge, 2013. 162 p.

СЕКЦІЯ 9 Мультидисциплінарні дослідження молодих учених у різних галузях науки

УДК 911.3

**СУЧАСНИЙ СТАН ТА ВІДРОДЖЕННЯ МАЛИХ РІЧОК СЕРЕДНЬОГО
ПОБУЖЖЯ**

Я.В. Козловський

магістр кафедри географії,
предметної спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія)
ВДПУ імені М.Коцюбинського. Україна

Згідно з Водним кодексом України (ст. 79) річки залежно від водозбірної площі їх басейну поділяються на великі, середні та малі. До великих належать ріки, розташовані в кількох географічних зонах (наприклад лісостеп, степ) і мають площу водозбору понад 50 тис. кв. км. До середніх – із площею водозбору від 2 тис. до 50 тис. кв. км. Річки з площею водозбору менше 2 тис. кв. км. визначені як малі.

На території України ще кілька десятків років тому налічувалося (за різними даними) 65-71 тис. річок і струмків загальною довжиною понад 248 тис. км., з них понад 4 тис. довжиною понад 10 км, зокрема близько 160 річок – довші за 100 км. Усі вони протікали мальовничими природними ландшафтами.

А що маємо на початку ХХІ ст.? Велика кількість річок, особливо малих, замулені (тому обміліли й заросли), засмічені – мають жалюгідний вид, а то й – зникли з лиця землі (закуті у колектори).

Втрачаючи красу навколишнього світу – губимо себе і як людей, і як етнос. Так, для американців дика природа, її незаймана краса, величність є предметом національної гордості. Людина, вбираючи в себе враження від споглядання прекрасного пейзажу, збагачується духовно. У такому «діалозі» здійснюються, відповідно, інформаційний (інтелектуальний) і духовний (чуттєвий) контакти людини з природою.

Однак, незважаючи на порушення минулими десятиріччями екологічної рівноваги природних річкових комплексів, у річкових долинах ще збереглися

менш порушені (субкорінні) ландшафти з відносно багатим біотичним розмаїттям. Із долин малих річок, власне, започатковується створювана нині екологічна мережа – регіональна, національна, європейська – як спроба (як що не остання) врятувати світ від зворотного ходу еволюції – зростання ентропії та повернення до первинного стану [3]. Бо якщо не стане хоч таких природних ниток чи каналів – перервуться шляхи переміщення (розселення) живих організмів. Наприклад, з рослин: нарциси, дзвоники, – з тварин: жувелиці, ропухи тощо – потребують суцільних коридорів. Достатньо навіть розриву в кілька метрів, щоб завадити їх поширенню.

У другому десятиріччі XXI ст. Україна посідала у Європі перше місце за кількістю техногенного бруду на одну людину (дані Міжнародного інституту менеджменту навколишнього середовища) і 85 – те у світі, відповідно – як наслідок, за якістю води (дані Всесвітньої організації з охорони здоров'я).

Світова практика з охорони малих річок переконує, що відроджувати їх треба через збалансоване (рівномірне) господарювання в межах усього водорозбірного басейну. Всі природоохоронні заходи мають бути націлені на відновлення природного ландшафту, з якого плине вода. І найвищим досягненням тут буде здатність річки до самоочищення без сторонньої допомоги!.

Найвразливіше місце будь-якої великої чи середньої річки – її витoki, де народжуються малі річки. Внаслідок інтенсивної меліорації земель у другій половині минулого століття річища річок Середнього Побужжя спрямлені, їх заплави в багатьох випадках розорані. На цих територіях і мають здійснюватися фітомеліоративні (відновлені) заходи: висадження невеликих гайків, перелісків у місцях витоків, водозахисних лісосмуг уздовж верхніх відтинків (річищ). Залісненою має бути вся балка (лощина), де розташований витік.

Однією з небезпечних причин забруднення малих річок є водна ерозія на водозборі, особливо площинна. Тому деревно-чагарникові (лісові) насадження поблизу водойм сприяють природній фільтрації поверхневих стоків із

прилеглих схилів і, відповідно, захищаючи річку (потік) від обміління та заростання водно-болотними рослинами (очерет звичайний, рогіз вузьколистий, куга озерна, сусак зонтичний) і, звичайно, від забруднення агрохімікатами, токсичними стоками – автозаправок, різноманітних ферм тощо.

Екологічний стан та якість води малих річок Середнього Побужжя багато в чому залежить від стану їхніх водоохоронних зон та прибережних захисних смуг, які у загальному тут займають лише 18-20% їх басейнів [2].

Водоохоронною зоною вважається територія вздовж русла річки від її витoku до гирла з властивими для цієї місцевості природними рослинним і тваринним комплексами. Згідно положень Водного кодексу України водоохоронна зона є природоохоронною територією, в якій регламентується господарська діяльність. Враховуючи це, при формуванні ландшафтної структури басейнів малих річок Середнього Побужжя, варто орієнтуватися на створення *ландшафтних комплексів*, що позитивно впливатимуть на стан малої річки. Тобто, особливо важливе значення має розроблення та впровадження заходів щодо інженерно-біотехнічного впорядкування водоохоронних зон, які ґрунтуються на природоохоронній та ландшафтоформуючій концепціях.

Для сучасного раціонального природокористування в басейнах малих річок Середнього Побужжя інженерні заходи мають включати: а) відновлення річищ; б) запобігання потраплянню зосереджених стоків у річку; в) протиерозійні заходи. Заходи з фітоценотичної та ландшафтної меліорації, спрямовані на відтворення природних комплексів, дадуть можливість розв'язати одночасно низку проблем: збереження наявних екосистем, відновлення втрачених, створення нових, що не перебувають у конфлікті з існуючими.

Список використаних джерел

1. Географія Вінницької області: навчальний посібник [За ред. Г.І. Денисика, Л.Ф. Жовнір]. Вінниця. Гіпаніс. 2004. 308с.
2. Середнє Побужжя: монографія. [За ред. Г.І. Денисика]. Вінниця. 2002. 280с.

3. Гетьман В. В малих річках зароджується життя нації. Науковий світ. 2007. №9 с. 14-16.

ЩОДО НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Є.О. Коновальчик

Здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
за спеціальністю «Право»

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків

Звертаючись до з'ясування поняття «академічна доброчесність», знаходимо чітку відповідь на це питання у ч. 1 ст. 42 Закону України «Про освіту». Згідно приписам цієї норми, «це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

Ураховуючи таке нормативне закріплення обов'язку дотримання принципів академічної доброчесності можна стверджувати, що в освітньому середовищі, зокрема культурі закладів вищої освіти, нормою є позиція нульового толерування всіх проявів академічної недоброчесності.

Разом з тим, світ має гучні приклади порушень, зокрема на рівні плагіату, які роблять питання забезпечення дотримання принципів академічної доброчесності гострим, актуальним, навіть критичним. У цьому ракурсі наведемо декілька яскравих прикладів таких порушень, які набули світового резонансу. Так, у 2011 році Міністр оборони Німеччини Карл-Теодор цу Гуттенберг через звинувачення у плагіаті пішов у відставку [2]. У 2012 році через звинувачення в плагіаті та позбавлення докторського ступеню пішов у відставку Президент Угорщини Пал Шмітт [3]. У лютому 2022 року було розпочато перевірку на плагіат докторської дисертації Прем'єр-міністра Ніколає Чуке прокуратурою Румунії [4]. У вересні 2022 року Міністр освіти

Румунії Сорін Кімпяну пішов у відставку після звинувачення його у плагіаті під час написання ним матеріалів навчального курсу [5]. У 2022 році Міністру внутрішніх справ Австрії було висунуто обвинувачення щодо наявності плагіату у його дипломній роботі [6]. У січні 2024 року після звинувачень у плагіаті у докторській дисертації пішла у відставку Президент Гарвардського університету Клодін Гей [7].

Повертаючись до питання нормативного регулювання забезпечення дотримання академічної доброчесності у закладах вищої освіти в Україні на національному рівні розглянемо такі акти:

- Закон України «Про освіту», яким закріплено визначення академічної доброчесності, види її порушень та відповідальності за такі порушення [1];

- Закон України «Про вищу освіту», ч. 6 ст. 6 якого як наслідок порушення академічної доброчесності під час написання дисертації передбачено скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії та наслідки такого скасування для членів ради та закладу освіти [8];

- Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, яким також унормовуються наслідки порушення академічної доброчесності на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти [9].

Окремо потрібно звернути увагу на спеціалізований проєкт Закону України «Про академічну доброчесність» [10], у разі прийняття в межах якого буде врегульовано широке коло дотичних питань. Наразі зазначений законопроект пройшов перше читання та готується на друге читання у Верховній Раді.

На локальному рівні у закладах вищої освіти на підставі нормативних актів національного рівня розробляються положення та порядки, які регулюють питання дотримання академічної доброчесності в конкретних закладах.

В якості прикладу наведемо такі внутрішні акти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди:

- Кодекс академічної доброчесності [11];
- Етичний кодекс Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди [12];
- Положення про Комісію з етики та управління конфліктами Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди [13];
- Порядок перевірки наукових, навчальних та навчально-методичних робіт на наявність ознак академічного плагіату [14].

На підтвердження своїх намірів бути доброчесними під час навчання та провадження наукової діяльності усі учасники освітнього процесу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди підписують Декларацію про дотримання академічної доброчесності [15].

Однак, разом із нормативним забезпеченням – розробкою актів, які визначають певні правила поведінки, закріплюють види порушень та передбачають конкретні види покарання, важливою складовою процесу забезпечення дотримання академічної доброчесності є формування культури такої поведінки в закладах вищої освіти та розбудова освітнього середовища з нульовою толерантністю до будь-яких проявів академічної недоброчесності. При цьому таку позицію нульової толерантності мають поділяти усі без винятку учасники освітнього процесу – як здобувачі, так і науково-педагогічні працівники. Лише у такому разі є можливими розбудова доброчесного академічного середовища як на рівні конкретних закладів вищої освіти, так і на державному рівні, гідна презентація національної системи освіти та забезпечення якісних результатів навчання та наукових досягнень.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 05 вересня 2017 року. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, №38-39, ст. 380.

2. Міністр оборони Німеччини пішов з посади. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/news/2011/03/110301_germany_minister_it (дата звернення 12.05.2025).

3. Президент Угорщини йде у відставку після скандалу з плагіатом. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/news_in_brief/2012/04/120402_hk_hungary_president (дата звернення 12.05.2025).

4. Прокуратура Румунії перевірить на плагіат наукову працю прем'єр-міністра. URL: <https://ua.news/ua/world/prokuratura-rumynii-proverit-na-plagiat-nauchnuyu-rabotu-premer-ministra> (дата звернення 12.05.2025).

5. У Румунії міністр освіти пішов у відставку після звинувачень у плагіаті. URL: <https://ua.news/ua/world/v-rumynii-ministr-obrazovaniya-ushel-v-otstavku-posle-obvinenij-v-plagiate> (дата звернення 12.05.2025).

6. Главу МВС Австрії звинуватили у плагіаті в дипломній роботі. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/10/4/7148062/> (дата звернення 12.05.2025).

7. Президентка Гарвардського університету подала у відставку після звинувачень у плагіаті. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2024/01/3/258639/> (дата звернення 12.05.2025).

8. Про вищу освіту : Закон України № 1556-VII від 01 липня 2014 року. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014, №37-38, ст. 2004.

9. Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. *Офіційний вісник України*. 2022. №11, с. 44, ст. 586.

10. Про академічну доброчесність : проект Закону України №10392 від 08 січня 2021 року. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43481> (дата звернення 12.05.2025).

11. Кодекс академічної доброчесності (оновлена редакція): затв. Рішенням Вченої Ради Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди від 10.09.2024 протокол №9. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/Pol/Kodeks_akademichnoi_dobrochesnosti.pdf (дата звернення 12.05.2025).

12. Етичний кодекс Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди : затв. Рішенням Вченої Ради Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди від 06.06.2023 протокол №5. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/Pol/ETYChNYI_KODEKS.pdf (дата звернення 12.05.2025).

13. Положення про Комісію з етики та управління конфліктами Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди : затв. Рішенням Вченої Ради Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди від 28.02.2023 протокол №2. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/Pol/41_23%20Pol_%20komis_etyky_%20upravlinnia_konflikt.pdf (дата звернення 12.05.2025).

14. Порядок перевірки наукових, навчальних та навчально-методичних робіт на наявність ознак академічного плагіату : затв. Рішенням Вченої Ради Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди від 09.10.2024 протокол №10. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/Pol/Poriadok_perevirky_robit.pdf (дата звернення 12.05.2025).

15. Декларація про дотримання академічної доброчесності в Харківському національному педагогічному університету імені Г.С. Сковороди / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/Pol/Kodeks_akademichnoi_dobrochesnosti.pdf (дата звернення 12.05.2025).

ВИКОРИСТАННЯ ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНИХ ЗАДАЧ ЕКОНОМІЧНОГО ЗМІСТУ В НАВЧАННІ МАТЕМАТИКИ

Н.М. Мусієнко

здобувач другого рівня вищої освіти фізико-математичного факультету,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Є.П. Нелін

кандидат педагогічних наук, професор кафедри математики
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків

Сучасна система освіти України перебуває на етапі глибоких змін, які спрямовані на підвищення якості знань та формування в учнів навичок, необхідних для життя у XXI столітті. Ключові напрямки цих змін зафіксовані в концепції Нової української школи (НУШ), яка передбачає впровадження компетентнісного підходу до навчання, розвиток критичного мислення та вміння застосовувати знання у практичних ситуаціях. У цьому контексті особливої уваги набуває питання практичної спрямованості математичної освіти. Однією з головних проблем у викладанні математики в українських школах є недостатній зв'язок навчального матеріалу з реальним життям і практичною діяльністю людини. Учні часто не розуміють, навіщо їм потрібні математичні знання та як вони можуть застосовуватися у повсякденних ситуаціях. Тому використання практико-орієнтованих задач на уроках математики є актуальним і важливим для практики навчання. Такі задачі дозволяють наблизити математику до реального життя, що є вкрай важливим у сучасних умовах [1, 2].

Питання реалізації прикладної спрямованості навчання математики було досліджено в роботах М.І. Бурди, Л.Л. Панченко, З.І. Слєпкань, В.О. Швеця та ін. Вони сформулювали загальні принципи створення і використання практико-орієнтованих задач в шкільних курсах математики. Але ці дослідження

недостатньо стосувалися саме задач економічного змісту, які є ефективним інструментом наближення математики до реального життя, наприклад, за рахунок аналізу витрат родинного бюджету та обговорення їх раціоналізації.

Важливим аргументом на користь інтеграції практико-орієнтованих задач економічного змісту в математику є результати міжнародного дослідження PISA-2022, які показали, що українські школярі мають низький рівень математичної грамотності стосовно застосування математики в реальних ситуаціях. Водночас дослідження свідчать, що учні, які працюють із прикладними задачами, показують значно кращі результати. Економічні задачі не лише підвищують зацікавленість учнів математикою, а й сприяють розвитку навичок, що мають безпосереднє значення для майбутнього. Уміння управляти власними фінансами, розуміти принципи оподаткування та підприємницької діяльності, приймати відповідальні економічні рішення — усе це має стати частиною шкільної математичної освіти.

Аналіз використання завдань економічного змісту в навчанні математики дозволив виділити основні етапи роботи з такими задачами на уроках: здійснення аналізу задачі, виділення початкових даних і шуканих результатів та зв'язків між ними; складання плану розв'язування; побудова математичної моделі задачі; розв'язування одержаної моделі; інтерпретація одержаних результатів та узагальнення результатів і методів розв'язування. Також нами дібрані прикладні задачі економічного змісту та запропоновані методичні рекомендації до їх використання на різних етапах навчання математики. Використання таких задач активізує пізнавальну діяльність учнів, сприяє посиленню мотивації до вивчення математики і підвищенню якості математичної освіти та посиленню практичної цінності навчання математики.

Список використаних джерел

1. Скиба Т.В. Використання прикладних задач у процесі навчання математики в школі // *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*. 2019. № 3. С. 112-118.

2. Соколенко Л.О., Філон Л.Г., Швець В.О. Прикладні задачі природничого характеру в курсі алгебри і початків аналізу: практикум. Навчальний посібник. – Київ: *НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2010. 128 с.

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ ФАКТОРИ ВЧИНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ НЕПОВНОЛІТНІМИ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА БЕЗПЕКИ

В. І. Продайвода

здобувач третього рівня вищої освіти з галузі знань 081 Право за спеціальністю 081 Право факультету історії та права

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків

Період неповноліття є часом інтенсивного фізіологічного і психологічного розвитку, і саме в цей проміжок виникають труднощі, пов'язані з усвідомленням суспільних норм та навчанням власних моральних і етичних цінностей. Встановлені норми та правила є доволі конкретними та безальтернативними, а тому кожна особа має їх дотримуватися. З одного боку чіткі рамки виховують особу, роз'яснюючи її права, обов'язки та відповідальність, проте з іншого боку така уніфікованість не є способом викорінення та запобігання причин та умов вчинення заборонених дій, що є важливим у сучасних умовах. Актуальність дослідження полягає в тому, що з'ясування причин та умов вчинення адміністративним правопорушень неповнолітніми допоможе зрозуміти чому останні порушують правові норми, тобто виявлення детермінаторів, та розроблення стратегії для їхнього захисту сприятиме попередженню правопорушень і як наслідок зменшенню рівня протиправної активності неповнолітніх.

У межах інституту адміністративної відповідальності особливу увагу слід приділити правопорушенням, що посягають на громадський порядок і

громадську безпеку. Найчастіше у цій сфері неповнолітні вчиняють адміністративні проступки, передбачені статтями 173 (дрібне хуліганство), 173-4 (булінг), 175-1 (куріння у заборонених місцях), 178 (поява у п'яному вигляді), 185 (злісна непокоря поліції), що прямо загрожують громадському порядку або порушують встановлений порядок поведінки у публічних просторах.

П. М. Рабінович зазначає що, адміністративні правопорушення, вчинені неповнолітніми, можуть бути пояснені взаємодією між конкретними характеристиками особистості неповнолітнього та його оточенням і життєвою ситуацією. Взаємозв'язок між внутрішніми умовами, обставинами (включаючи мікро- і макросередовище) та особистими рисами (внутрішніми умовами) визначає вчинення неправомірних дій [1, с. 15].

Період неповноліття у законодавстві України розглядається з 14 років та у цей час особа знаходиться у сім'ї під пильним наглядом батьків, проте якщо останнього немає то як наслідок у таких родинах діти вчиняють правопорушення. Характерними властивостями, що є підґрунтям для протиправного проступку є мінімальний матеріальний достаток, вживання алкогольних чи наркотичних засобів рідними, постійні сварки та суперечки, що змушує дітей шукати інше середовище комфортне для свого розвитку та існування. Народна мудрість говорить: «Яблуко від яблуні недалеко падає». діти часто спадково, неумисно або через виховання набувають схожі риси або поведінку, як їхні батьки або родичі. Для прикладу опублікований звіт про роботу у справах дітей Корабельної у м. Херсоні ради зазначає, що 40% молодих правопорушників виросли в сім'ях, де було нестабільне середовище: 30% - в неповних сім'ях, 45% - в сім'ях, де виникали конфлікти, і 25% - в сім'ях, які мали асоціальний або кримінальний характер [2].

З вказаного можна зробити проміжний висновок, що передумовою вчинення адміністративних правопорушень неповнолітніми перманентно знаходиться у зв'язку дитини з батьками, а тому зобов'язує їх контролювати розвиток, зацікавленість, орієнтацію до асоціальної позиції та стереотипів

делінквентної поведінки дитини, тим самим будучи прикладом та авторитетом для останньої.

Соціальні мережі та засоби масової інформації є основою для інформаційного становлення неповнолітнього, адже у останнього фізіологічно несформований та незрілий організм, який хоче пізнати нові відчуття, не усвідомлюючи в повній мірі наслідки своїх дій.

Яскравим прикладом у 2016 році були смертельні суїцидальні ігри під назвами "Синій кит" і "Червона сова", де «гравцям» неповнолітнім надавали завдання пов'язані не тільки з порушенням закону, а й кінцевим етапом – «самогубство». Весь цей процес трансформувався через засоби масової інформації, соціальні мережі тим самим поширюючи культ насилля, жорстокості, антисоціальну, антиправомірну поведінку. З вказаного можна виділити перший фактор впливу заклик та детальний інструктаж вчинення адміністративних правопорушень.

У засобах масової інформації, соціальних мережах тощо досить поширеним є вживання тютюнових та до них прирівняних засобів, це демонструє неповнолітньому дозволеність таких дій і як наслідок через нерозуміння протиправності його можуть притягнути до відповідальності. Приклад постанова Роздільнянського районного суду Одеської області у справі №511/2800/23 від 12.09.2023 де зазначено: «в кінотеатрі, а саме в якому розташоване бомбосховище в громадському місці, палив тютюнові вироби «Marshall» power» [3]. Тому виділяю другий фактор впливу: популяризація неправомірної поведінки.

До наступного фактору хотів би віднести рекламу та споживчу культуру, оскільки на сьогодні мережа інтернет у формі соціальних сторінок TikTok, Instagram, веб-сайтів є насичена забороненими товарами, які можуть становити предмет чи засіб вчинення адміністративних правопорушень. Для прикладу ст. 44 Кодексу України про адміністративні правопорушення містить диспозицію: «Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання

наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах» [4]. Можливість доступу до цих ресурсів де є присутнє рекламування цих речей впливає на споживчу поведінку неповнолітніх, тобто може створювати бажання придбати певні товари або послуги.

Таким чином, в умовах сьогодення дитина будь-якого віку без зайвих зусиль може спостерігати сценами насилля, вчинення іншими особами адміністративних правопорушень, яскраві конклюдентні дії щодо правопорушень, рекламу заборонених речей, намагаючись повторювати за інфлюенцерами з соціальних мереж та телебачення, що у свою чергою є причиною та умовами вчинення адміністративних правопорушень.

Проаналізувавши фактори та умови впливу вважаю за потрібне запропонувати шляхи їх подолання задля зменшення рівня протиправних дій вчиненими неповнолітніми:

- 1) забезпечити батькам доступ до програм та ресурсів з розвитку навичок виховання та важливості активної участі батьків у житті дітей;
- 2) проводити постійну перевірку сімей, де за аналізом неповнолітні схильні до неправомірних дій та надавати безкоштовну фінансову допомоги, ваучери на додаткове навчання, фізичне виховання та моральну психологічну допомогу;
- 3) популяризувати медіаграмотність серед дітей і батьків, заохочувати батьків обмежувати час, проведений дітьми перед екранами телевізорів та смартфонів;
- 4) здійснювати спільну роботу з ювінальною поліцією, щоб запобігти залученню дітей до протизаконних груп, веб-ресурсів, реклами. Викривати незаконні дії продажу шляхом негласних слідчих дій чи заохочень неповнолітнім внаслідок викриття вчинення правопорушення.
- 5) створити окремий орган, який буде проводити системний моніторинг та оцінку ефективності заходів і програм, спрямованих на

подолання причин та умов вчинення адміністративних правопорушень неповнолітніми.

Отже, досліджуючи питання щодо детермінанту вчинення адміністративних правопорушень неповнолітніми, слід сказати що він перманентно пов'язаний з сім'єю: які батьки, умови проживання – фінансовий стан, погляди, а також знаходиться у взаємозв'язку з оточенням, поглядами дитини та впливом ЗМІ та соціальних мереж. На сьогоднішній день слід запровадити вище перераховані шляхи протидії, що сприятиме зниженню рівню вчинення адміністративних правопорушень неповнолітніми.

Список використаних джерел:

1. Рабинович П. М. Административные правонарушения несовершеннолетних: виды, причины, специальная профилактика: учеб. пособ. / П. М. Рабинович. – К.: УМК ВО при Минвузе УССР, 1989. – 48 с.
2. Звіт Корабельної районної у місті Херсоні ради від 10.03.2017. URL: <http://kor-rada.gov.ua/zvity-za-tyzhden/zvit-pro-robotu-sluzhby-u-spravah-ditej-korabelnoyi-u-m-hersoni-rady-2>.
3. Постанова Роздільнянського районного суду Одеської області від 12.08.2023 у справі №511/2800/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113375722>.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

Наукове видання

Наука та освіта в дослідженнях молодих учених

Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції для студентів,
аспірантів, докторантів, молодих учених
(Харків, 16 травня 2025 р.)

Відповідальна за випуск: **Коптєва Т.С.**

Технічні редактори:

Коновальчик Є.О. – здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 081 Право, заступник голови Ради молодих учених ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Осинський М.І. – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 091 Біологія.

Тези друкуються в авторській редакції

**Відповідальність за дотримання вимог
академічної доброчесності та зміст несуть автори**

Обсяг: 11.6 ум. друк. арк.

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
Україна, 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 29

